

HÜLYA BARBAROS

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ SAĞ. BİL. ENST.

DOKTORA TEZİ

İSTANBUL-2019

**T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

(DOKTORA TEZİ)

**ÖNEMLİ BİR İNSAN HAKLARI İHLALİ ÇOCUK
EVLİLİKLER: ERKEKLERİN GÖRÜŞ, DENEYİM VE
TUTUMLARININ İNCELENMESİ**

HÜLYA BARBAROS

**DANIŞMAN
PROF. DR. NURAY ÖZGÜLNAR**

**HALK SAĞLIĞI ANABİLİM DALI
HALK SAĞLIĞI PROGRAMI**

İSTANBUL-2019

TEZ ONAYI**DOKTORA TEZİ ONAYI**

İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü İstanbul Tıp Fakültesi Halk Sağlığı Anabilim Dalı, Halk Sağlığı Programında Doktora öğrencisi Hülya BARBAROS tarafından Prof. Dr. Nuray ÖZGÜLNAR'ın danışmanlığında hazırlanan "Önemli Bir İnsan Hakları İhlali Çocuk Evlilikler : Erkeklerin Görüş, Deneyim ve Tutumlarının İncelenmesi" başlıklı tez aşağıdaki jüri üyeleri tarafından 16 / 12 / 2019 tarihinde yapılan Tez Savunma Sınavında başarılı bulunmuş ve Doktora Tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Başkanı

Prof. Dr. Selma KARABEY

İstanbul Üniversitesi İstanbul Tıp Fakültesi
Halk Sağlığı Anabilim Dalı**Jüri-Danışman**

Prof. Dr. Nuray ÖZGÜLNAR

İstanbul Üniversitesi İstanbul Tıp Fakültesi
Halk Sağlığı Anabilim Dalı**Jüri**

Prof. Dr. Sevgi CANBAZ

İstanbul Üniversitesi İstanbul Tıp Fakültesi
Halk Sağlığı Anabilim Dalı**Jüri**

Prof. Dr. Sibel SAKARYA

Koç Üniversitesi Tıp Fakültesi
Halk Sağlığı Anabilim Dalı**Jüri**

Prof. Dr. Bedi AYHAN ÖZYILDIRIM

Bezmialem Vakıf Üniversitesi Tıp Fakültesi
Halk Sağlığı Anabilim Dalı

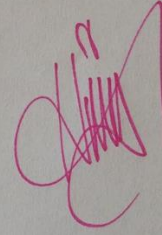
BEYAN

iii

BEYAN

Bu tez çalışmasının kendi çalışmam olduğunu, tezin planlanmasından yazımına kadar bütün safhalarda etik dışı davranışımın olmadığını, bu tezdeki bütün bilgileri akademik ve etik kurallar içinde elde ettiğimi, bu tez çalışmasıyla elde edilmeyen bütün bilgi ve yorumlara kaynak gösterdiğimi ve bu kaynakları da kaynaklar listesine aldığımı, yine bu tezin çalışılması ve yazımı sırasında patent ve telif haklarını ihlal edici bir davranışımın olmadığı beyan ederim.

Hülya Barbaros

İTHAF

Deniz'ime ithaf ediyorum.

TEŞEKKÜR

Halk Sağlığı Anabilim Dalı'nda yüksek lisans ile başlayan öğrenciliğim doktora programı ile devam etti ve zorlu, keyifli, öğretici bir süreç tamamlandı. Değerli Hocam, Danışmanım Prof. Dr. Nuray Özgülner'in tüm bu süreçteki katkısı, desteği ve sabrına çok teşekkür ederim. Hayatımın önemli bir evresine dokunarak yolumu açtı. Lisans üstü eğitimim boyunca bana güvendiği ve inandığı, rehberim olduğu için çok şanslıyım.

Lisansüstü eğitimimde desteğini her daim yanımda hissettiğim Değerli Hocam Prof. Dr. Selma Karabey'e çok teşekkür ederim.

Değerli Hocam Prof. Dr. Sibel Sakarya'ya tez izleme sürecinde zorluklar ile baş etmemi sağlayan, motive eden geri bildirimleri için çok teşekkür ederim.

Anabilim dalında üzerimizde emeği olan tüm Değerli Hocalarıma teşekkür ederim.

Bu süreçteki en büyük destekçilerim annem ve babama, maddi ve manevi her an yanımda oldukları için çok teşekkür ederim.

Her ihtiyacımda bitmeyen enerjisi ile yanımda olan Ülkü Teyzeme; muhabbeti bol yemeklerde enerji depolamamı sağlayan dostum Ayten Gülen'e; tezin ilk aşamasını kolaylaştıran verileri sağlayan Sevgili Sezin Üskent'e; her sorumu hiç üşenmeden sabırla cevaplayan ve zaman ayıran Sevgili arkadaşım Yeliz Mercan'a; veri toplama sürecinde mekanlarını kullanmamıza izin veren Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği İzmir Şubesi'ne; veri toplama sürecini kolaylaştırmak için yanımda olan dostlarım Semra Ulusoy, Tufan Fırat Göksel, Rana Dayıoğlu'na; saha çalışmasında özveri ile yer alan öğrenci arkadaşlarıma; verilerin analizinde geri bildirimleri için Merve Ören'e; sohbetini ve yardımını esirgemeyen Özkan Ayvaz'a çok teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAYI	İİ
BEYAN.....	İİİ
İTHAF.....	İV
TEŞEKKÜR.....	V
İÇİNDEKİLER	VI
TABLolar LİSTESİ.....	İX
GRAFİKLER VE RESİMLER LİSTESİ	Xİİİ
SEMBOLLER / KISALTMALAR LİSTESİ	XİV
ÖZET	XV
ABSTRACT.....	XVİ
1. GİRİŞ VE AMAÇ.....	1
2. GENEL BİLGİLER	4
2.1. TANIMLAR	4
2.1.1. Çocuk Evlilik	4
2.1.2. Erken Evlilik	4
2.1.3. Zorla Evlilik	5
2.2. DÜNYADA ÇOCUK EVLİLİKLER SORUNU.....	7
2.3. TÜRKİYE’DE ÇOCUK EVLİLİKLER SORUNU.....	10
2.4. ULUSLARARASI MEVZUAT.....	13
2.4.1. Çocuk Haklarına Dair Sözleşme	13
2.4.2. Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (CEDAW) ...	14
2.4.3. İstanbul Sözleşmesi.....	16
2.4.4. İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi	17
2.4.5. Afrika Çocuk Hakları ve Refahı Sözleşmesi	17
2.4.6. Afrika İnsan ve Halkların Hakları Şartı’na ek Afrika Kadın Hakları Protokolü	17
2.4.7. Evliliğe Rıza Gösterilmesi, Asgari Evlenme Yaşı ve Evliliğin Tesciline Dair Sözleşme	18
2.4.8. Kölelik, Köle Ticareti ve Köleliğe Benzer Uygulama ve Geleneklerin Ortadan Kaldırılmasına Dair Sözleşme	18

2.4.9. Güney Afrika Kalkınma Birliği Toplumsal Cinsiyet ve Kalkınma Protokolü..	18
2.4.10. Güney Asya Bölgesel İşbirliği Teşkilatı Çocukların Fuhuş Amacıyla Kullanılması ve Kadın Ticareti ile Mücadele ve Önleme Sözleşmesi.....	19
2.4.11. Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi	19
2.4.12. Kişisel ve Siyasal Haklar Sözleşmesi	19
2.4.13. Dördüncü Dünya Kadın Konferansı Pekin Deklerasyonu ve Eylem Platformu	20
2.4.14. Birleşmiş Milletler Kadının Statüsü Komisyonu Raporları	20
2.4.15. Diğer Sözleşmeler	20
2.5. ULUSAL MEVZUAT	21
2.5.1. Türk Medeni Kanunu	21
2.5.2. Türk Ceza Kanunu	22
2.5.3. Çocuk Koruma Kanunu	22
2.6. ÇOCUK EVLİLİKLER SORUNUNUN NEDENLERİ.....	22
2.6.1. Sorunu Hazırlayan ve Devam Ettiren Faktörler.....	23
2.6.2. Çocuk Evlilikler Sorununda Aktörler	32
2.7. ÇOCUK EVLİLİKLER SORUNUNUN BİREYSEL ve TOPLUMSAL SONUÇLARI.....	34
2.7.1. Psiko-sosyal Sonuçlar	34
2.7.2. Çocuk Evlilikleri Bir Halk Sağlığı Sorunudur!	36
3. GEREÇ VE YÖNTEM.....	40
3.1. ARAŞTIRMANIN TİPİ.....	40
3.2. ARAŞTIRMANIN EVRENİ VE ÖRNEKLEMİ	40
3.2.1. Örneklem Tasarımının Aşamaları	41
3.3. VERİ TOPLAMA ARACI VE YÖNTEMİ.....	46
3.3.1. Saha Çalışma Planı.....	47
3.3.2. Soru Formu	48
3.4. ARAŞTIRMANIN BAĞIMSIZ DEĞİŞKENLERİ.....	49
3.4.1. Sosyo-Demografik Değişkenler	49
3.4.2. Sosyo-Ekonomik Değişkenler.....	49
3.4.3. Toplumsal Cinsiyet Normları.....	51
3.5. ARAŞTIRMANIN BAĞIMLI DEĞİŞKENLERİ.....	51
3.6. VERİLERİN ANALİZİ	53

3.7. ARAŞTIRMANIN KISITLILIKLARI ve GÜÇLÜ YÖNLERİ.....	54
4. BULGULAR.....	55
4.1. SOSYO-DEMOGRAFİK BULGULAR.....	55
4.2. SOSYO-EKONOMİK BULGULAR.....	58
4.3. BİREYLERİN KENDİLERİ VE AİLELERİNDEKİ EVLİLİK ÖYKÜSÜ	64
4.4. ÇOCUK EVLİLİKLERİ İLE İLGİLİ GÖRÜŞLER.....	74
4.5. TOPLUMSAL CİNSİYET NORMLARI TUTUM ÖLÇEĞİ (GNAS).....	81
4.5.1. GNAS ve Alt Ölçeklerinin Sosyo-Demografik Değişkenlerle İlişkisi	84
4.5.2. GNAS ve Alt Ölçeklerinin Sosyo-Ekonomik Değişkenlerle İlişkisi	87
4.5.3. GNAS ve Alt Ölçeklerinin Bireylerin Evlilik Öyküsü ile İlişkisi	91
4.5.4. GNAS ve Alt Ölçeklerinin Evlilik Kararı Değişkeni ile İlişkisi.....	94
4.5.5. Evlilik Yaşı ve Çocuk Doğurma Yaşı ile İlgili Görüşlerin GNAS Ve Alt Ölçekleri ile İlişkisi.....	97
4.5.6. Yasalardaki Evlenme Yaşı Bilgisi ve Görüşlerinin GNAS ve Alt Ölçekler ile Analizi.....	100
5. TARTIŞMA	102
6. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	124
KAYNAKLAR	127
EKLER.....	148
İNTİHAL RAPORU İLK SAYFASI.....	169
ÖZGEÇMİŞ	170

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 2-1: Tüm dünyada ilk evliliğini 18 yaş altında gerçekleştirmiş kadınların bölgelere göre dağılımı	9
Tablo 2-2: 2008-2018 yılları arasında 16-17 yaşlarında evlenen çocuk sayısı.....	11
Tablo 3-1: Bir Kümeden Seçilen Örnek Birey Sayısının Yaş Gruplarına Dağılımı	45
Tablo 3-2: Alt, Orta ve Üst SEK içinde ulaşılan kişi sayısı	45
Tablo 3-3: Yaş aralığına göre Alt, Orta ve Üst Sek içinde ulaşılan kişi sayısı.....	46
Tablo 4-1: Araştırmaya katılan bireylerin yaş ortalaması ve standart sapmasının sosyo-ekonomik düzeye göre dağılımı.....	55
Tablo 4-2: Hanede yaşayan kişi sayısının sosyo-ekonomik düzeye göre dağılımı	56
Tablo 4-3: Hanede yaşayan 20-69 yaş arası erkek birey sayısının sosyo-ekonomik düzeye göre dağılımı.....	56
Tablo 4-4: Araştırmaya katılan bireylerin en uzun süre yaşadığı yerleşim yeri ile ilgili bilgilerin sosyo-ekonomik düzeye göre dağılımı.....	57
Tablo 4-5: Araştırmaya katılan bireylerin medeni durumları ve sosyo-ekonomik düzeye göre dağılımı	58
Tablo 4-6: Araştırmaya katılan bireylerin eğitim durumları ve sosyo-ekonomik düzeye göre dağılımı	59
Tablo 4-7: Araştırmaya katılan bireylerin sosyal sınıflarına ve sosyo-ekonomik düzeye göre dağılımı	60
Tablo 4-8: Araştırmaya katılan bireylerin çalışma durumunun sosyo-ekonomik düzeye göre dağılımı	61
Tablo 4-9: Hanenin aylık gelir durumunun sosyo-ekonomik düzeye göre dağılımı	62
Tablo 4-10: Araştırmaya katılan bireylerin sosyal güvence varlığın durumu ve sosyo-ekonomik düzeye göre dağılımı.....	63
Tablo 4-11: Araştırmaya katılan bireylerin gerçekleştirdiği evlilik sayısı ve sosyo-ekonomik düzeye göre dağılımı.....	64
Tablo 4-12: Araştırmaya katılan bireylerin evliliklerindeki nikah tipinin sosyo-ekonomik düzeye göre dağılımı.....	65
Tablo 4-13: Araştırmaya katılan bireylerin ve eş(ler)inin ilk evlenme yaşının sosyo-ekonomik düzeye göre dağılımı.....	66

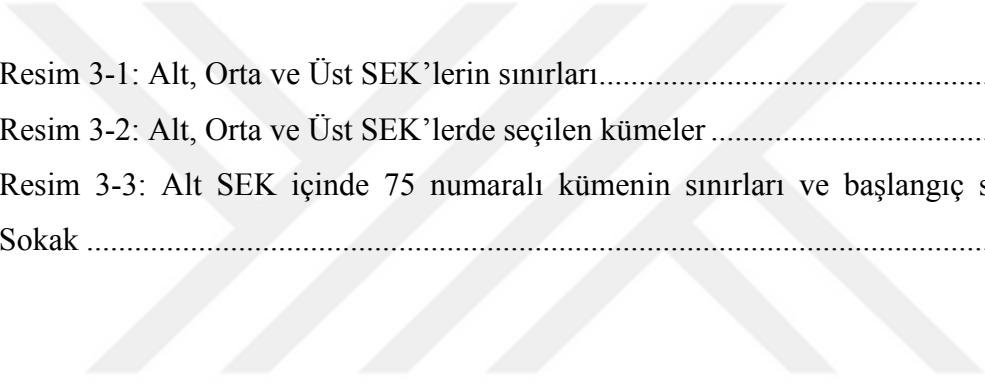
Tablo 4-14: Araştırmaya katılan bireylerin evlilik kararının sosyo-ekonomik düzeye göre dağılımı	67
Tablo 4-15: Araştırmaya katılan bireylerin eşleri ile akrabalık ilişkisi olma durumu ve sosyo-ekonomik düzeye göre dağılımı	68
Tablo 4-16: Evlilikte başlık parası verilip verilmediğinin sosyo-ekonomik düzeye göre dağılımı	69
Tablo 4-17: Çocuk sahibi olma durumunun sosyo-ekonomik düzeye göre dağılımı	69
Tablo 4-18: Araştırmaya katılan bireylerin sahip olduğu çocuk sayısının sosyo-ekonomik düzeye göre dağılımı	70
Tablo 4-19: Araştırmaya katılan bireylerin annesinin ilk evlenme yaşının sosyo-ekonomik düzeye göre dağılımı	71
Tablo 4-20: Araştırmaya katılan bireylerin ailesinde erken yaşta evlilik olma durumu ve sosyo-ekonomik düzeye göre dağılımı	71
Tablo 4-21: Araştırmaya katılan bireylerin ailesinde 18 yaşından küçük evlenen kardeş ya da akrabalar ve sosyo-ekonomik düzeye göre dağılımı	72
Tablo 4-22: Araştırmaya katılan bireylerin yaşadığı çevredeki evlilik kararlarının sosyo-ekonomik düzeye göre dağılımı	73
Tablo 4-23: Araştırmaya katılan bireylerin evlilik kararı ile ilgili görüşlerinin sosyo-ekonomik düzeye göre dağılımı	74
Tablo 4-24: Araştırmaya katılan bireylerin 18 yaş altında yapılan evliliklerin nedenleri ile ilgili görüşleri ve bu görüşlerin sosyo-ekonomik düzeye göre dağılımı	75
Tablo 4-25: Araştırmaya katılan bireylerin 18 yaş altı evliliklerin sağlık ve sosyal sonuçları ile ilgili görüşleri ve bu görüşlerin sosyo-ekonomik düzeye göre dağılımı	76
Tablo 4-26: Araştırmaya katılan bireylerin “kadınların evlenme yaşı” ile ilgili görüşleri ve bu görüşlerin sosyo-ekonomik düzeye göre dağılımı	77
Tablo 4-27: Araştırmaya katılan bireylerin “erkeklerin evlenme yaşı” ile ilgili görüşleri ve bu görüşlerin sosyo-ekonomik düzeye göre dağılımı	78
Tablo 4-28: Araştırmaya katılan bireylerin “kadınların çocuk sahibi olma yaşı” ile ilgili görüşleri ve bu görüşlerin sosyo-ekonomik düzeye göre dağılımı	79
Tablo 4-29: Araştırmaya katılan bireylerin yasalardaki evlenme yaşı ile ilgili bilgilerinin sosyo-ekonomik düzeye göre dağılımı	80
Tablo 4-30: Araştırmaya katılan bireylerin yasaların evlenme yaşını belirlemesi ile ilgili görüşlerinin sosyo-ekonomik düzeye göre dağılımı	81

Tablo 4-31: GNAS Tanımlayıcı Özellikleri	81
Tablo 4-32: GNAS ve alt ölçek puan ortalamasının sosyo-ekonomik düzeye göre dağılımı	82
Tablo 4-33: GNAS verilen yanıtların sosyo-ekonomik düzeye göre dağılımı	83
Tablo 4-34: GNAS ortalama puanlarının yaş gruplarına göre dağılımı	84
Tablo 4-35: GNAS puan ortalamasının medeni duruma göre dağılımı	85
Tablo 4-36: GNAS ve alt ölçek ortalamasının çocuk sahibi olma duruma göre dağılımı	86
Tablo 4-37: Annenin ilk evlenme yaşı ile GNAS ve alt ölçek ortalaması arasındaki ilişki	86
Tablo 4-38: GNAS ve alt ölçek ortalamasının araştırmaya katılan bireylerin ailesinde erken yaş evlilik olma duruma göre dağılımı	87
Tablo 4-39: Eğitim ve sosyal sınıf değişkenleri ile GNAS ve alt ölçeklerin ilişkisi	88
Tablo 4-40: Ekonomik değişkenler ile GNAS ve alt ölçeklerin ilişkisi	90
Tablo 4-41: GNAS ve alt ölçek ortalamasının gerçekleşen evlilik sayısına göre dağılımı	91
Tablo 4-42: GNAS ve alt ölçek ortalamasının bireylerin evliliklerindeki nikah tipine göre dağılımı	92
Tablo 4-43: GNAS ve alt ölçek ortalamasının bireylerin eşleri ile akrabalık ilişkisi olma durumuna göre dağılımı	92
Tablo 4-44: GNAS ve alt ölçek ortalamasının evlilikte başlık parası verilip verilmediğine göre dağılımı	93
Tablo 4-45: GNAS ve alt ölçek ortalaması ile bireylerin ve eş(ler)inin ilk evlenme yaşı arasındaki ilişki	94
Tablo 4-46: GNAS ve alt ölçek ortalaması ile bireylerin evlilik kararı arasındaki ilişki	94
Tablo 4-47: GNAS ve alt ölçek ortalamasının bireylerin yaşadıkları çevredeki evlilik kararlarına göre dağılımı	95
Tablo 4-48: GNAS ve alt ölçek ortalamasının bireylerin evlilik kararı ile ilgili görüşlerine göre dağılımı	96
Tablo 4-49: Kadınlar için ilk evlenme yaşı ile ilgili görüşler ve GNAS ve alt ölçek ortalaması arasındaki ilişki	97
Tablo 4-50: Erkekler için ilk evlenme yaşı ile ilgili görüşler ve GNAS ve alt ölçek ortalaması arasındaki ilişki	98

Tablo 4-51: Kadınların çocuk sahibi olma yaşı ve GNAS ve alt ölçek ortalaması arasındaki ilişki.....	99
Tablo 4-52: GNAS ve alt ölçek ortalaması ve bireylerin yasalarındaki evlenme yaşına ilişkin bilgileri arasındaki ilişki	100
Tablo 4-53: GNAS ve alt ölçek ortalaması ve bireylerin yasaların evlenme yaşını belirlemesi konusundaki görüşleri arasındaki ilişki.....	101

GRAFİKLER VE RESİMLER LİSTESİ

Grafik 2-1: İlk evliliğini 18 yaşın altında gerçekleştirmiş 20-24 yaş arası kadınların yüzdesi	7
Grafik 2-2: Bölgelere göre ilk evliliğini 18 yaşın altında gerçekleştirmiş 20-24 yaş arası kadınların yüzdesi	8
Grafik 2-3: Dünyada 15-19 yaş arası evli kadınların yüzdesi	9
Grafik 2-4: 2009 -2018 yılları arasında gerçekleşen doğumların annenin yaş grubuna göre dağılımı	12
	
Resim 3-1: Alt, Orta ve Üst SEK'lerin sınırları.....	42
Resim 3-2: Alt, Orta ve Üst SEK'lerde seçilen kümeler	43
Resim 3-3: Alt SEK içinde 75 numaralı kümenin sınırları ve başlangıç sokağı 809. Sokak	44

SEMBOLLER / KISALTMALAR LİSTESİ

AB	Avrupa Birliği
AIDS	Acquired Immune Deficiency Syndrome (Kazanılmış Bağışıklık Yetersizliği Sendromu)
BM	Birleşmiş Milletler
CEDAW	Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi
CEFM	Child, Early and Forced Marriage (Çocuk Yaşta, Erken ve Zorla Evlilik)
CYBE	Cinsel Yolla Bulaşan Enfeksiyonlar
ÇHDS	Çocuk Haklarına Dair Sözleşme
DSÖ	Dünya Sağlık Örgütü
EFG	Equity for Girls (Kız Çocukları için Eşitlik)
EUROSTAT	European Statistics
GNAS	Gender Norm Attitudes Scale (Toplumsal Cinsiyet Normları Tutum Ölçeği)
GSMH	Gayri Safi Milli Hasıla
HIV	Human Immunodeficiency Virus (İnsan Bağışıklık Yetmezliği Virüsü)
HPV	Human Papilloma Virus
ICRW	International Center for Research on Women (Uluslararası Kadın Araştırma Merkezi)
İGEP	İç Göç Entegrasyon Projesi
OECD	Organisation for Economic Co-operation and Development (Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü)
RPM	Rights and Privileges of Men (Erkeğin Hak ve Ayrıcalıkları)
SEK	Sosyo-ekonomik düzey
TAYA	Türkiye Aile Yapısı Araştırması
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
UNICEF	The United Nations Children's Fund (Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu)

ÖZET

Barbaros H. Önemli Bir İnsan Hakları İhlali Çocuk Evlilikler: Erkeklerin Görüş, Deneyim Ve Tutumlarının İncelenmesi. İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Halk Sağlığı AD. Doktora Tezi. İstanbul.2019.

Anahtar Kelimeler: çocuk evlilikler, erken evlilikler, sosyo-ekonomik düzey, cinsiyet normları, sosyal normlar

Çocuk yaşta gerçekleşen evlilikler bir toplumda özellikle kız çocuklarına biçilen değerin, insanca yaşam hakkı ihlalinin somut bir tezahürüdür. Bu araştırmanın amacı; farklı sosyo-ekonomik düzeydeki erkeklerin çocuk evlilikler konusundaki bilgi, tutum, görüşlerini belirlemek ve toplumsal cinsiyet normları hakkındaki inanışların çocuk yaşta evlenme/evlendirilme pratiğinin devamındaki rollerini irdelemektir. Bu çalışma kesitsel tipte bir alan araştırmasıdır. Araştırmada kullanılan örneklem tasarımı olasılıklı örneklem kurallarına uyan çok aşamalı, tabakalı küme örneklemesidir. İzmir ili Konak ilçesi alt, orta ve üst sosyo-ekonomik düzey olmak üzere 3 tabakaya; her tabaka 100 kümeye ayrılmış; 100 küme arasından kura ile rasgele 30 küme seçilmiştir. Her kümede 20-69 yaş grubunda 7 kişiye, toplam 630 kişiden 612'sine ulaşılmıştır. Veriler haneler ziyaret edilerek yüz yüze görüşmeler ile soru formu aracılığıyla toplanmıştır. Verilerin analizinde grupların karşılaştırmasında ki kare testi, tek yönlü varyans analizi, Kruskal Wallis testi ve Mann-Withney U testi kullanılmıştır. Çalışmada elde edilen bulgular farklı sosyo-ekonomik düzeydeki bireylerin çocuk evliliklere ilişkin görüşlerinin farklılaştığını göstermektedir. Alt SEK içindeki bireylerin %80,5'i, Orta SEK içinde %86,8'i, Üst SEK içinde %94,4'ü evliliğin evlenecek çiftlerin kararı olması gerektiği görüşündedir. Kadınların ilk evlenme yaşı ile görüşler incelendiğinde Alt SEK (%52,6) ve Orta SEK'de (%45,1) en sık verilen yanıt 21-25 yaş aralığı; Üst SEK içinde ise 26-30 yaş aralığıdır (%51,3). Sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeyi yükseldikçe kadınlar için uygun görülen çocuk sahibi olma yaşı yükselmektedir (Alt SEK 21-25 yaş aralığı: %50,5; Orta SEK 26-30 yaş aralığı: %51,5; Üst SEK 26-30 yaş aralığı: %60,9). Alt SEK'de yasalardaki evlilik yaşını bilmeyenlerin oranı (%21,5) Üst SEK'in iki katıdır (%10,2). Üst SEK'de her 10 kişiden 9'u yasaların evlilik yaşını belirlemesi gerektiğini düşünürken bu oran Alt SEK'de daha düşüktür. GNAS ölçeğine göre sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeyi arttıkça bireyler daha fazla eşitlikçi tutum ve inanışlara sahiptir (Alt SEK: 24,22±2,58; Üst SEK: 26,56±1,29). Bu araştırmaya göre sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeyi yükseldikçe erken evlilik riski azalmaktadır. Sosyo-ekonomik gelişmişlik için gerekli önlemlerin alınmasına; eşitlikçi cinsiyet normlarını hedefleyen politika ve uygulamalara ihtiyaç vardır.

ABSTRACT

Barbaros H. A Significant Human Rights Violation Child Marriages: Analyzing Opinions, Attitudes and Experiences of Men. Istanbul University, Institute of Health Sciences, Public Health Department. PhD Thesis. İstanbul.2019.

Key Words: child marriages, early marriages, socio-economic status, gender norms, social norms.

Child marriages are the appearance of the given value particularly to girls in the community, and the violation of the right to have an honourable human life. The objective of this research is analysing the knowledge, attitudes and opinions of men from different socio-economic status on child marriages and examining the role of gender norms which are sustaining the practice of child marriage. This study is a cross-sectional field study. The sample design of the research is a multi-stage, stratified cluster sampling that complies with probability sampling methods. Konak district of İzmir province was divided into three stratum as lower, middle and upper socio-economic levels and each stratum was divided into 100 clusters. 30 clusters were randomly selected from 100 clusters. In each cluster, 7 individuals in the 20-69 age group, and 612 out of 630 people were reached. The data collection process was carried out via household visits conducted face-to-face interviews with a questionnaire. Chi-square test, one-way analysis of variance, Kruskal Wallis test and Mann-Whitney U test were applied in order to determine if there is a significant differences between groups. The findings of this study indicate that socio-economic status differentiate opinions of men on child marriages. 80.5% of the individuals in the Lower SEK, 86.8% of individuals in the Middle SEK, 94.4% of individuals in the Upper SEK believe that couples have the right in making decision about their marriages. Regarding opinions related mean age at first marriage for females, the most frequent age mentioned is the 21-25 years of age in Lower (%52,6) and Middle SEK (%45,1) and 26-30 years of age in the Upper SEK (%51,3). As the socio-economic status increases, opinions associated age at first childbearing refers to higher ages (Lower SEK 21-25 years of age: %50,5; Middle SEK 26-20 years of age: %51,5; Upper SEK 26-30 years of age: %60,9). The rate of individuals who have knowledge about the legal age of marriage in the Lower SEK (21.5%) is twice the Upper SEK (21.5%). While 9 out of 10 individuals believe that the law should set a minimum age for marriage in the Upper SEK, the rate is lower in the Lower SEK (%79,4). As socio-economic status increases (Lower SEK: 24.22 ± 2.58 ; Upper SEK: 26.56 ± 1.29), individuals have more egalitarian attitudes and beliefs. According to the research, the risk of early marriages decreases while the socio-economic status increases. There is a need taking precautions for socio-economic development, and policies, implementations targeting equitable gender norms.

1. GİRİŞ VE AMAÇ

Çocuk evliliği, resmi ya da resmi olmayan her türlü evlilik birliği içinde taraflardan en az birinin 18 yaşın altında olduğu evliliktir (1). Çocuk yaşta gerçekleşen evlilikler dünyanın dört bir yanında daha sık olarak kız çocuklarının hayatlarını ve geleceklerini tehdit etmekte; yaşamları hakkında karar almalarına, ekonomik, politik sosyal alanlarda fırsatlara erişimlerine engel olmaktadır.

Çocuk yaşta gerçekleşen evlilikler başta Çocuk Haklarına Dair Sözleşme olmak üzere uluslararası belgelerde çocuğun refahına aykırı bir uygulama olarak değerlendirilmekte; fiziksel, ruhsal, zihinsel gelişimi açısından olumsuz sonuçları nedeniyle önemli ve önlenmesi gereken bir sorun olarak tanımlanmaktadır (2,3,4,5).

Dünyada, 20-24 yaş arası her beş genç kadından birinin 18 yaşına gelmeden ilk evliliğini yaptığı; Sahra Altı Afrika'da ise kadınların %40'ının 15-19 yaşları arasında evlendiği bilinmektedir. 2030 yılına ulaşıldığında 150 milyondan fazla genç kızın 18 yaşından önce evleneceği tahmin edilmektedir (6). Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırmalarına göre ülkemizde ise 15-19 yaş grubundaki kadınların 2003 yılında %11,9'u, 2008 yılında %9,6'sı, 2013'de %7,1'i evlidir (7).

Yoksulluk, eğitim eksikliği, kültürel uygulamalar çocuk evliliklerinin gerçekleşmesi ve sürmesine neden olan temel faktörlerdir (8). Bu nedenle de çocuk evlilikler sorunu bir topluluktan diğerine farklılık gösterdiği gibi aynı ülke içinde bölgeler arasında da farklılıklar görülebilir.

Birleşmiş Milletler raporlarına göre çocuk evlilikleri özellikle gelişmekte olan ülkelerde, kırsal bölgelerde ve en yoksul topluluklarda çok yaygındır (8,9). Bu evlilikler başlık parası ve benzeri uygulamalar ile aileye gelir kaynağı yaratılması, ekonomik yük olarak görülen kızın evden ayrılması, evlendirilerek çocuğa daha iyi ekonomik şartlar sağlama ve geleceğini güvence altına alma isteği, varlıklı ailelerde kazancın aile içinde kalması gibi nedenlerle gerçekleşir. Bazı durumlarda, bir kız çocuğunun evliliği borçları geri ödemenin, sosyal, ekonomik, politik anlaşmazlıkları çözmenin bir yoludur (8).

Araştırmalara göre örgün eğitimin yaygın olmaması ve/veya eksikliği çocuk evlilikleriyle yakından ilgilidir. Çocuk evliliği oranlarının yüksek olduğu ülkelerdeki bulgular kız çocuklarının okullaşma oranlarının düşük olduğu bölgelerde çocuk evlilik

oranlarının da yüksek olduğunu göstermektedir. Araştırmalara göre, çok az eğitim görmüş ya da hiç eğitim almamış kızların evlenme ihtimali orta öğretime devam eden kız çocuklarına göre 6 kat fazladır (8).

Çocuk yaşta gerçekleşen evlilikleri destekleyen ya da teşvik eden toplumsal normlar ve ataerkil değerler sorunun halen devam etmesindeki bir diğer nedendir. Bir toplumda kadın ve erkeğe atfedilen nitelikler kadın aleyhine ve eşit olmayan bir biçimde şekillendiğinde kız çocuklarını değersizleştirir. Kız çocuklarının bir erkeğin himayesinde cinsel taciz ve şiddetten korunabileceği düşünülür (10). Ayrıca, bu evliliklerin ailenin namusunu korumayı sağladığına, evlilikten önce bekaretini kaybetme ve evlilik dışı cinsel ilişkiyi engellediğine inanılır (11). Dünyada çocuk evliliklerin yaygın olduğu ülkeler aynı zamanda cinsiyet eşitsizliği endeksinde en alt sıralardadır (12).

Savaş, çatışma ve afetler sırası ve sonrasında şiddet artmakta, eğitime erişim engellenmekte, yoksulluğun boyutları büyümekte ve çocuk evliliklerin nedenleri de olan tüm bu faktörlerin çoğalarak etkisinin artmasına neden olmaktadır. UNICEF'in raporlarına göre, Suriyeli mülteciler arasında çocuk evliliklerinde hızlı bir artış vardır. Türkiye, Ürdün, Lübnan, Irak ve Mısır'daki Suriyeli mülteci çocukların ailenin hayatta kalmasına yardımcı olmak amacıyla çalışmaya ya da erkenden evlenmeye zorlandıkları bildirilmektedir (13,14).

Aile içi şiddet, çocuk evliliklerinin hem sebebi hem de sonucu olarak karşımıza çıkmaktadır. Aile içi şiddet vakalarının yaşandığı hanelerdeki kızlar ev ortamından kaçmak için evliliğe yönelebilmektedir. Üstelik çocuk yaşta evlenen kızların aile içi şiddete maruz kalma ihtimali de daha yüksektir (15).

İlk evlenme yaşı, doğurganlığı ve ana-çocuk sağlığı düzeyini belirleyen önemli değişkenlerden biridir. Adölesan gebeliklerinin yaklaşık %90'ı evlilik içerisinde gerçekleşmektedir. Dünyada 15-19 yaş arası kadın ölümlerinin ilk nedeni doğum ve doğuma bağlı komplikasyonlardır (8). Gebelik veya doğum sırasında ölümler 10-14 yaş arasındaki çocuklarda, 20-24 yaş arası genç kadınlara göre beş kat daha fazla görülmektedir (16). Çocuk evliliklerinde gerçekleşen erken ve istenmeyen gebelikler genç kızların hayatını riske atmaktadır.

Çocuk yaşta gerçekleşen evliliklerde kadınlar cinsel yolla bulaşan enfeksiyonlar ve HIV'e karşı yüksek risk altında olup aile içi cinsel ve fiziksel şiddete karşı

savunmasızdırlar. Eşleriyle aradaki yaş farkı nedeniyle cinsel ilişkide müzakere edebilme, sağlık bakım hizmeti alma, aile planlamasında yönetime karar verme gücü kocanın elindedir (11,17). Sosyal izolasyon, eğitimden geri kalma, depresyon da çocuk evliliklerin önemli ve olumsuz sonuçlarıdır (18).

Çocuk evlilikler başta kız çocukları olmak üzere toplumun tümü için sosyal, psikolojik, ekonomik sıkıntılar ve sağlık sorunları yaratır. En basit anlamda, çocuk evlilikleri her tür şiddet için yüksek risk anlamına gelir. Sağlığı ve toplumsal refahı doğrudan tehdit eder. Fiziksel, sosyal ve psikolojik yönden gelişimini tamamlamamış bir çocuğun evlenmesi çocuğun yüksek yararını tehdit eden önemli bir sorundur ve sonuçları ağırdır (18).

65. Dünya Sağlık Kongresi'nde çocuk evlilikler, adölesanlar ve adölesan gebelikleri ile ilgili önemli mesajlar verilmiştir. Erken evliliklerin özellikle gelişmemiş ülkelerde halen sürdüğü ifade edilmiş ve Dünya Sağlık Örgütü'nün erken evlilikler ve adölesan gebeliklerine ilişkin farkındalık artırma konusunda destek vermesi istenmiştir. Cinsel sağlık eğitimlerinin her bölgede ya da toplumda yeterli olmayabileceği, bu uygulamayı devam ettiren sosyal normların özellikle değerlendirilmesi gerektiği vurgulanmıştır (19).

Uluslararası Nüfus ve Kalkınma Konferansı (1994) hedeflerine ilişkin ilerlemeyi belirlemek amacıyla 2014 yılında dünya çapında yürütülen çalışmalar cinsiyete dayalı şiddet, çocuk evlilikler ve insan ticareti konusunda çok az ilerleme kaydedildiğini göstermektedir. Bu raporlarda erkeklerin de hedef grup olarak ele alınması ve erkek katılımına öncelik verilmesi önerilmektedir (20, 21).

Diğer yandan çocuk evlilikler konusunda gerçekleştirilen bilimsel araştırmaların çoğunluğu kadınların bilgi ve tutumlarını belirlemeye, yaşantılarını keşfetmeye yöneliktir. Erkeklerin çocuk evliliklere ilişkin bilgi, davranış ve tutumları hakkında çok az şey bilinmektedir. Babaların ve erkek akrabaların tutumları ve deneyimleri nadiren derinlemesine anlatılmaktadır (12).

Bu tez çalışmasının amacı; erkeklerin çocuk evlilikler konusundaki bilgi, tutum, görüşlerini belirlemek ve toplumsal cinsiyet normları hakkındaki inanışların çocuk yaşta evlenme/evlendirilme pratiğinin devamındaki rollerini irdelemektir. Araştırmanın hipotezi şu şekildedir: "Sosyo-ekonomik düzeyi farklı erkek bireyler çocuk yaşta gerçekleştirilen evliliklere farklı yaklaşım gösterirler."

2. GENEL BİLGİLER

2.1. TANIMLAR

2.1.1. Çocuk Evlilik

Çocuk yaşta gerçekleşen evliliklere ilişkin evrensel bir tanım bulunmamaktadır. Tanım yapılırken referans alınan temel belge Çocuk Haklarına Dair Sözleşmedir (ÇHDS). “18 yaş altı her birey çocuktur” ifadesinden yola çıkarak çocuk evlilikleri “18 yaş altında gerçekleşen evlilikler” olarak tanımlamak mümkündür. Daha geniş bir ifadeyle çocuk evliliği, “resmi ya da resmi olmayan her türlü evlilik birliği içinde taraflardan en az birinin 18 yaşın altında olduğu evliliktir” (1).

Avrupa Konseyi 1468 sayılı kararı da benzer bir tanım yapmaktadır: “Çocuk evliliği taraflardan en az birinin 18 yaş altında olduğu evliliktir” (22).

Çocuk yaşta gerçekleşen evlilik terimi ile ilgili literatür, ulusal ve uluslararası belgelerde “çocuk evlilik”, “erken evlilik” ya da “zorla evlilik” gibi farklı terimlerin kullanıldığını görmekteyiz. Erken evlilik ve zorla evlilik kavramları bazen çocuk evlilik terimi ile birlikte bazen de birbirinin yerine kullanılmaktadır (23).

2.1.2. Erken Evlilik

Erken evlilik fiziksel, ruhsal ve duygusal gelişimini tamamlamadan yapılan evlilikler olarak tanımlanmaktadır. Çocuk evlilik terimini de kapsayan bir anlamı vardır. Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) belgelerinde erken evlilik kavramı doğrudan 18 yaş altında gerçekleşen evlilikler olarak tanımlanmamış olsa da genellikle bu bağlamda kullanılmaktadır. DSÖ’ nün erken evliliğe ilişkin derlediği veriler 18 yaş altını ifade etmektedir (19).

Erken evlilik tanımı uluslararası belge ve raporlarda çocuk evliliğiyle eşanlamlı veya çocuk evliliğinden daha kapsayıcı şekilde yorumlanmıştır (23).

Erken evlilik sadece yaşla ilgili olmayabilir. Yaştan bağımsız olarak bir kişinin evliliğe rıza göstermesini etkileyecek faktörleri de içerebilir. Bireyin fiziksel, duygusal, cinsel ve psikososyal gelişim düzeyini; eğitim ve diğer isteklerini; kişinin yaşam seçenekleriyle ilgili bilgi eksikliğini içerebilir. Bu durumlarda da erken evlilik kavramı kullanılmaktadır (23). Ancak “çocuk” ve buna bağlı olarak da “erken evlilik” tanımları

kaynağına göre değişiklikler gösteriyor olsa da, uluslararası platformda kabul edilen görüşe göre, 18 yaşın altındaki bireyler “çocuk” olarak kabul edilmekte ve bu yaşın altında yapılan evliliklere de çocuk evlilik ya da “erken evlilik” denilmektedir (24,25,26).

ÇHDS çocuğun tanımını yaparken “...*daha erken yaşta ergin (reşit) olma durumu hariç her insan 18 yaşına kadar çocuk sayılır*” ifadesini kullanmaktadır (2). Ülkelerin yasalarında belirlediği reşit olma yaşı farklılaşmaktadır. Bazı ülkeler 12 yaş ya da 15 yaş reşit olma yaşı olarak belirleyebilir (27). Sözleşmenin “*daha erken ergin olma*” ifadesini içeren çocuk tanımına açıklık getirmek için Çocuk Hakları Komitesi raporlarında 18 yaş altı evlilikler için “*erken evlilik*” ya da “*çocuk evlilik*” ifadesi kullanılmaktadır (28,29,30,31)

2.1.3. Zorla Evlilik

Zorla evlilik kavramı doğrudan Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi’nin 16. maddesi ile ilgilidir: “*Evlenme akdi ancak müstakbel eşlerin serbest ve tam rızasıyla yapılır* (32).

Avrupa Konseyi 1468 sayılı kararı zorla evliliği “ *taraflardan en az birinin evliliğe özgür ve tam rıza göstermediği birliktelik*” olarak tanımlamaktadır (22).

Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (CEDAW) evliliklerin tam ve özgür rıza ile gerçekleştirilmesi gerektiğini ifade eder. Bireylerin birinin rızası yok ise bu evlilik “zorla evlilik” olarak tanımlanmaktadır. Uzmanlar 18 yaş altı bireylerin özgür ve tam rıza gösterebilecek, eşlerini seçme ve evliliğin zamanlamasına karar verme kapasitesi olmadığından, çocuk olduğundan söz eder ve rıza aranamayacağını belirtir. Çocuklar kendiliğinden evlenmeye razı olma kabiliyetinde olmadığından zorla evlilik çocuk evliliğini kapsayacak şekilde birçok kuruluş tarafından yorumlanmıştır (4).

Fiziksel, psikolojik, cinsel, duygusal zorlama; güçlü olanın korkutması; sosyal ekonomik beklentiler ile gerçekleşen evlilik insan hakları belgelerinde zorla evlilik olarak tanımlanmaktadır. Rıza bilgilendirilmiş, özgür, baskı altında olmadan, herhangi bir kısıtlama olmadan gerçekleşmelidir. Kişinin kendi kontrolü dışındaki faktörler, tehlike tehdidi ve kısıtlama rıza gerçeğini yok eder (23).

Kölelik Özel Raportörünün bildirdiği gibi, “*evliliğin herhangi bir zorunluluğu, uluslararası kabul görmüş insan hakları standartlarının ihlalidir ve dini veya kültürel gerekçelerle haklı gösterilemez.*” (33).

Çocukların bedel karşılığında evlendirilmesi, bir anlamda ticaretin nesnesi haline getirilerek alınıp satılması ya da başka kişilere devredilmesi insan ticareti olarak tanımlanır (34).

İnsan ticareti, “*kuvvet kullanarak veya kuvvet kullanma tehdidi ile veya diğer bir biçimde zorlama, kaçırma, hile, aldatma, nüfuzu kötüye kullanma kişinin çaresizliğinden yararlanma veya başkası üzerinde denetim yetkisi olan kişilerin rızasını kazanmak için o kişiye veya başkalarına kazanç veya çıkar sağlama yoluyla kişilerin istismar amaçlı temini, bir yerden bir yere taşınması, devredilmesi, barındırılması veya teslim alınması anlamına gelir. İstismar terimi, asgari olarak, başkalarının fuhşunun istismar edilmesini veya cinsel istismarın başka biçimlerini, zorla çalıştırmayı veya hizmet ettirmeyi, esareti veya esaret benzeri uygulamaları, kulluğu veya organların alınmasını içerecektir.*” (35).

İnsan ticareti tanımı içinde yer alan bazı ifadeler çocuk evlilikler sorunu ile doğrudan ilintilidir (36):

- Hizmet ettirmek; çocuğun evde, tarlada çalışacak, yaşlıya bakacak rollerine atıf yapar.
- Tehdit, baskı; ebeveynlerin çocuğun rızasını almadan karar verici olması, bazen rıza göstermeyen kız çocuğuna baskı yaparak evliliğin zorla gerçekleştirilmesi olarak tanımlanır.
- Şiddet uygulamak; gücün simgesi eşin kişinin çaresizliğinden yararlanarak üzerindeki denetim olanaklarını kullanmasını ifade eder.

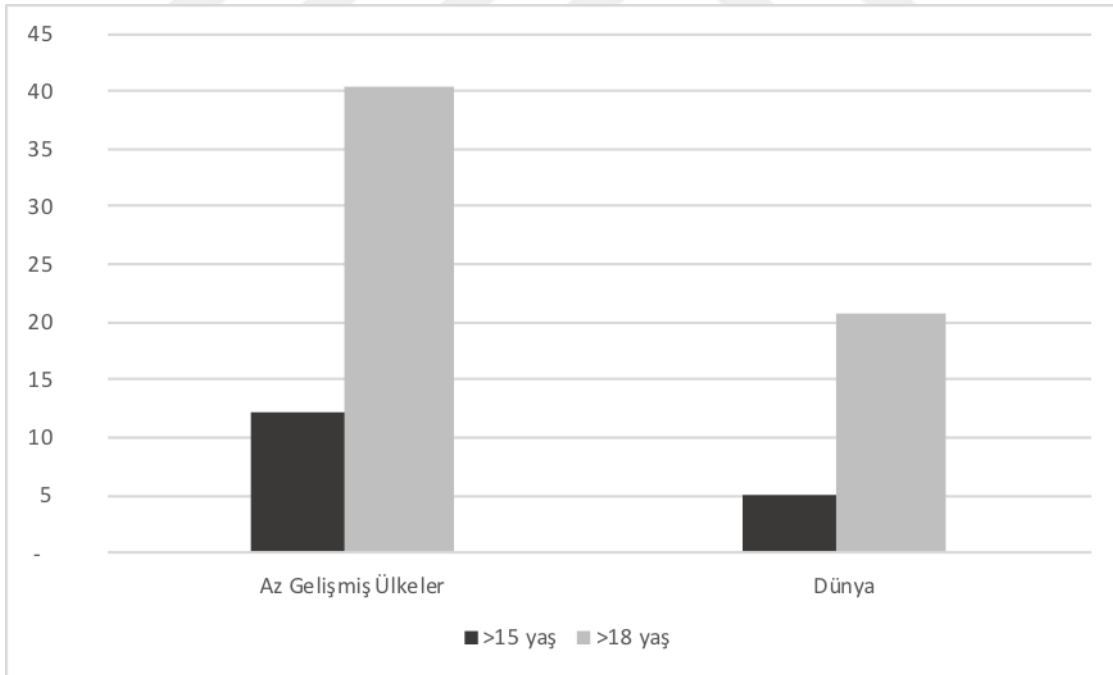
Son yıllarda Birleşmiş Milletler çocuk evliliklerle ilgili gerçekleştirdikleri çalışmalarda ve yayınladıkları raporlarda “*Çocuk Yaşta, Erken ve Zorla Evlilik*” (CEFM) ifadesini kullanmaktadır (1).

Bu araştırmada çocuk evlilik ve erken evlilik kavramları 18 yaş altında gerçekleşen evlilikleri ifade etmektedir. Metinde ikisi birlikte ya da birbirinin yerine kullanılmıştır.

2.2. DÜNYADA ÇOCUK EVLİLİKLER SORUNU

Küresel düzeyde çocuk yaşta gerçekleşen evliliklere ilişkin veriler nüfus ve sağlık araştırmaları, çoklu göstergeli küme araştırmaları ile ülkelerin ulusal veri tabanları aracılığıyla elde edilir. Ancak az gelişmiş ülkelerde veri toplama sisteminin yetersizliği ya da eksikliği nedeniyle resmi kayıt altına alınamayan vakalar sorunun boyutlarını değerlendirmemizi engeller.

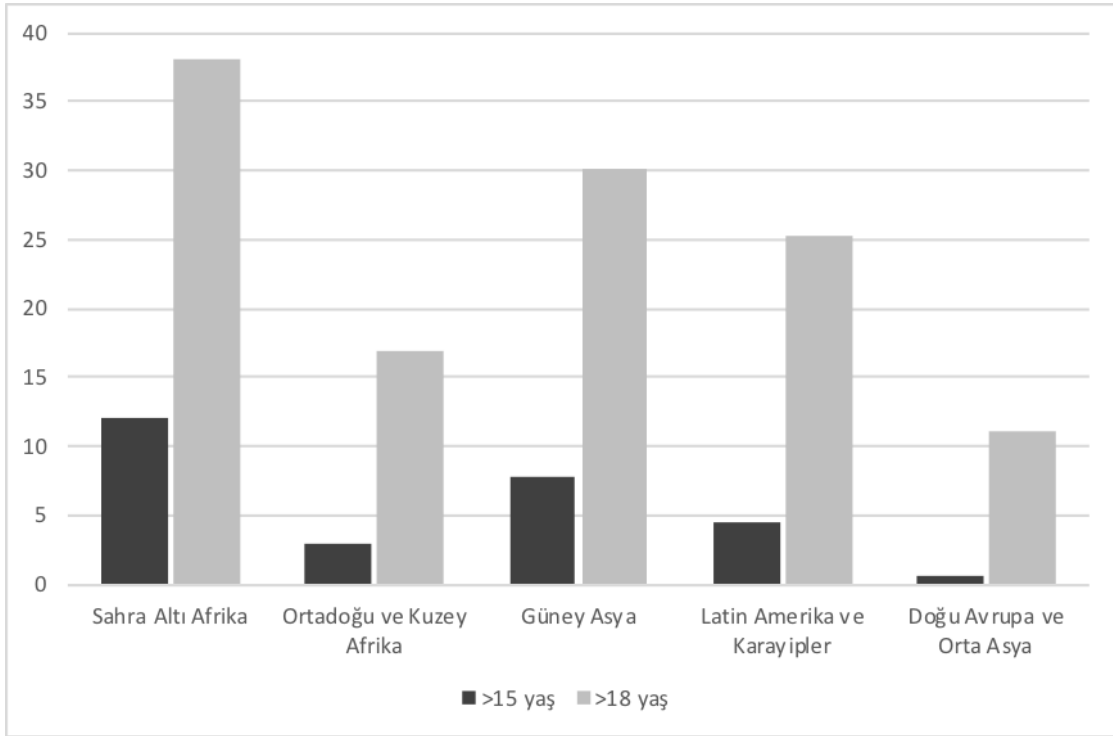
Birleşmiş Milletlerin (BM) ülkelerin veri kaynaklarından derlediği raporlar küresel boyutta analiz yapmamızı sağlar. UNICEF'in 2010-2017 yılları arasındaki ülke verilerinden derleyerek 2018'de yayınladığı rapordaki verilerinden yararlanılarak elde edilen Grafik 2-1'de 20-24 yaş arası ilk evliliğini 15 yaşından küçük (>15 yaş) ve 18 yaşından küçük (>18 yaş) yaşta gerçekleştirmiş kadınların yüzdesi sunulmuştur. Az gelişmiş ülkelerde (>15 yaş: %12; >18 yaş: %40) çocuk yaşta gerçekleşen evliliklerin oranı dünya ortalamasının (>15 yaş: %5; >18 yaş: %21) iki katıdır (37).

Grafik 2-1: İlk evliliğini 18 yaşın altında gerçekleştirmiş 20-24 yaş arası kadınların yüzdesi

Kaynak: UNICEF çocuk evlilikler veri tabanı, 2018

Dünyada, çocuk yaşta gerçekleşen evliliklerin en yüksek olduğu Sahra Altı Afrika'da, her 10 kadından 4'ü; Güney Asya'da her 10 kadından 3'ü 18 yaşından önce evlenmiştir. Sahra Altı Afrika'da Çad (%30,67), Orta Afrika Cumhuriyeti (%29,68), Nijer (%28,76); Güney Asya'da Bangladeş'de (%22,59) daha yüksek sayıda çocuk evliliği gerçekleşmektedir. (Grafik 2-2) (37).

Grafik 2-2: Bölgelere göre ilk evliliğini 18 yaşın altında gerçekleştirmiş 20-24 yaş arası kadınların yüzdesi

Kaynak: UNICEF çocuk evlilikler veri tabanı, 2018

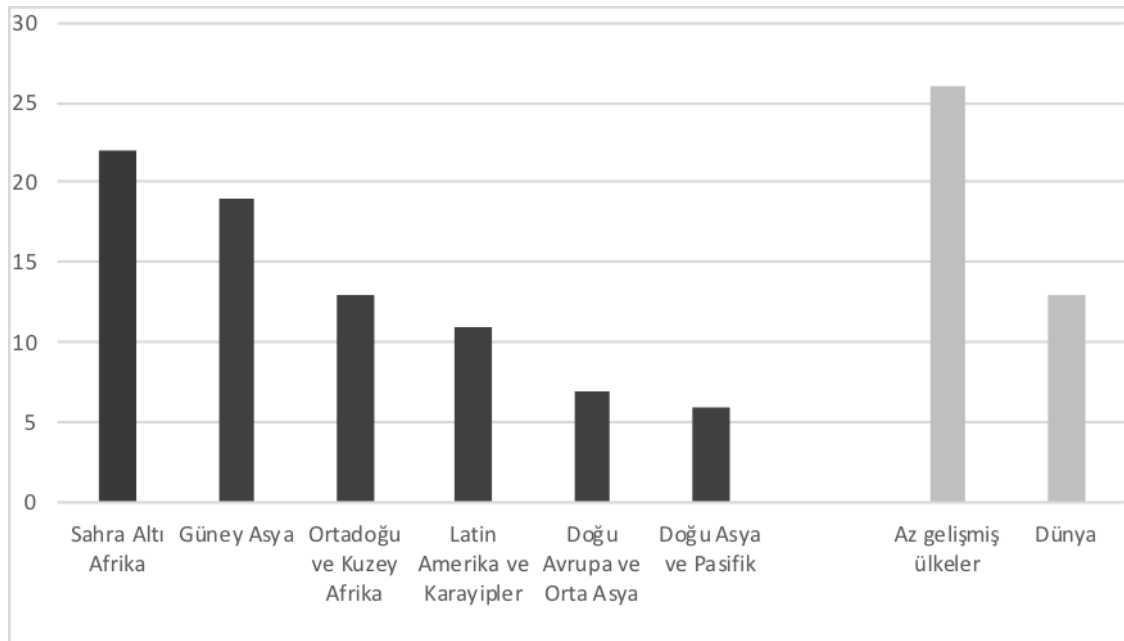
Bugün yaşayan yaklaşık 650 milyon kız çocuğunun ve kadının, 18. yaş gününden önce evlendiği tahmin edilmektedir. Raporlardan çocuk evliliği prevalansının küresel düzeyde azaldığı gözlenmektedir. En iyi ilerleme Güney Asya'daki ülkelerde olup Güney Asya'da son 10 yılda çocuk evliliği prevalansı %50'den %30 düzeyine düşmüştür. Bu düşüşe rağmen 18 yaşından önce evlenen kadın sayısının küresel dağılımına baktığımızda Güney Asya'da 285 milyon kadın (%44) çocuk yaşta evlenmiştir (Tablo2-1) (38).

Tablo 2-1: Tüm dünyada ilk evliliğini 18 yaş altında gerçekleştirmiş kadınların bölgelere göre dağılımı

Bölgeler	Kadın sayısı (milyon)	%
Güney Asya	285	44
Sahra Altı Afrika	115	18
Doğu Asya ve Pasifik	75	12
Latin Amerika ve Karayipler	60	9
Ortadoğu ve Kuzey Afrika	35	5
Diğer Bölgeler	80	12
Toplam	650	100

Kaynak: UNICEF, Child marriage latest trends and future prospects 2018.

Dünyada 15-19 yaş arası kız çocuklarının %13'ü evlidir. Az gelişmiş ülkelerde bu oran dünyadaki rakamların çok üzerindedir (%26). 15-19 yaş arası evli kız çocuğu prevalansının en yüksek olduğu bölge Sahra Altı Afrika (%22), en düşük olduğu bölge Doğu Asya ve Pasifik ülkeleridir (Grafik 2-3) (37).

Grafik 2-3: Dünyada 15-19 yaş arası evli kadınların yüzdesi

Kaynak: UNICEF çocuk evlilikler veri tabanı, 2018.

Çocuk yaşıta evlenen toplam kız sayısı yılda 12 milyondur. Çocuk evliliklerini önlemeye yönelik faaliyetler hızlandırılmazsa 2030 yılına kadar 150 milyondan fazla kız çocuğu 18. doğum günlerinden önce evlenmiş olacaktır (38).

Çocuk yaşıta gerçekleşen evlilikler kız çocuklarını erkeklerden daha fazla etkilemektedir. 82 ülkeden derlenen verilere göre 20-24 yaş arası her 5 kadından birine karşılık her 21 erkekten biri çocuk yaşıta evlenmektedir (39). Çocuk evliliğinden etkilenen erkek çocuk sayısı ile ilgili veriler sınırlıdır. Erkeklerde çocuk evlilik prevalansının yüzde 10'un üzerinde olduğu ülkeler Madagaskar (%13), Honduras (%12), Küba (%11), Nauru (%12), Komorlar (%12), Marshall Adaları (%12), Laos'dur (%13). Orta Afrika Cumhuriyeti 20-24 yaşları arasında 18 yaşından önce evlenmiş erkeklerin oranının en yüksek olduğu ülkedir (%28) (37).

Az gelişmiş ülkelerde, 20-24 yaş arası kadınların %27'sinin 18 yaşından önce canlı doğum yaptığı bilinmektedir. Adölesan gebeliklerinin en yüksek olduğu bölge Sahra Altı Afrika'da 15-19 yaş arasında 1000 kız çocuğu başına doğum sayısı 200'ün üzerindedir. Orta Afrika Cumhuriyeti (229), Çad (203), Nijer (210) gibi ülkeler 15-19 yaş arası 1000 kadın başına düşen doğum sayısının yüksek olduğu ülkeler arasındadır (40).

Dünyada 15 yaşından önce gerçekleşen doğum sayısında tüm bölgelerde düzenli azalış sözkonusu iken 15-18 yaş arası gerçekleşen doğumlar bazı bölgelerde ve yaş gruplarında durağan durumdadır. 40-49 yaş arası kadınlarda 15 yaşından önce çocuk sahibi olanların oranı %3 iken 15-19 yaş arası ergenlerde bu oran %1'dir. 20-24 yaş arasındaki kadınlarda 18 yaşından önce doğum yapmış kadınların oranı %17 iken daha büyük yaş gruplarında oranlar %21 civarındadır (40).

2.3. TÜRKİYE'DE ÇOCUK EVLİLİKLER SORUNU

Ülkemizde evlilik yaşı yükselmesine rağmen pek çok kız çocuğu 18 yaşından önce evlendirilmekte; fiziksel, ruhsal ve sosyal yönden çok ciddi olumsuz sonuçları ile karşı karşıya bırakılmaktadır. Sorunun çözümü için gerçekleştirilen çalışmalara rağmen bazı bölgeler ve topluluklarda çocuk evlilikler halen devam etmektedir. Türkiye Aile Yapısı Araştırması'na (2016) göre ülkemizde evlilik deneyimi olan bireylerin %37,5'i ilk evliliğini 20-24 yaş aralığında gerçekleştirmiştir. İlk evliliğini 18 yaşından önce yapan kadınların oranı %28,2, erkeklerin oranı ise %5,6'dır (41). Türkiye Kadına

Yönelik Aile içi Şiddet Araştırması'nın bulgularına göre 18 yaşından önce yapılan evlilikler en fazla Kuzey Doğu Anadolu (%34,2), Ortadoğu Anadolu (%32,9), Güneydoğu Anadolu (%32,8), Orta Anadolu (%31,3) ve Batı Karadeniz bölgelerinde (%32,3) olmaktadır (15).

Çocuk yaşıta gerçekleşen evliliklerde yıllar itibariyle azalma eğilimi gözlenmektedir (Tablo 2-2). 2008 yılında evlenen kız çocuklarının oranı %7,7 iken 2018'de bu oran %3,8'e gerilemiştir. Türkiye İstatistik Kurumu'na göre 2018 yılında gerçekleşen 5.553.202 resmi evlilikten 20.779'unu 16-17 yaş grubundaki kız çocukları oluşturmaktadır (Tablo 2-2). Çocuk yaşıta evlenen kız çocuklarının sayısı erkeklerden 20 kat fazla bulunmuştur (42,43).

Tablo 2-2: 2008-2018 yılları arasında 16-17 yaşlarında evlenen çocuk sayısı

Yıl	Toplam Evlenme Sayısı		Evlenen Çocuk Sayısı		16-17 yaş grubunda evlenen çocukların toplam evlenmeler içindeki oranı (%)	
	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın
2008	641973	641973	2214	49703	0,3	7,7
2009	591742	591742	2072	47859	0,4	8,1
2010	582715	582715	2000	45738	0,3	7,8
2011	592775	592775	1860	42700	0,3	7,2
2012	603751	603751	1903	40428	0,3	6,7
2013	600138	600138	1866	37481	0,3	6,2
2014	599704	599704	1670	34629	0,3	5,8
2015	602982	602982	1483	31337	0,2	5,2
2016	594493	594493	1319	27637	0,2	4,6
2017	569459	569459	1081	23906	0,2	4,2
2018	553202	553202	1029	20779	0,2	3,8

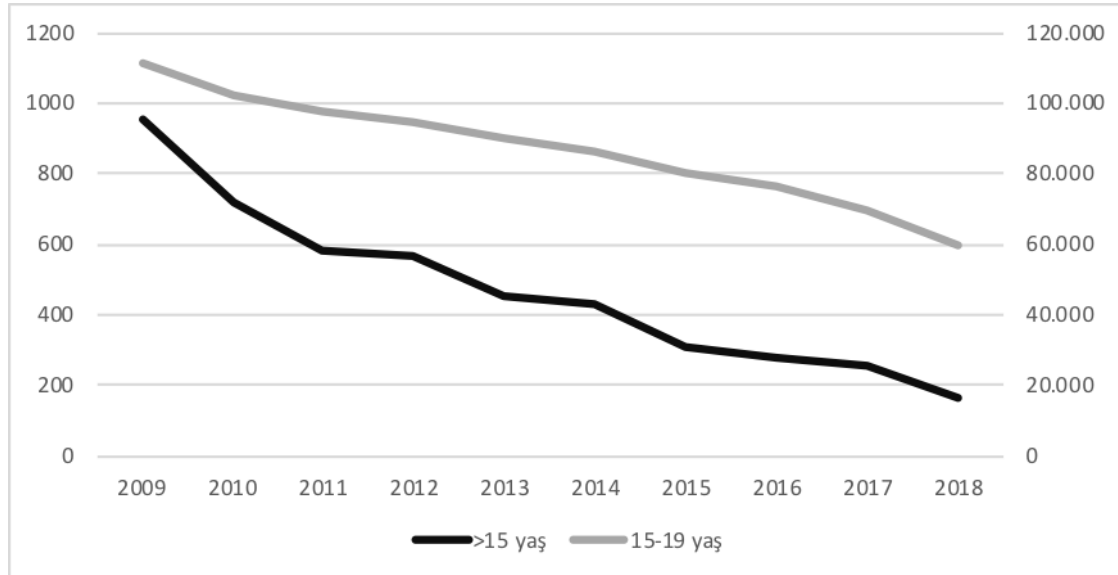
Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) Çocuk İstatistikleri, 2018.

2018 yılında gerçekleşen evlilikler içinde kız çocukların oranının en yüksek olduğu il Ağrı'dır (%14,8). Bolu (%0,7), Artvin (%0,9) ve Trabzon (%0,9) kız çocuklarının evlenme oranlarının düşük; Kilis (%11,7), Niğde (%10,2), Van (%9,9) ise yüksek olduğu illerdir. İstanbul (%1,3), Ankara (%2,2), İzmir (%1,9) gibi büyükşehirlerdeki oranlar düşüktür (42,43).

Bu rakamların resmi kayıt altına alınan rakamlar olduğu unutulmamalıdır. Çocuk evlilik pratiğinin sıklıkla kanunlara aykırı resmi olmayan bir biçimde gerçekleştiği düşünüldüğünde bu oranların daha yüksek olduğu tahmin edilmektedir. Ayrıca mülteci gruplar arasında çocuk yaşta gerçekleşen evliliklere ilişkin kayıt bulunmamaktadır.

Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması'na (2013) göre 25-49 yaş arasındaki kadınların %22'si 18 yaşından, %4'ü 15 yaşından önce evlenmiştir. Araştırmanın sonuçları adölesan dönemdeki kadınların %5'inin çocuk doğurmaya başladığını, %3'ünün canlı doğumu olduğunu göstermektedir. Adölesan gebelik oranları bölgeden bölgeye farklılık göstermektedir. Adölesan dönemde gebeliği olan kadınların oranı Batı'da %3 iken Doğu'da %6 ve üstüdür (7).

Türkiye İstatistik Kurumu 2018 verilerine göre ise adölesan doğurganlık hızı, 2009 yılında binde 37 iken 2018 yılında binde 19'a düşmüştür. 2009 yılında 15 yaş altındaki kız çocuklarının gerçekleştirdiği doğum sayısı 956 iken 2018 yılında bu sayı 167'ye gerilemiştir. 15-19 yaş arası annelerin gerçekleştirdiği doğum sayısı da benzer biçimde 111.116'dan 59.997'ye düşmüştür (42,43).

Grafik 2-4: 2009 -2018 yılları arasında gerçekleşen doğumların annenin yaş grubuna göre dağılımı

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu Veri Tabanları, Doğum İstatistikleri 2009-2018

2.4. ULUSLARARASI MEVZUAT

Uluslararası platformda kabul edilen belgeler insan hakları temelindeki uygulamaları destekler. Bu belgelerde çocuk yaşıta gerçekleşen evliliklerin yasaklanmasına ilişkin net bir ifade yoktur. Ancak kadın ve erkeğin evlenme hakkı, evlenme yaşı ve reşit olma yaşı, evlilikte rıza kavramına değinilmektedir (44). Özellikle çocukların korunması, kapasitelerinin desteklenerek ve güçlendirilerek eğitim, sağlık gibi temel haklardan mahrum bırakılmamaları, ihmal ve istismardan korunmaları için gerekli tüm tedbirlerin alınması gerektiği ifade edilir (2,4).

Asgari evlilik yaşını belirleyen yasalar, çocukların fiziksel, psikolojik, sosyal gelişimlerini sağlıklı bir şekilde tamamlamalarını sağlamanın bir adımıdır. Ayrıca çocukların özgür ve tam irade ile onay verebilmeleri için gereken olgunluğa sahip olmalarını sağlar (28,45).

Dünyadaki çoğu ülkede, asgari evlilik yaşını 18 yaş olarak belirleyen yasalar vardır. Bununla birlikte, birçok ülke ebeveynlerin ya da yetkili makamların izni ile asgari evlilik yaşının altında evlenmenin yolunu açan istisnalar sunmaktadır. Bu istisnalar, çocuk evliliğine karşı yasal korumanın gücünü azaltır. (27)

2.4.1. Çocuk Haklarına Dair Sözleşme

Bu sözleşme çocukların eğitim, sağlık, ihmal ve istismardan korunma; fiziksel, ruhsal ve zihinsel gelişimlerini sağlayacak kaliteli bir hayat içinde olma hakkına erişimlerini güvence altına alır. Sözleşmenin ilk maddesi çocuğun tanımını yapmıştır. Sözleşme çocuklara tanınan hakların uygulanması için taraf devletlerin gerekli önlemleri alması gerektiğini belirtir. Gerekirse ebeveynleri ya da yasal vasileri bu hakların uygulanması konusunda destekler (2).

Çocuk yaşıta gerçekleşen evlilikler çocukların sağlıklı gelişimlerinin önünde engeldir. Çocuk yaşıta evlenmek ve çocuk yaşıta gebe kalmak fiziksel ve ruhsal gelişimleri açısından zararlı uygulamalardır. Kız çocuklarının ekonomik ya da politik anlaşmaların bir parçası olması; evde yaşlıya bakacak, tarlada çalışacak kişi olarak görülmesi; ekonomik, cinsel sömürünün bir objesi olarak algılanması Sözleşmenin maddelerine aykırıdır (2).

Çocuk Hakları Komitesi Genel Yorumları

Çocuk Hakları Komitesi, Sözleşmenin taraf devletlerce uygulanıp uygulanmadığını, süreci izleyen, bağımsız uzmanlardan oluşan bir komitedir. Komite, taraf devletlerin raporlarını inceler, değerlendirir. Gerekğinde Sözleşme hükümleri ile ilgili açıklayıcı yorumlar yapabilir. Örneğin Komite Nijerya, Lübnan, Nepal, Guatemala, Kuveyt gibi çocuk evlilik oranlarının yüksek olduğu ülkelere geleneksel uygulama ve değerlerin tekrar gözden geçirilmesi; bu uygulamaların çocuk refahı ve sağlığı üzerindeki olumsuz etkilerinin ortadan kaldırılması için asgari evlilik yaşının düzenlenmesi gibi gerekli yasal önlemlerin alınması konusunda tavsiyelerde bulunmaktadır (28).

Çocuk Hakları Komitesinin doğrudan çocuk evliliklerle ilgili ilk yorumu 2003'de Çocuk Hakları Sözleşmesinin 6. ve 24. maddelerinde yer alan sağlık ve gelişme hükümlerini ele alarak açıklayıcı yorumlar sunduğu 4 No'lu genel yorumdur. Bu belge erken evliliği zararlı bir geleneksel uygulama olarak tanımlar ve taraf devletlerin erken evliliğin önlenmesi için tüm uygun yasal, idari ve diğer önlemleri almalarını, kadınlar ve erkekler için uluslararası kabul edilebilir asgari evlilik yaşının 18 yıla çıkarılması gerektiğini belirtir (28).

Komite çocuk yaşta evlilikleri ve zorla evlendirmeyi zararlı geleneksel uygulamalar ve cinsiyet ayrımcılığının bir biçimi olarak kabul etmektedir. Geleneksel yasaları ortadan kaldırmak ve cinsiyetçi uygulamalarla mücadele için gerekli tedbirlerin alınması konusunda çağrıda bulunmaktadır. Çocuk yaşta gerçekleşen evliliklerin sonucunda ortaya çıkan cinsel sağlık ve üreme sağlığı sonuçlarından kaygılı olduğunu ifade eder. Kız çocukları arasında eğitimi bırakma, sosyal faaliyetlerin dışında kalma gibi sonuçları hakkında endişelerini dile getirir (28).

2.4.2. Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (CEDAW)

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu CEDAW'ı 1979'da kabul etti. Sözleşme kadınların ve erkeklerin her alanda eşit haklara sahip olmalarını, cinsiyet temelli ayrımcı uygulamaların ortadan kaldırılmasını amaçlamaktadır (4).

Sözleşmenin 16. maddesi evlenme ve aile ilişkileri alanındaki hakları tanımlar:

1. Taraf devletler evlilik ve aile ilişkileri ile ilgili bütün konularda kadınlara karşı ayrımcılığı tasfiye etmek için gerekli her türlü tedbiri alır ve özellikle erkeklerle kadınların eşitliğini öngören aşağıdaki hakları tanır:

a) Evlenmede aynı hakka sahip olma;

b) Serbestçe eş seçmede ve serbest ve kendi rızasıyla evlenmede aynı hakka sahip olma;

...

2. Çocuğun nişanlandırılması ve evlendirilmesi hiç bir hukuki sonuç doğurmaz; asgari evlenme yaşını tespit etmek ve evliliklerin resmi sicile kaydının zorunlu hale getirilmesi için yasama tedbirleri de dahil gerekli tüm işlemler yapılır.

CEDAW Komitesi Genel Tavsiye Kararları

CEDAW Komitesi, Sözleşmenin uygulamasını izleyen uzmanlardan oluşan bir yapıdır. Sözleşmeye taraf olan ülkeler gelişmeleri ve süreci düzenli olarak raporlamakla yükümlüdür. Komite, oturumları sırasında her bir taraf devlet raporunu değerlendirir; kaygılarını ve tavsiyelerini taraf devlete sonuç gözlemleri şeklinde bildirir. Komite ayrıca tavsiye kararlar da yayınlayabilir (31,45,46).

CEDAW Komitesi çocuk yaşta gerçekleşen evlilikleri ve zorla evlendirmeyi tartışarak 21 No'lu tavsiye kararlarında gözlemlerini bildirmiştir. Çocuk evlilikleri gibi özellikle kız çocuklarına yönelik zararlı geleneksel uygulamaların temelinde kadınların eşit olmayan konumlarının, ataerkil yapının ve cinsiyet normlarının olduğunu belirtmiş; sorunun çözümünde sadece yasal önlemlerin yetmediğini cinsiyet eşitliğini sağlamaya yönelik uygulamaların da olması gerektiğini belirtmiştir. Çocuk evliliklerinin kadınların insan haklarından, özellikle sağlık ve eğitim haklarından yararlanmaları üzerindeki olumsuz etkilerine de dikkat çekmektedir (45).

CEDAW Sözleşmesi taraf devletlerden evlilik için asgari yaş belirlenmesini istemiş; ancak net bir yaş belirtmemiştir. CEDAW Komitesi, 1994 yılında aldığı 21 No'lu genel tavsiye kararında, asgari evlenme yaşı ile ilgili net belirlemelerde bulunmuştur. Komite Dünya İnsan Hakları Konferansı sonuç bildirgesine dayanarak kız çocuklarına yönelik her türlü zararlı uygulamanın önüne geçmek için asgari evlenme

yaşını 18 olarak tanımlamıştır. Çocuk yaşta gerçekleşen evliliklerin önemli sağlık riskleri olduğunu fiziksel, bilişsel ve ruhsal olgunluğa erişmeden çocukların evliliklerine izin verilmemesi gerektiğini belirtmiştir (45).

Komite aynı zamanda zorla evliliği kadına yönelik şiddetin bir biçimi olarak ele almış ve tartışmıştır. 19 No'lu Genel Tavsiye Kararında, zorla evlendirmeyi, kadınlar için gerçek bir tehdit oluşturan ve toplumdaki eşit olmayan statülerini devam ettiren bir şiddet biçimi olarak tanımlamıştır. Bazı durumlarda, geleneksel ve kültürel faktörlerin etkisiyle kadınların özgür ve tam rızası aranmadan evliliğin gerçekleşmesi konusundaki endişelerini de dile getirmiştir (46).

2.4.3. İstanbul Sözleşmesi

Kadına yönelik her türlü şiddetin önlenmesi, mağdurlarının korunması, suçluların cezalandırılması, kadına karşı şiddet ile mücadele alanında işbirliği içeren politikaların ve uygulamaların hayata geçirilmesi bu sözleşmenin temel ilkelerini oluşturmaktadır (5).

Bu sözleşmede de çocuk evlilikler kadına yönelik şiddetin bir türü olarak ele alınmış ve çocuğun rıza gösterme yeteneğine sahip olmaması sebebiyle aynı zamanda zorla evlilik olarak da ele alınmıştır. İstanbul Sözleşmesi maddeleri zorla evlendirme konusunda alınacak tedbirleri sıralamaktadır:

Madde 32 – Zorla evlendirmelerin doğuracağı hukuki sonuçlar

Taraflar mağdura gereksiz bir parasal veya idari yük getirmeksizin, zorla gerçekleştirilen evliliklerin geçersiz ve hükümsüz kılınabilmesini veya sona erdirilmesini temin edecek yasal veya diğer tedbirleri alacaklardır.

Madde 37 – Zorla yapılan evlilikler

1. Taraflar bir yetişkini veya çocuğu kasten evliliğe zorlamanın cezalandırılmasını temin etmek üzere gerekli yasal veya diğer tedbirleri alacaklardır.

2. Taraflar, bir yetişkinin veya çocuğun, ikamet ettiği taraf veya devletten farklı bir tarafa veya devlete, söz konusu yetişkini veya çocuğu evliliğe zorlama amacıyla kasten kandırılarak götürülmesinin cezalandırılmasını temin etmek üzere gerekli yasal veya diğer tedbirleri alacaklardır.

İstanbul Sözleşmesinde “kadın” ifadesi 18 yaş altındaki kız çocuklarını da kapsamaktadır.

2.4.4. İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi

İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nde evlilikleri “*tam ve özgür irade ile gerçekleştirebilme hakkı*” ifade edilir. Evlilikte taraflardan biri karar vermek için yeterli olgunlukta değil ise; kişinin rızası özgür ve tam olmayacaktır. Çocuk yaşta gerçekleşen evliliklerde çocuğun fiziksel, ruhsal ve bilişsel gelişimi tamamlanmadığından özgür ve tam iradesinden söz edilemez. Bu durum Beyanname'nin 16. maddesine aykırıdır (32).

Madde 16:

1. Evlilik çağına varan her erkek ve kadın, ırk, vatandaşlık veya din bakımlarından herhangi bir kısıtlamaya tabi olmaksızın uğramaksızın evlenmek ve aile kurmak hakkına haizdir.

2. Evlenme akdi müstakbel eşlerin serbest ve tam rızasıyla yapılır.

2.4.5. Afrika Çocuk Hakları ve Refahı Sözleşmesi

1990 yılında kabul edilen sözleşmenin “Zararlı Sosyal ve Kültürel Uygulamalara Karşı Koruma” başlıklı 21. maddesi doğrudan çocuk evlilikler ile ilgilidir. Çocuk evliliklerinin, kız ve erkeklerin nişanlanmasının yasaklanmasını ister. Bu sözleşme, yasağın, her türlü nişan ve her türlü evliliği kapsayan bir yasal düzenleme ile gerçekleştirilmesini; asgari evlilik yaşının 18 yaş olarak belirlenmesini ve tüm evliliklerin resmi kayıt altına alınmasının zorunlu hale getirilmesi gerektiğini belirtir (47).

Sözleşme ayrıca taraf devletleri, çocuğun refahını ve sağlıklı gelişimini engelleyen zararlı geleneksel ve kültürel uygulamaları ortadan kaldırmaya, cinsiyet veya statü temelindeki ayrımcı uygulamaları önlemeye çağırır.

2.4.6. Afrika İnsan ve Halkların Hakları Şartı'na ek Afrika Kadın Hakları Protokolü

Maputo Protokolü olarak da bilinen belge 2003 yılında kabul edilmiştir. Afrika kıtasındaki kadınlara ve kız çocuklarına özgü sorunların ve ayrımcılığın ortadan kaldırılmasını amaçlayan Protokolün 6. maddesi kadın ve erkeklerin evlilik içinde eşit

haklara sahip olduğunu, evliliklerin özgür ve tam irade ile gerçekleşmesinin ve kadınlar için asgari evlilik yaşının istisnasız 18 olması gerektiğini belirtir (48).

2.4.7. Evliliğe Rıza Gösterilmesi, Asgari Evlenme Yaşı ve Evliliğin Tesciline Dair Sözleşme

Birleşmiş Milletler tarafından 1962 yılında imzaya açılan bu sözleşme taraf devletlerden asgari evlilik yaşının yasalarla belirlenmesini ve belirlenen yaşın altında kesinlikle evliliğe izin verilmemesini istemiştir. Sözleşme hükümleri evliliklerin her iki tarafın özgür ve tam rızası ile yetkili makamlarca resmi kayıt altına alınarak gerçekleştirilebileceğini belirtmektedir (44).

2.4.8. Kölelik, Köle Ticareti ve Köleliğe Benzer Uygulama ve Geleneklerin Ortadan Kaldırılmasına Dair Sözleşme

1956 yılında imzalanmıştır. 1926'da kabul edilen Kölelik Sözleşmesindeki tanım genişletilmiştir. Sözleşme zorla evlilikleri köleliğin bir biçimi olarak ele almıştır. Bir kadının ya da kız çocuğunun aile ya da vasileri tarafından rızası alınmadan zorla evlendirilmesini ve bu evlilik karşılığında bir ödeme yapılması ya da yapılmadan başkasına devredilmesini onaylayan zararlı geleneksel uygulamaları kölelik kapsamında değerlendirmektedir. Başlık parası, berdel, levirat (kadının ölen kocasının erkek kardeşi ile evlenmesi), sorarat (dul kalan erkeğin eşinin kız kardeşiyle evlenmesi) gibi uygulamalar bu sözleşme kapsamında değerlendirilir (49).

2.4.9. Güney Afrika Kalkınma Birliği Toplumsal Cinsiyet ve Kalkınma Protokolü

Güney Afrika Kalkınma Birliği 1980 yılında barışı sağlamak, yaşam standardını arttırmak, ekonomik kalkınmayı gerçekleştirmek amacıyla kurulmuştur. Birlik Toplumsal Cinsiyet ve Kalkınma Protokolü'nü 2008'de imzalamıştır. Toplumsal cinsiyete duyarlı plan ve programlar, yasal düzenlemeler ile toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamayı hedeflemektedir (50).

Protokolün 8. maddesi kadın ve erkeklerin eşit şartlarda evlilik gerçekleştirmelerini; evliliklerin özgür ve tam rıza ile gerçekleşmesi ve resmi kayıt altına alınması gerektiğini belirtir. 18 yaş altındaki çocukların kanunla aksi belirtilmedikçe evlenemeyeceğini ifade eder.

2.4.10. Güney Asya Bölgesel İşbirliği Teşkilatı Çocukların Fuhuş Amacıyla Kullanılması ve Kadın Ticareti ile Mücadele ve Önleme Sözleşmesi

Güney Asya Bölgesel İşbirliği Teşkilatı 1985'te kurulmuştur. Afganistan, Maldivler, Bhutan, Hindistan, Nepal, Bangladeş, Sri Lanka ve Pakistan üyesidir. Teşkilatın 2002'de kabul ettiği sözleşmenin tanımlar bölümünde çocuk evlilikleri insan ticaretinin bir biçimi olarak yer almaktadır (51).

2.4.11. Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi

BM Genel Kurulu'nda 16 Aralık 1966 tarihinde kabul edilen sözleşme 1976'da yürürlüğe girmiştir. Sözleşmenin doğrudan çocuk evliliklerine atıf yapan maddeleri olmamasına rağmen taraf devletlerin cinsiyet eşitliğini sağlama taahhüdü; çocuk ve ergenlerin korunmasına ve sağlık hakkına ilişkin maddeleri çocuk evlilikler ile ilişkilendirilebilir (52).

Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Komitesi, 14 No'lu genel yorumunda, çocukların sağlık hakkını ele alarak çocuk evliliğinin, kız çocukların sağlığını olumsuz yönde etkileyen zararlı geleneksel uygulama olduğunu kabul etmekte; taraf devletleri ortadan kaldırmaya davet etmektedir (53).

Komite, 16 No'lu genel yorumunda erkeklerin ve kadınların evlenmeye özgür ve tam rıza göstermeleri konusunda eşit haklara sahip olduğunu belirtir. Taraf devletlerin yasalarında asgari evlilik yaşının erkekler ve kadınlar için 18 yaş olarak belirlemesini; erkekler ve kadınlar için aynı asgari evlilik yaşını yasalaştırmaları gerektiğini ifade eder (54).

2.4.12. Kişisel ve Siyasal Haklar Sözleşmesi

1966 yılında kabul edilen 1976'da yürürlüğe giren sözleşmenin 23. maddesi ailenin korunmasına ilişkin hükümleri içerir. Evliliğin serbest ve tam rıza ile gerçekleşmesini talep etmektedir (55).

İnsan Hakları Komisyonu sözleşmenin bazı maddelerini inceleyerek 28 No'lu genel yorumunda evliliklerin eşitlik ilkesi ile gerçekleştirilmesine ve cinsiyet eşitliğine vurgu yapmıştır. Evlilik için üçüncü taraf izin şartlarının kadınların serbest karar vermelerini engellediğini kabul ederek erkekler ve kadınlar için aynı asgari evlilik yaşı

için çağrıda bulunmaktadır. Ancak Komisyonun asgari evlilik yaşının kaç yaş olması gerektiği ile ilgili bir yorumu yoktur (56).

2.4.13. Dördüncü Dünya Kadın Konferansı Pekin Deklerasyonu ve Eylem Platformu

Dördüncü Dünya Kadın Konferansı 1995’de Pekin’de gerçekleştirildi. Konferansın sonucunda yayınlanan deklarasyonda kız çocuklarına yönelik ayrımcılığın, toplumsal cinsiyet temelli zararlı uygulamaların ortadan kaldırılması gerektiği ifade edilmiştir. Erken evlilik ve erken anneliğin kız çocuklarını sağlık başta olmak üzere eğitim ve sosyal yaşamda yer almak gibi temel haklarından mahrum bıraktığı ifade edilmiştir (57).

Dördüncü Dünya Kadın Konferansı’nın 5. yılında gelişmeleri değerlendirmek amacıyla Birleşmiş Milletler Genel Kurulu’nda özel bir oturum gerçekleştirilmiştir. Namus cinayetleri ve zorla evlendirme oturumun Pekin +5 sonuç bildirgesine girmiş ve kadına şiddetin bir biçimi olarak tanımlanmıştır (58).

2.4.14. Birleşmiş Milletler Kadının Statüsü Komisyonu Raporları

Birleşmiş Milletler Kadının Statüsü Komisyonu, toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamayı ve kadınların güçlendirilmesini hedefleyen küresel politika yapıcı bir organdır. Çocuk yaşta, erken ve zorla evlendirme komisyonun pek çok toplantısının ana gündemini oluşturmuştur. İlk kez zorla evlendirmenin bir insan ticareti suçu olduğu 1995 yılında ifade edilmiştir. 2000 yılında da kadına yönelik şiddetin bir biçimi olarak kabul edilmiştir. 2013’de 57. yıllık toplantısında cinsiyet eşitliği, kadınların güçlenmesi ve kadınların cinsel sağlık ve üreme sağlığı hakları konularında ortak bir belge üzerinde uzlaşmaya varılmış ve devletlere çocuk yaşta, erken ve zorla evlendirmeyi sonlandırmak için harekete geçme çağrısı yapılmıştır (59).

2.4.15. Diğer Sözleşmeler

Doğrudan çocuk evliliklere atıf yapmasa da çocuk yaşta gerçekleşen evliliklerin, çocukların temel haklarına erişimlerini engellemesi, çocuğun sömürü ve istismarına neden olacak ortamı yaratması sebebiyle “*Avrupa Sosyal Şartı*”, “*Uluslararası Çalışma Örgütü Kötü Şartlardaki Çocuk İşçiliğinin Yasaklanması ve Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Acil Önlemler Sözleşmesi*”, “*Çocuk Haklarına Dair Sözleşmeye*

Ek Çocuk Satışı Çocuk Fuhuşu ve Çocuk Pornografisiyle İlgili İhtiyari Protokol”, “Avrupa Konseyi Çocukların Cinsel Sömürü ve İstismara Karşı Korunması Sözleşmesi” maddeleri ile açıklanabilecek aykırı bir uygulama olduğu söylenebilir (60,61,62,63).

2.5. ULUSAL MEVZUAT

Türkiye uluslararası platformda taraf olduğu sözleşmelerle ilgili iç hukukunda düzenlemeler yapmış; eşitlik ilkesinden hareketle Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, Türk Medeni Kanunu, Türk Ceza Kanununda yer alan kadınlara yönelik cinsiyet ayrımcılığını ifade eden maddelerini yeniden düzenlemiştir. Türkiye Cumhuriyeti Anayasası’nda yapılan değişiklik ile “*Kadınlar ve erkekler eşit haklara sahiptir. Devlet bu eşitliğin yaşama geçmesini sağlamakla yükümlüdür.*” maddesi eklenmiştir (64).

2.5.1. Türk Medeni Kanunu

18 yaşın altında her birey çocuktur; ancak ülkeler hukuksal düzenlemelerinde daha erken yaşta ergin olmayı da tanımlamaktadır. Türk Medeni Kanunu “ergin kılınma” ile ilgili tanımlı yapmaktadır. Kanunun 11. maddesi “*Erginlik on sekiz yaşın doldurulmasıyla başlar. Evlenme kişiyi ergin kılar*” ifadesi bulunur. Ergin kılınma başlığı altında “*On beş yaşını dolduran küçük, kendi isteği ve velisinin rızasıyla mahkemece ergin kılınabilir*” ifadesi yer alır (65).

Türk Medeni Kanunu’nda 18 yaşın altında da ergin olma halleri tanımlanmıştır:

- Evlenme ile ergin olma
- Mahkeme kararı ile ergin olma

Türk Medeni Kanunu, Anayasanın cinsiyetler arasındaki ayrımcılığı reddeden ilkesinden hareketle evlenme yaşı ile ilgili düzenlemeler yapmıştır. 2002’de kızlar için 15 yaş, erkekler için 17 yaş olan evlenme yaşına ilişkin maddeler yeniden düzenlenmiş; kadınlar ve erkekler için evlenme yaşı 18 yaş olarak değiştirilmiştir. Kanunun düzenlenen 124. maddesi şöyledir: “*Erkek veya kadın on yedi yaşını doldurmadıkça evlenemez. Ancak, hâkim olağanüstü durumlarda ve pek önemli bir sebeple on altı yaşını doldurmuş olan erkek veya kadının evlenmesine izin verebilir. Olanak bulundukça karardan önce ana ve baba veya vasi dinlenir.*”

Bu madde ile çocuklar 18 yaşını doldurmadan ya da başka bir ifade ile reşit olmadan 17 yaşında ebeveyn izni ile evlenebilir. Böylece evlilik çocuğu reşit kılar.

2.5.2. Türk Ceza Kanunu

Türk Ceza Kanunu çocukların cinsel ihmal ve istismarı ile ilgili eylemleri suç saymaktadır. Çocuk yaşıta, erken ve zorla evlilik çocuğun cinsel sömürüsü anlamına gelmektedir. Kanunun 103. maddesi cinsel istismar ile ilgili eylemleri şu şekilde tanımlar (66):

a) On beş yaşını tamamlamamış veya tamamlamış olmakla birlikte fiilin hukukî anlam ve sonuçlarını algılama yeteneği gelişmemiş olan çocuklara karşı gerçekleştirilen her türlü cinsel davranış,

b) Diğer çocuklara karşı sadece cebir, tehdit, hile veya iradeyi etkileyen başka bir nedene dayalı olarak gerçekleştirilen cinsel davranışlar anlaşılar.

Türk Ceza Kanunu'nun resmi olmayan evliliklerle ilgili "Birden çok evlilik, hileli evlenme, dinsel tören" başlıklı maddesi, resmi kayıt altına alınmamış evliliklerin geçersiz olduğunu ve bu eylemi gerçekleştirenlere yönelik cezai yaptırım olduğunu belirtmektedir.

2.5.3. Çocuk Koruma Kanunu

Kanun çocukların insan haklarının korunması, refahı ve yüksek yararı ilkesinden hareketle, "çocuk" ve "korunma ihtiyacı olan çocuk" tanımını yapmıştır:

- *Çocuk: Daha erken yaşta ergin olsa bile, on sekiz yaşını doldurmamış kişiyi*
- *Korunma ihtiyacı olan çocuk: Bedensel, zihinsel, ahlaki, sosyal ve duygusal gelişimi ile kişisel güvenliği tehlikede olan, ihmal veya istismar edilen ya da suç mağduru çocuğu ifade eder.*

18 yaş altında zorla evlendirilen çocuklar kanun kapsamında mağdur çocuktur; acil önlem ve gerekli tedbirlerin alınmasını gerektirir (67).

2.6. ÇOCUK EVLİLİKLER SORUNUNUN NEDENLERİ

Çocuk evlilikler birden çok faktörün aynı anda biraraya geldiği ve birbirini etkilediği çevrede gerçekleşir. Hane halkının eğitim düzeyi, büyüklüğü, hanede kişi başına düşen gelir, din, sosyal sınıf ve statü gibi haneye özgü nitelikler çocuk evliliği ile ilişkili mikro düzey faktörler olarak değerlendirilir. Yaşanılan bölgenin sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeyi, ataerkil yapı, haklara eşit erişimi sağlayacak hukuksal yapının ve

sosyo-politik sistemin varlığı, toplumsal cinsiyet eşitliği göstergeleri, geleneksel uygulamaları destekleyen sosyal normlar çocuk yaşta gerçekleşen evlilik pratiğinin sürmesi ile ilişkili makro düzey özelliklerdir (68).

Çocuk evlilikler sorununun farklı bölgelerde farklı dinamikleri olabilir. Erken evlilik kararı hane halkı perspektifinden algılanan yarar ve algılanan risk arasındaki dengeyle ilintilidir. Mikro düzeydeki özelliklere makro düzeydeki faktörlerin etkisi ile çocuk yaşta evlilik uygulaması için uygun ortam hazırlanır (68).

2.6.1. Sorunu Hazırlayan ve Devam Ettiren Faktörler

Yoksulluk

Hane halkının gelir durumu, ekonomik koşullar ve yoksulluk kız çocuklarının erken evlenmesine neden olan temel risk faktörleridir. Araştırmalar çocuk evliliği ve yoksulluk arasında bir ilişki olduğunu ortaya koymaktadır. Erken evlilik oranlarının yüksek olduğu ülkeler incelendiğinde, kırsalda yaşayan ve hane halkı yoksulluğu açısından savunmasız olan gruplar arasında çocuk yaşta evlilik pratiğinin sık olduğu ve sürdüğü gözlenmektedir (69).

Yaşanılan toplumun ekonomik veya sosyal gelişmişlik düzeyinin ilk evlilik yaşı ortalamasına etkisi büyüktür. Birçok çalışma, eğitim ve okuryazarlık düzeylerinin yanı sıra toplumsal kalkınmanın ilk evlilik yaşı ile ilişkili olduğunu göstermektedir (70).

Araştırmalar kişi başına düşen Gayri Safi Milli Hasıla'nın (GSMH) en düşük olduğu ülkelerde çocuk evlilik prevalansının yüksek; daha iyi sosyo-ekonomik koşullara sahip bölgelerde ise prevalansın daha düşük olduğunu göstermektedir. Orta Afrika Cumhuriyeti, Nijer, Çad, Madagaskar, Demokratik Kongo Cumhuriyeti gibi çocuk evlilik oranlarının yüksek olduğu ülkelerdeki kişi başına düşen GSMH 2000 doların altındadır. Uluslararası Kadın Araştırma Merkezi'ne (ICRW) göre çocuk evliliği, dünyanın en fakir ülkelerinde ve bu ülkelerdeki en fakir haneler arasında gerçekleşmektedir (71).

Bir kız çocuğunu erken evlendirmek ebeveynler için hanede daha az kişinin olmasını sağlayarak aile masrafları azaltmanın bir yoludur. Sınırlı kaynakları olan ailelerde, çocuk evliliği genellikle kızların geleceğini güvence altına almanın bir yolu olarak da görülmektedir (71).

Ebeveynler, kızlarının evlenmesini teşvik ederken, evliliğin kendilerine hem maddi hem de sosyal açıdan fayda sağlayacağını düşünürler. Etiyopya'da ebeveynler, ekonomik kazanç amacıyla ya da ekonomik yükü hafifletmek için kızlarını erken evlendirdiklerini belirtmektedir (69,70). Kız çocuğunun finansal yük olduğu ve başlık parası, berdel gibi geleneksel uygulamalarla gelir aracı olarak kabul edilmesi ya da tam tersi çeyiz parası, gelin bedeli gibi evlilik giderleri nedeniyle aile içindeki ekonomik yükü arttırması erken evliliği teşvik eden ekonomik faktörlerdir (71,72,73).

Çeyiz parası özellikle Hindistan'da çocuk yaştaki evliliklerin yaygın bir nedenidir. Kızların eğitimi, gelir durumu, statüsü arttıkça damada ödenecek çeyiz parası da artmaktadır. Kız eğitilmiş ise, damat gelinden daha eğitilmiş olmalıdır ve daha fazla çeyiz parası gerekir. Kız çocuklarının eğitilmiş olması evlilik giderlerini arttıracığından ergenliğe ulaştıktan hemen sonra, 13 ya da 14 yaş altında evlenmesi düşük maliyetli olduğundan tercih edilmektedir. (74) Benzer bir biçimde Bangladeş'te çeyiz, yaşla birlikte artar. Ailenin sosyal statüsü de çeyiz parasının miktarını ve dolayısıyla ilk evlenme yaşını da etkilemektedir (70).

Çocuk evliliği pratiğini etkileyen yoksullukla ilişkili bir diğer faktör, daha iyi bir yaşam arayışı, sosyo-ekonomik koşulları iyileştirmek, maddi güvensizliklerini yönetmek için kız çocuklarının bir strateji olarak kendilerine maddi destek sağlayacak erkeklerle evlenmeyi tercih etmesi ya da akran baskısı ile karşı karşıya kalmasıdır. Akran baskısı kız çocuklarını evdeki baskıdan kaçmaya zorlamada da rol oynamaktadır (8).

Yoksulluk aynı zamanda kız çocuklarının eğitimden uzaklaşmasına neden olur ki bu da çocukların erken evlenmesinde önemli bir başka faktördür.

Eğitim fırsatlarından yoksun bırakılma

Eğitim kurumlarının eksikliği, okul ücretleri birçok kız çocuğunun eğitime erişimini engelleyen, okulu bırakmasına ve çocuk yaşta evlenmesine neden olan faktörlerdir (69). Aileler çocuklarının eğitimi için yeterli maddi imkanlara sahip değilse, önce kız çocukları okulu bırakmak zorunda kalır ve erken evlilik ise uygulanabilir bir seçenek ve potansiyel olarak yoksulluktan kurtulmanın bir yolu haline gelir (8).

Eğitime erişim ve kesintisiz eğitim hizmetlerinden yararlanma, kızların 18 yaşından önce evlenme olasılığını azaltmaya yönelik temel müdahalelerden biridir.

Çocuk evlilik prevalansının yüksek olduğu bölgelerde okul bırakma oranlarının da yüksek olduğu görülmektedir. İlköğretim mezunu kız çocuklarının, ortaokul veya daha yüksek öğrenimi tamamlayanlara göre erken evlenme ihtimali iki kat; eğitimi olmayanların 18 yaşından önce evlenmeleri, orta veya yüksek öğrenim görenlere göre üç kat daha yüksektir (8).

Aile üyelerinin özellikle annenin eğitimi çocukların erken evliliği üzerinde etkilidir. Araştırmalar, genç ve eğitimsiz annelerin çocuklarını kendi deneyimlerine dayanarak büyüteceklerini; bu nedenle okuma yazma bilmeyen anneler döngüsünü yaratacağını göstermektedir (69).

Kız çocuklarının eğitime devam etmesi çocuk evliliklerinden koruyucu bir faktör olarak değerlendirilmelidir. Ancak kız çocuğunun eğitime devam etmek için evliliği geciktirme konusundaki kararı ebeveynlerin baskısı, sosyal normlar, toplumsal cinsiyet normları gibi pek çok faktörden etkilenir (75).

Toplumsal cinsiyet normları ve ataerkil yapı kız çocuklarının eğitim ve kariyer fırsatlarından yararlanmalarını engellemektedir. Bangladeş'deki araştırmalar, kocaların daha iyi eğitilmiş olması gerektiği yönündeki beklentiler nedeniyle ebeveynlerin kız çocuklarını okuldan çektiğini göstermektedir. Nepal'deki araştırmalar kız çocukları eğitime devam etmek, ilk evlilik yaşını ve çocuk sahibi olma yaşını geciktirmek istemesine rağmen onları “damgalayan sosyal normlara” karşı çıkmamanın zor olduğunu göstermektedir (70).

Sosyal normlar

Küreselleşen dünyada, sosyal, ekonomik ve politik pek çok mekanizma çocuk evliliklerini teşvik eder. Sosyal normlar, bu normların tezahürü ekonomik koşullar; inanç sistemi, gelenek ve görenekler gibi sosyal yapılar ve toplumsal uygulamalar eşitsizlikleri derinleştirir; ataerkil güç yapılarını destekler ve kız çocuklarını erken evliliklere karşı savunmasız bırakır (76).

İnsanlar başkalarının ne yaptığını ve ne düşündüğünü önemserler. Bu durum davranışlarını şekillendirir. Ebeveynler kız çocuklarını erken evlendirir; çünkü diğer babaların da benzer biçim de davrandıklarına; diğer babaların da kız çocuklarının saf ve iffetli olması için erken evlendirmek gerektiğini düşündüğüne inanırlar (77). Çocuk evliliği de bu durumun bir sonucu olarak ortaya çıkan geleneksel bir uygulamadır.

Geleneklerden uzaklaşmak toplumdan dışlanma anlamına gelir ki çocuk evlilik pratiğinin sürmesinde önemli bir nedendir.

Bazı toplumlarda, kız çocukları adet görmeye başladığında toplumun gözünde kadın olurlar. Büyümenin ve kadın olmanın kültürel bir yönü de kadın sünnetidir. Etiyopya'da kadınlığa geçiş ayini olarak kabul edilen kadın sünneti uygulamasını çocuk evlilikleri izler. Ataerkil sistemin kadın cinselliğini kontrol eden bu zararlı geleneksel uygulamaları birbirine bağlıdır (78).

Araştırmalar kız çocuklarının hareketlerini, eylemlerini, ilişkilerini ve cinselliklerini sınırlayan kısıtlayıcı sosyal normların erken evlilik kararını etkilediğini göstermektedir. Brezilya'da kızlar ve genç kadınlar hareketlerini, ilişkilerini kısıtlayıcı sosyal normlar nedeniyle erken evlilik kararı almaktadır. Ebeveynlerin kız çocuklarının sosyal yaşamda hareketliliğine ilişkin kısıtlamaları, özellikle kızlarının evlilik dışı gebe kalması endişesi ve sert ataerkil uygulamalar kız çocuklarının evlilik tercihi yapmasına neden olmaktadır (79).

İlk evlilik yaşını etkileyen ve çocuk yaşta evliliği destekleyen temel sosyal normlardan bazıları şunlardır: (75)

- Saygın kızlar, ailenin onurunu korumak için en kısa sürede evlenirler.
- Saygın anneler, evlilik kararını erkeklere bırakır; ancak uygun bir teklifin kabul edilmesini sağlama sorumluluğunu üstlenirler.
- Saygın kızlar, ebeveynleri tarafından alınan evlilik kararlarını kabul eder.
- Saygın kızlar, ailenin onurunu korumak için, ergenliğe girer girmez evlenirler.

Sosyal ve kültürel pratikler, çocuk haklarından yararlanmanın önündeki engellerden biri olabilir. Çocuk evliliklerinin dinamikleri ülkeler, bölgeler, topluluklar arasında farklılık göstermektedir. Çalışmalar baskın neden olarak kültürel ve geleneksel uygulamalara dikkat çekmektedir (71).

Toplumsal Cinsiyet Normları ve Eşitlik

Toplumsal cinsiyet kadın ve erkeğe yüklenen rol, sorumluluk ve beklentiler bütünüdür. Toplumsal olarak belirlenir; zaman ve mekan içinde değişiklik gösterebilir; değiştirilebilir. Bireylerin içinde yaşadığı sosyo-kültürel yapı içinde öğrenilen toplumsal olarak belirlenen davranışlar ve beklentilerdir. Toplumsal cinsiyet normları toplumsal

ilişkileri cinsiyet temelinde düzenleyen sosyal beklentiler, yazılı olamayan kurallar bütünüdür. Kadın ve erkeğin toplum içinde nasıl davranacağı, ne düşüneceğini tanımlar. Gücün nasıl dağıtılacağını ya da paylaşılacağını belirler (80,81)

Çocuk evlilikler çok faktörlü bir sosyal sorundur ve bu faktörlerden birisi de toplumsal cinsiyet normlarıdır. Toplumdaki evlilik yaşı ve çocuk sahibi olma yaşı ile ilgili beklentileri; eğitime ayrılan kaynaklardan yararlanabilme, ev dışında çalışabilme, siyaset içinde aktif yer alabilme ayrıcalığına ve ev geçindirme sorumluluğuna kimin sahip olduğunu, yazılı olmayan bir biçimde düzenleyen bu normlar kız çocuklarının toplum içindeki konumunu da etkiler. Kadın ve kız çocuklarını toplumsal yaşamda sınırlandıran ve edilgen rolü tanımlayan toplumsal cinsiyet kız çocuklarının erkeklerle eşit fırsatlara erişimlerini engeller (82).

İlk kez Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (OECD) Kalkınma Merkezi tarafından 2009 yılında yayınlanan “*Sosyal Kurumlar ve Cinsiyet Eşitliği Endeksi*” ülkelerdeki sosyal kurumları ve uygulamaları çeşitli göstergelere göre inceler. Kadınların ve kızların haklara, adalete ve güçlendirme fırsatlarına erişimlerini kısıtlayan resmi ve gayri resmi yasalar, tutumlar ve uygulamaları derecelendirir. Göstergelerden en önemli ikisi çocuk evliliklerle ilgilidir: asgari evlilik yaşı ve evlenme hakkına ilişkin yasaların varlığı. Göstergeler oluşturulurken bu yasalar ve önlemeye yönelik uygulama yapan sosyal kurumlar incelenir. Yüksek puan alan ülkeler çocuk evlilikler açısından olumsuz yasal düzenlemelere ve uygulamalara sahip ülkelerdir. Hukuksal düzenlemeler alanında Afganistan, Mali, Gine, Kamerun, Burkina Faso, Bahreyn, Malezya; uygulamada Nijer, Orta Afrika Cumhuriyeti, Mali, Çad, Gine, Güney Sudan, Bangladeş en yüksek olumsuz derecelendirmeye sahip ülkelerdir. Bu ülkelerdeki çocuk evlilik prevalansı yüksektir (83).

Bir başka kullanılan endeks ise Dünya Ekonomik Forumu'nun Küresel Toplumsal Cinsiyet Uçurumu Raporu'dur. 2018 yılındaki rapora göre Yemen, Çad, Demokratik Kongo Cumhuriyeti, Mali, Pakistan toplumsal cinsiyet eşitsizliği açısından sıralamanın en altındaki ülkelerdir. Bu ülkelerde de benzer bir biçimde çocuk evlilik prevalansı oldukça yüksektir (84).

Ergenlik çağının başlaması ile ergenler, yetişkinlerin ve akranlarının beklentilerine maruz kalmaktadır. Ergenler tüm bu süreçte toplumun cinsiyet normlarından ağır bir şekilde etkilenir. Pek çok toplumda, erkekler ergenlik döneminde

okulda başarılı olmak, cinselliklerini kanıtlamak, spor ve fiziksel aktivitelere katılmak, hane halkının ekonomik ve finansal sorumluluklarını yerine getirmek gibi yeteneklerini göstermek hedefli sosyal ve kültürel baskılarla karşılaşır. Bu baskılar nadiren erkekler için erken evliliğe dönüşür. Buna karşılık, gelişmekte olan birçok ülkede kızların ergenlik deneyimlerinin şekillenmesinde evlenmek, iyi eş ve anne olmak ön plana çıkar. Okula devam etmek, spor yapmak, sosyal faaliyetlerde aktif yer almak genellikle kızların ergenlik deneyimlerinin bir parçası değildir (70). Kızların evlenmesi, çocuk yapması, iyi bir anne olması, ev işlerini iyi yapması beklenir (75).

Çocuk evliliği ataerkil değerler, toplumun ve özellikle erkeğin kadın cinselliğini kontrol etme arzusundan kaynaklanır. Toplumsal cinsiyet temelli sosyal normlar genç kızların evlilik öncesi ilişkilerini, kamusal alanlardaki hareketliliğini de engelleyerek kızların cinselliğini izlemeye teşvik eder ve bu görev babadan kocaya aktarılır (8,79).

Bir kız çocuğunun toplumsal cinsiyet rolleriyle bağlantılı olarak, yemek pişirme, temizlik, çocuk bakımı gibi ev işlerini iyi yapması beklenir. Pakistan'da kız çocukları 11-12 yaşlarında ev işlerini öğrenmeye ve kadınlık rollerini yerine getirmeye başlar. Hanede annenin yokluğu ya da ev işlerini yapacak birinin olmaması durumunda kız çocuklarına ihtiyaç vardır. Bu durumda ki kız çocukları için evlilik yaşı yükselir (75).

Toplumsal cinsiyet toplumsal olarak öğrenilir, toplumdan topluma kültürden kültüre ve zaman içinde de değişir. Kenya, Uganda, Senegal ve Zambiya'da gerçekleştirilen bir araştırmada evlilik öncesi cinsel ilişkinin ve gebeliklerin Güney Asya ülkelerine kıyasla çocuk evliliklerle daha az ilişkili olduğu bulunmuştur (85) Aile üyelerinin bir kızın evleneceği eşi belirlediği Güney Asya'dan farklı olarak, Afrika'da çoğu kız çocuğu, partner seçiminde daha fazla özerkliğe sahiptir (72,85).

Kadın cinselliğini kontrol etme isteği ve kadın cinselliği üzerinden tanımlanan bekaret, onur, utanç, şeref ve ahlak anlayışı gibi durumlar ataerkil yapının erken evlilikler üzerindeki etkisidir. Ataerkil yapı içinde cinsel aktiviteyi başlatma kararı kadının değil, çoğunlukla erkek aile üyelerinindir. Bir kız adet gördüğünde, evlilik öncesi cinsel aktivite ve gebelik olabileceği korkuları, kız çocuğunu cinsellikten korumak için sorumlu olduğunu düşünen aile üyeleri arasında en önemli endişe haline gelir (70).

Menarşın başlangıcı bazı toplumlarda kronolojik yaşlarına bakılmaksızın bir kızın evlenme yaşı olarak görülür. Kız çocuğunun cinsel olarak olgunlaştığı anlamına

gelir (86). Örneğin Pakistan’da adet gören kızları evde tutmanın günah olduğuna dair dini ya da kültürel argümanlar dikkat çekmektedir (75).

Bangladeş’de, ebeveynler bir kızın kendi başına uygun olmayan bir seçim yapabileceğinden ya da olumsuz dedikodular nedeniyle evlilik şansını kaybedeceğinden korkarak kız çocuklarını erken evlendirmektedirler (70).

Adölesan gebelikleri çocuk evliliklerinin hem nedeni hem de sonucudur. Kız çocuklarının gebe kalma korkusu ebeveynleri erken evlilik kararı almaya iter. Evlilik öncesi cinsel ilişkinin engellenmesi, bekaretin korunması, utançtan ve damgalanmadan kaçınmak için evlilik gerçekleştirilir (74).

Cinsel sağlık ve üreme sağlığı, aile planlaması yöntemleri konusundaki bilgi eksikliği istenmeyen gebeliklere, istenmeyen gebelikler de erken evliliklere neden olur (74). Endonezya ve Brezilya’da yapılan araştırmalar, evliliğin bazen evlilik dışında ortaya çıkan bir gebeliğe kabul edilebilir tek çözümü sağladığını göstermektedir (70).

Kız çocuklarına yönelik cinsel şiddet ve fiziksel güvenlik eksikliği de ailelerin erken evlilik kararı almasında etkilidir. Özellikle kırsal bölgelerde yaşayan kız çocukları ergen ya da yetişkin erkekler tarafından okula giderken ve hatta sınıfta cinsel taciz, fiziksel saldırı ve zorbalığa maruz kalmaktadır (87). Ebeveynler de fiziksel ya da cinsel saldırı riskinin yüksek olduğu, kadın ticareti suçunun yoğun yaşandığı bölgelerde kız çocuklarının güvenliğini sağlamak, suçlulardan ya da saldırılardan korumak için, evliliği tek seçenek olarak görmekte ve ergenliğe girdikten sonra kızını evlendirmek için acele etmektedir. Hane içinde yaşanan cinsel ve fiziksel taciz de kız çocuklarının evden uzaklaşmak için evliliği tercih etmesine neden olmaktadır (73,79).

Yasal durum, politik yapılar

Dünyada pek çok ülke asgari evlilik yaşını 18 yaş olarak belirlemiştir. Kız çocukları ve/veya erkekler için asgari yasal evlilik yaşı belirlememiş tek ülke Yemen’dir. Yemen Çocuk Hakları Sözleşmesini onaylamış; Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesini kabul etmiş bir ülke olmasına rağmen Yemen Parlamentosu 1999’da asgari evlilik yaşı olan 15 yaşı yürürlükten kaldırabilmiş ancak bir yaş belirleyememiştir. Güçlü muhafazakar milletvekili grubu, evlilik için asgari bir yaş belirlemenin ahlaksızlığa yol açacağını, aile değerlerini baltalayacağını ve şeriat yasalarına aykırı olacağını savunarak karşı çıkmıştır (88).

Sahra Altı Afrika’da 12 ülkenin nüfus ve sağlık araştırmalarının verileri kullanılarak gerçekleştirilen bir çalışmada asgari evlilik yaşını belirleyen yasalar ile 18 yaşın altındaki kız çocuklarının evlenme oranları arasında anlamlı bir ilişki bulmuştur. Çocuk evlilik prevalansı, çocuk evliliğine karşı tutarlı yasaları olan ülkelerde olmayanlara göre %40 daha düşüktür (89).

Bazı ülkelerde kız çocukları ve erkek çocukları için belirlenen asgari evlilik yaşı farklıdır. Genellikle erkek çocukları için belirlen minimum yaş kız çocukları için belirlenen yaştan büyüktür (27). Bu durum kız çocukları aleyhine cinsiyete dayalı ayrımcı uygulamaların yasalar ile meşrulaştırılmasıdır.

Dünyada ulusların yarısından fazlası, ebeveynleri izin verirse, bir kızın 18 yaşından önce evlenmesini sağlayan yasalara sahiptir (27). Yasal düzenlemelerin geleneksel uygulamalar temelinde gerçekleştiği ülkelerde 18 yaşından küçük kız çocuklarının ebeveyn ya da ilgili yetkililerin izniyle evlenmesine onay verilmektedir. Sosyal normlar ve gelenekler bir kız çocuğunun 12 yaşında dahi olsa evlenebileceğini, kızların erkeklerden daha erken evlenmelerini ve evlilik sürecinde kız çocuklarında rıza aranmayacağını söyleyebilir (8). Bu durumda ülkelerin asgari evlilik yaşı, evliliklerin resmi kayıt altına alınması, gerçekleşen doğumlara ilişkin cinsiyete duyarlı ve yaşa göre düzenlenmiş kayıt sistemi ile ilgili yasal düzenlemeleri gerçekleştirmiş olması yeterli olmamaktadır. Çoğu zaman toplumsal olarak meşru kabul edilen uygulamalar hukuksal meşruluğu ortadan kaldırıp ve bir dokunulmazlık kültürü oluşturmaktadır (75). Hindistan’da çeyiz parası uygulaması 1961 yılında bir yasa ile yasaklanmasına rağmen halen devam etmektedir ve çocuk yaşta gerçekleşen evliliklerin en önemli nedenlerinden biridir (90). Aileler için yasal olarak belirlenen yaş değil; kız çocuklarının bedenleri gelişip fiziksel olgunluğa erişmesi evlilik için uygun zaman olarak belirlenmeye devam etmektedir (87).

Çocuk evlilik uygulamalarının yüksek olduğu toplumlardaki düşük soruşturma ve kovuşturma oranları toplumsal cinsiyete dayalı şiddete gösterilen toleransı da ifade eder. Sorun çoğu zaman toplumsal değil; aile içi mesele olarak kabul edilmektedir (74).

Ülkelerin resmi bir evlilik kayıt sisteminin olmaması, üreme sağlığı hizmetlerine ilişkin kayıt sistemlerinin zayıf olması ve doğumların kayıt altına alınamaması da çocuk yaşta gerçekleşen evlilikler için önemli bir etki edici faktör olarak literatürde sıklıkla ifade edilmektedir (87).

Sosyal medya, iletişim araçları

Bilgi ve iletişim teknolojilerinin sunduğu sayısız avantaj ve olanaklara rağmen, televizyon, cep telefonu ve internetin yaygın şekilde kullanılmasının, gençlerin değerleri, tutum ve davranışları üzerinde olumsuz etkisi olduğu düşünülmektedir. Özellikle muhafazakar ve daha dindar gruplar arasında bu teknolojilerin kadınların olumsuz tasviri ve nesnelleşmesine katkıda bulunduğu, erkekleri kadınlara karşı saygısız davranışlar göstermeye teşvik ettiği ifade edilmektedir. Çocuk evliliklerini önlemeye yönelik gerçekleştirilen programlarda, konunun paydaşları ile yapılan toplantılarda sosyal medya, internetin kullanımı ve cep telefonu kullanımının gençlerin evlilik kararları üzerindeki etkisi sıklıkla tartışılmaktadır. Sosyal medyanın gençlerin evlilik kararı üzerindeki etkisinin araştırılması ve incelenmesi gerektiği belirtilmektedir (72,87). İletişim teknolojilerine erişim zararlı geleneksel uygulamalar için değiştirici ve dönüştürücü olabileceği gibi sürmesinde de rol oynayabilir (91).

İnsani kriz durumları, çatışmalar ve yerinden edilme

Savaşlar, doğal afet, insani kriz durumları çocuk evliliklere neden olan faktörlerin etkisini ve gücünü artırır. Olağandışı durumlarda hizmetlere erişim azalır, yoksulluk artar. Finansal baskılar ve ailelerin temel ihtiyaçlarını karşılayamama, hizmet sağlayıcılara güven eksikliği ya da kültüre uyum sorunları, eğitimde aksamalar, kurumsal ve sosyal yapıların zayıflaması kız çocuklarını çocuk yaşta evliliğe karşı daha da savunmasız kılar. Aileler fiziksel ya da cinsel saldırı riski yüksek olan bölgelerde çocuklarının güvenliğini sağlamak, yoksulluk ve şiddet karşısında başa çıkmak için kız çocuklarını erken evlendirmeyi tercih eder (92).

Barış Fonu, ülkeleri ekonomik durum ve eşitsizlik, demografik baskılar, savaş ve yolsuzluk, iç güvenlik tehdidi gibi sosyal, ekonomik, siyasi ve askeri göstergelere göre inceleyerek dünyada en kırılgan ülkeleri belirlemiştir. Kırılgan Ülkeler Endeksi'nde (2017) Güney Sudan, Somali, Orta Afrika Cumhuriyeti, Yemen, Suriye, Demokratik Kongo Cumhuriyeti, Çad, Afganistan ve Irak yüksek kırılganlığa sahip uyarı veren ülkeler olarak belirlenmiştir. Bu ülkeler aynı zamanda çocuk evlilik prevalansının en yüksek olduğu ülkelerdir. Benzer şekilde, doğal afet riski altında olan birçok ülke, çocuk evliliği sıklığı açısından da riskin en yüksek olduğu ülkeler arasındadır (93,94,95).

Lübnan ve Ürdün'deki Suriyeli mülteciler arasında çocuk evliliklerin çok sık olduğu ve bunun çatışmalar ve yerinden edilme sonucu yüksek olduğu bildirilmektedir. Yakın tarihli bir çalışma, Lübnan'da 15-18 yaş arasındaki Suriyeli mülteci kız çocuklarının %18'inin evli olduğunu ortaya koymuştur (93).

Uganda'da yerinden edilmiş mülteci gruplar arasında yapılan çalışmada aşırı yoksulluk ile karşı karşıya kalan birçok genç kız, ebeveynlerinin kendilerine sağlayamadıkları temel ihtiyaçlarını karşılamak için evlenmek istediklerini belirtmiştir. Suriyeli ve Somalili mülteciler arasında, daha yaşlı, daha zengin ve daha yerleşik düzene sahip eşlerle evlilik, yoksullukla baş etme yolu olarak tercih edilmektedir (92).

Mülteciler ve yerinden edilmiş kişiler arasında eğitim alabilme ile ilgili engeller çok yaygındır ve çocuk evlilik uygulamalarını önemli ölçüde etkilemektedir. Kız çocukları bu durumdan orantısız biçimde etkilenmektedir (92).

Savaş ve yerinden edilme gibi durumlarda ortaya çıkan en önemli sorunlardan biri kadın ve kız çocuklarını özellikle etkileyen cinsel şiddettir. Aileler, onurlarını koruma ihtiyacı içinde kız çocuklarını erken evlendirmeyi tercih edebilmektedir (93).

Lübnan'da yapılan bir çalışmada erken evliliğin özellikle çatışma ortamında genç kızlara koruma sağladığı ifade edilmiştir. Ayrıca, genç kızların daha az muhafazakar olduğu ifade edilen Lübnan toplumuna ve onunla birlikte gelen modern teknolojilere (akıllı telefonlar, WhatsApp, Facebook gibi sosyal medya uygulamaları...) maruz kaldığına inanan aileler kız çocuklarına yönelik riskleri arttırdığını düşünerek erken yaşlarda evlilik yoluyla koruma sağladıklarını düşünmektedir. Evliliğin kızları ve ailelerini tecavüzle ilişkili sosyal damgalamadan da koruduğuna inanılmaktadır (92).

2.6.2. Çocuk Evlilikler Sorununda Aktörler

Toplum, erkeğe gücü ve kontrol rolünü verirken kadını, savunmasız ve koruma gerektiren cinsiyet olarak tanımlar. Bu durumda doğal olarak karar verici de erkeklerdir. Gençlerin sınırlı sosyal ve ekonomik güçleri düşünüldüğünde, genellikle erkek aile üyeleri ilk cinsel ilişki ve ilk evlilik yaşını belirler. Hükümet politikaları, farklı sosyal normları desteklese bile, toplumlar genellikle toplumsal cinsiyet temelli geleneksel normları uygulamaya devam ederler (96).

Erkeklik ve kadınlık geleneksel cinsiyet normlardan etkilenecek kültürel ve sosyal yapı içinde tanımlanır. Kadınlar ev işi yapan, çocuk bakan; erkekler ise evi

geçindiren ve önemli kararları alma gücüne sahip olandır. Erkeklerle yapılan çalışmalarda katılımcıların %90'ı kendisini aile içinde nihai karar verici olarak tanımlamaktadır (97). Erkekler evlilikle ilgili kararlarda da önemli güce sahiptir (98). Tanzanyada yapılan bir çalışmada erkeklerin %63'ü kadınların asli görevini yemek ve temizlik yapmak olarak tanımlamıştır. Her üç erkekten ikisi erkeğin hane kararlarındaki hakimiyeti konusunda aynı görüştedir (99).

Toplumsal cinsiyet normları kadınların, erkeklere itaatkâr olmasını, erkeklerin de hane reisi olmasını destekler. Dolayısıyla, çoğu zaman aileler için erkeklerin karar verici konumda bulunması gerektiğini belirtir. Bu durumda hanedeki erkek ki bu baba, büyük baba, ağabey, erkek kardeş olabilir; kız çocuklarının evlilik kararında etkilidir. Evlilikte karar alma sürecinde annelerin, babaların, evlenecek çiftlerin, akrabaların birbirinden farklılaşan rolleri vardır. Genellikle baba aile onurunu koruyan rolü ile ilk karar vericidir. Ancak hane içinde anne de aile arasındaki ilişkileri yöneten rolü nedeniyle karar verme süreçlerinde etkili olabilir ve arka planda güçlü bir etki gösterebilir (69,71).

Hane içinde ön planda ilk karar verici aile onurunu koruyan rolü oynayan baba, arka planda ise toplumsal cinsiyet normları, ataerkil sistemi bir biçimde içselleştirmiş annelerin karar vericiler olarak kız çocukları için erken evlilik tercihleri dikkat çekicidir(75).

Çocuk yaşta gerçekleşen evliliklerde kız çocuklarını evlenmeye zorlayan ebeveyn rolünden sıkça söz edilir. Çocuklarıyla evlenmekten maddi ve sosyal kazançlar elde etmeyi bekleyen ebeveynler, literatürde sıklıkla ana karar vericiler olarak tanımlanmaktadır (91). Mikro düzeyde, kız çocuklarının daha iyi yaşam özlemi ile gerçekleşen kararları da değerlendirilmelidir (69). Kız çocuklarının içinde bulunduğu yoksulluk ve her türlü ilişkisini ya da hareketlerini sınırlayan ebeveyn profili; yaşadığı çevrede, evde ve sokakta şiddeti normalleştiren toplumsal cinsiyet normları evlilik kararını etkiler. Eşlerinin sosyal, ekonomik ve fiziksel olarak koruma sağlayacağını düşünürler (79,91).

Ataerkil sistemin desteklediği ve meşruiyetini toplumsal normlar ve geleneksel uygulamalara dayandıran yasal düzenlemeler çoğu zaman 18 yaş altındaki çocukların evliliğini ebeveyn ya da yetkili makamların iznine bağlar. Bu durumda yasal

yetkilendirilen mercilerin de çocuk yaşta gerçekleşen evliliklerdeki rolü tartışılması gereken temel alanlardan biridir (27).

Yasaların belirlediği asgari evlilik yaşı bir hâkim, mahkeme veya bir devlet görevlisinin onayı ile düşürülebilir. Küçüğün gebeliği ya da çocuk doğurması en sık karşılaşılan durumdur. Bir hekimden, hâkimden veya başka bir devlet görevlisinden onay alınarak evlilik yasalar önünde geçerli sayılır. Ülkemiz de dahil olmak üzere dünyada pek çok ülkede bu istisnalar ile evlilik yaşı düşürebilmektedir. Yasalardaki bu esneklik çocuk evlilikler uygulamasının devamını sağlayan boşluklardır (27).

2.7. ÇOCUK EVLİLİKLER SORUNUNUN BİREYSEL ve TOPLUMSAL SONUÇLARI

Çocuk evliliğinin hem çocuğa hem de topluma ciddi olumsuz etkileri olduğu bilinmektedir. Çocuk yaşta gerçekleşen evlilikler ülkelerin en üretken genç neslini kişisel gelişimden uzaklaştırarak toplumsal kalkınmada da rol almasını engellemektedir(72).

Fiziksel, ruhsal ve mental gelişimini henüz tamamlamamış bir çocuğun evliliği birey, aile ve toplum üzerinde çok ciddi olumsuz etkilere sahiptir. Evliliğin getirdiği sorumluluklar ve beklentiler çocukların baş edebileceğinden çok daha ağır bir yükür (18). Mental, psiko-sosyal ve bedensel riskleri nedeniyle uzmanlar çocuk evliliklerinin önemli bir halk sağlığı sorunu olarak ele alınması gerektiğini belirtmektedir (86).

2.7.1. Psiko-sosyal Sonuçlar

Çocuk evlilikler ile psiko-sosyal sonuçlar arasındaki ilişkiyi araştıran çalışmalar ilk evlilik yaşının çocukların psiko-sosyal gelişimleri üzerinde önemli etkisi olduğunu tespit etmiştir. Çocuk evliliği, özellikle kız çocuklarının sömürülmesine, eğitim ve kişisel gelişim fırsatlarına erişememesine, özgürlüğünün sınırlandırılmasına, yetersiz sosyalleşmeye, fiziksel ve cinsel şiddete neden olur. Bu durum literatürde “çocukluğun kaybı” olarak da tanımlanır. Çocuklar hayatlarındaki sınırlılıklar nedeniyle daha fazla stres ve gerginlik yaşarlar. Evlilik özellikle kız çocuklarının çalışma hayatındaki fırsatlardan mahrum bırakılmasına neden olur. Eş ya da hanede karar verici konumda olan aile büyükleri çalışmaya izin vermez; ev içindeki işleri en iyi şekilde gerçekleştirmesi beklenir (100).

Çocuk yaşta gerçekleşen evlilik eğitim fırsatlarına erişim hakkını engeller. Kız çocukları genellikle evlendikten hemen sonra ya da evlilik kararı ile birlikte okuldan ayrılır. Bu durum kızlar için kişisel gelişim şansını azaltan güçlü bir fiziksel, entelektüel, psikolojik ve duygusal etkiye sahiptir. Eğitim eksiliği, hizmete erişim ve yasal hakların kullanılmasını da sınırlar (101).

Tanzanya’da gerçekleşen bir araştırmada evli kız çocuklarının %58’inin evlilik nedeniyle kariyer hedeflerine ulaşamadıklarını göstermektedir. Hemşire, iş kadını, terzi, öğretmen olmak isteyen kız çocukları evlilikle birlikte gelen sorumlulukların bu hedefleri gerçekleştirme planlarını, hayallerini yok ettiğini belirtmiştir. Bu çocukların %25’i evlenmeye zorlandıklarını bildirmiştir (69).

Evlendikten sonra, kızlar eşlerinin evinde tecrit edilmiş, akran ağını kaybetmiş bir biçimde iyi bir eş, iyi bir anne ve kadın olarak yeni çevrelerini benimsemeye ve doğurganlıklarını kanıtlamaya teşvik edilir (102). Çoğu zaman sosyalleşmesi, ev dışına çıkması eşin iznine bağlıdır. İlişkiler akraba ve aile üyeleri ile sınırlandırılır. Hindistan’da yapılan bir çalışmada kız çocukları eşlerinin izni olmadan kendileri veya çocukları için gerekli şeyleri satın almak için dahi dışarı çıkamadıklarını belirtmiştir. Sosyal destek açısından yoksun kız çocukları ev içindeki kararlarda da söz hakkına sahip değildir (100).

Çocuk yaşta gerçekleşen evliliklerde kız çocukları genellikle kendilerinden yaşça büyük erkeklerle evlendirilir. Bu, çocuğu sadece eşlerine değil, tüm topluma karşı güçsüz ve savunmasız kılar. Özellikle de cinsel şiddet, erken yaştaki evliliklerde kızlar için daha büyük bir risktir; çünkü küçük yaştaki kızların bir çoğunun cinselliği reddetmeye, bu konuda koşullar ileri sürmeye ve şiddet durumunda yasal ve toplumsal desteğe erişebilmeye gücü, bilgisi ve becerisi yoktur. Birçok evli çocuk aile içi fiziksel, cinsel ve psikolojik şiddetin kurbanıdır (69).

Uluslararası Kadın Araştırma Merkezi’nin, 2004 yılında Hindistan’da ergenlerin refahı hakkında gerçekleştirdiği araştırma, 18 yaşından önce evlenen kızların, 18 yaşından büyük evlenen kızlardan iki kat daha fazla şiddete maruz kaldığını göstermiştir. Rızası olmadan sıklıkla cinsel ilişkiye zorlandıkları belirtilmiştir (103).

Ülkemizde yapılan bir çalışmada çocuk yaşta evlenen kızların %14,6’sının fiziksel şiddete, %27,1’inin ise duygusal şiddete maruz kaldığı saptanmıştır (104).

Evlilik yaşı ile şiddet biçimleri arasında net bir ilişki vardır. Kadına Yönelik Aile içi Şiddet Araştırması'na göre; çocuk yaşta evlenen kadınların %48'i yaşamının herhangi bir döneminde fiziksel şiddete maruz kalmıştır. Bu oran 18 yaşından sonra evlenmiş kadınlarda %31'dir. Cinsel şiddete maruz kaldığını belirten 18 yaşından önce evlenmiş kız çocuklarının oranı %19 iken yetişkinlerin %10'u cinsel şiddetten söz etmektedir (15).

Çocuk evliliklerde kız çocuklarının genç yaşları ve göreceli tecrübesizlikleri, özellikle ilişkideki güçlerini sınırlayabilir. Yaşanan şiddet, yetişkinler arasında gözlenenlere benzer riskler doğurur; ileriye dönük araştırmalar yaşanan şiddeti depresyon, intihar düşüncesi gibi sağlık sorunları ile ilişkilendirmektedir. Çocuk evliliklerdeki şiddet kız çocuklarını gelecekteki şiddet ve riskli cinsel davranışların mağduru yapabilir. Kız çocuklarının maruz kaldığı bu şiddet değersizlik hissi yaratarak eğitim, istihdam ve toplumsal katılımı da kısıtlar (105).

Çocuk yaşta gerçekleşen evliliklerde majör depresif bozukluk, akut stres bozukluğu, uyum sorunları, travma sonrası stres bozukluğu, doğum sonrası depresyon sıklıkla karşılaşılan ruhsal sağlık sorunlardır. Ruhsal sağlık sorunu tanısı alan çocuk yaşta evlenen kadınların oranının yetişkin yaşta evlenen kadınlara kıyasla 1,5-2 kat daha fazla olduğu belirtilmektedir (106).

Türkiye'de gerçekleştirilen ve çocuk yaşta evlendirilen çocuklarla yapılan bir çalışmada her 3 kız çocuğundan biri intihar düşüncesi, her 5 çocuktan biri intihar girişimi bildirmiştir (104).

Erken evliliğin getirdiği sorumluluklar ve erken gebeliklerle birlikte depresyon riski kız çocuklarında çok daha yüksektir. Kızların aile içinde görüşlerini özgürce ifade edememesi, değersizlik hissi ile birlikte hayatın anlamını yitirdiği düşüncesi, yalnız kalmayı ve sosyal aktivitelere katılmayı istememe, üzüntü ve endişe, hayatta mutsuz olduğunu sıklıkla ifade etme ile şekillenen depresyon belirtileridir (69,107).

2.7.2. Çocuk Evlilikleri Bir Halk Sağlığı Sorunudur!

Ergenlik, çocukluktan fiziksel ve psikolojik olgunluğa geçişi temsil ettiği için, insan gelişiminde savunmasız bir aşamadır. Bu süre zarfında ergenler, vücutları olgunlaşırken sağlıklarının ve gelişimlerinin kritik yönleriyle başa çıkabilmek için bilgi

ve becerileri öğrenir ve geliştirir. Ergen kızlar, gebelik ve doğum riskleri ile karşı karşıya kaldıklarında savunmasızdırlar (40).

Anne ve çocuk sağlığı

Çocuk yaşıta gerçekleşen evliliklerde; yüksek doğurganlık, doğum sırasında anne ölüm riski, bebek ölüm riski, düşük doğum ağırlıklı bebek, doğum öncesi kontraseptif kullanımında azalma, dört veya daha fazla gebelik riski, planlanmamış gebelik riski, güvenli olmayan gebelik sonlandırma riski oldukça yüksektir (108,109).

Çocuk yaşıta evlenen kızların kontraseptif kullanım eksikliğinden erken, sık ve planlanmamış gebelik riski yüksektir. Erken yaşıta, sık sık gebelik yaşanması daha yüksek oranda gebelik ve doğumla ilgili komplikasyonlara, anne ve bebek morbiditesi ve mortalitesine yol açmaktadır (8).

15-19 yaşları arasındaki kızlar için, gebelik ve doğumla ilgili komplikasyonlar, dünya genelinde ikinci önde gelen ölüm nedenidir. 10-14 yaş arası kızların doğuma bağlı komplikasyonlar nedeniyle ölme olasılıkları 5-7 kat, 15-19 yaş arası kızların ise iki kat yüksektir. 18 yaşın altındaki annelerin, 18 yaşından büyük annelerden daha erken veya düşük doğum ağırlıklı bir bebek doğurma riski %35-%55 arasındadır. 18 yaşın altındaki doğumlarda bebek ölüm oranı %60 daha yüksektir (102).

Son 5 yıl içinde doğum yaptığını bildiren 15-24 yaş arası kadınlarla yapılan bir çalışmada doğumların çoğunluğunun çocuk yaştaki annelerde gerçekleştiği; annenin yaşı ile bebek ve çocuklardaki ishal görülme sıklığı arasında anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir (110).

Annenin fiziksel ve duygusal olgunluğa sahip olmaması 5 yaş altı çocuk sağlığı açısından da belirleyicidir. Çocuk yaşıta evlenmiş kadınların eğitim, sosyal hizmetler ve üreme sağlığı hizmetlerine erişim düzeyi yetersizdir; bulaşıcı hastalıklar açısından yüksek risk grubundadır. Tüm bu faktörler anne ve çocuklarının sağlığını olumsuz yönde etkiler (102).

Üreme sağlığı hizmetlerine erişim ve kontraseptif kullanımı

Gebe olan çoğu ergen daha dikkatli izleme ve nitelikli bakıma ihtiyaç duymaktadır. Sağlık sistemi ile temas ve bakım kalitesi de dahil olmak üzere, anne sağlığı göstergeleri ergenler arasında, özellikle Sahra Altı Afrika ve Güney Asya'da yetişkin kadınlardan daha düşüktür. Daha da endişe verici olan, 15-17 yaşları arasındaki

çocuklara daha az hizmetin verilmesidir. Sahra Altı Afrika'da, 15-17 yaşları arasındaki genç annelere 20-34 yaşları arasındaki yetişkin annelere kıyasla daha az doğum öncesi bakım ziyareti gerçekleştirilmiştir (40).

Çocuk yaşta evlenen kız çocuklarında kontraseptif kullanımı oldukça düşüktür. Gelişmekte olan ülkelerde, çocuk yaşta evlenmiş kadınların sadece %22'si gebeliği önleyici bir yöntem kullanmaktadır. 15-49 yaş arası evli kadınlarda bu oran %61'dir. Kontraseptif kullanım oranları çocuk evlilik prevalansının yüksek olduğu Güney Asya ve Sahra Altı Afrika'da düşük; çocuk evlilik prevalansının düşük olduğu Latin Amerika ve Karayipler'de ise nispeten yüksektir. Evli adölesanların karşılanmayan kontraseptif ihtiyacı yüksektir (8).

Çatışma ve kriz durumları üreme sağlığı ve cinsel sağlık hizmetlerine erişimi etkiler. Suriyeli mülteciler arasında yapılan bir çalışmada 18 yaşından önce evlenen kadınların yaklaşık beşte birinin kontraseptif yöntemlere ilişkin bilgi eksikliği ve/veya yanlış inanışları olduğu bildirilmiştir. Kadınların yaklaşık yarısı (%53) hiçbir zaman gebeliği önleyici bir yöntem kullanmadığını ve yan etkisinden korktuğunu belirtmiştir. Kadınlar arasında istenmeyen gebelikler de yaygındır (111).

Cinsel yolla Bulaşan Enfeksiyonlar (CYBE), Rahim Ağzı Kanseri (HPV), HIV/AIDS, Sıtma

Kadınların fiziksel özellikleri cinsel yolla bulaşan enfeksiyonlara maruziyette enfeksiyon riskini artırır. Çocukluk döneminde ise bu risk çok daha yüksek olup anne ve bebeğin ölümüyle sonuçlanabilir (18).

Çocuk evliliğinin kızları HIV ve cinsel yolla bulaşan enfeksiyonlardan koruduğu ile ilgili yaygın bir inanış vardır; ancak gerçek oldukça farklıdır. Çocuk yaşta evlenen kızların CYBE, HIV ve HPV enfekte olma olasılıkları yüksektir. Kenya'da yapılan bir araştırma, evli kızların, HIV ile enfekte olma olasılıklarının bekar kızlardan %50 fazla olduğunu göstermektedir. Bu risk Zambiya'da daha da yüksektir (%59). Uganda'da, 15-19 yaş arası kızlarda HIV prevalansı evlilerde %89'dur. Bu çalışmaların tümü, kızların kocaları tarafından enfekte olduğunu göstermiştir. Evli kızlar doğurganlıklarını kanıtlamaları için yoğun bir baskı altında kaldıklarından cinsel ilişki sırasında korunmayabilirler. Çocuk evliliğiyle ilgili temel zorluklardan biri, kızların maddi olarak kocalarına bağımlı olmaları ve bununla ilgili talepte bulunma gücünün bulunmamasıdır.

Eşlerinden HIV testi yaptırtmasını talep edemezler; ilişkiden kaçınamaz veya kondom kullanımı talep edemezler; kocalarına tek eşli olmaları konusunda ısrar edemezler (112).

Sıtma bölgelerinde gebe kızların enfeksiyon riski daha yüksektir. Sıtmaya yakalanan 10,5 milyon kız ve kadından %50'si ölmektedir. En yüksek risk ise ilk gebeliklerdedir. Nüfusun %90'ından fazlasının sıtmaya maruz kaldığı ve %10'undan fazlasının HIV pozitif olduğu Orta Afrika Cumhuriyeti, Malavi, Mozambik, Zambiya ve Zimbabwe'de HIV ve sıtmanın aynı anda görüldüğü vakaların oranları yüksektir. Her iki hastalığa sahip olmak, her birinin tedavisini zorlaştırır. Sıtma, HIV viral yükünü ve anneden çocuğa HIV bulaş oranını artırır. Veriler, bu hastalıkların kombinasyonunun ölümcül olduğunu göstermektedir (112).

Çocuk evliliği, bir başka ölümcül hastalık olan rahim ağzı kanserinde de önem kazanmaktadır. HPV enfeksiyonu, Sahra Altı Afrika'da endemik hale gelmiştir. Pek çok Afrika ülkesi HPV enfeksiyonu için yeterli veya etkili bir şekilde tarama kapasitesine sahip olmasa da Afrika'da rahim ağzı kanseri insidansının oldukça yüksek olduğu tahmin edilmektedir. Afrika'daki çalışmalarda HPV için en önemli risk faktörlerinin çocuk yaşta gerçekleşen evlilikler, çok eşlilik ve zayıf genital hijyen olduğu saptanmıştır (112).

3. GEREÇ VE YÖNTEM

3.1. ARAŞTIRMANIN TİPİ

Bu çalışma kesitsel tipte bir alan araştırmasıdır.

3.2. ARAŞTIRMANIN EVRENİ VE ÖRNEKLEMİ

Araştırma, İzmir ili Konak ilçesinde gerçekleştirilmiştir. Konak ilçe nüfusu 2016 yılı TÜİK verilerine göre; 189.255 kadın, 181.407 erkek olmak üzere toplam 370.662'dir. Konak, İzmir'in 30 ilçesi arasında nüfus itibarıyla dördüncü sıradadır. Demografik açıdan homojen bir yapıya sahip değildir. Gayrimüslim aileler; Balkan göçmenleri, Manisa, Aydın, Denizli gibi çevre illerden göç edenler, Roman aileler, Mardin ağırlıklı olmak üzere Doğu ve Güneydoğu'dan ve son yıllarda Suriye'den göç edenler ikamet etmektedir. İlçenin genel eğitim durumu İzmir ilinin ortalamaları civarındadır.

Avrupa Birliği tarafından fonlanan DeLeeuw International'ın liderliğini yaptığı konsorsiyumla Aralık 2008 tarihinde yürütülmeye başlanan İzmir ilinin de dahil olduğu İç Göç Entegrasyon Projesi (İGEP) kapsamında İzmir'de 11 ilçede 316 mahallenin verileri incelenmiştir. Mahalleler arasındaki sosyo-ekonomik farklılıkları sayısal olarak ifade edecek skorlar (dezavantajlılık endeksi) hesaplanmıştır. Bu çalışmada İGEP kapsamında mahalle bazında elde edilen sosyo-ekonomik gelişmişlik skorları kullanılmıştır. Skorlar incelendiğinde Konak ilçesi, İzmir ili 11 ilçesi arasında farklı sosyo-ekonomik gelişmişlik skorlarına sahip, en yoksul ve en zengin mahalleleri içeren ilçedir. Bu sebeple araştırmanın bu ilçede gerçekleştirilmesine karar verilmiştir.

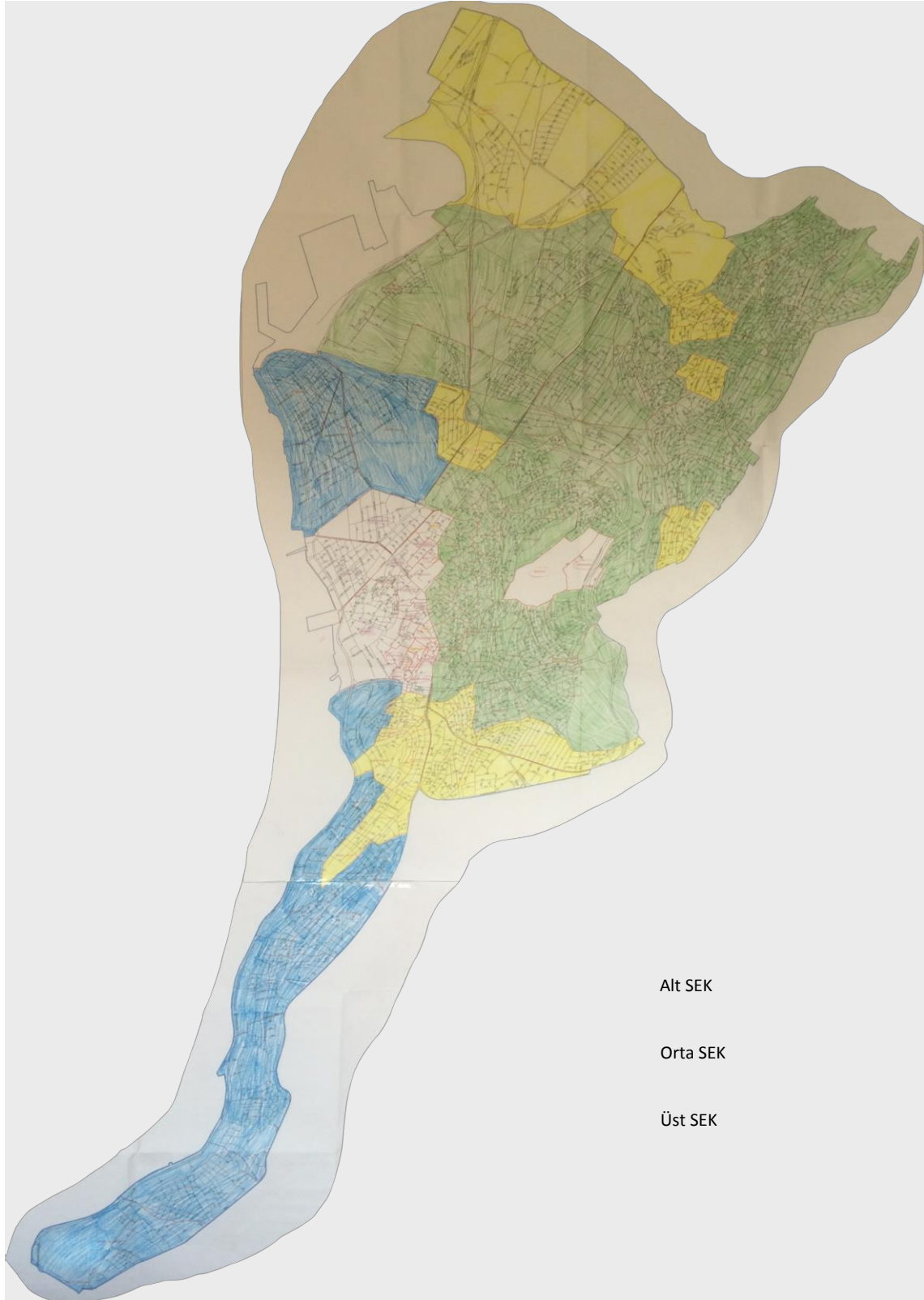
Araştırmanın evreni İzmir ili Konak ilçesinin 112 mahallesinde yaşayan 20-69 yaş arası erkek bireylerdir. TÜİK 2016 verilerine göre ilçenin erkek nüfusu 181.407'dir. Aynı yılın cinsiyet ve yaş gruplarına göre ayrıştırılmış erkek nüfusu incelendiğinde 28 mahalleye ait veri bulunamamıştır. 20-69 yaş grubunda yaklaşık nüfusa ulaşabilmek için İzmir ilinde 20-69 yaş grubunun erkek nüfusu içindeki oranı hesaplanmıştır. Bu oran kullanılarak 28 mahalleye ait yaklaşık nüfus hesaplanmış ve Konak ilçesi 20-69 yaş grubu erkek nüfusu yaklaşık olarak 118.059 bulunmuştur. Iwanga ve Lemeshow toplum oranının bilinmediği durumlarda örneklem büyüklüğü hesaplarken %50'lik oran kullanılmasını önermektedir. Örneklem büyüklüğü %95 güven aralığında, %5 hata

payıyla, prevalans %50 ve tasarım etkisi 1,5 alınarak hesaplanmıştır. Örnek büyüklüğü hesaplanmasında www.OpenEpi.com web sitesinde “*sample size calculation*” programı kullanılmıştır. Bu hesaplama göre belirlenen evrenden alınacak minimum örnek büyüklüğü 575’ dir.

Araştırmada kullanılan örneklem tasarımı olasılıklı örneklem kurallarına uyan çok aşamalı, tabakalı küme örneklemesidir. Dünya Sağlık Örgütü’nün 30 küme örnekleme yöntemi uygulanmıştır. Örneklem hacmi araştırmada kullanılacak örnekleme tasarımına uygun olarak genişletilmiştir. Dünya Sağlık Örgütü 30 küme örnekleme yöntemine uygun olarak her kümeden 7 örnek birey seçilerek 630 bireye ulaşılması planlanmıştır.

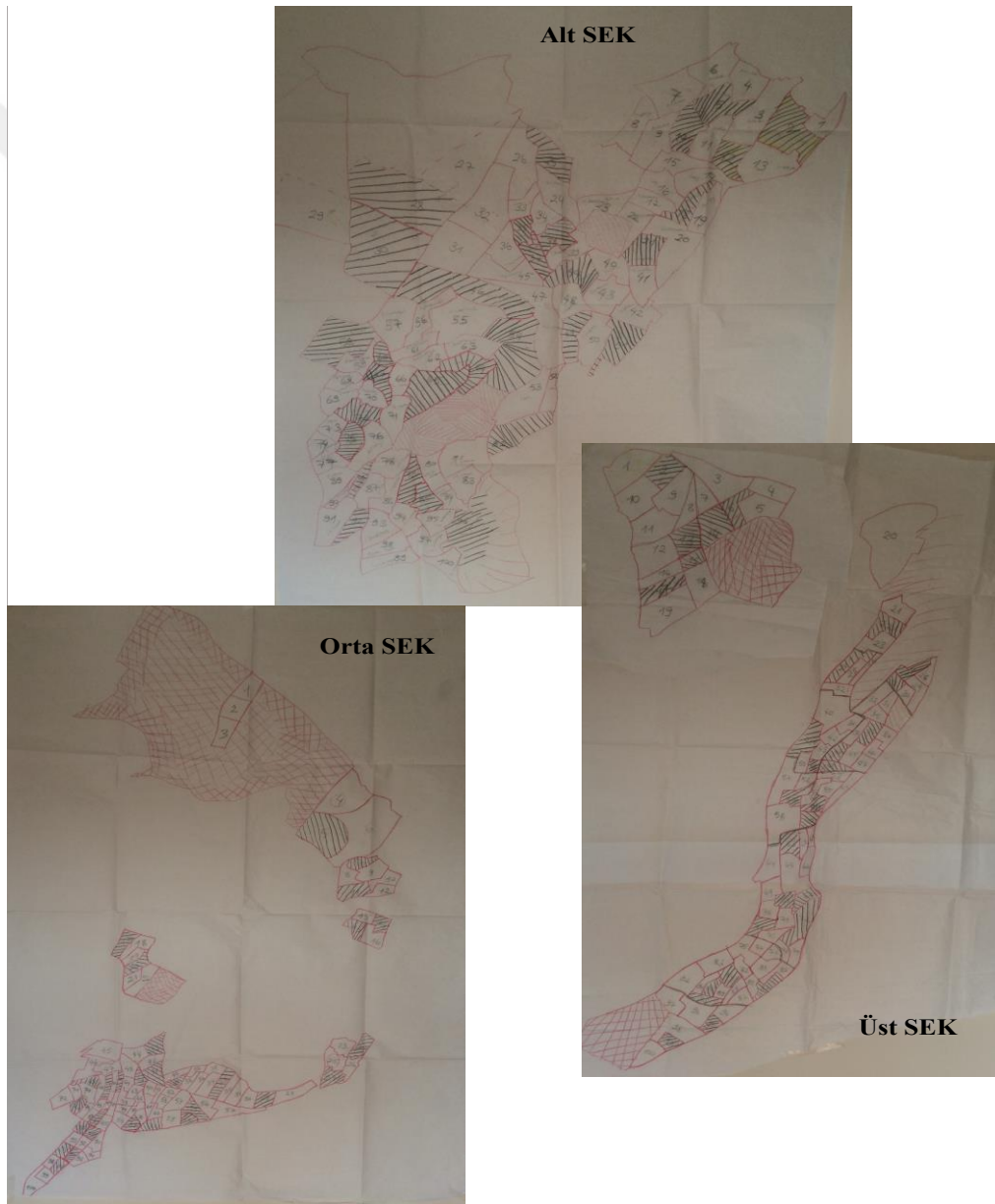
3.2.1. Örneklem Tasarımının Aşamaları

İlk aşamada araştırma yapılacak bölge alt, orta ve üst sosyo-ekonomik düzey (SEK) olmak üzere 3 tabakaya ayrılmıştır (Resim 3-1). İGEF projesi kapsamında elde edilen “dezavantajlılık endeksi” kullanılmıştır. Standardize edilmiş skorlar çerçevesinde kentin ortalama mahalleleri “0” a yakın skorları alan mahalleler; (-) değer alan tüm mahalleler dezavantajlı mahalleler; (+) değer alan mahalleler ise avantajlı mahallelerdir. Araştırmada amaç, erkeklerin çocuk evlilikler ile ilgili görüşleri üzerinde sosyo-ekonomik düzey farklılığının etkisini belirlemek olduğu için örnek seçiminin ilk aşamasında herhangi bir ağırlıklandırma yapılmadan alt, orta ve üst sosyo-ekonomik tabakaya eşit sayıda örnek dağıtılmıştır.

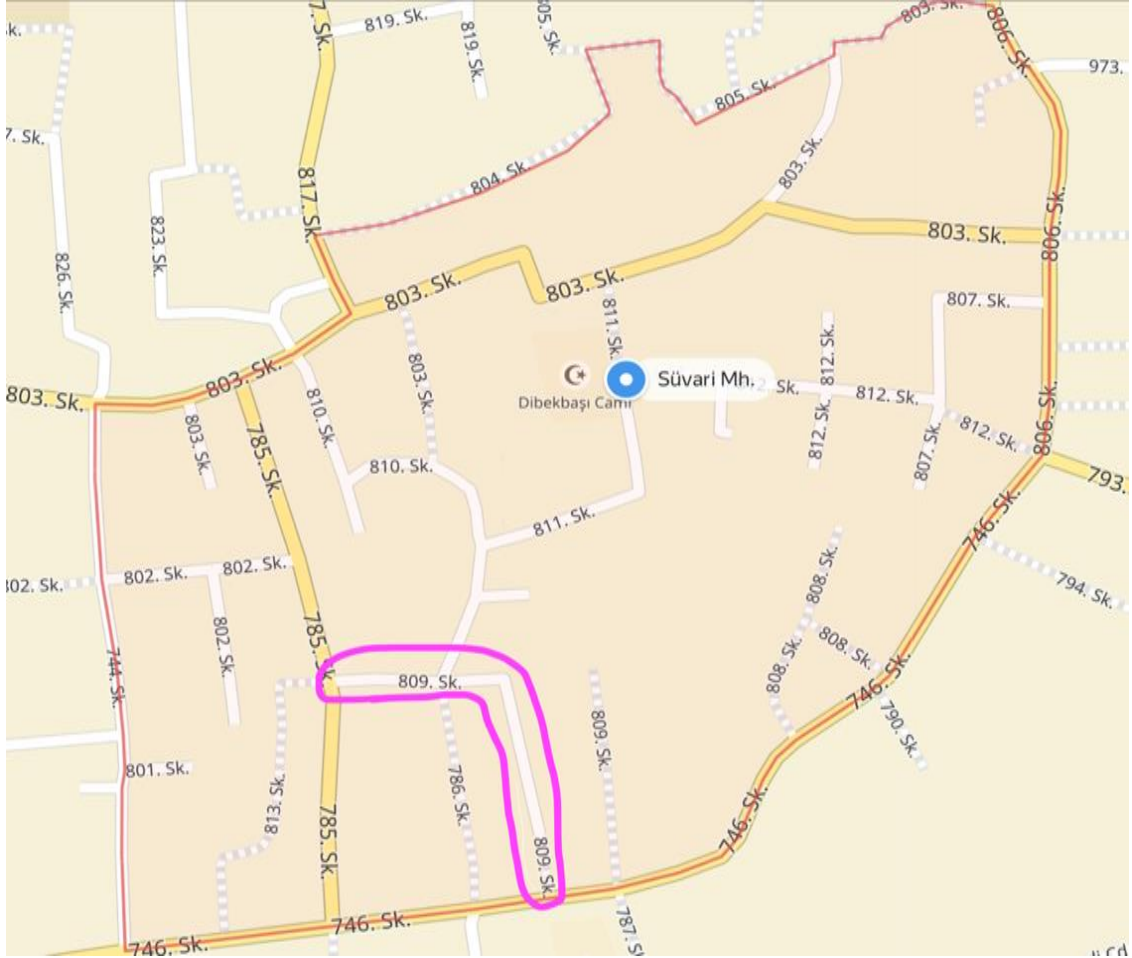
Resim 3-1: Alt, Orta ve Üst SEK'lerin sınırları

İkinci aşamada araştırmanın gerçekleştirileceği alt, orta ve üst sosyo ekonomik tabakaların herbiri coğrafi özellikleri ve nüfus büyüklükleri dikkate alınarak, mahalle haritalarından yararlanılarak önce 100'er kümeye ayrılmıştır. Kümeler Konak ilçe haritası üzerinde işaretlenmiş ve her sosyo-ekonomik tabaka için ayrı haritalar hazırlanarak numaralandırılmıştır. Alt, orta ve üst sosyo-ekonomik tabakaların her birinden belirlenen 100 küme arasından kura yöntemi ile rasgele yöntemle 30'ar küme seçilmiştir (Resim 3-2).

Resim 3-2: Alt, Orta ve Üst SEK’lerde seçilen kümeler

Her tabakadan seçilen kümelerin haritaları üzerinde küme sınırları çizilmiştir. Kümeler içinde yer alan sokaklar ve caddeler listelenmiştir. Bu listelerden random.org sitesi aracılığıyla başlangıç sokağı belirlenmiş ve haritalarda işaretlenmiştir (Resim 3-3). Başlangıç sokağı içinde en küçük kapı numaraları dikkate alınarak “küme başı daire” belirlenmiştir.

Resim 3-3: Alt SEK içinde 75 numaralı kümenin sınırları ve başlangıç sokağı 809. Sokak

Her bir sosyo-ekonomik tabakada 30 kümeye ve her bir küme içinden de 7 bireye ulaşılması hedeflenmiştir. Araştırmaya dahil edilecek 20-69 yaş grubu 5 tabakaya ayrılmıştır. Her kümede 20-29, 30-39, 40-49, 50-59, 60-69 yaş gruplarından İzmir ili yaş dağılımı da dikkate alınarak görüşülecek birey sayısı belirlenmiştir. (Tablo 3-1)

Tablo 3-1: Bir Kümeden Seçilen Örnek Birey Sayısının Yaş Gruplarına Dağılımı

Yaş Grupları	İzmir İli Erkek Nüfusta Yaş Dağılımı	Bir Kümeden Seçilen Örnek Birey Sayısı
	%*	
20-29	15	1
30-39	17	2
40-49	15	2
50-59	13	1
60-69	9	1
Toplam	69	7

* 0-19 ve 70+ yaşların oranı %31'dir.

Örnekleme büyüklüğü olan 630 kişiden 612'sine ulaşılmıştır. Örnekleme ulaşma oranı %97,1'dir (Tablo 3-2). Alt SEK içinde hedeflenen kişi sayısına ulaşılmıştır. Orta SEK' de örnek büyüklüğüne ulaşma oranı %97,6; Üst SEK içinde %93,8'dir. Veri toplama sürecinde özellikle Orta ve Üst SEK' deki mahallelerde bazı kümelerde araştırmaya katılım konusunda dirençle karşılaşmıştır. Görüşme kabul etmeme, apartman görevlileri nedeniyle bazı binalara girememe gibi nedenlerle Orta ve Üst SEK içinde bazı kümelerde hedeflenen sayıya ulaşamamıştır.

Tablo 3-2: Alt, Orta ve Üst SEK içinde ulaşılan kişi sayısı

SEK	Her kümede				
	Seçilen	ulaşılması hedeflenen	Hedeflenen toplam	Ulaşılan kişi sayısı	
	küme sayısı	birey sayısı	kişi sayısı		
	n	n	n	n	%*
Alt	30	7	210	210	100,0
Orta	30	7	210	205	97,6
Üst	30	7	210	197	93,8
Toplam	90	7	630	612	97,1

* Satır yüzdesi

Ulaşılan kişi sayısının yaş gruplarına göre dağılımı Tablo 3-3’de gösterilmiştir.

Tablo 3-3: Yaş aralığına göre Alt, Orta ve Üst SEK içinde ulaşılan kişi sayısı

	SEK içinde hedeflenen kişi sayısı	Alt SEK içinde ulaşılan kişi sayısı		Orta SEK içinde ulaşılan kişi sayısı		Üst SEK içinde ulaşılan kişi sayısı	
Yaş aralığı	n	n	%*	n	%*	n	%*
20-29	30	30	100,0	30	100,0	28	93,3
30-39	60	60	100,0	58	96,7	56	93,3
40-49	60	60	100,0	57	95,0	54	90,0
50-59	30	30	100,0	30	100,0	30	100,0
60-69	30	30	100,0	30	100,0	29	96,7
Toplam	210	210	100,0	205	97,6	197	93,8

* Satır yüzdesi

3.3. VERİ TOPLAMA ARACI VE YÖNTEMİ

Örnek seçim aşamalarının tamamlanmasından sonra veri toplama çalışmasının ilk adımı olan görüşmecilerin seçimi ve eğitimi gerçekleştirilmiştir.

Görüşmeci eğitimleri 12 Ocak 2018 tarihinde gerçekleştirilmiştir. Bir gün süren eğitimde görüşmecilerin rolleri ve sorumlulukları, soru formunu nasıl kullanacakları, soruları nasıl soracakları ve gelen soruları nasıl cevaplayacakları ile ilgili bilgi verilmiştir. Ayrıca çocuk evlilikler sorunu, çocuk evlilik tanımı, ulusal ve uluslararası istatistikler, sorunun sebep ve sonuçlarına ilişkin de bilgilendirme yapılmıştır.

Eğitim konuları şöyledir:

- Araştırmanın amaçları, yöntemi ve verilerin nasıl kullanılacağı
- Veri toplamaya nereden başlanacağını
- Başlangıç hanelerinin nasıl belirleneceği ve devamındaki güzergahı belirleme yöntemi
- Örneğe seçilen evde hedef yaş grubuna uygun kişi yaşamıyorsa ne yapılacağı

- Her evde uygun yaş grubundaki bireyin nasıl seçileceği
- Soru formlarının nasıl doldurulacağı
- Çocuk evlilikler tanım ve olgular, istatistikler ulusal ve uluslararası sözleşmeler
- Çocuk evliliklerin sebep ve sonuçları
- İletişim becerileri

Sahadaki çalışma ilkeleri, kurallar ve izlenecek güzergahı açıklayan saha rehberi geliştirilmiştir (Bknz, Ek-1). Saha rehberi görüşmecilerle paylaşılmış; eğitim sırasında saha rehberinin nasıl kullanılacağı ile ilgili de bilgi verilmiştir. Sahadaki uygulama ilkeleri ve kurallar ile ilgili detaylı sunum yapılmıştır.

Eğitim gerçekleştirildikten sonra 20 görüşmeci çiftler halinde sahada çalışmıştır. Her bir görüşmeci çifti için saha çalışma planı hazırlanmıştır.

3.3.1. Saha Çalışma Planı

Görüşmeci grup ile her gün sahaya çıkmadan önce toplantılar yapılmıştır. Bu toplantılarda günlük çalışma planı aktarılmış; ziyaret edilecek kümeler, başlangıç sokağı işaretlenmiş küme haritaları, soru formları ve saha çalışması için resmi makamlardan alınan izinlerin yer aldığı dosyalar hazırlanarak görüşmeci ekibe verilmiştir. Kümede veri toplama çalışması küme başı daireden başlamıştır.

Araştırmada hedeflenen grup erkekler olduğundan gün içinde evde bulunmama ihtimalleri de düşünülerek hafta içi 16.00-20.00 ve haftasonları 13.00-20.00 saatleri arasında ziyaretler gerçekleştirilmiştir. Gün sonunda ekipler bir araya gelerek soru formlarını teslim etmiş; sahadaki deneyimlerini ve izlenimlerini aktarmıştır.

Görüşmecilerin soru formunu nasıl uyguladıkları sahada uygulama sırasında izlenmiştir. Görüşme yapılan bazı hanelere kontrol ziyaretleri gerçekleştirilmiştir.

Her gün bir kümede veri toplamanın tamamlanması hedeflenmiştir. Bir kümedeki 7 kişiye ulaşmak için kümeyi 3 kez ziyaret etme kuralı belirlenmiştir. Bu kural doğrultusunda bir küme 3 kez ziyaret edildikten sonra ulaşabildiğimiz kişi sayısı nihai sayı olarak kabul edilmiştir.

3.3.2. Soru Formu

Veriler Ocak 2018 – Haziran 2018 tarihleri arasında örneğe alınan hanelere ziyaretler yapılarak soru formu aracılığıyla yüz yüze görüşmeler ile toplanmıştır. Soru formu araştırma hipotezi doğrultusunda bireylerin sosyo-demografik, sosyo-ekonomik durumlarını belirlemeye; çocuk evlilikler ile ilgili bilgi, görüş ve tutumlarını ölçmeye yönelik sorular ile erkek ve kadınlar hakkındaki bazı toplumsal cinsiyet normlarına ilişkin eşitlikçi inanışları ölçmeyi hedefleyen “Toplumsal Cinsiyet Normları Tutum Ölçeği” nden oluşmaktadır (Bknz, Ek-2)

Toplumsal Cinsiyet Normları Tutum Ölçeği (Gender Norm Attitudes Scale-GNAS) Amerika Birleşik Devletleri Uluslararası Kalkınma Kuruluşu (USAID) tarafından desteklenen “Değişim İçin İletişim Projesi (C-Change)” kapsamında hazırlanmış, geçerlik ve güvenirlik çalışması Uçan ve arkadaşları tarafından gerçekleştirilmiş toplumsal cinsiyet ölçeklerinden biridir (113). Toplumsal cinsiyet normları ile ilgili eşitlikçi inanışları ölçmektedir. Ölçeğin güvenirlik analizi sonucu Cronbach’s Alpha değeri 0,726 olup ölçeğin istenen düzeyde geçerli ve güvenilir ölçüm aracı olduğunu göstermektedir (113).

Toplumsal Cinsiyet Normları Tutum Ölçeği çözümlemesinde kadınlar lehine eşitlikçi inanışlar ile erkeklerin hak ve ayrıcalıklarını korumaya yönelik inanışlar skorlanmaktadır. Ölçeğin “Kız Çocukları için Eşitlik (Equity for Girls - EFG)” ve “Erkeğin Hak ve Ayrıcalıkları (Rights and Privileges of Men - RPM)” şeklinde 2 alt boyutu vardır. “Erkeklerin Hakları ve Ayrıcalıkları Alt Ölçeği” 10 maddeden oluşmakta ve kız çocuklarına göre oğullara daha fazla kaynak tahsis edilmesine ve erkek otoriteye sahip olma ihtiyacına odaklanmaktadır. “Kız Çocukları için Eşitlik” ölçeği 4 maddeden oluşmakta ve kızların haklarına odaklanmaktadır. Ölçekte “katılıyorum” ve “katılmıyorum” şeklinde iki cevap sunulmaktadır. Her madde için “1” geleneksel bir cevap ve “2” eşitlikçi bir cevaptır. EFG alt ölçeğindeki maddeler tersine çevrilmiştir. RPM alt ölçeğinde “katılıyorum” cevabı “1”, “katılmıyorum” cevabı “2” puandır. EFG alt ölçeğinde ise “katılıyorum” cevabı “2”, “katılmıyorum” cevabı “1” puan olarak kodlanır. 14 maddenin en yüksek toplam puanı eşitlikçi inanışlara, en düşük toplam puanı geleneksel inanışlara işaret eder (113).

Araştırmaya katılanları araştırma konusunda bilgilendirmek ve katılımlarıyla ilgili rızalarını almak için “*Bilgilendirilmiş Gönüllü Olur Formu*” hazırlanmış ve bireylerin olurları alınarak görüşmeler gerçekleştirilmiştir (Bknz, Ek-3).

Araştırmanın etik kurul onayı İstanbul Üniversitesi İstanbul Tıp Fakültesi Klinik Araştırmalar Etik Kurulu’ndan (Bknz, Ek-4), saha çalışmasının yapılmasına dair gerekli izinler (Bknz, Ek-5) ise İzmir Halk Sağlığı Müdürlüğü’nden¹ alınmıştır.

3.4. ARAŞTIRMANIN BAĞIMSIZ DEĞİŞKENLERİ

3.4.1. Sosyo-Demografik Değişkenler

Yaş, medeni durum, bireylerin en uzun süre yaşadığı yerleşim yeri, hanede yaşayan kişi sayısı, hanede yaşayan 20-69 yaş arası erkek sayısı incelenmiştir.

3.4.2. Sosyo-Ekonomik Değişkenler

Eğitim durumu, meslek, sosyal sınıf, çalışma durumu, gelir durumu, sosyal güvence varlığı incelenmiştir.

Eğitim Durumu: Herhangi bir okul mezunu olup olmama durumuna göre sorgulama yapılmıştır. Soru formunda okur yazar olmayan ve okur yazar seçenekleri ayrı ayrı sorulmuş ve istatistiksel analiz yaparken birleştirilmiştir.

Meslek, Çalışma Durumu: Araştırmaya katılan bireylere meslekleri açık uçlu soru olarak sorulmuştur. Bireylerin yanıtları sosyal sınıf değerlendirmesini yapabilmek için çalışma durumu, gelir durumu ve eğitim durumu verileri ile birlikte incelenmiştir.

Sosyal Sınıf: Boratav sosyal sınıf ve toplumsal tabakaları belirlemek için paylaşım süreçlerini ve üretim ilişkilerini incelemek gerektiğini söyler. İstanbul ve Anadolu’dan Sınıf Profilleri kitabında ortaya koyduğu alan çalışmasında kentsel (meslek, mesleki mevki) ve kırsal (toprak mülkiyeti) sınıf profilleri çıkarmıştır. Boratav’ın kentsel sınıf şeması sermaye-işveren ve emekçi-işgücü olarak ayrılır. Sermaye sahipleri ya da işverenler küçük burjuvazi işveren, orta-büyük işveren, kendi hesabına çalışan esnaf/marjinalerdir. Emekçi işgücü ise ücretli çalışanlardır ve işgücündeki dağılımı mesleği, yaptığı işin niteliği, eğitim ve beceri ile ilgilidir (114).

¹ Araştırmanın gerçekleştirildiği tarihte kurumsal yapılanma İzmir Halk Sağlığı Müdürlüğü şeklinde idi.

Bu araştırmada Boratav'ın kentsel sınıf profilinden yararlanılmış; meslek, çalışma durumu, eēitim ve gelir durumu verileri de deēerlendirilerek ařaēıdaki sınıflama kullanılmıştır:

Niteliksiz hizmet alışanı: Herhangi bir eēitim gerektirmeyen işleri kapsar (garson, bekçi, şoför, odacı, tezgahıar gibi...).

Mavi yakalı: Beden gücüne dayalı işlerdir (sanayi ya da maden işçisi gibi...)

Esnaf-küçük işveren-kendi hesabına alışan: Yanında işçi çalıştırmayan, kendi hesabına çalışanlar ile yanında bir ya da iki kişi çalıştıran küçük işverenler bu grupta deēerlendirilmiřtir.

Orta-büyük işveren: Yanında üç ya da daha fazla işçi çalıştıran işverenleri kapsar.

Beyaz yakalılar: Eēitim ve uzmanlık gerektiren işlerde çalışanlardır (hemşire, banka memuru, muhasebeci, sekreter, oēretmen, polis, diş teknisyeni gibi...).

Yüksek nitelikli alışanlar: Yüksek oērenim gerektiren meslekleri kapsar (doktor, mühendis, avukat gibi...).

Emekliler: Emekli olduēunu ve alıřmadıēını bildirenleri kapsar. Emekli olup halen çalışan bireylerin meslek beyanları ve çalışma durumları deēerlendirilerek uygun gruba dahil edilmiştir.

Oērenci-İşsizler: Ziyaret gerekleřtirildiēinde işsiz olduēunu belirtenleri ve oērencileri kapsar.

Gelir Durumu: Araştırmada bireylerin yařadıēı hanenin bir aylık ortalama geliri incelemiştir. Araştırmanın gerekleřtirildiēi tarihte geçerli olan asgari ücret dikkate alınmıştır.

Sosyal Güvence: Sosyo-ekonomik düzeyle ilgili önemli göstergelerden birisi sosyal güvencenin varlıēıdır. Bireylerin saēlık hizmetlerine erişimini saēlayan, refah ve kalkınma için önemli bir ölçüttür. Emekli Sandıēı, Baēkur ve SSK Sosyal Güvenlik Kurumu (SGK) olarak tek bir çatı altında birleřtirildiēinden ayrı ayrı incelenmemiş; tek bir grupta (SGK) ele alınmıştır.

3.4.3. Toplumsal Cinsiyet Normları

Çocuk yaşta gerçekleşen evliliklerin sürdürülmesinde bir toplumdaki sosyo-kültürel değerler, toplumsal normlar etkilidir. Bu çalışmada erkeklerin toplumsal cinsiyet normları ile ilgili tutumları sosyo-ekonomik düzeye göre incelenmiştir. Bireylerin toplumsal cinsiyet normları ile ilgili tutumlarını belirlemek için Toplumsal Cinsiyet Normları Tutum Ölçeği (Gender Norm Attitudes Scale-GNAS) kullanılmıştır.

GNAS ve alt ölçek puan ortalamaları sosyo-demografik değişkenler, sosyo-ekonomik değişkenler, bireylerin evlilik öyküsü, evlilik kararı, evlenme yaşı ile ilgili görüşleri, kadınların çocuk doğurma yaşı ile ilgili görüşleri ve yasalardaki evlenme yaşı bilgisi ve görüşleri arasındaki ilişki incelenmiştir.

3.5. ARAŞTIRMANIN BAĞIMLI DEĞİŞKENLERİ

Araştırmada bireylerin evlilik sayısı, gerçekleşen evliliklerde kıyılan nikah tipi, bireylerin ve eş(ler)in ilk evlenme yaşı, eşler arasındaki akrabalık ilişkisi, gerçekleşen evliliklerde başlık parası verilip verilmediği, bireyin evlilik kararı ile ilgili görüşleri, kadınlar ve erkekler için ilk evlenme yaşı ile ilgili görüşleri, kadınların çocuk sahibi olma yaşı ile ilgili görüşleri, 18 yaş altında gerçekleşen evliliklerin nedenleri ile ilgili görüşleri, 18 yaş altı gerçekleşen evliliklerin sağlık ve sosyal yönden sonuçları ile ilgili görüşleri, bireylerin yasalardaki evlenme yaşı ile ilgili bilgileri, yasaların evlenme yaşını belirlemesi ile ilgili görüşleri bağımlı değişkenler olarak incelenmiştir.

Evlilik sayısı: Araştırmada bireylerin evlilik sayısı sorgulanmıştır. Birden fazla evlilik gerçekleştiren bireylere ilişkin veriler de değerlendirilirken evlilik sayısı 4 ile sınırlandırılmış; araştırmaya katılan bireylerin gerçekleştirdiği nikahın türü, bireylerin ve eş(ler)in ilk evlenme yaşı, evlenme kararını nasıl aldıkları, eşler arasında akrabalık ilişkisi olup olmadığı, başlık parası öyküsü olup olmadığı sorgulanırken araştırmaya katılan ve birden fazla evlilik gerçekleştiren bireylerin ikinci, üçüncü ve dördüncü evlilikleri de dikkate alınarak sıklık ve yüzdelikler gerçekleşen evlilikler üzerinden hesaplanmıştır.

Nikah tipi: Araştırmaya katılan bireylerin evlenme biçimi, evlenirken gerçekleşen nikahın türü sorgulanmıştır. Birden fazla evlilik gerçekleştiren bireyler de dikkate alınarak soru formunda birinci eş, ikinci eş, üçüncü eş ve dördüncü eş ile nasıl nikah kıydıkları sorulmuştur.

İlk evlenme yaşı: Araştırmaya katılan bireylerin gerçekleştirdikleri evliliklerde kaç yaşında olduğu ve eş(ler)inin kendisi ile gerçekleştirdikleri evlilikte kaç yaşında olduğu da sorgulanmıştır.

Evlilik kararı: Değişken incelenirken;

- Evlilik öyküsü olan bireylerin evlenmeye nasıl karar verdikleri,
- Bireylerin yaşadıkları çevrede evlilik kararının nasıl alındığı,
- Bireylerin evlenme kararı ile ilgili görüşleri sorgulanmıştır.

Bireylerin evlenmeye nasıl karar verdikleri, kendi iradeleri, ailenin isteği veya onayı, eşlerin ortak kararı olması gibi noktalar sorgulanmıştır.

Araştırmaya katılan bireylere yaşadığı çevrede evlenme kararının nasıl alındığı sorulmuştur. Bireylerin yaşadığı çevredeki deneyimleri ve gözlemlerini bildirmeleri istenmiştir. “*Gelenek göreneklere göre*”, “*annenin isteği veya kararı ile*”, “*babanın isteği veya kararı ile*”, “*aile büyüklerinin ya da anne ve babanın birlikte aldığı karar ile*”, “*evlenecek kadının kararı ile*”, “*evlenecek erkeğin kararı ile*”, “*evlenecek kadın ve erkeğin birlikte aldığı karar ile*” seçeneklerinde birden fazla seçim yapabilecekleri belirtilmiştir. Seçeneklerden farklı görüş belirtmek isteyenler için “diğer” seçeneği sunulmuştur. Yaşadıkları çevrede gelenek göreneklere göre evlilik kararı alındığını belirtenlerden gelenek ve göreneğin ne olduğunu açıklamaları istenmiştir. Araştırmaya katılan bireylerin evlenme kararı ile ilgili kişisel görüşleri de aynı seçenekleri içeren başka bir soru ile sorgulanmış; verilen cevaplar üzerinden sıklık ve yüzdelere hesaplanmıştır.

Eş ile akrabalık ilişkisi: Eşler arasındaki akrabalık ilişkisi erken evliliklerle ilgili araştırmalarda sorgulanan bir değişkendir. Sosyo-ekonomik düzeye göre eşler arasındaki akrabalık ilişkisi incelenmiştir.

Başlık parası öyküsü: Yoksulluk, ailenin ekonomik zorlukları kız çocuklarını erken evlendirme nedenleri arasındadır. Kız çocuklarını erken yaşta evlendirerek başlık parası almak çoğu zaman ailelerin ekonomik zorluklarla baş etme yöntemi olarak karşımıza çıkar. Araştırmaya katılan bireylerin gerçekleştirdikleri evliliklerde başlık parası alıp almadıkları sosyo-ekonomik düzeye göre değerlendirilmiştir.

Kadınlar ve erkekler için ilk evlenme yaşı: İlk evlenme yaşı bireylerin sağlığı ve sosyal refahı için önemli bir belirleyicidir. Araştırmaya katılan farklı sosyo-

ekonomik tabakalardaki bireylerin kadınlar ve erkekler için uygun olan ilk evlenme yaşı ile ilgili görüşleri karşılaştırılmıştır.

Kadınların çocuk sahibi olma yaşı: Kadınların çocuk sahibi olma yaşı halk sağlığı açısından önemli bir göstergedir. Araştırmaya katılan farklı sosyo-ekonomik tabakalardaki bireylerin kadınların çocuk sahibi olma yaşı ile ilgili görüşleri incelenmiştir.

18 yaş altında gerçekleşen evliliklerin nedenleri: Araştırmaya katılan bireylere çocuk evliliklerin nedenleri sorulmuş ve sunulan seçeneklerden en önemli 3 tanesini bildirimleri istenmiştir.

18 yaş altı gerçekleşen evliliklerin sağlık ve sosyal yönden sonuçları: Erkeklerin çocuk evliliklerinin sonuç ve etkileri hakkında bilgi düzeyi ve görüşleri incelenen araştırma sorularından biridir. Araştırmaya katılan bireylere çocuk evliliklerin sonuçları sorulmuş ve sunulan seçeneklerden en önemli 3 tanesini seçmeleri istenmiştir.

Yasalardaki ilk evlenme yaşı: Bireylerin yasalardaki ilk evlenme yaşı ile ilgili bilgisi sorgulanmış; yasaların evlenme yaşını belirlemesi konusundaki görüşleri incelenmiştir. Bilgi, tutum ve davranışların bireylerin içinde bulunduğu sosyo-ekonomik düzeye göre farklılık gösterebileceği varsayımından hareketle Alt, Orta ve Üst SEK'lerdeki bireylerin bilgi ve görüşleri karşılaştırılmıştır.

Annenin ilk evlenme yaşı ve ailede erken yaş evlilik öyküsü: Erken yaşta evlilik pratiğinin sürdürülmesinde annenin evlenme yaşı, aile içinde 18 yaş altı evlenen diğer kardeşler ya da akrabaların varlığı değerlendirilmesi gereken değişkenlerdir. 18 yaş altında evlenen kız kardeş ve erkek kardeş ayrı ayrı sorgulanmış ve elde edilen sıklıklar sunulmuştur.

3.6. VERİLERİN ANALİZİ

Veri toplama çalışmasının tamamlanmasının ardından soru formları tek tek incelenmiş ve "IBM SPSS Statistics version 25" programında veri seti oluşturulmuştur. Tanımlayıcı istatistiklerden sürekli veriler için ortalama (Ort), standart sapma (SS), en düşük ve en yüksek değerler, ortanca; kesikli veriler için ise sayı (n) ve yüzdelere (%) sunulmuştur. Grupların karşılaştırılmasında kesikli veriler için ki kare testi uygulanmıştır. Sürekli veriler için normal dağılıma uygunluk Kolmogorov Smirnov testi ile araştırılmıştır. Karşılaştırmalarda ikiden fazla grup olduğunda normal dağılıma uyan

veriler için tek yönlü varyans analizi (one-way ANOVA); normal dağılıma uymayan veriler için Kruskal Wallis testi kullanılmıştır. İki grup karşılaştırmalarında analizler Mann-Withney U testi ile gerçekleştirilmiştir.

Toplumsal Cinsiyet Normları Tutum Ölçeğinin (Gender Norm Attitudes Scale-GNAS) güvenilirlik analizi yapılmış ve Cronbach Alfa katsayısı hesaplanmıştır. Ölçeğin RPM ve EFG alt boyutları için de Cronbach Alfa katsayısı hesaplanmıştır. Ölçek puan ortalamasının normal dağılıma uygunluk analizi Kolmogorov Smirnov testi ile incelenmiştir.

İstatistiksel anlamlılık için %95 güven aralığında, 0,05'in altında bulunan p değeri anlamlı kabul edilmiştir.

3.7. ARAŞTIRMANIN KISITLILIKLARI ve GÜÇLÜ YÖNLERİ

Araştırma konusu itibariyle nicel araştırmanın sınırlılıkları söz konusudur. Bu çalışma sonrasında yapılacak nitel veri toplama yöntem ve araçlarının kullanılacağı bir çalışmanın gerekliliği vardır.

Toplumsal Cinsiyet Normları Tutum Ölçeği EFG alt boyutunda Cronbach Alfa katsayısı 0,444 bulunmuştur. Ölçeğin EFG alt boyutu ölçüm düzeyi düşük güvenilirliktedir.

Her kümede 7 kişiye ulaşabilmek için kümeyi 3 kez ziyaret etme kuralı uygulanmıştır ve hedeflenen örneklemin %97'sine ulaşılmıştır. Örnekleme ulaşma oranı oldukça yüksektir ve araştırmanın güçlü yönüdür.

Veri toplama sürecinde soru formu görüşmeciler aracılığıyla yüz yüze gerçekleştirilen görüşmeler ile uygulanmıştır. Soru formu kişilere verilmemiştir. Görüşmecilerle günlük gerçekleştirilen toplantılar, sık saha denetimleri ile çalışmanın ve toplanan verinin iyi kalitede olması sağlanmıştır. Bu araştırma verinin niteliği açısından da güçlü bir saha çalışmasıdır.

4. BULGULAR

4.1. SOSYO-DEMOGRAFİK BULGULAR

Küme örnekleme yöntemi ile yapılan bu araştırmada 20-69 yaş arası erkek bireylere ulaşılması hedeflenmiştir. Örneklem büyüklüğü 630 kişi olup 612'sine ulaşılmıştır. Örnekleme ulaşma oranı %97,1'dir. Araştırmanın örnek seçiminde kullanılan kota gereği en düşük ve en yüksek yaşlar 20-69 yaşlardır. Araştırmaya katılanların yaş ortalaması ve standart sapması $43,19 \pm 12,9$; ortancası 42, tepe değeri ise 41'dir. (Tablo 4-1). Her kümede yaş dağılım aralıklarından belirli sayıda bireye ulaşılması hedeflendiği için normal dağılıma uygunluk beklenmemektedir. Analiz edildiğinde de yaş verileri normal dağılmamaktadır ($K-S=0,061$; $p<0,001$). Yaş verileri sosyo-ekonomik düzeye göre incelendiğinde SEK'ler arasında istatistiksel açıdan fark bulunmamaktadır ($KW\chi^2=0,395$; $SD=2$; $p=0,821$).

Tablo 4-1: Araştırmaya katılan bireylerin yaş ortalaması ve standart sapmasının sosyo-ekonomik düzeye göre dağılımı

	n	Ort	SS	En düşük	En yüksek	$KW\chi^2$	p
Alt SEK	210	43,08	12,5	20	69	0,395	>0,05
Orta SEK	205	42,88	13,5	20	69		
Üst SEK	197	43,61	12,9	20	69		
Toplam	612	43,19	12,9	20	69		

Tablo 4-2'de araştırmaya katılan bireylerin birlikte yaşadığı hane halkı sayısı verilmiştir. Ortalama hane halkı büyüklüğü $3,33 \pm 1,5$; tepe değeri ve ortancası 3 kişidir. Alt SEK içinde ortalama hane halkı büyüklüğü ($3,95 \pm 1,81$), Orta ($3,22 \pm 1,29$) ve Üst SEK'e ($2,80 \pm 1,05$) göre yüksektir. Aynı hanede yaşayan en az birey sayısı 1, en çok 11'dir. Alt SEK içinde en sık bildirilen hane halkı sayısı 4 (%31,6), Orta ve Üst SEK içinde 3'tür (%33, %34). 5 ve daha fazla kişinin yaşadığı hane halkı sayısı Üst SEK'de en düşük düzeydedir. Gruplar arasındaki gözlenen fark istatistiksel açıdan ileri düzeyde anlamlıdır ($\chi^2=53,421$; $SD=4$; $p<0,001$).

Tablo 4-2: Hanede yaşayan kişi sayısının sosyo-ekonomik düzeye göre dağılımı

Hanede yaşayan kişi sayısı	Alt SEK		Orta SEK		Üst SEK		Toplam		χ^2	p
	n	%*	n	%*	n	%*	n	%*		
1-2 kişi	39	18,9	60	29,6	74	38,7	173	28,8	53,421	<0,001
3-4 kişi	111	53,9	113	55,7	112	58,6	336	56,0		
5 kişi ve üzeri	56	27,2	30	14,8	5	2,6	91	15,2		
Toplam	206	100,0	203	100,0	191	100,0	600	100,0		

*Sütun yüzdesi

Sosyo-ekonomik düzeye göre hanede yaşayan 20-69 yaş arası erkek sayısı incelendiğinde elde edilen sıklık ve yüzdelere Tablo 4-3’de gösterilmiştir. Hanede yaşayan 20-69 yaş arası erkek sayısı en az 1, en çok 7 kişi bulunmuştur. Ortalama 20-69 yaş arası erkek sayısı $1,41 \pm 0,73$; ortancası ve tepe değeri ise 1 kişidir. Hanede 3 ve üzeri 20-69 yaş arası erkeğin yaşadığını en yüksek sıklıkla bildirenler Alt SEK içindedir (%12,1). Üst SEK içinde ise bu oran %2,6’dır. Sosyo-ekonomik düzeye göre hanede yaşayan 20-69 yaş arası erkek sayısı bakımından gruplar arasında gözlenen fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. ($\chi^2=16,243$; SD=4; p=0,002)

Tablo 4-3: Hanede yaşayan 20-69 yaş arası erkek birey sayısının sosyo-ekonomik düzeye göre dağılımı

Hanede yaşayan 20-69 yaş arası erkek sayısı	Alt SEK		Orta SEK		Üst SEK		Toplam		χ^2	p
	n	%*	n	%*	n	%*	n	%*		
1 erkek	132	64,1	134	66,3	149	78,4	415	69,4	16,243	<0,05
2 erkek	49	23,8	48	23,8	36	18,9	133	22,2		
3 erkek ve üzeri	25	12,1	20	9,9	5	2,6	50	8,4		
Toplam	206	100,0	202	100,0	190	100,0	598	100,0		

*Sütun yüzdesi

Araştırmaya katılan bireylerin en uzun süre yaşadıkları yerleşim yeri ile ilgili elde edilen verilere ilişkin sıklık ve yüzdeler Tablo 4-4’de gösterilmiştir. Bireylerin %91,5’i en uzun süre yaşadığı yerleşim yerinin “*il merkezi*” olduğunu belirtmiştir. En uzun süre “*bir ilçede*” yaşadığını belirtenlerin oranı %6,2, “*köyde*” yaşadığını bildirenlerin oranı ise %1,1’dir. Alt SEK’de en uzun süre il merkezinde yaşadığını bildirenlerin oranı %91, Orta SEK’de %88,3, Üst SEK’de ise %95,4’tür. Üst SEK’de en uzun süre köyde yaşadığını belirten olmamıştır. Araştırmaya katılan bireylerin 488’si (%84,4) en uzun süre yaşadığı yerleşim yerinin İzmir ili olduğunu bildirmiştir. İzmir dışında yaşadığını bildirenlerin oranı %15,6’dır. Sosyo-ekonomik düzeye göre İzmir ilinde ve İzmir ili dışında yaşayan gruplar karşılaştırıldığında gruplar arasında fark olmadığı, yaşam yerleri açısından benzer olduğu belirlenmiştir ($\chi^2=3,480$; SD=2; p=0,176).

Tablo 4-4: Araştırmaya katılan bireylerin en uzun süre yaşadığı yerleşim yeri ile ilgili bilgilerin sosyo-ekonomik düzeye göre dağılımı

	Alt SEK		Orta SEK		Üst SEK		Toplam			
En uzun süre yaşanan yerleşim yeri	n	%*	n	%*	n	%*	n	%*	χ^2	p
İl	191	91,0	181	88,3	188	95,4	560	91,5		
İlçe	10	4,8	19	9,2	9	4,6	38	6,2		
Köy	5	2,4	2	1,0	0	0,0	7	1,1		
Yurtdışı	4	1,9	3	1,5	0	0,0	7	1,1		
Toplam	210	100,0	205	100,0	197	100,0	612***	100,0		
İzmir ilinde**	181	87,9	162	83,9	145	81	488	84,4	3,480	>0,05
İzmir ili dışında**	25	12,1	31	16,1	34	19,0	90	15,6		
Toplam	206	100,0	193	100,0	179	100,0	578***	100,0		

*Sütun yüzdesi; ** $\chi^2=3,480$; SD=2; P=0,176 *** 34 kişi yerleşim yerinin adını belirtmemiştir.

Araştırmaya katılan bireylerin medeni durumu sosyo-ekonomik düzeye göre incelenmiş ve elde edilen bulgular Tablo 4-5’de gösterilmiştir. Araştırmaya katılanların %25,7’si bekar ve hiç evlenmemiş, %66,2’si evli, %8,2’si dul ya da boşanmıştır. Alt SEK’deki bireylerin %15,2’si, Orta SEK’dekilerin %31,2’si, Üst SEK’dekilerin %31’i bekar ve hiç evlenmemiş olduğunu belirtmiştir. Araştırma grubunda Alt SEK’deki bireylerden %74,8’i evlidir. Orta SEK’de bireylerin %60,5’i, Üst SEK’de ise %62,9’u evlidir. Medeni durumun Alt, Orta ve Üst SEK’e göre dağılımı incelendiğinde gruplar arasında gözlenen fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur ($\chi^2=19,081$; SD=4; $p<0,001$). Bu farklılığın nereden kaynaklandığını belirlemek amacıyla ikili analizler yapıldığında Üst ve Orta SEK’de bireylerin benzer olduğu ($\chi^2=0,775$; SD=2; $p=0,678$) ve bu farklılığın Alt SEK’deki bireylerin daha az oranda bekar/hiç evlenmemiş olmasından kaynaklandığı belirlenmiştir.

Tablo 4-5: Araştırmaya katılan bireylerin medeni durumları ve sosyo-ekonomik düzeye göre dağılımı

	Alt SEK		Orta SEK		Üst SEK		Toplam			
Medeni durum	n	%*	n	%*	n	%*	n	%*	χ^2	p
Bekar/hiç evlenmemiş	32	15,2	64	31,2	61	31,0	157	25,6	19,081	<0,001
Evli	157	74,8	124	60,5	124	62,9	405	66,2		
Dul/boşanmış	21	10,0	17	8,3	12	6,1	50	8,2		
Toplam	210	100,0	205	100,0	197	100,0	612	100,0		

*Sütun yüzdesi

4.2. SOSYO-EKONOMİK BULGULAR

Araştırmaya katılan bireylerin %25,8’i ilköğretim, %28,1’i lise ve %25’i üniversite mezunudur. Bireylerin eğitim durumlarının sosyo-ekonomik düzeye göre dağılımları Tablo 4-6’da verilmiştir. Alt SEK’de ilköğretim (%47,6), Orta SEK’de lise (%34,6), Üst SEK’de üniversite (%52,8) mezunları çoğunluktadır. Üst SEK’de okuma yazma bilmeyen ya da okur yazar olup herhangi bir okul mezunu olmayan kişi bildirilmemiştir.

Alt SEK ve Orta SEK’de ise lisansüstü eğitimi (yüksek lisans ya da doktora) tamamlayan kişi bildirilmemiştir. Bireylerin eğitim durumunun sosyo-ekonomik düzeye göre dağılımı incelendiğinde SEK’ler arasında gözlenen fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur ($\chi^2=248,589$; SD=12; $p<0,001$).

Tablo 4-6: Araştırmaya katılan bireylerin eğitim durumları ve sosyo-ekonomik düzeye göre dağılımı

Eğitim durumu	Alt SEK		Orta SEK		Üst SEK		Toplam		χ^2	p
	n	%*	n	%*	n	%*	n	%*		
Herhangi bir okul mezunu değil	14	6,7	4	2,0	0	0,0	18	2,9	248,589	<0,001
İlkokul	100	47,6	49	23,9	9	4,6	158	25,8		
Ortaokul	33	15,7	31	15,1	8	4,1	72	11,8		
Lise	51	24,3	71	34,6	50	25,4	172	28,1		
Yüksekokul	3	1,4	10	4,9	9	4,6	22	3,6		
Üniversite	9	4,3	40	19,5	104	52,8	153	25,0		
Yüksek lisans/doktora	0	0,0	0	0,0	17	8,6	17	2,8		
Toplam	210	100,0	205	100,0	197	100,0	612	100,0		

*Sütun yüzdesi

Araştırma grubuna meslek bilgileri seçenek sunmadan açık uçlu soru olarak sorulmuş ve beyanları yazılmıştır. Elde edilen meslek verileri ile bireyin çalışma durumu, yaptığı işin niteliği, eğitim durumu ve gelir durumu da dikkate alınarak sosyal sınıf değerlendirilmesi yapılmıştır. Tablo 4-7’de sosyal sınıf gruplaması ve bu sınıflamanın sosyo-ekonomik düzeye göre dağılımları sunulmuştur. Alt SEK içinde mavi yakalılar (%30,2), Orta SEK (%27,4) ve Üst SEK’de (%36,1) beyaz yakalılar çoğunluktadır. Sosyal sınıf verileri sosyo-ekonomik düzeye göre değerlendirildiğinde gruplar arasında gözlenen farkın istatistiksel açıdan anlamlı olduğu saptanmıştır ($\chi^2=134,062$; SD=14; $p<0,001$).

Tablo 4-7: Araştırmaya katılan bireylerin sosyal sınıflarına ve sosyo-ekonomik düzeye göre dağılımı

Sosyal sınıf	Alt SEK		Orta SEK		Üst SEK		Toplam		χ^2	P
	n	%*	n	%*	n	%*	n	%*		
Niteliksiz hizmet çalışanı	32	16,1	18	9,0	9	4,6	59	9,9	134,062	<0,001
Mavi yakalı	60	30,2	46	22,9	13	6,7	119	20,0		
Esnaf-küçük işveren-kendi hesabına çalışan	51	25,6	37	18,4	30	15,5	118	19,9		
Orta/büyük işveren	1	0,5	1	0,5	4	2,1	6	1,0		
Beyaz yakalı	27	13,6	55	27,4	70	36,1	152	25,6		
Yüksek nitelikli çalışan	0	0,0	10	5,0	44	22,7	54	9,1		
Emekli	5	2,5	9	4,5	8	4,1	22	3,7		
Öğrenci-İşsiz	23	11,6	25	12,4	16	8,2	64	10,8		
Toplam	199	100,0	201	100,0	194	100,0	594	100,0		

*Sütun yüzdesi

Araştırma grubunun çalışma durumları ile ilgili bulgular Tablo 4-8’de gösterilmiştir. Araştırma grubunun büyük çoğunluğu ücretli/ayıklık özel sektör çalışanıdır (%31,6). Alt SEK içinde özel sektörde çalışanların oranı %27,6 iken bu oran Orta SEK’de %33,5, Üst SEK’de %34’dür. Araştırmaya katılan Alt SEK’deki bireylerin %13,3’ü, Orta SEK içinde %3,9, Üst SEK içinde %1,5’i düzensiz gelir getiren işlerde çalıştığını belirtmiştir. İşsiz olduğunu en yüksek oranda belirtenler Alt SEK içindedir (%9). Ücretli/ayıklık memur olarak çalışanların Alt SEK içindeki oranı %4,3 iken bu oran Orta SEK içinde %5,9, Üst SEK içinde %11,7’dir. Çalışma durumu sosyo ekonomik düzeye göre değerlendirildiğinde SEK’ler arasında gözlenen fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur ($\chi^2=48,939$; SD=14; $p<0,001$)

Tablo 4-8: Araştırmaya katılan bireylerin çalışma durumunun sosyo-ekonomik düzeye göre dağılımı

Çalışma durumu	Alt SEK		Orta SEK		Üst SEK		Toplam		χ^2	p
	n	%*	n	%*	n	%*	n	%*		
Öğrenci	4	1,9	10	4,9	10	5,1	24	3,9	48,939	<0,001
İşsiz	19	9,0	14	6,9	7	3,6	40	6,6		
Emekli	36	17,1	47	23,2	44	22,3	127	20,8		
Ücretli/aylıklı kamu işçisi	13	6,2	9	4,4	5	2,5	27	4,4		
Ücretli/aylıklı memur	9	4,3	12	5,9	23	11,7	44	7,2		
Ücretli/aylıklı özel sektör çalışanı	58	27,6	68	33,5	67	34,0	193	31,6		
Düzensiz gelir getiren iş	28	13,3	8	3,9	3	1,5	39	6,4		
Esnaf-Tüccar-Kendi hesabına çalışan	43	20,5	35	17,2	38	19,3	116	19,0		
Toplam	210	100,0	203	100,0	197	100,0	610	100,0		

*Sütun yüzdesi

Araştırmaya katılan bireylere hanenin aylık gelir durumu sorulmuş; elde edilen verilere ilişkin sıklık ve yüzdelere Tablo 4-9’da sunulmuştur. Araştırmanın planlandığı tarihteki asgari ücret 1404,06 TL’dir. Araştırmaya katılan bireylerin %14,7’si hane gelirinin asgari ücret kadar ya da asgari ücretten az olduğunu belirtmiştir. Alt SEK’de geliri asgari ücret ya da asgari ücretten daha az olanların oranı %26,2 iken, Orta SEK’de %13, Üst SEK’de %3,7’dir. Alt (%30,1) ve Orta SEK’de (%30,0) en sık bildirilen gelir aralığı 1405-2500 TL’dir. Üst SEK’de en sık bildirilen hane geliri ise 4500 ve üstü TL’dir (%52,4). Bireylerin sosyo ekonomik düzeye göre gelir durumlarının dağılımı incelendiğinde gruplar arasındaki gözlenen farklılık istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur ($\chi^2=170,632$; SD=10; $p<0,001$).

Tablo 4-9: Hanenin aylık gelir durumunun sosyo-ekonomik düzeye göre dağılımı

Gelir durumu	Alt SEK		Orta SEK		Üst SEK		Toplam		χ^2	p
	n	%*	n	%*	n	%*	n	%*		
Hanenin geliri yok	11	5,3	4	2,0	4	2,1	19	3,2	170,632	<0,001
1404,06 (asgari ücret ve daha az)	54	26,2	26	13,0	7	3,7	87	14,7		
1405-2500 TL	62	30,1	60	30,0	14	7,5	136	22,9		
2501-3500 TL	49	23,8	52	26,0	32	17,1	133	22,4		
3501-4500 TL	18	8,7	24	12,0	32	17,1	74	12,5		
4501 TL ve üstü	12	5,8	34	17,0	98	52,4	144	24,3		
Toplam	206	100,0	200	100,0	187	100,0	593	100,0		

*Sütun yüzdesi

Sosyal güvence varlığının sosyo-ekonomik düzeye göre dağılımı incelendiğinde (Tablo 4-10) bireylerin %81,5'inin Sosyal Güvenlik Kurumu'na (SGK) bağlı olduğu saptanmıştır. Emekli Sandığı, Bağkur, SSK ayrı ayrı incelenmemiş; tek bir grup olarak (SGK) ele alınmıştır. Alt SEK'deki bireylerin %17,2'si herhangi bir sosyal güvencesi olmadığını belirtirken aynı SEK içinde yeşil kart sahibi olduğunu bildirenlerin oranı %10,5'dir. Araştırmaya katılan bireylerden “Diğer” seçeneğini işaretleyenlerden Orta SEK içinde 1 kişi yurtdışında bir sosyal güvenlik sistemine dahil olduğunu; Üst SEK içinde 7 kişi ise hem SGK hem de özel sigorta sahibi olduklarını belirtmiştir. Sosyo-ekonomik düzeye göre sosyal güvence varlığını değerlendirmek için veriler iki grupta birleştirilmiştir. Sosyal güvencesi olmayanlar ve yeşil kart sahibi olanlar bir grup; SGK, özel sigorta ve yurtdışında bir sosyal güvenlik sistemine dahil olduğunu belirtenler bir grup olarak değerlendirmeye alınmıştır. Sosyo-ekonomik düzeye göre sosyal güvence varlığı incelendiğinde SEK'ler arasında gözlenen fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur ($\chi^2=38,668$; SD=2; $p<0,05$).

Tablo 4-10: Araştırmaya katılan bireylerin sosyal güvence varlığın durumu ve sosyo-ekonomik düzeye göre dağılımı

	Alt SEK		Orta SEK		Üst SEK		Toplam			
Sosyal güvence türü	n	%*	n	%*	n	%*	n	%*	χ^2	p
Yok	36	17,2	27	13,2	9	4,6	72	11,8		
Yeşil kart	22	10,5	4	2,0	1	0,5	27	4,4		
SGK	151	72,2	170	82,9	177	89,8	498	81,5		
Özel sigorta	0	0,0	3	1,5	3	1,5	6	1,0		
Diğer	0	0,0	1	0,5	7	3,6	8	1,3		
Sosyal güvence yok ya da yeşil kart**	58	27,8	31	15,1	10	5,1	99	16,2	38,668	<0,001
SGK/özel sigorta/yurtdışı**	151	72,2	174	84,9	187	94,9	512	83,8		
Toplam	209	100,0	205	100,0	197	100,0	611	100,0		

*Sütun yüzdesi; ** $\chi^2=38,668$; SD=2; p<0,001

Sosyo-ekonomik düzeyin tanımlanmasında araştırmalarda kullanılan sosyo-ekonomik değişkenler farklılık gösterse de eğitim, meslek ve gelir düzeyi gibi ortaklaşan değişkenlere ilişkin veriler analiz edilmektedir. Bu araştırmada SEK'ler İGEP Projesi verileri kullanılarak belirlenmiştir. Araştırmaya katılan bireylerden elde edilen sosyo-ekonomik değişkenlerle SEK'ler arasındaki ilişki incelenmiş ve farkın istatistiksel açıdan anlamlılık düzeyi ayrıca değerlendirilmiştir. İncelenen sosyo-ekonomik değişkenlerden hane halkı sayısı, eğitim durumu, sosyal sınıf, çalışma durumu, gelir durumu, sosyal güvence varlığı ile SEK'ler karşılaştırıldığında gruplar arasındaki gözlenen farkın istatistiksel olarak da anlamlı olduğu saptanmıştır. Analiz sonucu SEK'ler araştırmanın bağımsız değişkeni olarak ele alınmış; bulgular araştırma hipotezi doğrultusunda Alt SEK, Orta SEK ve Üst SEK arasındaki farkı ortaya koyacak şekilde sunulmuştur. Bulguların sunumunda çapraz tablolardan yararlanılmıştır.

Tabloların çok gözlü, ikiden fazla satır ve sütundan oluşması nedeniyle verilerin kolay okunabilmesi ve tablo düzeni açısından kolaylık sağlaması için bağımsız değişken olan SEK'ler kolonda sunulmuş ve sütun yüzdeleri alınmıştır.

4.3. BİREYLERİN KENDİLERİ VE AİLELERİNDEKİ EVLİLİK ÖYKÜSÜ

Araştırmaya katılan bireylerin 455'inin (%74,3'ü) en az bir evlilik öyküsüne sahip olduğu belirlenmiştir (Tablo 4-11). Katılımcıların gerçekleştirdiği evlilik sayısı incelendiğinde Alt SEK içinde bir kez evlendiğini belirtenlerin oranı %92,1, Orta SEK'de %93,6, Üst SEK' de ise %83,8'dir. Birden fazla evlilik gerçekleştirilenler en yüksek oranda Üst SEK içinde bildirilmiştir (%16,2). Sosyo-ekonomik düzeye göre değerlendirme sonucunda Üst SEK'te Alt ve Orta SEK' e göre birden fazla evlilik olması istatistiksel açıdan önemli bulunmuştur. ($\chi^2=8,796$; SD=2; p=0,012)

Tablo 4-11: Araştırmaya katılan bireylerin gerçekleştirdiği evlilik sayısı ve sosyo-ekonomik düzeye göre dağılımı

	Alt SEK		Orta SEK		Üst SEK		Toplam			
Evlilik sayısı	n	%*	n	%*	n	%*	n	%*	χ^2	p
Bir	164	92,1	132	93,6	114	83,8	410	90,1	8,796	<0,05
Birden fazla	14	7,9	9	6,4	22	16,2	45	9,9		
Toplam	178	100,0	141	100,0	136	100,0	455	100,0		

*Sütun yüzdesi

Bireylerin evlenme şekli ile ilgili bulgulara baktığımızda hem resmi hem dini nikah ile evlendiğini belirtenlerin oranı (%71,5) yüksektir (Tablo 4-12). Hem resmi hem dini nikah ile gerçekleşen evliliklerin Alt SEK içindeki oranı %76,4, Orta SEK içinde %80,9, Üst SEK'de ise %56,8'dir. Sadece resmi nikah ile gerçekleştirilen evliliklerin oranı Alt SEK'de %15,1, Orta SEK'de %17,8'dir, Bu oran Üst SEK'de diğer SEK'lere göre daha yüksektir (%43,2). Ki kare çözümlemesi için gerekli ilkeler sağlanamadığından istatistiksel anlamlılık hesaplanmamıştır. Ancak evlenme şekli

açısından Alt SEK ve Orta SEK’de sıklıklar birbirine benzer iken Üst SEK’de farklılık gözlenmektedir.

Tablo 4-12: Araştırmaya katılan bireylerin evliliklerindeki nikah tipinin sosyo-ekonomik düzeye göre dağılımı

Nikah tipi	Alt SEK		Orta SEK		Üst SEK		Toplam	
	n	%*	n	%*	n	%*	n	%*
Resmi nikah	30	15,1	27	17,8	70	43,2	127	24,8
Dini nikah	9	4,5	1	0,7	0	0,0	10	1,9
Hem resmi hem dini nikah	152	76,4	123	80,9	92	56,8	367	71,5
Herhangi bir nikah olmadan	8	4,0	1	0,7	0	0,0	9	1,8
Toplam	199	100,0	152	100,0	162	100,0	513	100,0

*Sütun yüzdesi

Araştırmaya katılan bireylere ilk evlenme yaşı ve eş(ler)inin kendisi ile yaptığı evlilikteki yaşları sorulmuştur. İlk evlenme yaşı ortalamaları, standart sapmaları, en düşük ve en yüksek yaş değerlerinin dağılımı sosyo-ekonomik düzeye göre Tablo 4-13’de gösterilmiştir. Araştırmaya katılan Alt SEK içindeki bireylerin ilk evlenme yaşı ortalaması ve standart sapması $23,98 \pm 5,27$ (12-54)’dir. Orta SEK içinde bu değer $25,84 \pm 4,96$ (16-46) iken Üst SEK içinde $28,43 \pm 5,15$ (18-58)’dir. Araştırmaya katılan bireylerin gerçekleştirdiği evlilikte eşin (birden fazla evlilik gerçekleştiren bireylerde birinci eşin) ilk evlenme yaş ortalaması ve standart sapması Alt SEK içinde $20,85 \pm 5,25$ (13-58), Orta SEK’de $22,66 \pm 4,95$ (14-40), Üst SEK içinde ise $25,40 \pm 4,92$ (17-47)’dir. Birden fazla evlilik gerçekleştiren bireylerin ikinci, üçüncü ve dördüncü evliliklerinde eşlerinin yaş ortalaması yükselmektedir. Dört ve daha fazla evlilik gerçekleştirdiğini bildiren birey sayısı 4’tür. 3’ü Alt SEK içinde, 1’i Üst SEK’dedir. Araştırmaya katılan bireylerin ve eş(ler)inin ilk evlenme yaşını sosyo-ekonomik düzeye göre değerlendirmek için Kolmogorov Smirnov Testi ile normal dağılıma uygunluk analizi yapılmıştır. Bireylerin ilk evlenme yaşı (K-S=0,084; $p < 0,001$), eşin (K-S=0,107;

$p<0,001$) evlenme yaşı verileri normal dağılmamakta; birden fazla evlilik gerçekleştiren bireylerde ikinci eşin ($K-S=0,120$; $p=0,127$) ve üçüncü eşin ($K-S=0,134$; $p=0,200$) evlenme yaşı verileri ise normal dağılım göstermektedir. Dördüncü evliliklerde eşlerin ilk evlenme yaşı normal dağılım analizi yeterli “n” olmadığından hesaplanamamıştır. Araştırmaya katılan bireylerin ilk evlenme yaşı, eşin (birinci) ilk evlenme yaşı, birden fazla evliliği olan bireylerin ikinci evliliklerinde ikinci eşin ilk evlenme yaşı sosyo-ekonomik düzeye göre incelendiğinde SEK’ler arasında gözlenen fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur (Tablo 4-13). Araştırmaya katılan bireylerin kendilerinin ve ilk eşlerinin evlilik yaşı tüm SEK’ler açısından istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir (Kendi evlenme yaşı için; Alt-Orta SEK:-56,035 adj $p<0,001$, Alt-Üst SEK:-122,996 adj $p<0,001$, Orta-Üst SEK:-66,961 adj $p<0,001$), (Birinci eş için; Alt-Orta SEK:-56,911 adj $p<0,001$, Alt-Üst SEK:-129,298 adj $p<0,001$, Orta-Üst SEK:-72,388 adj $p<0,001$).

Tablo 4-13: Araştırmaya katılan bireylerin ve eş(ler)inin ilk evlenme yaşının sosyo-ekonomik düzeye göre dağılımı

	Alt SEK				Orta SEK				Üst SEK			
	N	Ort±SS	Min	Max	N	Ort±SS	Min	Max	N	Ort±SS	Min	Max
Kendisi*	176	23,98 ±5,27	12	54	140	25,84 ±4,96	16	46	136	28,43 ±5,15	18	58
1. eş**	171	20,85 ±5,25	13	58	140	22,66 ±4,95	14	40	134	25,40 ±4,92	17	47
2. eş***	13	26,23 ±8,87	14	48	9	27,00 ±5,72	18	37	21	33,81 ±10,54	20	67
3. eş****	3	26,67 ±3,06	24	30	2	26,50 ±12,02	18	35	2	36,50 ±7,78	31	42
4. eş	3	33,00 ±6,56	27	40	0	...	...	...	1	...	...	...

* $KW\chi^2=68,349$; $SD=2$; $p<0,001$ ** $KW\chi^2=76,343$; $SD=2$; $p<0,001$

*** $F=3,325$; $SD=2$; $p=0,046$ **** $F=1,252$; $SD=2$; $p=0,378$

Araştırmaya katılan bireylerin evlilik kararını nasıl aldıkları Tablo 4-14’de gösterilmiştir. Araştırmaya katılan bireylerin gerçekleştirdiği evliliklerin büyük çoğunluğunda (%61,1) evlilik kararının eş ile birlikte alındığı belirtilmiştir. Alt SEK’ de evliliklerin %55,1’i ve Orta SEK içinde %52’si, Üst SEK içindekilerin %77,2’sinde evlilik kararı eş ile birlikte alınmıştır. Görücü usulü ile gerçekleşen evliliklerin Alt SEK içindeki oranı %20,2’si, Orta SEK içinde %23,7’si, Üst SEK içinde ise sadece %8’dir. Alt ve Orta SEK’de Romanların yoğun yaşadığı mahallelerde kaçarak/kaçırarak evlendiğini belirtenler çoğunluktadır. Evlilik kararının sosyo-ekonomik düzeye göre dağılımı incelendiğinde SEK’ler arasında gözlenen fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur ($\chi^2=38,185$; SD=10; $p<0,001$).

Tablo 4-14: Araştırmaya katılan bireylerin evlilik kararının sosyo-ekonomik düzeye göre dağılımı

Evlilik kararı	Alt SEK		Orta SEK		Üst SEK		Toplam		χ^2	p
	n	%*	n	%*	n	%*	n	%*		
Kendi kararım ve ailemin onayı ile	22	11,1	23	15,1	15	9,3	60	11,7	38,185	<0,001
Kendi kararım, ailemin onayı dışında	4	2,0	4	2,6	1	0,6	9	1,8		
Ailemin kararı veya isteği ile	11	5,6	2	1,3	7	4,3	20	3,9		
Görücü usulü	40	20,2	36	23,7	13	8,0	89	17,4		
Eşimle birlikte karar vererek	109	55,1	79	52,0	125	77,2	313	61,1		
Kaçarak/kaçırarak	12	6,1	8	5,3	1	0,6	21	4,1		
Toplam	198	100,0	152	100,0	162	100,0	512	100,0		

*Sütun yüzdesi

Araştırmaya katılan bireylere gerçekleştirdikleri evliliklerde eş(ler)i ile aralarında akrabalık ilişkisi incelendiğinde evliliklerin %10,8'inde eşler arasında akrabalık ilişkisi olduğu belirlenmiştir (Tablo 4-15). Alt SEK içindeki evliliklerin %20,4'ü, Orta SEK'de %7,2'si, Üst SEK'de ise %2,5'inde eşler arasında akrabalık ilişkisi vardır. Sosyo-ekonomik düzeye göre gerçekleşen evliliklerde eşler arasında akrabalık olup olmadığı değerlendirildiğinde gruplar arasında gözlenen fark istatistiksel açıdan anlamlıdır ve bu fark Alt SEK'den kaynaklanmaktadır ($\chi^2=32,1567$; SD=2; $p<0,001$).

Tablo 4-15: Araştırmaya katılan bireylerin eşleri ile akrabalık ilişkisi olma durumu ve sosyo-ekonomik düzeye göre dağılımı

Akrabalık ilişkisi	Alt SEK		Orta SEK		Üst SEK		Toplam		χ^2	p
	n	%*	n	%*	n	%*	n	%*		
Var	40	20,4	11	7,2	4	2,5	55	10,8	32,1567	<0,001
Yok	156	79,6	141	92,8	156	97,5	453	89,2		
Toplam	196	100,0	152	100,0	160	100,0	508	100,0		

*Sütun yüzdesi

Gerçekleşen evliliklerde başlık parası verilir verilmemesi ile ilgili bulgular Tablo 4-16'da gösterilmiştir. Evliliklerin %4,3'ünde başlık parası verildiği belirtilmiştir. Alt SEK'de evliliklerin %7,1'inde, Orta SEK'de %4,6'sında, Üst SEK'de ise 1 evlilikte (%0,6) başlık parası verildiği belirtilmiştir. Sosyo-ekonomik düzeye göre gerçekleşen evliliklerde başlık parası verilir verilmemesi incelendiğinde gruplar arasındaki farklılık istatistiksel açıdan anlamlıdır ($\chi^2=9,074$; SD=2; $p=0,010$).

Tablo 4-16: Evlilikte başlık parası verilip verilmediğinin sosyo-ekonomik düzeye göre dağılımı

	Alt SEK		Orta SEK		Üst SEK		Toplam		χ^2	p
	n	%*	n	%*	n	%*	n	%*		
Başlık parası										
Verildi	14	7,1	7	4,6	1	0,6	22	4,3	9,0736	<0,05
Verilmedi	184	92,9	145	95,4	161	99,4	490	95,7		
Toplam	198	100,0	152	100,0	162	100,0	512	100,0		

*Sütun yüzdesi

Sosyo-ekonomik düzeye göre çocuk sahibi olma durumu Tablo 4-17’de gösterilmiştir. Bireylerin %91,2’si çocuk sahibi olduğunu belirtmiştir. Alt SEK içinde çocuk sahibi olanların oranı %94,4, Orta SEK’de %83,1 ve Üst SEK’de %73,0’dır. Çocuk sahibi olma durumunun sosyo-ekonomik düzeye göre dağılımı değerlendirildiğinde SEK’ler arasında gözlenen fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmamıştır ($\chi^2=4,601$; SD=2; p=0,100).

Tablo 4-17: Çocuk sahibi olma durumunun sosyo-ekonomik düzeye göre dağılımı

	Alt SEK		Orta SEK		Üst SEK		Toplam		χ^2	p
	n	%*	n	%*	n	%*	n	%*		
Çocuk sahibi mi?										
Hayır	10	5,6	13	9,2	17	12,5	40	8,8	4,601	>0,05
Evet	168	94,4	128	90,8	119	87,5	415	91,2		
Toplam	178	100,0	141	100,0	136	100,0	455	107,2		

*Sütun yüzdesi

Bireylerin sahip oldukları ortalama çocuk sayısı $2,17 \pm 1,17$ ’dir. Tepe değeri ve ortancası ise 2’dir. Alt ve Orta SEK içinde en sık bildirilen çocuk sayısı 2’dir (Tablo 4-

18). Üst SEK içinde en düşük oranda bildirilen çocuk sayısı 4 ve üzeridir (n=3, %2,5). Orta SEK içinde 4 ve üzeri çocuk sahibi olduğunu belirtenlerin oranı %7 iken, Alt SEK içinde bu oran %19'dur. Çocuk sayısının sosyo-ekonomik düzeye göre dağılımı incelendiğinde ise gruplar arasındaki farkın anlamlı olduğu saptanmıştır ($\chi^2=58,463$; SD=6; $p<0,001$).

Tablo 4-18: Araştırmaya katılan bireylerin sahip olduğu çocuk sayısının sosyo-ekonomik düzeye göre dağılımı

Çocuk sayısı	Alt SEK		Orta SEK		Üst SEK		Toplam		χ^2	p
	n	%*	n	%*	n	%*	n	%*		
1 çocuk	29	17,3	37	28,9	55	46,2	121	29,2	58,463	<0,001
2 çocuk	64	38,1	58	45,3	55	46,2	177	42,7		
3 çocuk	43	25,6	24	18,8	6	5,0	73	17,6		
4 çocuk ve üzeri	32	19,0	9	7,0	3	2,5	44	10,6		
Toplam	168	100,0	128	100,0	119	100,0	415	100,0		

*Sütun yüzdesi

Araştırmaya katılan bireylerin annesinin ilk evlenme yaşı sosyo-ekonomik düzeye göre incelendiğinde annesinin ilk evlenme yaşı 15'den küçük olanlar en sık Alt SEK'de (%17,8) yer almaktadır (Tablo 4-19). Orta SEK (%10,1) ve Üst SEK'de (%1,3) bu sıklıklar azalmaktadır. Annesinin 19 yaşından büyük evlendiğini en sık bildirenler Üst SEK'dedir (%66,3). Araştırmaya katılan 176 katılımcı annesinin ilk evlenme yaşını bilmediğini ya da hatırlamadığını belirtmiştir. Annenin ilk evlenme yaşını bilmeyen/hatırlamayanlar dışarda bırakılarak sosyo-ekonomik düzeye göre gruplar karşılaştırıldığında gözlenen farkın anlamlı olduğu bulunmuştur ($\chi^2=25,126$; SD=2; $p<0,001$).

Tablo 4-19: Araştırmaya katılan bireylerin annesinin ilk evlenme yaşının sosyo-ekonomik düzeye göre dağılımı

Annenin ilk evlenme yaşı	Alt SEK		Orta SEK		Üst SEK		Toplam		χ^2	p
	n	%*	n	%*	n	%*	n	%*		
15 yaşından küçük	21	17,8	16	10,1	2	1,3	39	8,9	36,555	<0,001
15-18 yaş arası	54	45,8	65	41,1	52	32,5	171	39,2		
19 yaşından büyük	43	36,4	77	48,7	106	66,3	226	51,8		
Toplam	118	100,0	158	100,0	160	100,0	436	100,0		

*Sütun yüzdesi; ** $\chi^2 = 36,555$; SD=4; p<0,001

Araştırma grubunun ailesinde 18 yaşından küçük yaşta evlenen olup olmadığı sorulduğunda (Tablo 4-20) Alt SEK içinde %18,1'i, Orta SEK'de %12,7'si, Üst SEK'de ise %3'ü ailesinde 18 yaşından küçük evlenen akrabası olduğunu belirtmiştir. Araştırmaya katılan bireylerin ailesinde çocuk evlilik olma durumu sosyo-ekonomik düzeye göre değerlendirilmiş ve SEK'ler arasında gözlenen farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu bulunmuştur ($\chi^2=23,199$; SD=2; p<0,001).

Tablo 4-20: Araştırmaya katılan bireylerin ailesinde erken yaşta evlilik olma durumu ve sosyo-ekonomik düzeye göre dağılımı

18 yaşından küçük evlenen akraba var mı?	Alt SEK		Orta SEK		Üst SEK		Toplam		χ^2	p
	n	%*	n	%*	n	%*	n	%*		
Var	38	18,1	26	12,7	6	3,0	70	11,4	23,199	<0,001
Yok	172	81,9	179	87,3	191	97,0	542	88,6		
Toplam	210	100,0	205	100,0	197	100,0	612	100,0		

*Sütun yüzdesi

18 yaşından küçük evlenen kardeş veya akrabanın Alt SEK ve Orta SEK içinde en yüksek sıklıkla kız kardeş olduğu bildirilmiştir (Tablo 4-21).

Tablo 4-21: Araştırmaya katılan bireylerin ailesinde 18 yaşından küçük evlenen kardeş ya da akrabalar ve sosyo-ekonomik düzeye göre dağılımı

18 yaşından küçük evlenen akraba var mı?	Alt SEK		Orta SEK		Üst SEK		Toplam	
	n	%*	n	%*	n	%*	n	%*
Kız kardeş	20	44,4	13	50,0	1	20,0	34	44,7
Erkek kardeş	7	15,6	3	11,5	1	20,0	11	14,5
Akraba	18	40,0	10	38,5	3	60,0	31	40,8
Toplam	45	100,0	26	100,0	5	100,0	76**	100,0

*Sütun yüzdesi; ** 18 yaşından küçük yaşta evlenen birden fazla kardeş vardır.

Araştırmaya katılan bireylere “*çevrenizde evlilik kararı nasıl alınır?*” sorusu sorulmuş ve sunulan seçeneklerde birden fazla seçim yapabilecekleri belirtilmiştir (Tablo 4-22). Bireylerin %73’ü yaşadıkları çevrede evlilik kararının “*evlenecek kadın ve erkeğin birlikte aldığı karar*” olduğunu belirtmiştir. Sosyo-ekonomik düzeye göre Alt SEK’de bireylerin %63,1’i, Orta SEK içinde %71,3’i, Üst SEK içinde ise %86,8’i evlilik kararının evlenecek kadın ve erkeğin birlikte aldığı bir karar olduğunu belirtmiştir. Evliliklerin aile büyükleri veya anne ve babanın kararı ile gerçekleştiğini belirtenlerin Alt SEK içindeki oranı %21,4’dır. Orta SEK (%16,5) ve Üst SEK içinde (%8,8) sıklıklar azalmaktadır. Yaşadığı çevrede gelenek ve göreneklere göre evlilik kararı alındığını belirtenlerden açıklayıcı cevap istenmiş; katılımcıların çoğu “*görücü usulü evlilik*” cevabını vermiştir. “*Diğer*” seçeneğini bildirenler “*kaçarak/kaçırılarak*”, “*görücü usulü*”, “*nasip*” cevabını vermiştir. Araştırma grubuna “*çevrenizde evlilik kararı nasıl alınır?*” sorusundaki seçeneklerden “*evlenecek kadının kararı*”, “*babanın kararı veya isteği ile*” seçenekleri de okunmuş; ancak hiçbir katılımcı çevresinde kadının kararı ile ya da babanın isteği veya kararı ile gerçekleşen evlilik bildirmemiştir.

Tablo 4-22: Araştırmaya katılan bireylerin yaşadığı çevredeki evlilik kararlarının sosyo-ekonomik düzeye göre dağılımı

Yaşanılan çevredeki evlilik kararı**	Alt SEK		Orta SEK		Üst SEK		Toplam	
	n	%*	n	%*	n	%*	n	%*
Evlenecek kadın ve erkeğin birlikte aldığı karar ile	159	63,1	169	71,3	184	86,8	512	73,0
Anne ve babanın; aile büyüklerinin kararı ile	54	21,4	39	16,5	18	8,5	111	15,8
Gelenek ve göreneklere göre	22	8,7	20	8,4	8	3,8	50	7,1
Evlenecek bireylerin kararı ve ailenin onayı veya rızası ile	3	1,2	4	1,7	0	0,0	7	1,0
Evlenecek erkeğin kararı ile	3	1,2	2	0,8	1	0,5	6	0,9
Annenin isteği veya kararı ile	3	1,2	0	0,0	1	0,5	4	0,6
Diğer	8	3,2	3	1,3	0	0,0	11	1,6
Toplam	252	100,0	237	100,0	212	100,0	701***	100,0

*Sütun yüzdesi ** Gözlenen ve beklenen bazı sıklıklar 5’den az olduğundan χ^2 hesaplanamamıştır. ***Birden fazla seçenek işaretlenmiştir.

Araştırma grubunun evlilik kararı ile ilgili görüşlerini belirlemek için bireylere “*sizce evlilik kararı nasıl alınmalı?*” sorusu sorulmuştur. Bireylerin verdiği yanıtların sosyo-ekonomik düzeye göre dağılımı Tablo 4-23’de gösterilmiştir. Bireylerin %87,1’i evlilik kararının evlenecek kadın ve erkeğin aldığı karar olması gerektiğini belirtmiştir. Evliliğin evlenecek çiftin kararı olduğu belirtenlerin Alt SEK içindeki oranı %80,5, Orta SEK içinde %86,8, Üst SEK içinde %94,4’dır. Evliliğin aile büyükleri veya anne ve babanın kararı ile olması gerektiğini belirtenlerin Alt SEK içinde oranı %9,1’dir. Orta SEK (%4,4) ve Üst SEK (%1,5) içinde sıklıklar azalmaktadır. Gelenek ve göreneklere göre evlilik kararı alınması gerektiğini belirten 7 kişiden açıklayıcı yanıt istenmiş; katılımcıların çoğu “*görücü usulü evlilik*” cevabını vermiştir. “*Diğer*” seçeneğini bildirenlerin cevapları şu şekildedir: “*Nasıl istiyorlarsa evlenebilirler farketmez*”, “*kaçarak*”, “*nasip*”. Araştırma grubuna “*sizce evlilik kararı nasıl alınmalı*” sorusundaki seçeneklerden “*evlenecek kadının kararı*”, “*babanın kararı veya isteği ile*” seçenekleri de okunmuş; ancak hiçbir katılımcı evliliğin kadının kararı ile ya da babanın isteği veya kararı ile gerçekleştirilmesi ile ilgili bir görüş bildirmemiştir.

Tablo 4-23: Araştırmaya katılan bireylerin evlilik kararı ile ilgili görüşlerinin sosyo-ekonomik düzeye göre dağılımı

	Alt SEK		Orta SEK		Üst SEK		Toplam	
	n	%*	n	%*	n	%*	n	%*
Evlilik kararı**								
Evlenecek kadın ve erkeğin birlikte aldığı karar ile	169	80,5	178	86,8	186	94,4	533	87,1
Evlenecek bireylerin kararı ve ailenin onayı veya rızası ile	17	8,1	13	6,3	4	2,0	34	5,6
Anne ve babanın; aile büyüklerinin kararı ile	19	9,0	9	4,4	3	1,5	31	5,1
Gelenek ve göreneklere göre	3	1,4	2	1,0	2	1,0	7	1,1
Evlenecek erkeğin kararı ile	1	0,5	1	0,5	1	0,5	3	0,5
Diğer	1	0,5	2	1,0	1	0,5	4	0,7
Toplam	210	100,0	205	100,0	197	100,0	612	100,0

*Sütun yüzdesi. ** Gözlenen ve beklenen bazı sıklıklar 5’den az olduğundan χ^2 hesaplanamamıştır

4.4. ÇOCUK EVLİLİKLERİ İLE İLGİLİ GÖRÜŞLER

Araştırma katılımcılarına 18 yaş altında yapılan evliliklerin nedenleri sorulmuş ve sunulan seçeneklerden en önemli 3 tanesini bildirmeleri istenmiştir (Tablo 4-24). Tüm SEK’lerde en sık bildirilen nedenler “*az eğitilmiş olmak*” (Alt SEK: %24,6; Orta SEK: %22; Üst SEK: %27,8), “*kızların evdeki baskıdan uzaklaşmak istemesi*” (Alt SEK: %12,1; Orta SEK: %12,5; Üst SEK: %11), “*erken yaşta evlilikleri destekleyen gelenek ve görenekler*” (Alt SEK: %10,1; Orta SEK: %12,8; Üst SEK: %15,4)’dir. Tüm SEK’lerde en düşük oranda bildirilen seçenekler “*küçük yaştaki kızların daha kolay eğitilebilecek olması*” (%1,1) ve “*küçük yaştaki kızların daha sağlıklı çocuk sahibi olabileceği düşüncesi*” (%0,7) ‘dir. Bireylere sunulan “*Diğer*” seçeneğine verilen yanıtlar ise şöyledir: “*sapıklık*”, “*din ve dini nedenler*”, “*dinimize göre*”, “*maddi yetersizlik ve ekonomik çaresizlik*”.

Tablo 4-24: Araştırmaya katılan bireylerin 18 yaş altında yapılan evliliklerin nedenleri ile ilgili görüşleri ve bu görüşlerin sosyo-ekonomik düzeye göre dağılımı

Nedenler	Alt SEK		Orta SEK		Üst SEK		Toplam	
	n	%*	n	%*	n	%*	n	%*
Az eğitilmiş olmak	146	24,6	129	22,0	159	27,8	434	24,8
Erken yaşta evlilikleri destekleyen gelenek ve görenekler	60	10,1	75	12,8	88	15,4	223	12,7
Kızların evdeki baskıdan uzaklaşmak istemesi	72	12,1	73	12,5	63	11,0	208	11,9
Başlık parası almak	60	10,1	63	10,8	54	9,4	177	10,1
Aile içinde yaşanan şiddet, cinsel taciz	47	7,9	64	10,9	50	8,7	161	9,2
Ev veya tarlada çalışacak; erkeğe, ailesine, evdeki yaşlıya bakacak genç birine ihtiyaç duymak	45	7,6	31	5,3	31	5,4	107	6,1
Aile içinde kızdan kaynaklanan yükü azaltmak	23	3,9	29	4,9	43	7,5	95	5,4
Evlilik dışı cinselliği/riskli cinsel davranışları engellemek	39	6,6	29	4,9	17	3,0	85	4,9
Evlilik dışı gebelik olmasından dolayı	24	4,0	29	4,9	15	2,6	68	3,9
Politikalar ve yasal düzenlemeler	14	2,4	22	3,8	22	3,8	58	3,3
Ailenin evlilik dışı olabilecek gebelikleri engellemek istemesi	15	2,5	8	1,4	8	1,4	31	1,8
Kızların evlenip, çocuk sahibi olarak statü kazanma talebi	14	2,4	8	1,4	5	0,9	27	1,5
Küçük yaşta kızların daha kolay eğitilebilecek olması	12	2,0	3	0,5	5	0,9	20	1,1
Küçük yaşta kızların daha sağlıklı çocuk sahibi olabileceği düşüncesi	6	1,0	4	0,7	2	0,3	12	0,7
Diğer	17	2,9	19	3,2	10	1,7	46	2,6
Toplam	594	100,0	586	100,0	572	100,0	1752	100,0

*Sütun yüzdesi

Katılımcıların 18 yaş altında yapılan evliliklerin sağlık ve sosyal yönden sonuçları ile ilgili görüşleri sorulmuş ve sunulan seçeneklerden en önemli 3 tanesini işaretlemeleri istenmiştir (Tablo 4-25). Alt, Orta ve Üst SEK' ler içinde en yüksek

oranda tercih edilen seçenek %26,2 oranı ile “eğitimde aksamalar, okul bırakma”dır. Sunulan seçenekler arasında en sık bildirilen ikincisi “kız çocuklarının ruhsal sağlığının bozulması; stres, depresyon psikolojik rahatsızlıklar” (%21), üçüncüsü ise “aile içi şiddet, şiddete maruziyet, eşler arası eşit olmayan güç ilişkisi” (%16)’dir. SEK’ler arasında 18 yaş altında yapılan evliliklerin sağlık ve sosyal yönden sonuçları ile ilgili bireylerin görüşleri açısından gözlenen bir fark bulunmamaktadır. En yüksek sıklıkla bildirilen 3 seçenek tüm SEK’lerde aynıdır. Diğer seçeneğini bildiren bireylerin yanıtlar ise şöyledir: “erken boşanmalar”, “kendi çocuk olan çocuk bakamaz”, “güzel bir yaşamı olur”

Tablo 4-25: Araştırmaya katılan bireylerin 18 yaş altı evliliklerin sağlık ve sosyal sonuçları ile ilgili görüşleri ve bu görüşlerin sosyo-ekonomik düzeye göre dağılımı

Sonuçlar	Alt SEK		Orta SEK		Üst SEK		Toplam	
	n	%*	n	%*	n	%*	n	%*
Eğitimde aksamalar, okul bırakma	168	27,5	155	25,8	147	25,1	470	26,2
Kız çocuklarının ruhsal sağlığının bozulması; stres, depresyon, psikolojik rahatsızlıklar	112	18,4	124	20,7	141	24,1	377	21,0
Aile içi şiddet, şiddete maruziyet, eşler arası eşit olmayan güç ilişkisi	93	15,2	94	15,7	100	17,1	287	16,0
Kız çocukların arkadaşlarından uzaklaşması, akran ağını kaybetmesi, sosyal izolasyon ve dışlanma	82	13,4	92	15,3	65	11,1	239	13,3
Kız çocuklarının gebelik, doğum ve doğum sonrası sağlık sorunları, düşükler, anne ölümleri	73	12,0	65	10,8	68	11,6	206	11,5
Doğan bebeklerde sağlık sorunları; sakat doğum, bebek ölümleri	42	6,9	29	4,8	34	5,8	105	5,8
Sosyal aktivitelerde sınırlılık	27	4,4	26	4,3	26	4,4	79	4,4
Cinsel yolla bulaşan hastalıklara maruziyet	6	1,0	6	1,0	2	0,3	14	0,8
Diğer	4	0,7	6	1,0	1	0,2	11	0,6
Hiçbir risk/sorun oluşturmaz	3	0,5	3	0,5	1	0,2	7	0,4
Toplam	610	100,0	600	100,0	585	100,0	1795	100,0

*Sütun yüzdesi

“Sizce kadınlar için evlenme yaşı ne olmalıdır?” sorusuna verilen yanıtların dağılımı Tablo 4-26’da gösterilmiştir. Alt SEK ve Orta SEK’de en sık verilen yanıt 21-25 yaş aralığıdır (%52,6; %45,1). Üst SEK’de ise en sık bildirilen yaş aralığı daha yüksek olup, %51,3 oranla 26-30 yaş aralığıdır. 18 yaş ve daha küçük yaşta evlenilebileceğini belirten 24 kişi vardır. “Diğer” seçeneğini cevaplayanlar yaştan bağımsız görüşlerini şu şekilde belirtmiştir: “dinimiz bunu emreder”, “en fazla 18 yoksa işler karışıyor geziyorlar erkeklerle”, “yaş önemli değil bedeni gelişip ergenliğe girince helaldir evlenebilir”, “eğitim bitip mesleğine eline alınca”, “ne zaman hazır hissederse”. Soru formunda katılımcılara “15 yaş öncesi” ve “adet görünce, göğüsleri büyüdüğünde” seçenekleri de okunmuştur. Katılımcılardan bu seçenekleri bildiren olmamıştır. Araştırmaya katılan bireylerin kadınların evlenme yaşı ile ilgili görüşleri sosyo ekonomik düzeye göre değerlendirildiğinde istatistiki olarak gruplar arasında gözlenen fark anlamlı bulunmuştur. ($\chi^2= 85,315$; SD=10; $p<0,001$).

Tablo 4-26: Araştırmaya katılan bireylerin “kadınların evlenme yaşı” ile ilgili görüşleri ve bu görüşlerin sosyo-ekonomik düzeye göre dağılımı

	Alt SEK		Orta SEK		Üst SEK		Toplam		χ^2	p
	n	%*	n	%*	n	%*	n	%*		
Kadınlar için evlenme yaşı										
18 yaş ve daha küçük	17	8,1	5	2,5	2	1,0	24	3,9	85,315	<0,001
19-20 yaş	44	21,1	29	14,2	16	8,1	89	14,6		
21-25 yaş	110	52,6	92	45,1	63	32,0	265	43,4		
26-30 yaş	30	14,4	72	35,3	101	51,3	203	33,3		
30 yaşından büyük	5	2,4	2	1,0	10	5,1	17	2,8		
Diğer	3	1,4	4	2,0	5	2,5	12	2,0		
Toplam	209	100,0	204	100,0	197	100,0	610	100,0		

*Sütun yüzdesi

“Sizce erkekler için evlenme yaşı ne olmalıdır?” sorusuna verilen yanıt dağılımı Tablo 4-27’de gösterilmiştir. Bu soruya verilen yanıtlarda SEK’e göre farklılıklar dikkat çekmektedir. Alt SEK içindeki katılımcıların en yüksek oranda verdiği yanıt

“askerliğini yaptıktan sonra”dır (%28,6). Bunu 21-25 (%26,7) ve 26-30 yaş aralığı (%26,7) izlemektedir. Üst SEK (%35,8) ve Orta SEK’de (%33,5) en yüksek oranda verilen yanıt 26-30 yaş aralığıdır. “Diğer” seçeneğini bildirenlerin çoğunluğu hem iş sahibi olmalı hem de askerliğini tamamlamış olmalı yanıtını vermiştir. Soru formunda 15 yaş öncesi seçeneği de olmasına rağmen bireylerden bu seçeneği bildiren olmamıştır. Araştırmaya katılan bireylerin erkeklerin evlenme yaşı ile ilgili görüşleri sosyo-ekonomik düzeye göre değerlendirmek için 15-16 yaş ve 17-18 yaş satırları birleştirilerek “18 yaş ve daha küçük” şeklinde tek bir değişken olarak alınmıştır. Erkekler için evlenme yaşını 15-16 yaş bildiren 1 kişi vardır ve Alt SEK’dedir. İlk evlenme yaşını 17-18 yaş bildiren Orta SEK içinde 3 kişi, Üst SEK’de 1 kişidir. Değerlendirme sonucu gruplar arasında gözlenen fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur ($\chi^2=86,043$; SD=14; $p<0,001$).

Tablo 4-27: Araştırmaya katılan bireylerin “erkeklerin evlenme yaşı” ile ilgili görüşleri ve bu görüşlerin sosyo-ekonomik düzeye göre dağılımı

	Alt SEK		Orta SEK		Üst SEK		Toplam		χ^2	p
	n	%*	n	%*	n	%*	n	%*		
Erkekler için evlenme yaşı										
18 yaş ve daha küçük	1	0,5	4	2,0	1	0,5	6	1,0	86,043	<0,001
19-20 yaş	5	2,4	5	2,5	5	2,5	15	2,5		
21-25 yaş	56	26,7	27	13,2	17	8,6	100	16,4		
26-30 yaş	56	26,7	73	35,8	66	33,5	195	31,9		
30 yaşından büyük	12	5,7	34	16,7	47	23,9	93	15,2		
Bir iş sahibi olunca	14	6,7	24	11,8	26	13,2	64	10,5		
Askerliğini yaptıktan sonra	60	28,6	33	16,2	19	9,6	112	18,3		
Diğer	6	2,9	4	2,0	16	8,1	26	4,3		
Toplam	210	100,0	204	100,0	197	100,0	611	100,0		

*Sütun yüzdesi

Kadınların çocuk sahibi olma yaşı ile ilgili görüşler ve bu görüşlerin sosyo-ekonomik düzeye göre dağılımı Tablo 4-28’de gösterilmiştir. Katılımcıların %48,’i 26-30 yaş aralığını, %33,6’sı 21-25 yaş aralığını belirtmiştir. Alt SEK içinde en yüksek

oranda 21-25 yaş aralığı (%50,5); Orta SEK (%51,5) ve Üst SEK (%60,9) içinde 26-30 yaş aralığı belirtilmiştir. Kadınların 17-18 yaşında çocuk sahibi olabileceğini belirten 2 kişidir (Alt SEK n=1, %0,5; Üst SEK n=1, %0,5). “Diğer” seçeneğini belirtenler herhangi bir yaş aralığı bildirmeyenlerdir ve cevapları şu şekildedir: “Bir iş sahibi olup evlendikten sonra”, “evlendikten sonra kendini hazır hissettiğinde”, “evlendikten sonra iş sahibi olup”, “çocuğa bakacak durumda olduğunda, yaş farketmez”, “kendi kararı”, “istediği zaman”, “ne zaman hazır hissederse”, “evlendikten sonra”, “meslek sahibi olunca”. Soru formunda “Sizce kadınlar için çocuk sahibi olma yaşı ne olmalıdır?” sorusunun 15 öncesi ve 15-16 yaş seçenekleri de bireylere okunmuş; ancak bu seçenekleri bildiren katılımcı olmamıştır. Kadınlar için çocuk sahibi olma yaşı ile ilgili görüşlerin sosyo-ekonomik düzeye göre dağılımı incelendiğinde SEK’ler arasında gözlenen fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur ($\chi^2=81,466$; SD=10; $p<0,001$). Tüm SEK gruplarında kadınların çocuk sahibi olma yaşının 18 ve üstünde olması gerektiğinin düşünülmesi önemli bir bulgudur.

Tablo 4-28: Araştırmaya katılan bireylerin “kadınların çocuk sahibi olma yaşı” ile ilgili görüşleri ve bu görüşlerin sosyo-ekonomik düzeye göre dağılımı

Kadınlar için çocuk sahibi olma yaşı	Alt SEK		Orta SEK		Üst SEK		Toplam		χ^2	p
	n	%*	n	%*	n	%*	n	%*		
17-18 yaş	1	0,5	0	0,0	1	0,5	2	0,3	81,466	<0,001
19-20 yaş	20	9,5	13	6,4	3	1,5	36	5,9		
21-25 yaş	106	50,5	66	32,4	33	16,8	205	33,6		
26-30 yaş	68	32,4	105	51,5	120	60,9	293	48,0		
30 yaşından büyük	12	5,7	14	6,9	32	16,2	58	9,5		
Diğer	3	1,4	6	2,9	8	4,1	17	2,8		
Toplam	210	100,0	204	100,0	197	100,0	611	100,0		

*Sütun yüzdesi

Araştırmaya katılan bireylere yasaların izin verdiği evlenme yaşı sorulmuştur. Tablo 4-29’da bireylerin verdiği yanıtlar ve bu yanıtların sosyo-ekonomik düzeye göre dağılımı gösterilmiştir. En sık bildirilen yaş 18’dir (%74,8). Yasalardaki evlenme yaşını bilmediğini bildirenlerin Alt SEK içindeki oranı %21,5, Orta SEK içinde %7,8, Üst SEK içinde %10,2’dir. Araştırmaya katılanlara “Diğer” seçeneği de sunulmuş ve bireylerin çoğunluğu yasalardaki evlenme yaşını 20 yaş üzeri ve 20-25 yaş aralığında şeklinde belirtmiştir. Bireylerin yasalardaki ilk evlenme yaşı ile ilgili bilgileri incelendiğinde SEK’ler arasında gözlenen fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur ($\chi^2=51,486$; SD=10; $p<0,001$).

Tablo 4-29: Araştırmaya katılan bireylerin yasalardaki evlenme yaşı ile ilgili bilgilerinin sosyo-ekonomik düzeye göre dağılımı

Yasalarda evlenme yaşı nedir?	Alt SEK		Orta SEK		Üst SEK		Toplam		χ^2	p
	n	%*	n	%*	n	%*	n	%*		
Bilmiyorum	45	21,5	16	7,8	20	10,2	81	13,3	51,486	<0,001
15 yaş	3	1,4	5	2,4	6	3,0	14	2,3		
16 yaş	2	1,0	3	1,5	18	9,1	23	3,8		
17 yaş	12	5,7	5	2,4	3	1,5	20	3,3		
18 yaş	142	67,9	168	82,0	147	74,6	457	74,8		
Diğer	5	2,4	8	3,9	3	1,5	16	2,6		
Toplam	209	100,0	205	100,0	197	100,0	611	100,0		

*Sütun yüzdesi

Araştırmaya katılan bireylere “*yasalar evlenme yaşını belirlemeli mi?*” sorusu sorulmuş ve bulgular Tablo 4-30’da gösterilmiştir. Bireylerin %84,8’i “*Evet, yasalar evlenme yaşını belirlemeli*” cevabını vermiştir. Alt SEK içinde bu soruya “*evet*” cevabını verenlerin oranı %79,4, Orta SEK’de %84,9, Üst SEK’de %90,4’tür. Sosyo-ekonomik düzeye göre gruplar arasında gözlenen fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur ($\chi^2=9,710$; SD=4; $p=0,046$).

Tablo 4-30: Araştırmaya katılan bireylerin yasaların evlenme yaşını belirlemesi ile ilgili görüşlerinin sosyo-ekonomik düzeye göre dağılımı

Yasalar ilk evlenme yaşını belirlemeli mi?	Alt SEK		Orta SEK		Üst SEK		Toplam		χ^2	p
	n	%*	n	%*	n	%*	n	%*		
Evet	166	79,4	174	84,9	178	90,4	518	84,8	9,710	<0,05
Hayır	34	16,3	26	12,7	15	7,6	75	12,3		
Fikrim yok	9	4,3	5	2,4	4	2,0	18	2,9		
Toplam	209	100,0	205	100,0	197	100,0	611	100,0		

*Sütun yüzdesi

4.5. TOPLUMSAL CİNSİYET NORMLARI TUTUM ÖLÇEĞİ (GNAS)

Bu araştırmada Toplumsal Cinsiyet Normları Tutum Ölçeğinin (GNAS) iç tutarlılık katsayısı Cronbach's Alpha değeri 0,706 olarak hesaplanmıştır. Ölçeğin Erkeğin Hak ve Ayrıcalıkları (RPM) alt ölçeği Cronbach's Alpha değeri 0,764; Kız Çocukları için Eşitlik (EFG) alt ölçeği Cronbach's Alpha değeri 0,444 bulunmuştur.

Toplumsal Cinsiyet Normları Tutum Ölçeği (GNAS) ve alt ölçeklerine (RPM ve EFG) ilişkin tanımlayıcı istatistikler Tablo 4-31'de sunulmuştur. Araştırmaya katılan bireylerin ölçekten aldıkları en düşük ve en yüksek toplam puan ve ortalamaları hesaplanmıştır. GNAS puan ortalaması 25,35±2,29 ve ortanca değeri 26'dır. Ölçeğin ortalama puan dağılımı Kolmogorov Smirnov testi ile değerlendirilmiş ve normal dağılım göstermediği bulunmuştur (K-S=0,197; p<0,001). Benzer biçimde ölçeğin alt boyutlarında da normal dağılım gözlenmemektedir (RPM K-S=0,210; p<0,001; EFG K-S=0,301; p<0,001).

Tablo 4-31: GNAS Tanımlayıcı Özellikleri

	N	Ort.	SS	Ortnc.	En düşük puan	En yüksek puan
GNAS	612	25,35	2,29	26	16	28
RPM	612	18,25	2,03	19	10	20
EFG	612	7,10	0,88	7	4	8

GNAS ve alt ölçeklerinin puan ortalamaları sosyo-ekonomik düzeye göre incelenmiştir (Tablo 4-32). Alt SEK’te (24,22±2,58) GNAS puan ortalaması Orta SEK (25,35±2,14) ve Üst SEK’e (26,56±1,29) göre düşüktür. Benzer bir biçimde RPM ve EFG alt ölçeklerinde de Alt SEK ortalamaları düşük, Üst SEK ortalamaları yüksektir. GNAS ve RPM puan ortalaması sosyo-ekonomik düzeye göre incelendiğinde gruplar arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur. (GNAS $KW\chi^2=115,132$; SD=2; $p<0,001$; RPM $KW\chi^2=126,560$; SD=2; $p<0,001$). EFG alt ölçeğinde ise anlamlı bir fark gözlenmemiştir ($KW\chi^2=5,052$; SD=2; $p=0,80$).

Tablo 4-32: GNAS ve alt ölçek puan ortalamasının sosyo-ekonomik düzeye göre dağılımı

SEK	GNAS*			RPM**			EFG***		
	Alt	Orta	Üst	Alt	Orta	Üst	Alt	Orta	Üst
N	210	205	197	210	205	197	210	205	197
Ort	24,22	25,35	26,56	17,30	18,18	19,34	6,92	7,17	7,21
SS	2,58	2,14	1,29	2,26	1,96	1,11	1,09	0,80	0,64
Ortanca	25	26	27	18	19	15	7	7	7
En düşük	16	17	21	10	10	15	4	4	4
En yüksek	28	28	28	20	20	20	8	8	8

* $KW\chi^2=115,132$; SD=2; $p<0,001$; ** $KW\chi^2=126,560$; SD=2; $p<0,001$; *** $KW\chi^2=5,052$; SD=2; $p=0,80$

GNAS’ın tüm maddelerine verilen yanıtların sosyo-ekonomik düzeye göre dağılımları Tablo 4-33’de gösterilmiştir. Üst SEK içinde RPM ve EFG alt ölçeğinde geleneksel cevapların sıklıkları Alt ve Orta SEK’e göre daha düşük bulunmuştur.

Tablo 4-33: GNAS verilen yanıtların sosyo-ekonomik düzeye göre dağılımı

	Alt SEK					Orta SEK					Üst SEK					TOPLAM				
	Katılıyor		Katılmıyor		TOPLAM	Katılıyor		Katılmıyor		TOPLAM	Katılıyor		Katılmıyor		TOPLAM	Katılıyor		Katılmıyor		TOPLAM
	n	%	n	%	n	n	%	n	%	n	n	%	n	%	n	n	%	n	%	n
Erkek çocukların kız çocuklardan daha iyi eğitim alması gerekir.	31	14,8	179	85,2	210	19	9,3	186	90,7	205	9	4,6	188	95,4	197	59	9,6	553	90,4	612
Kız çocukları sadece evde onların yardımına ihtiyaç duyulmadığı zaman okula gönderilmelidir.	12	5,7	198	94,3	210	8	3,9	197	96,1	205	3	1,5	194	98,5	197	23	3,8	589	96,2	612
Erkek çocukların kız çocuklarından daha eğitilmiş olmasının en önemli nedeni yaşlandıklarında anne ve babalarına daha iyi bakabilecek olmalarıdır.	46	21,9	164	78,1	210	27	13,2	178	86,8	205	10	5,1	187	94,9	197	83	13,6	529	86,4	611
Özel ders/dershane almak için ayrılan para kısıtlıysa, öncelikle erkek çocuklar için harcanmalıdır.	22	10,5	188	89,5	210	11	5,4	194	94,6	205	1	0,5	196	99,5	197	34	5,6	578	94,4	612
Bir kadın kendi çocuklarına iyi bakmalı ve başkalarının işlerine karışmamalıdır.	139	66,2	71	33,8	210	111	54,1	94	45,9	205	39	19,8	158	80,2	197	286	47,2	323	52,8	612
Kadınlar siyaseti erkeklere bırakmalıdır.	44	21,0	166	79,0	210	21	10,2	184	89,8	205	7	3,6	190	96,4	197	72	11,8	540	88,2	612
Bir kadının kendisini koruması için bir eş, oğul ya da başka bir erkek akrabaya ihtiyacı vardır.	96	45,7	114	54,3	210	67	32,7	138	67,3	205	31	15,7	166	84,3	197	194	31,7	418	68,3	612
Bir kadının yaşlandığında gerçekten güvenebileceği tek şey erkek çocuklarıdır.	52	24,8	158	75,2	210	36	17,6	169	82,4	205	8	4,1	189	95,9	197	96	15,7	516	84,3	612
İyi bir kadın, hem fikir olmasa da, kocasının görüşlerini sorgulamaz.	66	31,4	144	68,6	210	35	17,1	170	82,9	205	14	7,1	183	92,9	197	115	18,8	497	81,2	612
Çocukların sağlığı söz konusu olduğunda, baba ne isterse onu yapmak en iyisidir.	58	27,6	152	72,4	210	38	18,5	167	81,5	205	7	3,6	190	96,4	197	103	16,8	509	83,2	612
Kız çocuklar eğer isterlerse çocukları olduktan sonra da ev dışında çalışabilmelidir.	179	85,2	31	14,8	210	190	92,7	15	7,3	205	188	95,4	9	4,6	197	557	91,0	55	9,0	612
Kız çocuklar dışarıda çalışmak için erkeklerle aynı fırsatlara sahip olmalıdır.	177	84,3	33	15,7	210	195	95,1	10	4,9	205	194	98,5	3	1,5	197	566	92,5	46	7,5	612
Kız çocuklar ev dışında çalışıp para kazanabilmeleri için çok fazla çocuk yapmamaları gerektiği söylenmelidir.	103	49,0	107	51,0	210	88	42,9	117	57,1	205	63	32,0	134	68,0	197	254	41,5	358	58,5	612
Kızımın gerektiğinde geçimini sağlamak için ev dışında çalışabilmesi hoşuma gider.	154	73,3	56	26,7	210	178	86,8	27	13,2	205	189	95,9	8	4,1	197	521	85,1	91	14,9	612

GNAS ve alt ölçeklerinin puan ortalamaları ile sosyo-demografik değişkenler, araştırmaya katılan bireylerin evlilik öyküsü, evlilik kararı, kadın ve erkeklerin ilk evlenme yaşı, kadınların çocuk sahibi olma yaşı, yasalardaki evlenme yaşı ile ilgili görüşleri arasındaki ilişki incelenmiştir.

4.5.1. GNAS ve Alt Ölçeklerinin Sosyo-Demografik Değişkenlerle İlişkisi

GNAS ve alt ölçekleri ile yaş aralığı, çocuk sahibi olma durumu, annenin ilk evlenme yaşı ve ailede 18 yaşından önce evlenen kardeş ya da akrabanın varlığı arasındaki ilişki incelenmiştir.

GNAS puan ortalaması yaş aralığına göre değerlendirildiğinde EFG alt ölçeğinde gruplar arasında gözlenen fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($KW\chi^2=21,733$; $SD=4$; $p<0,001$). EFG alt ölçeğindeki puan ortalaması 60-69 yaş arasında en yüksek ($7,37\pm0,88$), 20-29 yaş grubunda ise en düşük değerdir ($6,93\pm0,84$). EFG alt ölçeğindeki gözlenen anlamlılık düzeyi 60-69 yaş grubundaki bireylerin puan ortalaması ile 20-29 yaş grubu ($MW-U= -103,873$; $adj\ p<0,001$), 30-39 yaş grubu ($MW-U= -78,963$; $adj\ p=0,002$), 40-49 yaş grubundaki ($MW-U= -65,079$; $adj\ p=0,020$) bireylerin puan ortalaması arasındaki farklılıktan kaynaklanmaktadır (Tablo 4-34).

Tablo 4-34: GNAS ortalama puanlarının yaş gruplarına göre dağılımı

Yaş Aralığı	GNAS*				RPM**			EFG***		
	N	Ort.	SS	Ortnc.	Ort.	SS	Ortnc.	Ort.	SS	Ortnc.
20-29	88	25,18	2,57	26	18,25	2,21	19	6,93	0,84	7
30-39	174	25,44	2,16	26	18,40	1,98	19	7,05	0,82	7
40-49	171	25,32	2,22	26	18,25	1,92	19	7,07	0,94	7
50-59	90	25,67	2,11	26	18,52	1,73	19	7,15	0,89	7
60-69	89	25,07	2,54	25	17,70	2,35	18	7,37	0,88	8

* $KW\chi^2=2,714$; $SD=4$; $p=0,607$ ** $KW\chi^2=7,710$; $SD=4$; $p=0,103$ *** $KW\chi^2=21,733$; $SD=4$; $p<0,001$

Araştırmaya katılan bireylerin medeni durumlarına göre GNAS puan ortalaması incelendiğinde bekar/hiç evlenmemiş olanların en az bir evlilik yapmışlara göre daha yüksek ortalamaya sahip olduğu saptanmıştır. Grupların GNAS ve RPM puan ortalamalarına göre gruplar arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunurken (GNAS $KW\chi^2=9,456$; $SD=2$; $p=0,009$), (RPM $KW\chi^2=16,913$; $SD=2$; $p<0,001$) EFG alt ölçek puan ortalaması ile medeni durum karşılaştırıldığında gruplar arasındaki farkın anlamlı olmadığı bulunmuştur (Tablo 4-35).

Tablo 4-35: GNAS puan ortalamasının medeni duruma göre dağılımı

Medeni durum	GNAS*				RPM**			EFG***		
	N	Ort.	SS	Ortnc.	Ort.	SS	Ortnc.	Ort.	SS	Ortnc.
Bekar/hiç evlenmemiş	157	25,75	2,18	27	18,70	1,91	20	7,05	0,78	7
Evli	405	25,21	2,33	26	18,11	2,04	19	7,11	0,91	7
Dul/boşanmış	50	25,26	2,19	26	18,06	2,11	19	7,20	0,96	7

* $KW\chi^2=9,456$; $SD=2$; $p=0,009$ ** $KW\chi^2=16,913$; $SD=2$; $p<0,001$ *** $KW\chi^2=4,040$; $SD=2$; $p=0,133$

GNAS puan ortalaması ile araştırmaya katılan bireylerin çocuk sahibi olup olmaması ve kız çocuk ya da erkek çocuk sahibi olma durumu arasındaki ilişki incelenmiştir (Tablo 4-36). GNAS ($25,79\pm 2,08$) ve EFG ($7,25\pm 0,79$) alt ölçek ortalaması kız çocuk sahibi olan grupta; RPM alt ölçek ortalaması ($18,77\pm 1,70$) ise çocuk sahibi olmayan grupta yüksektir. Hem kız hem erkek çocuk sahibi olanların GNAS ($24,53\pm 2,38$) ve RPM ($17,51\pm 2,17$) alt ölçek ortalaması düşük bulunmuştur. Grupların GNAS ve alt ölçek ortalamaları değerlendirildiğinde farkın anlamlı olduğu saptanmıştır (GNAS $KW\chi^2=34,711$; $SD=3$; $p<0,001$), (RPM $KW\chi^2=33,843$; $SD=3$; $p<0,001$), (EFG $KW\chi^2=8,565$; $SD=3$; $p<0,05$).

Tablo 4-36: GNAS ve alt ölçek ortalamasının çocuk sahibi olma durumuna göre dağılımı

Çocuk sahibi mi?	GNAS*				RPM**			EFG***		
	N	Ort.	SS	Ortnc.	Ort.	SS	Ortnc.	Ort.	SS	Ortnc.
Çocuk sahibi değil	40	25,70	1,97	26,5	18,77	1,70	19	6,92	0,79	7
Kız çocuk sahibi	112	25,79	2,08	27	18,54	1,84	19	7,25	0,79	7
Erkek çocuk sahibi	116	25,60	2,25	26	18,37	1,92	19	7,22	0,85	7
Hem kız hem erkek çocuk sahibi	187	24,53	2,38	25	17,51	2,17	18	7,01	1,02	7

* $KW\chi^2=34,711$; SD=3; $p<0,001$ ** $KW\chi^2=33,843$; SD=3; $p<0,001$ *** $KW\chi^2=8,565$; SD=3; $p=0,036$

Annenin evlenme yaşı ile GNAS puan ortalaması karşılaştırıldığında annesi 15 yaşından önce evlenmiş bireylerin ölçek puan ortalamaları en düşük ($23,87\pm 2,94$); annesi 19 yaşından sonra evlenmiş bireylerin ise yüksek ($26,15\pm 1,69$) bulunmuştur (Tablo 4-37). Araştırmaya katılan bireylerin GNAS ve RPM alt ölçek ortalaması ile annenin ilk evlenme yaşı arasındaki ilişki değerlendirildiğinde gruplar arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur (GNAS $KW\chi^2=32,906$; SD=2; $p<0,001$), (RPM $KW\chi^2=33,077$; SD=2; $p<0,001$). EFG alt ölçeğinde ise istatistiksel anlamda bir fark gözlenmemiştir ($KW\chi^2=2,726$; SD=2; $p>0,05$).

Tablo 4-37: Annenin ilk evlenme yaşı ile GNAS ve alt ölçek ortalaması arasındaki ilişki

Annenin ilk evlenme yaşı	GNAS*				RPM**			EFG***		
	N	Ort.	SS	Ortnc.	Ort.	SS	Ortnc.	Ort.	SS	Ortnc.
15 öncesi	39	23,87	2,94	25	16,97	2,50	18	6,90	1,11	7
15-18	171	25,55	2,05	26	18,47	1,81	19	7,08	0,85	7
19' dan büyük	226	26,15	1,69	27	18,92	1,58	20	7,23	0,66	7

* $KW\chi^2=32,906$; SD=2; $p<0,001$ ** $KW\chi^2=33,077$; SD=2; $p<0,001$ *** $KW\chi^2=2,726$; SD=2; $p=0,256$

Araştırmaya katılan bireylerin ailelerinde 18 yaşından önce evlenen kardeş ya da akraba olup olmadığı sorgulanmış ve GNAS ortalaması ile ilişkisi değerlendirilmiştir (Tablo 4-38). Ailesinde 18 yaşından önce evlenen kardeş ya da akrabası olanların GNAS ve RPM alt ölçek ortalaması olmayanlara göre yüksek bulunmuştur. Gruplar arasındaki bu fark istatistiksel açıdan anlamlıdır (GNAS MW-U=13784,500; $p<0,001$), MW-U=14277,500; $p<0,001$). Grupların EFG alt ölçek ortalamaları arasında gözlenen fark anlamlı değildir MW-U=18414,500; $p>0,05$).

Tablo 4-38: GNAS ve alt ölçek ortalamasının araştırmaya katılan bireylerin ailesinde erken yaş evlilik olma durumuna göre dağılımı

18 yaşından küçük evlenen akraba var mı?	GNAS*				RPM**			EFG***		
	N	Ort.	SS	Ortnc.	Ort.	SS	Ortnc.	Ort.	SS	Ortnc.
Var	70	24,47	2,40	25	17,44	2,35	18	7,03	0,97	7
Yok	542	25,47	2,25	26	18,36	1,96	19	7,11	0,87	7

*MW-U=13784,500; $p<0,001$ **MW-U=14277,500; $p<0,001$ ***MW-U=18414,500; $p=0,661$

4.5.2. GNAS ve Alt Ölçeklerinin Sosyo-Ekonomik Değişkenlerle İlişkisi

Araştırmada katılımcıların eğitim durumu ve sosyal sınıfları ile GNAS ve RPM puan ortalamaları değerlendirildiğinde gruplar arasındaki gözlenen farkın istatistiksel olarak da anlamlı olduğu saptanmıştır. Eğitim seviyesi yükseldikçe GNAS puanlarının da yükseldiği bir başka deyişle eşitlikçi yanıtların sıklığının arttığı belirlenmiştir. EFG alt ölçek puan ortalamaları incelendiğinde yüksekokul mezunlarının ve yüksek nitelikli çalışanların yüksek ortalamaya sahip olduğu gözlenmektedir. Ancak gruplar arasında gözlenen fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır (Tablo 4-39).

Tablo 4-39: Eğitim ve sosyal sınıf değişkenleri ile GNAS ve alt ölçeklerin ilişkisi

Eğitim durumu¹	GNAS*				RPM**			EFG***		
	N	Ort.	SS	Ortnc.	Ort.	SS	Ortnc.	Ort.	SS	Ortnc.
Herhangi bir okul mezunu değil	18	23,78	2,13	24	16,67	2,22	17	7,11	1,27	8
İlkokul	158	23,82	2,70	24	16,82	2,43	17	7,00	1,11	7
Ortaokul	72	24,43	2,34	25	17,56	2,00	18	6,88	1,07	7
Lise	172	25,77	1,72	26	18,60	1,39	19	7,17	0,81	7
Yüksekokul	22	26,68	0,99	27	19,32	0,89	20	7,36	0,49	7
Üniversite	153	26,75	1,06	27	19,56	0,88	20	7,18	0,53	7
Yüksek lisans/doktora	17	26,88	0,85	27	19,65	0,60	20	7,24	0,43	7
Sosyal sınıf²	n	Ort.	SS	Ortnc.	Ort.	SS	Ortnc.	Ort.	SS	Ortnc.
Öğrenci-İşsiz	64	24,89	2,53	26	17,98	2,22	19	6,91	0,93	7
Niteliksiz hizmet çalışanı	59	24,61	1,89	25	17,47	1,91	18	7,14	0,89	7
Mavi yakalı	119	24,83	2,30	25	17,67	2,05	18	7,16	0,95	7
Esnaf-küçük işveren-kendi hesabına çalışan	118	24,86	2,48	25	17,91	2,14	18	6,96	1,02	7
Orta/büyük işveren	6	26,50	0,83	27	19,50	0,83	20	7,00	0,63	7
Beyaz yakalı	152	26,38	1,61	27	19,16	1,34	20	7,22	0,72	7
Yüksek nitelikli çalışan	54	26,67	1,13	27	19,43	0,98	20	7,24	0,51	7
Emekli	22	25,00	3,02	26	17,86	2,69	19	7,14	0,88	7

¹ *KW χ^2 =177,693; SD=6; p<0,001 ** KW χ^2 =207,019; SD=6; p<0,001 *** KW χ^2 =5,672; SD=6; p=0,461

² *KW χ^2 =90,627; SD=7; p<0,001 ** KW χ^2 =103,667; SD=7; p<0,001 *** KW χ^2 =9,095; SD=7; p=0,246

Araştırmaya katılan bireylerin çalışma durumu, gelir durumu ve sosyal güvence varlığı gibi ekonomik göstergeleri ile GNAS puan ortalaması arasındaki ilişki incelendiğinde gruplar arasındaki gözlenen fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Ücretli aylıklı memur olarak çalışanların GNAS ortalaması yüksek bulunurken, düzensiz gelir getiren bir işte çalışan grubun ortalaması düşüktür. Gelir durumu yüksek olanların ve sosyal güvencesi olan katılımcıların GNAS ortalaması yüksek, düşük gelir grubu ve sosyal güvencesi olmayan ya da yeşil kart sahibi olan bireylerin ortalama puanlarının ise düşük olduğu gözlenmiştir. RPM alt ölçek ortalaması ile yapılan değerlendirmede de gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunurken EFG alt ölçeğinde sadece çalışma durumu ile yapılan karşılaştırmada anlamlı fark saptanmıştır (Tablo 4-40).

Tablo 4-40: Ekonomik değişkenler ile GNAS ve alt ölçeklerin ilişkisi

Çalışma durumu ¹	GNAS*				RPM**			EFG***		
	N	Ort.	SS	Ortnc.	Ort.	SS	Ortnc.	Ort.	SS	Ortnc.
Öğrenci	24	26,21	1,61	27	19,21	1,31	20	7,00	0,65	7
İşsiz	40	24,10	2,67	25	17,25	2,35	18	6,85	1,07	7
Emekli	127	24,41	2,37	26	18,09	2,19	19	7,32	0,81	7
Ücretli/ayıllık kamu işçisi	27	25,52	1,76	26	18,37	1,69	19	7,15	0,71	7
Ücretli/ayıllık memur	44	26,66	1,59	27	19,41	1,08	20	7,25	0,89	7
Ücretli/ayıllık özel sektör çalışanı	193	25,67	1,89	26	18,59	1,70	19	7,08	0,78	7
Düzensiz gelir getiren iş	39	23,31	2,83	24	16,46	2,60	17	6,85	1,15	7
Esnaf-Tüccar-Kendi hesabına çalışan	116	25,19	2,33	26	18,19	1,95	19	7,00	0,96	7
Gelir durumu ²	N	Ort.	SS	Ortnc.	Ort.	SS	Ortnc.	Ort.	SS	Ortnc.
Hanenin geliri yok	19	23,84	2,36	24	17,37	1,57	18	6,47	1,42	7
1404,06 TL ve daha az	87	24,10	2,81	25	17,11	2,41	18	6,99	1,02	7
1405-2500 TL	136	24,81	2,30	25	17,61	2,13	18	7,20	0,93	7
2501-3500 TL	133	25,48	2,21	26	18,48	1,87	19	7,00	0,95	7
3501-4500 TL	74	25,78	2,06	27	18,51	2,02	19	7,27	0,68	7
4501 TL ve üstü	144	26,48	1,36	27	19,31	1,14	20	7,17	0,61	7
Sosyal Güvence ³	N	Ort.	SS	Ortnc.	Ort.	SS	Ortnc.	Ort.	SS	Ortnc.
Sosyal güvencesi yok ya da yeşil kart sahibi	99	23,94	2,89	25	16,97	2,57	18	6,97	1,03	7
SGK/özel sigorta/yurtdışı sigorta sahibi	512	25,63	2,05	26	18,50	1,81	19	7,13	0,85	7

¹ *KW χ^2 =59,646; SD=7; p<0,001 ** KW χ^2 =63,889; SD=7; p<0,001 *** KW χ^2 =19,980; SD=7; p=0,006

² * KW χ^2 =82,958; SD=5; p<0,001 ** KW χ^2 =104,721; SD=5; p<0,001 *** KW χ^2 =10,893; SD=5; p=0,054

³ *MW-U=16225; p<0,001 ** MW-U=15806; p<0,001 *** MW-U=23603,500; p=0,235

4.5.3. GNAS ve Alt Ölçeklerinin Bireylerin Evlilik Öyküsü ile İlişkisi

GNAS puanları ile araştırmaya katılan bireylerin evlilik sayısı arasındaki ilişki incelenmiştir (Tablo 4-41). Birden fazla evlilik gerçekleştirenlerin ölçek puan ortalamaları bir kez evlenenlere göre daha yüksektir. Ancak GNAS ve RPM alt ölçek ortalamaları açısından gruplar arasında gözlenen fark istatistiksel açıdan anlamlı değilken (GNAS MW-U=7847, $p>0,05$; RPM MW-U=8494, $p>0,05$), EFG alt ölçeğinde saptanan fark anlamlı bulunmuştur (MW-U=7556,500; $p<0,05$).

Tablo 4-41: GNAS ve alt ölçek ortalamasının gerçekleşen evlilik sayısına göre dağılımı

Evlilik sayısı	GNAS*				RPM**			EFG***		
	N	Ort.	SS	Ortnc.	Ort.	SS	Ortnc.	Ort.	SS	Ortnc.
Bir	410	25,18	2,31	26	18,09	2,03	19	7,09	0,93	7
Birden fazla	45	25,62	2,33	26	18,20	2,26	19	7,42	0,62	7

*MW-U=7847; $p=0,95$ **MW-U=8494; $p=0,371$ ***MW-U=7556,500; $p=0,030$

Araştırmaya katılan bireylerin evlilik biçimine göre GNAS ortalaması karşılaştırılmış ve yapılan değerlendirmede dini nikah ile evlendiğini bildiren katılımcıların ölçek puan ortalaması düşük ($22,70\pm3,49$) bulunmuştur (Tablo 4-42). Benzer bir biçimde EFG alt ölçek ortalaması sadece dini nikah ile evlendiğini belirten grupta düşüktür ($6,90\pm1,37$). RPM alt ölçek ortalamasında ise dini ya da resmi herhangi bir nikahı bulunmadığını belirten grubun ortalaması ($15,33\pm3,16$) resmi nikahı olduğunu bildiren gruptan ($18,81\pm1,75$) anlamlı düzeyde düşüktür. Grupların GNAS ve alt ölçek puan ortalamaları arasındaki gözlenen farkın istatistiksel olarak da ileri düzeyde anlamlı olduğu saptanmıştır (GNAS $KW\chi^2=44,265$; $SD=3$; $p<0,001$), (RPM $KW\chi^2=40,730$; $SD=3$; $p<0,001$), (EFG $KW\chi^2=28,388$; $SD=3$; $p<0,001$). GNAS ortalamasında istatistiksel anlamlılığın resmi nikah ile evlendiğini bildiren grup ile diğer gruplar arasındaki gözlenen farktan kaynaklandığı bulunmuştur (resmi nikah-dini nikah MW-U: 181,530; $\text{adj } p<0,001$), (resmi nikah-hem resmi hem dini nikah MW-U=87,864; $\text{adj } p<0,001$), (resmi nikah-herhangi bir nikah olmadan MW-U=164,335 $\text{adj } p=0,007$).

Tablo 4-42: GNAS ve alt ölçek ortalamasının bireylerin evliliklerindeki nikah tipine göre dağılımı

Nikah tipi	GNAS*				RPM**			EFG***		
	N	Ort.	SS	Ortnc.	Ort.	SS	Ortnc.	Ort.	SS	Ortnc.
Resmi nikah	127	26,23	1,84	27	18,81	1,75	20	7,42	0,66	7
Dini nikah	10	22,70	3,49	23,5	15,80	2,85	16,5	6,90	1,37	7,5
Hem resmi hem dini nikah	367	25,02	2,27	26	17,97	2,01	18	7,04	0,93	7
Herhangi bir nikah olmadan	9	23,33	3,16	26	15,33	3,16	18	8,00	0,00	8

* $KW\chi^2=44,265$; $SD=3$; $p<0,001$ ** $KW\chi^2=40,730$; $SD=3$; $p<0,001$ *** $KW\chi^2=28,388$; $SD=3$; $p<0,001$

Araştırmaya katılan bireylerin eşleri ile arasındaki akrabalık durumu ile GNAS puanları arasındaki ilişki incelenmiştir (Tablo 4-43). Eşleri ile arasında akrabalık bağı olan 55 katılımcının ölçek puan ortalaması eşleri ile arasında akrabalık olmayan katılımcıların ölçek puan ortalamasından düşüktür ve ileri düzeyde anlamlılık taşımaktadır (GNAS MW-U=7975; $p<0,001$). Yapılan değerlendirmede akrabalık ilişkisi açısından RPM ve EFG alt ölçek ortalamaları arasındaki farklılık da istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur (RPM MW-U=8411; $p<0,001$), (EFG MW-U=9506; $p<0,05$).

Tablo 4-43: GNAS ve alt ölçek ortalamasının bireylerin eşleri ile akrabalık ilişkisi olma durumuna göre dağılımı

Akrabalık ilişkisi	GNAS*				RPM**			EFG***		
	N	Ort.	SS	Ortnc.	Ort.	SS	Ortnc.	Ort.	SS	Ortnc.
Var	55	23,80	2,79	24	17,07	2,27	17	6,72	1,16	7
Yok	453	25,40	2,19	26	18,20	2,03	19	7,2	0,84	7

*MW-U=7975; $p<0,001$ **MW-U=8411; $p<0,001$ ***MW-U=9506; $p=0,002$

Evlilik sürecinde başlık parası verildiğini bildiren grubun ölçek puan ortalaması verilmediğini bildiren grubun ölçek ortalamasından düşük bulunmuştur (Tablo 4-44). GNAS ve alt ölçek ortalamaları karşılaştırıldığında gözlenen bu fark istatistiksel olarak da anlamlı bulunmuştur (GNAS MW-U= 2994,500; $p<0,001$), (RPM MW-U= 3370; $p<0,01$), (EFG MW-U= 3723; $p<0,01$).

Tablo 4-44: GNAS ve alt ölçek ortalamasının evlilikte başlık parası verilip verilmediğine göre dağılımı

Başlık parası	GNAS*				RPM**			EFG***		
	N	Ort.	SS	Ortnc.	Ort.	SS	Ortnc.	Ort.	SS	Ortnc.
Verildi	22	23,81	1,96	24	17,22	1,47	17	6,59	1,14	7
Verilmedi	490	25,30	2,31	26	18,12	2,09	19	7,17	0,87	7

*MW-U= 2994,500; $p<0,001$ **MW-U= 3370; $p=0,002$ ***MW-U= 3723; $p=0,007$

GNAS puan ortalaması ile araştırmaya katılan bireylerin ve eş(ler)inin ilk evlenme yaşı arasındaki ilişki Spearman Korelasyon Analizi ile değerlendirilmiştir (Tablo 4-45). Bireylerin evlilik yaşı ile GNAS ve RPM alt ölçek puan ortalaması arasında istatistiksel olarak anlamlı ($p<0,001$), pozitif yönde, orta düzeyde, yaş arttıkça alınan puanlarında arttığı bir korelasyon saptanmıştır. Bir ve birden fazla evlilik gerçekleştiren bireylerde dikkate alınarak yapılan değerlendirmede eşin (birinci) ilk evlenme yaşı ile GNAS ve RPM alt ölçek ortalamaları arasında pozitif yönde, orta düzeyde, anlamlı ($p<0,001$) bir korelasyon bulunmuştur. GNAS ve RPM alt ölçek ortalamaları ile iki evlilik gerçekleştiren bireylerin ikinci eşinin yaşı arasında anlamlı ($p<0,001$), pozitif yönde ve güçlü; üçüncü evliliklerinde üçüncü eşinin evlenme yaşı arasında anlamlı ($p<0,01$), pozitif yönde ve çok güçlü bir korelasyon vardır. EFG alt ölçek ortalamaları ile yapılan değerlendirmede ise bireylerin ve eş(ler)inin evlenme yaşı açısından anlamlı bir korelasyon bulunmamıştır.

Tablo 4-45: GNAS ve alt ölçek ortalaması ile bireylerin ve eş(ler)inin ilk evlenme yaşı arasındaki ilişki

İlk evlenme yaşı	GNAS*			RPM**			EFG***		
	N	Spearman's rho	p	N	Spearman's rho	p	N	Spearman's rho	p
Kendisi	452	0,319	0,000	452	0,345	0,000	452	-0,028	0,559
1. eş	445	0,367	0,000	445	0,400	0,000	445	0,007	0,883
2. eş	43	0,511	0,000	43	0,531	0,000	43	-0,010	0,949
3. eş	7	0,955	0,001	7	0,852	0,015	7	0,378	0,401
4. eş	4	0,738	0,262	4	0,800	0,200	4	-0,775	0,225

4.5.4. GNAS ve Alt Ölçeklerinin Evlilik Kararı Değişkeni ile İlişkisi

Gerçekleşen evliliklerde evlilik kararının nasıl alındığı GNAS puan ortalaması ile karşılaştırılmış ve sonuçlar Tablo 4-46'da sunulmuştur. Kaçarak evlendiğini bildiren grubun GNAS (24,28±2,33) ve RPM (16,57±2,44) alt ölçek puan ortalamasının en düşük düzeyde olduğunu gözlenmektedir. Ancak kaçarak evlendiğini bildiren grubun EFG ölçek puan ortalaması (7,71±0,46) diğer gruplarla kıyaslandığında en yüksek düzeydedir. Bireylerin evlilik kararları ile GNAS ve alt ölçek puan ortalamaları arasında anlamlı düzeyde farklılık saptanmıştır (GNAS $KW\chi^2=18,181$; $SD=5$; $p<0,01$), (RPM $KW\chi^2=22,458$; $SD=5$; $p<0,001$), (EFG $KW\chi^2=19,355$; $SD=5$; $p<0,01$).

Tablo 4-46: GNAS ve alt ölçek ortalaması ile bireylerin evlilik kararı arasındaki ilişki

Evlilik kararı	GNAS*				RPM**				EFG***		
	N	Ort.	SS	M	Ort.	SS	M	Ort.	SS	M	
Kendi kararım, ailemin onayı ile	60	25,35	2,10	26	18,28	1,64	18	7,06	1,0	7	
Kendi kararım, ailemin onayı dışında	9	26,11	1,05	26	18,77	1,20	19	7,33	0,50	7	
Ailemin kararı veya isteği ile	20	24,85	2,97	26	17,55	2,76	19	7,30	1,12	8	
Görücü usulü	89	24,55	2,50	25	17,68	2,08	18	6,86	1,07	7	
Eşimle birlikte karar vererek	313	25,48	2,22	26	18,28	2,05	19	7,20	0,80	7	
Kaçarak/kaçırarak	21	24,28	2,33	25	16,57	2,44	18	7,71	0,46	8	

* $KW\chi^2=18,181$; $SD=5$; $p=0,003$ ** $KW\chi^2=22,458$; $SD=5$; $p<0,001$ *** $KW\chi^2=19,355$; $SD=5$; $p=0,002$

Araştırmaya katılan bireylerin yaşadıkları çevredeki evlilik kararları ile GNAS puan ortalaması değerlendirildiğinde (Tablo 4-47) gruplar arasında gözlenen farklılıklar ileri düzeyde anlamlı idi ($KW\chi^2=40,237$; $SD=6$; $p<0,001$). Yaşadıkları çevrede evlilik kararının erkeğe ait olduğunu bildiren grubun GNAS puan ortalaması diğer grup ortalamalarından çok daha düşük bulunmuştur ($21,83\pm3,06$). Bireylerin yaşadıkları çevredeki evlilik kararı ile ilgili görüşleri RPM alt ölçeğinde de anlamlı bulunurken ($KW\chi^2=44,736$; $SD=6$; $p<0,001$); EFG alt ölçek puan ortalamalarındaki fark anlamlı değildir ($KW\chi^2=4,964$; $SD=6$; $p>0,05$).

Tablo 4-47: GNAS ve alt ölçek ortalamasının bireylerin yaşadıkları çevredeki evlilik kararlarına göre dağılımı

Evlilik kararı	N	GNAS*			RPM**			EFG***		
		Ort.	SS	Ortnc.	Ort.	SS	Ortnc.	Ort.	SS	Ortnc.
Gelenek ve göreneklere göre	50	24,20	2,47	24,5	17,30	2,07	18	6,90	1,24	7
Anne ve babanın; aile büyüklerinin kararı ile	111	24,63	2,60	25	17,5	2,46	18	7,04	0,96	7
Evlenecek kadın ve erkeğin birlikte aldığı karar ile	512	25,54	2,22	26	18,42	1,95	19	7,11	0,84	7
Evlenecek bireylerin kararı ve ailenin onayı veya rızası ile	7	24,71	2,69	26	18	1,63	18	6,71	1,25	7
Annenin isteği veya kararı ile	4	24,75	1,50	25	17,5	1,73	18	7,25	0,95	7,5
Evlenecek erkeğin kararı ile	6	21,83	3,06	21	15	2,96	15	6,83	0,98	6,5
Diğer****	11	24,63	2,15	25	17,09	2,30	17	7,54	0,52	8

* $KW\chi^2=40,237$; $SD=6$; $p<0,001$ ** $KW\chi^2=44,736$; $SD=6$; $p<0,001$ *** $KW\chi^2=4,964$; $SD=6$; $p=0,548$

****“kaçarak/kaçırılarak”, “görücü usulü”, “nasip” cevapları verilmiştir.

Evlilik kararının nasıl alınması gerektiği, kararda kim ya da kimlerin etkili olduğu ile ilgili görüşler ve GNAS puan ortalaması ile karşılaştırılarak yapılan değerlendirmede (Tablo 4-48) gruplar arasında ileri düzeyde anlamlı farklılık olduğu ($KW\chi^2=58,995$; $SD=5$; $p<0,001$); evlenecek erkeğin kararının önemli olduğunu

bildirenlerin ölçek ortalamasının en düşük olduğu saptanmıştır (21,67±2,08). Evlilik sürecinde kararın gelenek göreneklere göre alınması gerektiğini (23,14±2,26), aile büyükleri ya da anne ve babanın kararının (23,10±2,10) önemli olduğunu bildirenlerin de ölçek ortalamasının düşük olduğu gözlenmiştir. Bu görüşlerin toplandığı gruplar arasında GNAS alt ölçek ortalamaları açısından da istatistiksel anlamda farklılık vardır (RPM $KW\chi^2=48,318$; SD=5; $p<0,001$), (EFG $KW\chi^2=17,132$; SD=5; $p<0,01$). GNAS ölçeğindeki farklılık evlenecek kadın ve erkeğin kararı olduğunu bildiren grubun ölçek ortalamaları ile gelenek göreneklere göre cevabını veren grup (MW-U=-194,780 adj $p=0,047$); aile büyükleri ya da anne ve babanın kararı cevabını veren grup (MW-U= -194,545 adj $p<0,001$) ve evlenecek çiftin kararıyla birlikte anne ve babanın onayı veya rızası ile evlilik kararı alınması gerektiğini bildiren gruplar (MW-U =91,911 adj $p=0,041$) arasındaki anlamlı farktan kaynaklanmaktadır.

Tablo 4-48: GNAS ve alt ölçek ortalamasının bireylerin evlilik kararı ile ilgili görüşlerine göre dağılımı

Evlilik kararı	GNAS*				RPM**			EFG***		
	N	Ort.	SS	Ortn	Ort.	SS	Ortn	Ort.	SS	Ortn
Gelenek ve göreneklere göre	7	23,14	2,26	23	16,43	2,07	17	6,71	0,95	7
Anne ve babanın; aile büyüklerinin kararı ile	31	23,10	2,10	24	16,48	2,06	16	6,61	1,25	7
Evlenecek kadın ve erkeğin birlikte aldığı karar ile	533	25,62	2,13	26	18,46	1,89	19	7,16	0,83	7
Evlenecek bireylerin kararı ve ailenin onayı veya rızası ile	34	24,21	3,00	25	17,29	2,73	18	6,91	1,05	7
Evlenecek erkeğin kararı ile	3	21,67	2,08	21	15,67	2,08	15	6	0,00	6
Diğer****	4	24,5	1,29	24,5	17,75	0,95	17,5	6,75	0,95	6,5

* $KW\chi^2=58,995$; SD=5; $p<0,001$ ** $KW\chi^2=48,318$; SD=5; $p<0,001$ *** $KW\chi^2=17,132$; SD=5; $p=0,004$

**** “nasıl istiyorlarsa evlenebilirler farketmez”, “kaçarak”, “nasip”, “herkesin kendi görüşü” cevapları verilmiştir.

4.5.5. Evlilik Yaşı ve Çocuk Doğurma Yaşı ile İlgili Görüşlerin GNAS Ve Alt Ölçekleri ile İlişkisi

Araştırmaya katılan bireylerin kadınların ilk evlenme yaşı ile ilgili görüşlerine göre GNAS puan ortalamaları değerlendirildiğinde (Tablo 4-49) kadınların 18 yaşından küçük evlenebileceğini belirten bireylerin GNAS puan ortalaması en düşüktür (23,63±2,82). GNAS ve alt ölçek puan ortalamaları arasında gözlenen fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur (GNAS $KW\chi^2=51,617$; $SD=5$; $p<0,001$), RPM $KW\chi^2=54,983$; $SD=5$; $p<0,001$), EFG $KW\chi^2=14,876$; $SD=5$; $p<0,05$). GNAS puanları açısından istatistiksel anlamlılığın kadınların ilk evlenme yaşının 26-30 yaş aralığında olması gerektiğini bildirenlerin ölçek puan ortalamaları ile evlenme yaşını 18 ve öncesi (MW-U=-177,762 adj $p<0,001$), 19-20 (MWU=-127,301 adj $p<0,001$) ve 21-25 yaş arası (MW-U=-75,876 adj $p<0,001$) olarak bildiren gruplar arasında gözlenen farklılıktan kaynaklandığı saptanmıştır.

Tablo 4-49: Kadınlar için ilk evlenme yaşı ile ilgili görüşler ve GNAS ve alt ölçek ortalaması arasındaki ilişki

Kadınlar için evlenme yaşı	GNAS*				RPM**			EFG***		
	N	Ort.	SS	Ortnc.	Ort.	SS	Ortnc.	Ort.	SS	Ortnc.
18 yaş ve daha küçük	24	23,63	2,82	23,5	16,79	2,34	17,5	6,83	1,12	7
19-20 yaş	89	24,46	2,64	25	17,63	2,45	18	6,83	1,07	7
21-25 yaş	265	25,26	2,18	26	18,08	1,93	19	7,18	0,89	7
26-30 yaş	203	26,11	1,80	27	18,96	1,57	20	7,16	0,70	7
30 yaşından büyük	17	25,41	2,62	27	18	2,69	19	7,41	0,50	7
Diğer****	12	25,00	2,86	26	18,42	2,02	19,5	6,58	1,16	7

* $KW\chi^2=51,617$; $SD=5$; $p<0,001$ ** $KW\chi^2=54,983$; $SD=5$; $p<0,001$ *** $KW\chi^2=14,876$; $SD=5$; $p=0,011$

****“dinimiz bunu emreder”, “en fazla 18 yoksa işler karışıyor geziyorlar erkeklerle”, “yaş önemli değil bedeni gelişip ergenliğe girince helaldir evlenebilir”, “eğitim bitip mesleğine eline alınca”, “ne zaman hazır hissederse”, “eğitimi bitirip iş sahibi olunca, “mesleği eline alınca” cevapları verilmiştir.

Erkeklerin ilk evlenme yaşı ile ilgili görüşleri ve GNAS puan ortalamaları incelendiğinde (Tablo 4-50) erkekler için ilk evlenme yaşını 18 ve öncesi bildiren 6 kişinin GNAS puan ortalaması en düşüktür (23,17±4,02). Erkeklerin askerliği yaptıktan sonra evlenmesi gerektiği görüşünü bildiren 112 katılımcının GNAS puan ortalaması da diğer gruplarla karşılaştırıldığında düşük bulunmuştur (23,99±2,76). Yaşla ilgili görüşler arasında gözlenen farklılık ileri düzeyde anlamlı bulunmuştur (GNAS $KW\chi^2=76,038$; $SD=7$; $p<0,001$). RPM alt ölçek puanları ile evlenme yaşı arasındaki değerlendirilmede de istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunurken ($KW\chi^2=74,448$; $SD=7$; $p<0,001$), EFG alt ölçek puan ortalamaları ile yapılan karşılaştırmada fark anlamlı değildir ($KW\chi^2=6,940$; $SD=7$; $p>0,05$).

Tablo 4-50: Erkekler için ilk evlenme yaşı ile ilgili görüşler ve GNAS ve alt ölçek ortalaması arasındaki ilişki

Erkekler için evlenme yaşı	GNAS*				RPM**			EFG***		
	N	Ort.	SS	Ortnc.	Ort.	SS	Ortnc.	Ort.	SS	Ortnc.
18 yaş ve daha küçük	6	23,17	4,02	23	16,17	3,06	16	7	1,54	7,5
19-20 yaş	15	25,20	2,75	26	18,47	2,58	19	6,73	1,22	7
21-25 yaş	100	24,76	2,17	25	17,80	1,88	18	6,96	1,04	7
26-30 yaş	195	25,88	1,80	26	18,67	1,58	19	7,21	0,75	7
30 yaşından büyük	93	26,00	2,09	27	18,76	1,96	20	7,24	0,61	7
Bir iş sahibi olunca	64	26,11	1,71	27	18,89	1,40	19	7,22	0,70	7
Askerlik yaptıktan sonra	112	23,99	2,76	24	17,08	2,49	18	6,91	1,10	7
Diğer****	26	26,04	1,75	27	18,88	1,86	20	7,15	0,73	7

* $KW\chi^2=76,038$; $SD=7$; $p<0,001$ ** $KW\chi^2=74,448$; $SD=7$; $p<0,001$ *** $KW\chi^2=6,940$; $SD=7$; $p=0,435$

**** “askerliği yapmalı ve iş sahibi olmalı”, “dinimiz emrediyor”, “ne zaman kendini hazır hissederse” cevapları verilmiştir.

Araştırmaya katılan bireylerin GNAS ölçeği puan ortalaması ile kadınların çocuk doğurma yaşı ile ilgili görüşleri karşılaştırılmıştır (Tablo 4-51). Kadınların 20

yaşından önce çocuk sahibi olması gerektiğini bildirenlerin GNAS puan ortalaması düşüktür ve GNAS ve RPM alt ölçek puan ortalamaları arasında gözlenen fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur (GNAS $KW\chi^2=50,956$; $SD=5$; $p<0,001$), (RPM $KW\chi^2=50,248$; $SD=5$; $p<0,001$). EFG alt ölçek puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark yoktur (EFG $KW\chi^2=4,529$; $SD=5$; $p>0,05$). GNAS ölçek ortalamalarındaki istatistiksel anlamlılığın kadınların çocuk doğurma yaşını 19-20 yaş grubu bildirenler ile 26-30 yaş grubu (MW-U=-150,464 adj $p<0,001$) 30 yaş üzeri (MW-U=-155,953 adj $p<0,001$) ve diğer (MW-U=-202,106 adj $p<0,001$); 21-25 yaş grubu bildirenler ile 26-30 yaş grubu (MW-U=-79565 adj $p<0,001$) ve 30 yaş üzeri bildirenler (MW-U=-85,054 adj $p=0,014$) ve diğer (MW-U=-131,207 adj $p=0,040$) arasındaki farktan kaynaklandığı saptanmıştır.

Tablo 4-51: Kadınların çocuk sahibi olma yaşı ve GNAS ve alt ölçek ortalaması arasındaki ilişki

Kadınlar için çocuk sahibi olma yaşı	GNAS*				RPM**			EFG***		
	N	Ort.	SS	Ortnc.	Ort.	SS	Ortnc.	Ort.	SS	Ortnc.
17-18 yaş	2	23,50	2,12	23,50	16,50	0,70	16,50	7	1,41	7
19-20 yaş	36	23,42	3,05	24	16,64	2,75	18	6,78	1,22	7
21-25 yaş	205	24,87	2,31	25	17,84	2,09	18	7,02	1,00	7
26-30 yaş	293	25,82	1,97	27	18,63	1,73	19	7,18	0,74	7
30 yaşından büyük	58	25,72	2,33	27	18,52	2,12	19,5	7,21	0,78	7
Diğer****	17	26,29	2,02	27	19,35	1,27	20	6,94	0,89	7

* $KW\chi^2=50,956$; $SD=5$; $p<0,001$ ** $KW\chi^2=50,248$; $SD=5$; $p<0,001$ *** $KW\chi^2=4,529$; $SD=5$; $p=0,476$

****“Bir iş sahibi olup evlendikten sonra”, “evlendikten sonra kendini hazır hissettiğinde”, “evlendikten sonra iş sahibi olup”, “çocuğa bakacak durumda olduğunda, yaş farketmez”, “kendi kararı”, “istediği zaman”, “ne zaman hazır hissederse”, “evlendikten sonra”, “meslek sahibi olunca”, “kadının tercihi” cevapları verilmiştir.

4.5.6. Yasalardaki Evlenme Yaşı Bilgisi ve Görüşlerinin GNAS ve Alt Ölçekler ile Analizi

Araştırmaya katılan bireylerin büyük çoğunluğu yasalardaki evlenme yaşının 18 yaş olduğunu belirtmiştir (Tablo 4-52). Yasalardaki evlenme yaşının 15 olduğunu bildirenlerin GNAS ve alt ölçek puan ortalamaları yüksek ($26,43 \pm 1,74$); bilmediğini bildirenlerin ölçek ortalaması düşüktür ($24,58 \pm 2,57$). RPM alt ölçek ortalaması ise 16 yaşın yasalardaki evlenme yaşı olduğunu bildiren grupta yüksek ($19,35 \pm 1,40$), yasaların belirttiği asgari evlenme yaşını bilmeyen grupta düşüktür ($17,68 \pm 2,24$). Yasalardaki evlenme yaşı ile ilgili bilgi düzeyi GNAS puan ortalaması ve RPM alt ölçek ortalaması ile değerlendirildiğinde gruplar arasındaki gözlenen fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur (GNAS $KW\chi^2=31,755$; $SD=5$; $p<0,001$), (RPM $KW\chi^2=36,971$; $SD=5$; $p<0,001$). EFG alt ölçek ortalaması ile yapılan değerlendirmede ise gruplar arasındaki farklılık anlamlı değildir ($KW\chi^2=7,254$; $SD=5$; $p>0,05$).

Tablo 4-52: GNAS ve alt ölçek ortalaması ve bireylerin yasalardaki evlenme yaşına ilişkin bilgileri arasındaki ilişki

Yasalarda evlenme yaşı nedir?	GNAS*				RPM**			EFG***		
	N	Ort.	SS	Ortnc.	Ort.	SS	Ortnc.	Ort.	SS	Ortnc.
Bilmiyorum	81	24,58	2,57	25	17,68	2,24	18	6,90	1,00	7
15 yaş	14	26,43	1,74	27	19,14	1,65	20	7,29	0,61	7
16 yaş	23	26,26	1,98	27	19,35	1,40	20	6,91	0,90	7
17 yaş	20	25,15	3,18	26,5	18,15	2,32	19	7,00	1,12	7
18 yaş	457	25,49	2,16	26	18,35	1,95	19	7,14	0,84	7
Diğer****	16	23,69	2,21	24	16,44	2,19	17	7,25	1,12	8

* $KW\chi^2=31,755$; $SD=5$; $p<0,001$ ** $KW\chi^2=36,971$; $SD=5$; $p<0,001$ *** $KW\chi^2=7,254$; $SD=5$; $p>0,05$

**** 20 yaş üzeri ve 20-25 yaş aralığı cevapları verilmiştir.

Yasaların asgari evlilik yaşını belirlemesi konusundaki görüşlerin GNAS ortalaması ile yapılan değerlendirmesinde (Tablo 4-53); yasaların asgari evlilik yaşını

belirlemesi gerektiğini düşünenlerin ölçek ortalamasının yüksek olduğu gözlenmiştir (25,52±2,19). Konuyla ilgili fikri olmadığını belirten grubun puan ortalaması düşüktür (23,72±3,04). Gruplar arasındaki gözlenen fark istatistiksel olarak ileri düzeyde anlamlı bulunmuştur (GNAS $KW\chi^2=17,196$; $SD=2$; $p<0,001$), RPM $KW\chi^2=14,318$; $SD=2$; $p<0,01$), (EFG $KW\chi^2=15,877$; $SD=2$; $p<0,001$). İstatistiksel anlamlılığın “Evet” cevabını veren grubun GNAS ve alt ölçek ortalamasının “Hayır” (MW-U=69,066 adj $p=0,004$) ve “Fikrim yok” cevabını bildiren gruplara (MW-U=116,379 adj $p=0,015$) göre yüksek olmasından kaynaklandığı saptanmıştır.

Tablo 4-53: GNAS ve alt ölçek ortalaması ve bireylerin yasaların evlenme yaşını belirlemesi konusundaki görüşleri arasındaki ilişki

Yasalar evlenme yaşını belirlemeli mi?	GNAS*				RPM**			EFG***		
	N	Ort.	SS	Ortnc.	Ort.	SS	Ortnc.	Ort.	SS	Ortnc.
Evet	518	25,52	2,19	26	18,35	2,01	19	7,17	0,82	7
Hayır	75	24,61	2,46	25	17,83	1,94	18	6,79	1,09	7
Fikrim yok	18	23,72	3,04	25	17,17	2,38	18	6,56	1,04	7

* $KW\chi^2=17,196$; $SD=2$; $p<0,001$ ** $KW\chi^2=14,318$; $SD=2$; $p<0,001$ *** $KW\chi^2=15,877$; $SD=2$; $p<0,001$

5. TARTIŞMA

Bu araştırma İzmir ili Konak İlçesi'nde 20-69 yaş arası 612 erkek birey ile gerçekleştirilmiştir. Farklı sosyo-ekonomik düzeydeki erkeklerin çocuk evliliklere ilişkin görüşlerini incelediğimiz çalışmada Alt, Orta ve Üst SEK'lerdeki katılımcıların sosyo-demografik ve ekonomik özellikleri ile bireylerin kendileri ve ailelerindeki evlilik öyküsünün, çocuk evliliklere ilişkin görüşlerinin farklılaştığı saptanmıştır. Bu tezin tartışma bölümünde SEK'ler arasındaki fark ulusal ve uluslararası verilerle karşılaştırılarak sunulmuştur.

Sosyo-Demografik ve Sosyo-Ekonomik Değişkenler

Bu çalışmada hedeflenen örneklemin %97,1'ine ulaşılmıştır. Alt SEK içinde hedeflenen kişi sayısının %100'üne ulaşılırken Orta SEK'de %97,6'sına, Üst SEK'de %93,8'ine ulaşılmıştır. Alt SEK kümelerinde çalışmaya katılım için bireyler gönüllü ve istekli iken, Orta SEK ve Üst SEK'de uygun kişilere ulaşmakta zorluklar yaşanmıştır. Görüşmeyi kabul etmeme, uygun katılımcının evde bulunmaması, apartman görevlilerinin bazı binalara girişi engellemesi gibi nedenlerle hedeflenen sayının tamamına ulaşamamıştır.

Araştırma grubunun yaş ortalaması 43,19+12,9 yıl bulunmuştur. Yaş dağılımı açısından örneklem seçim kuralları ile uyumlu olarak SEK'ler arasında fark yoktur. Çalışmaya dahil olan bireylerin büyük çoğunluğu (%84,4) en uzun süre yaşadığı yerleşim yerinin İzmir olduğunu belirtmiştir. Araştırma grubu uzun süre yaşanan yer açısından da homojen bir gruptur.

Türkiye İstatistik Kurumu ortalama hane halkı büyüklüğünü 2018 yılında 3,4 hesaplamıştır. İzmir iline ait verileri incelediğimizde ortalama hane halkı büyüklüğü Türkiye ortalamasına göre düşüktür (115). İzmir'de tek kişilik hane halkı oranları ise ulusal verilerden yüksektir (Tek kişilik hane halkı oranı Türkiye: %16,1; İzmir: %18,7). Çalışmamızda ortalama hane halkı büyüklüğü Türkiye ortalaması ile aynı paralellikte 3,33 bulunmuştur. Ancak SEK'ler arasında ileri düzeyde anlamlı fark vardır. Alt SEK'de ortalama hane halkı büyüklüğü Türkiye ortalamasından yüksek, Üst SEK içinde ise İzmir verileri ile uyumludur. Üst SEK'de yaklaşık her 100 haneden 3'ü çekirdek aile ve daha fazla kişiden oluşurken Alt SEK içinde her 10 haneden 3'ü kalabalık hanelerdir. Hane halkı büyüklüğü çocuk evliliklerle ilgili çalışmalarda incelenen bir değişkendir.

Örneğin; Nepal’de yapılan bir çalışmada çekirdek ailedeki kız çocuklarının geniş ailelerdeki çocuklara göre evlenme olasılıkları yüksek bulmuştur (116). Bazı bölgelerde ise kalabalık hanelerdeki kız çocuklarının erken evliliğe karşı savunmasız olduğunu gösteren çalışmalar vardır. (13, 117)

Araştırmamızda herhangi bir okul mezunu olmayan, ortaokul ve lise mezunları ile yüksek lisans/doktorasını tamamlamış bireylerin oranı TÜİK 15 yaş üzeri erkeklerin bitirilen eğitim durumuna göre İzmir ili verileri ile benzer bulunmuştur. İlkokul mezunları ve yüksekokul/fakülte mezunlarının oranlarının ise İzmir ili verilerinden farklı olduğu saptanmıştır. Alt SEK’lerde katılımcıların eğitim durumu düşük düzeyde iken Orta ve Üst SEK’lerde yükselmektedir. Deniz ve arkadaşlarının sosyo-ekonomik düzey belirlemede kullanılacak değişkenlerin tanımlanması amacıyla gerçekleştirilen araştırması bulgularımızı destekler niteliktedir. Üst sosyo-ekonomik düzeyde üniversite ve lisansüstü eğitim mezunlarının, orta sosyo-ekonomik düzeyde çoğunlukla annelerde lise babalarda ise üniversite ve lisansüstü eğitim mezunlarının, alt sosyo-ekonomik düzeyde ise ilkokul/ortaokul mezunlarının fazla olduğu bulunmuştur (118). Eğitim fırsatlarından yoksun bırakılma çocuk evliliklerin önemli nedenlerinden biridir. Alt SEK’de eğitim düzeyinin düşük olması nedeniyle erken evlilik riski yüksektir.

Çocuk yaşta evliliklerin gerçekleştiği ortamın çok faktörlü bir yapıya sahip olduğu düşünüldüğünde eğitim durumu ile ilgili veriler çalışma durumu, gelir durumu, sosyal sınıf gibi diğer değişkenlerle değerlendirilmelidir. TÜİK verilerine göre 2018 yılında İzmir ilinde 15-64 yaş arası erkeklerde istihdam oranı %72,1’dir. İşsizlik oranı ise %10,8 hesaplanmıştır (119). Çalışmamızda işsiz olduğunu bildirenlerin oranı %6,6’dır. Öğrencilerin oranı ise %3,9’dur. Çalışanların oranı ise TÜİK İzmir verileri ile uyumlu olarak %72,13 bulunmuştur. Araştırmaya katılan bireylerin çalışma durumuna bakıldığında işsiz ya da düzensiz gelir getiren bir işte çalıştığını belirtenler Alt SEK’de çoğunluktadır. Orta ve Üst SEK’de büyük çoğunluk aylıklı özel sektör çalışanlarıdır. SEK’ler arasında sosyal sınıf açısından da dikkat çekici farklılıklar bulunmuştur. Alt SEK içinde her 4 kişiden biri mavi yakalı iken Orta SEK içinde her 4 kişiden biri, Üst SEK’de ise katılımcıların yarıya yakını beyaz yakalı ya da yüksek nitelikli çalışan sınıfındadır. Çalışma durumu ve sosyal sınıflarına paralel olarak Alt SEK’de hanelerin aylık geliri düşük, Orta ve Üst SEK’deki hanelerde yüksektir. Aynı şekilde sosyal güvencesi olmayan ya da yeşil kart sahibi katılımcılar en sık Alt SEK’dedir. Deniz ve arkadaşlarının çalışmasında gelir açısından yapılan değerlendirmede yüksek gelire sahip

aile bireylerinin üst sosyo-ekonomik düzeyde, düşük gelir sahiplerinin ise alt sosyo-ekonomik düzeyde olduğu gözlenmiştir (118). Gelir durumu, eğitim düzeyi ile doğrudan ilişkilidir. Eğitim düzeyi yükseldikçe bireylerin sahip oldukları iş fırsatları ve kazançları artmaktadır. Ege Genç İş adamları Derneği'nin yayınladığı bir raporda 2016 yılı eğitim düzeyine göre kişi başı aylık ortalama ücret hesaplanmıştır. Herhangi bir okul mezunu olmayanlar 779,73 TL aylık ücrete sahipken, lise mezunları 1583,33 TL; yüksekokul ve fakülte mezunları 2455,12 TL aylık ortalama ücrete sahiptir (120). Çocuk evlilikler sorununun hazırlayıcı faktörlerinden biri de yoksulluktur ve Alt SEK'deki hanelerde eğitim, çalışma ve gelir durumu dikkate alındığında kız çocukları risk altındadır.

Avrupa İstatistik Ofisi (Eurostat), 2017 yılında her bin kişilik nüfusa karşılık gelen evlenme sayılarını yayınlamıştır. Avrupa Birliği (AB)² üyesi ülkelerin kaba evlenme hızı binde 4,4 olarak hesaplanmıştır (121). Türkiye' de ise kaba evlenme hızı binde 7,1; 20-69 yaş arası evli erkeklerin oranı %69,2'dir. Türkiye İstatistik Kurumu'nun 2018 yılı verilerine göre İzmir ilinde 20-69 yaş arası erkeklerin %66,9'u evlidir. Hiç evlenmemiş erkeklerin oranı %25,3; dul, boşanmış ya da eşi vefat etmiş bireylerin oranı ise %7,1'dir (122). Araştırmamızda bireylerin medeni durumlarına ilişkin bulgular İzmir ili verileri ile uyumlu bulunmuştur.

Araştırmamızda Alt SEK'de çocuk sahibi olanların oranının yüksek olduğu gözlenmiştir. Üst SEK'de her 10 kişiden 9'u 1 ya da iki çocuğa sahipken Alt ve Orta SEK'de çocuk sayısı yükselmektedir. Alt SEK'de her 5 kişiden 1'inin 4 ya da daha fazla çocuğu vardır. Uluslararası alandaki çalışmalar aile yapısının, çocuk sayısının, doğum sırasının, kardeşlerin cinsiyetinin çocuk evliliklerle ilişkisine dikkat çekmektedir. Bu çalışmada akrabaları arasında ya da kardeşlerinde erken yaşta evlilik öyküsü olanlar Alt ve Orta SEK'de çoğunluktadır. Erken yaşta evlenenler çoğunlukla kız kardeşlerdir. Özellikle kardeşin cinsiyeti ile ilgili ileri analizler, en büyük kardeşin erkek olmasının, erken evlilik ile önemli ölçüde ilişkili olduğunu ortaya koymaktadır.

² AB üye ülkeleri: Avusturya, Belçika, Bulgaristan, Güney Kıbrıs Cumhuriyeti, Çek Cumhuriyeti, Danimarka, Estonya, Finlandiya, Fransa, Almanya, Yunanistan, Macaristan, İrlanda, İtalya, Letonya, Litvanya, Lüksemburg, Malta, Hollanda, Polonya, Portekiz, Romanya, Slovakya, Slovenya, İspanya, İsveç, Birleşik Krallık ve Hırvatistan

Araştırmalar bir erkek kardeşin varlığının 19 yaşına kadar evlilik olasılığını artırırken, bir kız kardeşin varlığının erken evliliği azalttığını göstermektedir. Güney Asya'da yaşça büyük kız kardeşlerin önce evlenmelerini sağlamak gibi güçlü bir toplumsal norm hakimdir. Araştırmacılar bu normun küçük yaştaki kız kardeşin evlilik olasılığını azalttığını düşünmektedir (123,124,125,126).

Araştırmamızda annesi 18 yaşından küçük yaşta evlenen bireyler Alt SEK'de çoğunluktadır. Her 10 katılımcıdan 6'sı annesinin 18 yaşından küçük evlendiğini bildirmiştir. Üst SEK'de ise yaklaşık 10 kişiden 6'sının annesi 19 yaşından büyük evlenmiştir. Uluslararası literatür araştırma bulgularımızı desteklemektedir. Alt SEK'de kız çocuklarının erken evlilik olasılığı Üst SEK'e göre daha yüksektir. (124,127,128) Sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeyi yükseldikçe ailede ilk evlenme yaşı da yükselmektedir.

Bireylerin Kendileri ve Ailelerindeki Evlilik Öyküsü

Araştırmamıza katılan bireylerin %74,3'ü (455 katılımcı) en az bir evlilik öyküsüne sahiptir. 455 kişiden 410'unun bir, 45'inin birden fazla evlilik öyküsü vardır. Üst SEK içinde birden fazla evliliği olan bireylerin oranı Alt ve Orta SEK'lere göre yüksektir. AB ve Ekonomik Kalkınma ve İş birliği Örgütü'ne (OECD)³ üye ülkelerin verilerine göre hali hazırda evli bireylerin %20'ye yakını boşanmış ya da dul bireylerdir. Araştırma verilerimizle kıyasladığımızda AB ve OECD ülkelerinde birden fazla evlilik oranları bizim bulgularımızın nerdeyse iki katı kadardır (129). Ülkemizde bir evlilik öyküsü fazladır.

Türkiye Aile Yapısı Araştırması (TAYA) 2016 bulgularına göre ülkemizde evliliklerin %97,1'i hem dini hem resmi nikah kıyılarak gerçekleşmiştir. Sadece dini nikah ile gerçekleştirilen evlilikler %1,1; sadece resmi nikah ile gerçekleştirilen evlilikler ise %1,8'dir. İzmir ili verileri ile ulusal verileri karşılaştırdığımızda dini nikah ile gerçekleşen evliliklerin oranı değişmemekle birlikte sadece resmi nikah kıyılan evlilikler İzmir ilinde %5 oranındadır (41). Türkiye'nin doğu illerinden batı illerine

³ OECD üye ülkeleri: Amerika Birleşik Devletleri, Almanya, Avustralya, Avusturya, Belçika, Çek Cumhuriyeti, Danimarka, Estonya, Finlandiya, Fransa, Hollanda, İngiltere, İrlanda, İspanya, İsrail, İsveç, İsviçre, İtalya, İzlanda, Japonya, Kanada, Kore, Letonya, Litvanya, Lüksemburg, Macaristan, Meksika, Norveç, Polonya, Portekiz, Slovak, Slovenya, Şili, Türkiye, Yeni Zelanda, Yunanistan.

doğru gidildikçe sadece dini nikah ile gerçekleşen evlilikler azalmaktadır (130). Araştırma bulgularımıza göre sadece resmi nikah ile gerçekleşen evliliklerin oranı ulusal veriler ve İzmir verileri ile kıyaslandığında çarpıcı biçimde yüksek bulunmuştur. Üst SEK içinde bireylerin yarıya yakını sadece resmi nikah ile evlilik gerçekleştirmiştir. Hane halkının refah ve eğitim düzeyi arttıkça resmi nikah ile gerçekleşen evliliklerin oranı da artmaktadır (130). Alt ve Orta SEK’lerde hem dini hem resmi nikah ile gerçekleşen evliliklerin sıklığı yüksektir. Alt ve Orta SEK’de dini uygulamaların yaygın olduğu, yasal olarak geçerli olan resmi kayıtların gerçekleştirildiği evliliklerle birlikte dini nikahın da yapıldığı gözlenmektedir. Alt SEK’de sadece dini nikah uygulamasının da halen devam ettiği gözlenmiştir. Pakistan ve Tanzanya gibi dini ve geleneksel yasaların yürürlükte olduğu bölgelerde dini kurumlardaki kayıt oranları yüksektir (69,131). Dini ve geleneksel yasaların 18 yaşın altındaki kız çocuklarının evliliğini onayladığı dikkate alındığında bu kayıtlar yasalara aykırı olmayan eylemin gerçekleştirildiği ortamı hazırlayan ve çocuk evliliklerini meşru hale getiren dayanaklardır.

Araştırmamızda herhangi bir nikah olmadan birlikte yaşadığını bildirenlerin oranı %1,8 bulunmuştur. Bu oran AB ülkelerinde %8, OECD ülkelerinde %10 civarındadır (129). Sosyal Trendler Enstitüsü’nün 2015 yılında hazırladığı rapor 18-49 yaş arası yetişkinler arasında evlilik oranlarının, önemli bölgesel farklılıklar olmasına rağmen, genellikle üst-orta ve yüksek gelirli ülkelerde daha düşük olduğunu göstermektedir. En yüksek evlilik oranlarına sahip Asya ve Orta Doğu’da ve bazı Afrika ülkelerinde düşük birlikte yaşam oranları dikkat çeker. Örneğin; Nijerya’da birlikte yaşam 1990’da %7’den 2008’de %1’e kadar düşmüştür. Dinin etkisi, özellikle İslami ve Hristiyan grupların evlilik öncesi cinselliği kontrol etme çabası düşüşte etkilidir. Latin Amerika’da ise birlikte yaşama oranları yüksek; resmi evlilik oranları düşüktür (132,133). Birlikte yaşama oranları çocuk evlilikler sorununu değerlendirmede ulusal ya da uluslararası düzeyden yerel düzeye odaklanmak ve sorunun farklı dinamiklerini tanımlamak açısından önemlidir. Covre-Sussai ve arkadaşlarının Latin Amerika’daki geleneksel ve modern birlikte yaşama tipolojisi ile ilgili araştırması birlikte yaşama olgularının kadın gruplarının güçlenmesiyle ilgili olduğuna dair bulgular sunmaktadır. Geleneksel birlikte yaşama tarzında kadınlar, eşleriyle çok genç yaşlarda, genellikle ergenlik döneminde ve 18 yaşından önce birlikte yaşamaya başlarlar. Bu tür bir birliktelik doğurganlığı yüksek olan, düşük eğitilmiş gruplar arasında gebelikle ve

ekonomik zorluklarla, aşırı yoksullukla baş etmek için bir stratejidir. Modern birlikte yaşama türleri, daha düşük doğurganlığa sahip, yaşça büyük, yüksek eğitilmiş kadınlar tarafından uygulanır. Latin Amerika’da ülkeler arasında geleneksel birlikte yaşama türünde genel bir düşüş olmasına rağmen, genç yaşta (genellikle ergenler arasında) birlikte yaşamaya başlayan kadınların yarısının geleneksel birlikte yaşama deneyimi olduğunu göstermektedir. (134). Brezilya 2010 nüfus sayımlarına göre; 10-17 yaş arası 7.141 erkek medeni ve dini nikah ile evlenmişken; herhangi bir nikah olmadan yaşayan erkek sayısı 87.887’dir. Kız çocukları için bu rakam oldukça çarpıcıdır ve Covre-Sussai ve arkadaşlarının geleneksel birlikte yaşam biçimine ilişkin bulgularını destekler niteliktedir. 24.742 kız çocuğu medeni ve dini nikah ile evlenmişken, 490.596 kız çocuğu herhangi bir nikah olmadan yaşamaktadır (98). Araştırma grubumuzun %1,8’i (n=9) evliliklerinde herhangi bir nikah olmadığını belirtmiştir ve bu 9 kişiden 8’i Alt SEK’dedir. Uluslararası alandaki çalışmalar da dikkate alınarak yerel düzeydeki birlikte yaşama deneyimlerinin çocuk evlilikler sorunu ve kız çocuklarına yönelik ayrımcılığın boyutları açısından değerlendirilmesi önemlidir. Özellikle 18 yaşın altındaki birlikteliklerin yasalar açısından da kabul edilemez olduğu düşünüldüğünde gerçekleştirilecek bilimsel çalışmaların konuyu daha derinlemesine sorgulaması gerekmektedir.

TAYA 2011’e göre Ege bölgesi ve İzmir ili akraba evliliklerinde en düşük oranlara sahiptir. İzmir ilinde her 10 evlilikten biri akraba evliliğidir. Aynı çalışmada sosyo-ekonomik statüye göre de değerlendirme yapılmış; alt ve orta sosyo-ekonomik statüde akraba evliliklerinin yaygın olduğu bulunmuştur. TAYA 2011 sonuçları araştırma bulgularımızla benzerdir (135). Araştırmamızda akraba evlilikleri en sık Alt SEK içinde gözlenmiştir. Akraba evlilikleri ile çocuk evlilikler arasındaki ilişkiyi araştıran çalışmalar bazı bölgelerde anlamlı düzeyde ilişkili olduğunu saptamıştır. Ertem ve Koçtürk’ün araştırmasında akraba evliliklerinin yarısının 18 yaş altında gerçekleştiği saptanmıştır. Ertem ve Koçtürk’e göre akraba evlilikleri kız çocuklarının üretme ve üreme kapasitelerini aile içinde tutarak ekonomik döngüye katkı sağlamaktadır (136). Yemen’de aralarında akrabalık ilişkisi olan her 10 evlilikten 6’sının 18 yaşından küçük yaşta gerçekleştiği; alt sosyo-ekonomik düzeyde yaygın olduğu saptanmıştır (137). Aynı çalışmada Katar, Tunus gibi akraba evliliklerinin yaygın olduğu ülkelerde ilk evlenme yaşının 20 yaş civarında olduğu ve akraba evlilikleri ile çocuk yaşta gerçekleşen evlilikler arasında anlamlı bir ilişki olmadığı

tespit edilmiştir (138). Aşiret ve kabile topluluklarında akraba evlilikleri ataerkil zihniyetin temelinde ekonomik nedenleri olan bir sonuç olarak karşımıza çıkar. Evlenecek çiftler sosyal ve kültürel sınırlamalarla karşı karşıya kalabilir. Zengin kabile topluluklarında bazı geleneksel uygulamalar devam ederken evlilik uygulamalarına ilişkin sosyal normlarda dönüşüm söz konusu olabilir.

Bu çalışmada her 100 evlilikten 4'ünde evlilikte başlık parası verildiği saptanmıştır. Başlık parası uygulaması Alt SEK içinde yaygındır. TAYA 2011 sosyo-ekonomik statüye göre yapılan değerlendirmede düşük sosyo-ekonomik statüde başlık parası uygulamasının görülme sıklığı yüksek iken, en üst sosyo-ekonomik grupta oldukça düşüktür (135). Başlık parası, çeyiz parası, gelin parası gibi uygulamalar arka planında ekonomik nedenler barındırdığı gibi sosyal bir norm olarak da çocuk evlilikler sorununu devam ettiren faktörlerdir. Örneğin Kırgızistan ve Kazakistan'daki başlık parası benzeri geleneksel bir uygulama olan Kalym⁴ küçük kardeşlerin eğitimini sürdürmenin bir yolu olabilmekte ve kız çocukları çocuk yaşta evlendirilmektedir (139). Tanzanya'da yapılan çalışmada her 10 kişiden 7'si başlık parası ve bu yolla sağlanan ekonomik kazanımların çocuk yaştaki evlilikler için önemli bir neden olduğu görülmüştür (69).

Türkiye'de kadınlar ve erkeklerin ortalama ilk evlenme yaşı yükselme eğilimindedir. 2005 yılında 26,5 olan erkeğin ortalama ilk evlenme yaşı 2018'de 27,8'e yükselmiştir. Kadınlar için ortalama yaş erkeklere kıyasla düşük olsa da 2005'de 23,2 olan ortalama ilk evlenme yaşı 2015 yılında 24,8'dir (122). TNSA 2013 sonuçları kadınların evliliği erteleme eğilimine dikkat çekmektedir. İzmir ilinde kadınlar ve erkekler için ortalama ilk evlenme yaşı Türkiye ortalamasından 1 yaş daha yüksektir. Araştırmamızda sosyo-ekonomik düzeye göre bireylerin ve eşlerinin ilk evlenme yaşını incelediğimizde Üst SEK bulgularımız İzmir verileri ile uyumludur; ancak Alt SEK'de ilk evlenme yaşı daha düşüktür. Alt SEK'den Üst SEK'e doğru ilk evlenme yaşının yükseldiği gözlenmiştir. Üst SEK'de katılımcılar arasında en düşük ilk evlenme yaşı 18 ve eşin ilk evlenme yaşı 17 iken, Alt SEK'de ilk evlenme yaşı 12 yaşa kadar düşmektedir. Üst SEK içinde bireyler evlilik yaşını en az 4 yaş geciktirmektedir. Beşpınar ve Beşpınar'ın TAYA 2011 verileri ile TÜİK evlenme istatistiklerini

⁴ Kalym: Damadın gelin için vereceği para.

inceledikleri çalışma araştırmamızdaki SEK'ler arasındaki anlamlı farkı destekler niteliktedir. Sosyo-ekonomik duruma göre ilk evlenme yaşı alt sosyo-ekonomik düzeydeki gruplarda düşük, orta ve üst gruplarda ise yükselmektedir (140). Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal İşler Dairesi, Nüfus Birimi'nin evlilik verilerine göre üst gelir grubundaki ülkelerde ilk evlenme yaşı yüksek iken düşük gelir düzeyindeki ülkelerdeki ilk evlenme yaşı daha düşüktür (141). OECD ve AB ülkelerindeki ilk evlenme yaşı Türkiye ortalamasının oldukça üzerindedir. Örneğin İsveç'te erkeklerde 36,6 yaş, kadınlarda 33,8 yaş olan ortalama ilk evlenme yaşı, Japonya'da erkeklerde 31,1 yaş, kadınlarda 29,4 yaşdır (129). Düşük gelir düzeyindeki ülkelerden Yemen'de kadınların ilk evlenme yaşı ortalama 23, erkeklerde ise 26,1'dir. Nepal'de ise kadınlarda ortalama 20,7 yaş, erkeklerde 23,8 yaşdır. Ulusal veriler ve kayıtlar ile yerel düzeydeki evlenme yaşına ilişkin veriler farklılaşmaktadır (141). Örneğin; Burkina Faso'da ulusal düzeyde ortalama 19,5 olan kadınlardaki ilk evlenme yaşı en fakir ile en zengin hane halklarında anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır. Ortalama ilk evlilik yaşı en yoksul hanelerdeki kızlarda 17 iken en zengin ailelerde 18,7'dir. Benin, Kamerun, Togo, Gine ve Mali gibi ülkelerde ilk evlenme yaşı ile eğitim, yoksulluk, kırsal ya da kent de yaşam arasında bir ilişki olduğu; evlilik yaşının 1 ya da 2 yaş geciktirilmesinde etkisi saptanmıştır. Bazı bölgelerde ilk evlenme yaşı en zengin olan gruptan en fakir olan gruba doğru bir düşüş gösterirken bazı bölgelerde sadece en zengin ve en yoksul gruplar arasındaki kızların evlenme yaşı arasında anlamlı bir fark bulunmuştur. Örneğin; Mali'de en zengin 20-24 yaş arası kadınların %51'i 18 yaşından önce evlenmişken orta-üst gelir düzeyinde bu oran %85, en yoksul hanelerde ise %83 bulunmuştur (12).

Eş seçiminde ve evlilik kararında kadınların erkeklere oranla söz sahibi olamadıklarını pek çok çalışma göstermektedir. Araştırma bulgularımız uluslararası alanda özellikle çocuk evlilik prevalansının yüksek olduğu bölgelerde yapılan çalışmalardan farklılık göstermektedir. Çalışmamızda evliliğe eşleri ile birlikte karar verenlerin oranı %60'ın üzerindedir. Alt SEK ve Orta SEK'de katılımcıların yarısı eşleri ile birlikte evlilik kararı aldıklarını bildirirken Üst SEK'de bu oran çok daha yüksektir (%80). Alt SEK ve Orta SEK içinde her 5 kişiden biri görücü usulü evlilik yaptığını belirtmiştir. Ailesinin kararı ile evlendiğini bildirenlerin oranı bizim çalışmamızda uluslararası literatürdeki benzer araştırmalarla kıyaslandığında oldukça düşüktür. Hindistan'da yapılan çalışmalar gençlerin eğitim düzeyinde artış olmasına rağmen halen eş seçiminde ve evlilik kararında özgür olamadıklarını göstermektedir.

Özellikle kadınların %90'ı ailenin seçtiği erkeklerle evlenmektedir. Evliliklerin %77'si 18 yaşın altındaki kız çocukları ile gerçekleşmektedir. Aileler çocuklarının ne zaman ve kiminle evlenecekleri konusunda karar verici konumdaki en önemli aktörlerdir (124). Nepal'deki çalışmalarda da ebeveynlerin karar verici oldukları evliliklerin sıklıkları fazladır. Genç evlilerle yapılan bir araştırmada bireylerin yarısından fazlası evliliğe karar verenin ebeveynleri olduğunu belirtmiştir. Yaklaşık her 5 kişiden biri evliliğe sadece babasının karar verdiğini belirtirken, her 4 kişiden biri evlilik kararını kendisinin aldığını bildirmiştir (142). Evlilik kararında en önemli aktörlerin ebeveynler olduğu Pakistan'daki araştırma da ortaya koyan önemli bir sonuçtur. Ancak ebeveynlerin rolleri konusundaki farklı görüşler dikkat çekicidir. Evliliğe karar verme sürecinde annelerin etkisi ifade edilmiştir. Evlenecek kız olgunluğa erişene kadar gelen tekliflerin uygunluğunu anne değerlendirir. Bazı katılımcılar annenin karar vermede etkili olduğunu söylerken bazı katılımcılar babanın tek başına karar aldığını belirtmiştir. Bulgulara göre babanın rolü nihai karar veren otorite ise de annelerin de sıklıkla kararlarda güçlü etkileri olduğudur. Anne saygın bir eş olarak babanın karar verme sürecinde aile ilişkilerini yöneterek arka planda güçlü bir etki gösterebilir (75). Spindler ve arkadaşlarının Nijer'de gerçekleştirdiği bir çalışmada erkeklerin yarısından çoğu (%56) evliliklerinde karar veren kişinin kendisini olduğunu belirtmiştir. Araştırmaya katılan erkeklerin %34'ü ise eşleriyle birlikte karar verdiklerini ifade etmiştir. Araştırmadaki ilginç bulgulardan biri evlilikte nihai kararı kendisinin verdiğini belirten 10 erkekten 8'inin karar verme sürecinde eşlerinin de katılımından söz etmesidir. Araştırmada evliliğe ailesinin karar verdiğini bildirenlerin oranı Asya ülkelerindeki çalışmalardan daha düşük bulunmuştur (143). Ülkemizde TAYA-2016'ya göre erkeklerin yarıya yakını görücü usulü evlenmiştir. Kendi kararı ve ailesinin onayı ile evlenen erkeklerin oranı ise %33,8'dir. Benzer bulgular araştırmaya katılan kadınlar için de geçerlidir. Ancak görüşü alınmadan ailesinin kararı ile evlenen erkeklerin oranı %9 iken bu oran kadınlarda %15 civarındadır (41). Üst sosyo-ekonomik düzeyde kendi kararı ile evlenenlerin oranı yükselmekte; görücü usulü evlenenlerin oranı azalmaktadır. Üst sosyo-ekonomik düzeyde görüşü sorulmadan evlenenlerin oranı ise çok düşüktür (140). Sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeyi arttıkça eş seçiminde ve evlilik kararlarında bireylerin özgür ve tam rıza ile evlilik gerçekleştirme olasılıkları da artmaktadır. Eğitim düzeyi ve gelir durumu yüksek bireylerin sosyal ve ekonomik alanlarda kararlarında daha özgür davranabildikleri söylenebilir.

Araştırmamızda bireylerin yaşadıkları çevredeki evlilik kararları incelenmiş; SEK'ler arasında farklılıklar gözlenmiştir. Üst SEK içinde evliliklerin evlenecek erkeğin ve kadının birlikte aldığı karar ile gerçekleştiğini belirtenlerin oranı Orta ve Alt SEK'e göre fazladır. Alt SEK ve Orta SEK içinde bireylerin yaşadığı çevrede evlilik kararlarında aile büyüklerinin, gelenek ve göreneklerin etkisi Üst SEK'e göre daha fazladır. Çocuk evlilik prevalansının yüksek olduğu bölgelerde yapılan çalışmalar ebeveynlerin özellikle hane reisi olan babaların ya da ailedeki diğer erkeklerin özellikle kız çocuklarının evlilik kararında nihai karar verici olduğu sıklıkla ifade edilmiştir (13,144). Diyarbakır'ın Bismil ilçesinde 2006 yılında gerçekleştirilen araştırmada evlilik kararlarının sıklıkla anne, baba ve evlenecek kadın ve erkeğin birlikte konuşmasıyla alındığı ifade edilmiştir (145). Tanzanya'da ulusal düzeyde gerçekleştirilen bir çalışmada her 5 erkekten biri evliliğin evlenecek kişinin kararı ile gerçekleştiğini, 4 erkekten biri ise sadece ebeveynlerin kararı olduğunu ifade etmiştir (69). Nepal'de gerçekleştirilen bir başka çalışmada evliliklerde kız çocuklarının %22,9'unun evliliklerine kendisinin karar verdiği bulunmuştur (142). Bu oran erkek çocuklarda biraz daha yüksek bulunsada bizim çalışmamızdaki bulgularla kıyaslandığında dikkat çekicidir bir bulgudur. Bizim araştırmamızda yaşadıkları çevrede kadının karar verici konumda olduğunu belirten katılımcı yoktur. Bu bulgu İzmir'in merkez ilçesinde bile kadının toplumsal statüsünde ve atfedilen değerde sorun olduğu şeklinde yorumlanabilir.

Bu çalışmadaki önemli bulgulardan biri bireylerin evlilik kararı ile ilgili görüşlerinin yaşadıkları çevredeki durumdan farklı olmasıdır. Katılımcıların büyük çoğunluğu evlilik kararının evlenecek kadın ve erkeğin birlikte aldığı karar olması gerektiği görüşündedir. Çoğu zaman aileler toplumdan dışlanma endişesiyle kabul gören uygulamaları sorgulamadan benimser ve uygulamaya devam eder. Ancak görüşleri sorgulandığında beklentiler farklılaşabilir. Alt SEK içinde yaklaşık her 10 kişiden biri aile kararının da sürece dahil olması gerektiği görüşünde olsa da ailelerin, gelenek ve göreneklerin evlilik kararındaki etkisinin az olması gerektiği ve evleneceklerin birlikte aldığı kararla evliliklerin gerçekleşmesi gerektiği görüşü tüm SEK'lerde hakim olan görüştür. Yaşanılan çevrede anne ve babanın ya da aile büyüklerinin evlilik kararında etkili olduğu durumun, evlenecek çiftlerin özgür iradeleri ile alacakları karara dönüşmesi yönünde bir beklenti olduğu açıktır. Orçan ve Kar'ın çalışması'nda da araştırma bulgularımıza benzer yaşanılan çevredeki evlilik kararları ile

incelenen görüşler arasında fark saptanmıştır. Evlilik kararı ile ilgili görüşler incelendiğinde en sık ifade edilen evlenecek kişinin kararı ile evliliğin gerçekleştirilmesi gerektiğidir (145). Schaffnit ve arkadaşlarının Tanzanya'nın kırsal bölgelerinde yapılan araştırmasında evlenecek çiftlerin ne zaman ve kiminle evleneceklerine kendilerinin karar vermeleri gerektiği, erkeklerin süreci başlatmasının önemli olduğu bulgusu çarpıcıdır. Ebeveynlerin rehberliğinde evli çiftin karar vermesi gerektiği de sıklıkla ifade edilen bir başka dikkat çekici bulgudur (146). Afrika'nın bir başka ülkesinde ise yapılan çalışmada katılımcılar bir kızın ne zaman evleneceğine ebeveynlerin ya da aile büyüklerinin karar verebileceği, babanın bu kararda etkili olması gerektiği görüşündedir (147).

Gerek yaşanan çevrede alınan kararlarda gerekse evlilik kararına ilişkin görüşler incelendiğinde araştırmamızdaki en dikkat çekici bulgu ulusal ve uluslararası literatürde de sıklıkla ifade edilen karar verici babanın bizim çalışmamızda hiçbir katılımcı tarafından ifade edilmemesidir. Baba yaşanan çevredeki evlilik kararlarında görünmez durumdadır. Aynı şekilde yaşadıkları çevrede kadının kararı ile evlenildiğini ifade eden katılımcı da olmamıştır. Çocuk evlilik oranlarının çok yüksek olduğu ülkelerde düşük sıklıklarda dahi olsa kadının adının telaffuz edildiği düşünüldüğünde çalışmamızdaki bu bulgu ülkemizde kadının statüsü ile ilgili değerlendirilmesi gereken bir bulgudur. Katılımcıların görüşleri sorulduğunda da kadınların karar verici olarak hiçbir katılımcı tarafından tanımlanmaması toplumsal cinsiyet normları açısından eşitlikçi olmayan, erkek egemen görüş ve tutumlara işaret etmektedir. Ancak aynı katılımcıların babayı karar verici olarak tanımlamamış olmaması da çelişkili bir durumdur ve derinlemesine araştırmalara ihtiyaç vardır.

Çocuk Evlilikler ile İlgili Görüşler

Araştırmamıza katılan bireylerin 18 yaş altı evliliklerin nedenlerine ilişkin görüşleri tüm SEK'lerde benzer bulunmuştur. Az eğitilmiş olmak 18 yaşın altında yapılan evliliklerin nedeni olarak en sık ifade edilendir. İkinci en sık verilen yanıt ise gelenek ve göreneklerdir. Ülkemizde yapılan bir çalışmada katılımcıların yarıya yakını; Nepal'de gerçekleştirilen bir başka araştırmada her 3 kişiden biri erken evliliklerin gelenek ve göreneklerin etkisiyle gerçekleştirildiğini belirtmiştir. Yoksulluk ise sadece %6 katılımcı tarafından erken evliliklerin nedeni olarak tanımlanmıştır (142,145). Afrika'da yoksulluk, çocuk evliliği için uygun ortamı hazırlayan bir faktör olarak belirtilirken (araştırma grubunun %32'si), geleneksel ve kültürel normlar ana faktör

(araştırma grubunun %41'i) olarak ifade edilmiştir (148). Görüş ve tutumların incelendiği araştırmalarda araştırmaya katılanların bakış açıları ve sorunu algılayış biçimleri farklı olabilir. Hindistan'ın çocuk evlilikler prevalansının en yüksek olduğu ikinci bölgesi Rajasthan'da yapılan bir çalışmada katılımcıların çoğunun çocuk evliliklerinin neden gerçekleştiğine ilişkin net bir cevabının olmaması dikkat çekici bir bulgudur. Katılımcılar toplumlarında çok yaygın bir uygulama olduğu ve aynı uygulamayı devam ettirdiklerini ifade etmiştir. Derinlemesine görüşmeler sonucunda ulaşılan iki temel bulgu dikkat çekicidir. Bunlardan ilki ekonomik nedenlerdir. Hindistan'da yaygın olan çeyiz parası gibi geleneksel uygulamalar aileleri evlilik masraflarını azaltmak için farklı baş etme yöntemleri bulmaya itmiş ve kızlarını erken evlendirmek de bu yöntemlerden birisi olmuştur. İkinci en önemli bulgu ise kız çocuklarının cinselliğini kontrol etme çabasıdır. Taciz ve tecavüzden korktukları için kız çocuklarını erken evlendirmeyi tercih eden aileler aynı zamanda kızların bekareti üzerinden tanımlanan toplumsal normların etkisiyle erken evlilik pratiğini sürdürmektedir (72). Gürcistan'da yapılan bir çalışma da benzer bir biçimde katılımcıların görüşlerinin altında yatan kök nedenlerin farklı olduğunu ortaya koymaktadır. Araştırmada 18 yaşın altındaki evliliklerin nedeni olarak ortaya çıkan sonuç aşık gençlerin erken evliliği tercih etmesidir. Derinlemesine analizler ebeveynlerin gençlerin özgürlüğünü kısıtlayıcı tutumları, evlilik öncesi cinselliği tabu olarak tanımlayan normlar ve evliliğin ergenlerin damgalanmadan cinselliği yaşayabilecekleri tek alternatif olması, yüksek işsizlik oranları ve ekonomik zorlukların aileler için evliliği zorunlu kılması, ilk evlenme yaşını erteleyen kızların damgalanma ve sosyal baskılarla karşı karşıya kalması gibi pek çok faktör bölgedeki çocuk evlilikler sorununun sadece aşık gençler bağlamında açıklanamayacağını ortaya koymaktadır (144). Bazı araştırmalar kadın ve erkeklerin çocuk evlilikler sorununun nedenlerine ilişkin farklı yorumlarına dikkat çekmektedir. Bartels ve arkadaşlarının Lübnan'da Suriyeli mültecilerle gerçekleştirdiği çalışmada çocuk evlilikler sorunun algılanışı ve nedenlerine ilişkin cinsiyete dayalı bakış açısı önemli bir bulgudur. Suriyeli kız çocukları ve anneleri hikayelerini daha çok güvenlik, korunma ve eğitim odağında; erkekler ise ekonomik, finansal ve kız çocuklarının cinsel sömürüsü üzerinden paylaşmaktadır (149).

Bizim çalışmamızda uluslararası araştırmalarda da sıklıkla ifade edilen eğitimde aksamalar ve okul bırakma 18 yaş altında gerçekleşen evliliklerin en önemli

sonuçlarından biri olarak ifade edilmiş ve tüm SEK'lerde katılımcıların hem fikir olduğu bir sonuçtur. Nepal'de gerçekleştirilen çalışma araştırma bulgularımızı destekler sonuçlara sahiptir. Okul bırakma, eğitimin yarım kalması erken evliliklerin önemli bir sonucu olarak ifade edilmiştir. Aynı çalışmada anne ve çocuk sağlığı riskleri katılımcıların yarıya yakını tarafından sağlık risklerinden biri olarak ifade edilmiştir. Katılımcıların büyük çoğunluğu sosyal yaşamdan uzakta, ayrımcılığa maruz kalacağını sosyal sonuçlarından birisi olarak belirtmiştir (142). Diyarbakır-Bismil'de gerçekleştirilen çalışmada erken yaş evliliklerinde en önemli riskler anne ölümü, bebek ölümü ve annenin biyolojik ve ruhsal sağlığının bozulması olarak ifade edilmiştir. Genç ve bekarların yaşça daha büyük ve evli olanlara göre erken evlilikler ve riskleri konusunda daha duyarlı oldukları bulgusu dikkat çekicidir. Aynı çalışmada erken evliliklerin hiçbir risk taşımayacağını belirtenlerin oranı ise %5 civarındadır (145). Agege ve arkadaşlarının çalışmasında literatürde erken evliliklerin halk sağlığı açısından olumsuz sonuçları sıklıkla ifade edilse de ebeveynlerin özellikle de sosyo-ekonomik durumu düşük olanların, halk sağlığı ile ilgili algılarına ve farkındalığına ilişkin eksiklik dikkat çekici bir bulgudur (128). Ancak farklı bölgelerde gerçekleştirilen çalışmalarda araştırmaya katılanların erken evliliğin sonuçlarına ilişkin bilgi ve farkındalık düzeyleri daha yüksek bulunmuştur. Örneğin; Tanzanya'da gerçekleştirilen ulusal araştırmada katılımcılar bebek ölümlerini, HIV/AIDS veya cinsel yolla bulaşan hastalıklara yakalanma ve aile içi şiddet mağduru olma riskini sıklıkla ifade etmiştir. Bu çalışma aynı zamanda erken evliliklerin eğitim fırsatlarının kaybına, kız çocuklarının kariyer fırsatlarından yoksun kalmasına, istihdamda yer alamamasına kadının güçlendirilmesi için gerekli en temel ekonomik araçlardan ve fırsatlardan yoksun kalmasına neden olduğunu da ortaya koymuştur (69). Araştırmamızda kız çocuklarının ruhsal sağlığını bozulması, aile içi şiddet mağduru olma riski sıklıkla ifade edilen sağlık sonuçlarıdır. Bebek ölümleri, sosyal aktivitelerdeki sınırlılık, cinsel yolla bulaşan hastalıklara maruziyet gibi riskler diğer araştırma bulgularından farklı olarak çalışmamızda düşük oranda ifade edilmiştir. Araştırmaya dahil olanların kimler olduğu, içinde yaşadıkları çevre, erken evlilik deneyimleri katılımcıların bilgi ve farkındalığına ilişkin farklılıkların nedeni olabilir.

Araştırmamızda kadınlar ve erkekler için uygun olan ilk evlenme yaşı ile ilgili görüşlerin SEK'ler arasında farklılaştığı ve bu farkın ileri düzeyde anlamlı olduğu saptanmıştır. Alt SEK'de bireylerin büyük çoğunluğu kadınlar için uygun evlilik yaşının

25 yaş altı olduğu görüşündedir. Orta SEK’de katılımcıların yarıya yakını 21-25 yaş aralığını, Üst SEK’de ise 26-30 yaş aralığını kadınlar için ilk evlenme yaşı olarak belirtmiştir. TAYA-2016 cinsiyete göre ayrıştırılmış verileri incelediğimizde erkeklerin %50,1’i kadınlar için en uygun yaş aralığını 20-24; erkekler için ise 25-29 yaş aralığı olarak bildirmiştir (41). Uluslararası alanda yapılan çalışmalar ilk evlenme yaşı ile ilgili görüşlerin bölgeler arasında farklılaştığını göstermektedir. Brezilya’da gerçekleştirilen bir çalışmada erkeklerin %97’si kadınların ve erkeklerin 18 yaşından büyük evlenmeleri gerektiği görüşündedir (98). Tanzanya’daki çalışmalarda ilk evlenme yaşının 18 yaşın altında gerçekleşmesi gerektiğini düşünenlerin oranı %14’dir. Araştırma grubunda her 10 kişiden 7’si 18-20 yaş aralığını ideal evlilik yaşı olarak belirtmiştir (69). Tanzanya’nın kırsal bölgelerinde gerçekleştirilen bir başka çalışmada da benzer bulgulara rastlanmaktadır. Kadınlar için 18 yaş, erkekler için 22 yaş en uygun evlilik yaşı olarak bulunmuş; araştırmaya katılanlar erkeklerin kadınlardan yaşça büyük olmaları gerektiğine dikkat çekmiştir (146). Adamu ve arkadaşlarının Nijerya’daki araştırmasında diğer çalışmalardan farklı olarak araştırmaya katılanların %56,7’si kadınların 18 yaşından önce evlenmesinin uygun olduğunu ifade etmektedir (147). Malavi’de gerçekleştirilen bir araştırmada da katılımcıların yarısından fazlası kadınların 18 yaşından önce evlenmesi gerektiğini görüşündedir (150). Kamerun’da Nijerya’daki ve Malavi’deki çalışmaları destekler nitelikte bulgular dikkat çekicidir. Araştırma grubunun %89’u kızların ilk mensturasyonunda ailelerinin evinde olmaması gerektiğini düşünmektedir (148). Hindistan’ın kırsal bölgelerinde yapılan bir çalışmada da ideal yaş erkekler için ortalama 16,5, kızlar için 14 yaş bulunmuştur. Araştırmaya katılanların yarısı erkeklerin 15-18 yaşları arasında evlenmesi gerektiğini belirtmiştir. Kız çocukları için bildirilen yaşlar ise çok daha çarpıcıdır. Araştırma grubun yarıya yakını 14 yaş ve altını işaret ederken diğer yarısı 15-18 yaşlarını belirtmiştir. 19 yaş üstünü kızlar için ideal yaş olarak tanımlayan sadece %2,4’lük bir gruptur (72). Ülkemizde ise Bismil’deki yapılan çalışmada 18 yaşından önce evlenilmesi gerektiğini düşünenlerin oranı %5,18’dir (145). Çalışmamızda kadınların 18 yaş altında evlenmesi gerektiğini düşünenlerin oranı %3,9 bulunmuştur. Alt SEK içinde bu görüşte olanlar fazladır. Türkiye’nin batı bölgesinde sosyo-ekonomik durum azaldıkça her 100 kız çocuğundan 4’ü erken evlilik riski ile karşı karşıyadır.

Bu çalışmada her 10 kişiden biri erkeklerin bir iş sahibi olması gerektiğini belirtirken, her 5 kişiden biri askerliği bitirmiş olmayı evlenmek için uygun zaman

olarak ifade etmektedir. Askerlik Alt SEK içinde erkeklerin ilk evlenme yaşı için en sık ifade edilendir. Alt SEK içinde her üç kişiden biri erkeklerin askerliğini yaptıktan sonra evlenmesini uygun görürken, Üst SEK içinde her 10 kişiden biri için askerlik belirleyicidir. Askerliği tamamlamak ve iş sahibi olmak erkeklik sürecinde atılması gereken adımlardır. Sosyo-ekonomik düzey ve kültürel farklılıklara göre askerlik kutsal bir görev olarak algılanabileceği gibi aşılması gereken bir süreç olarak da tanımlanabilmektedir. (151,152) Taylor ve arkadaşlarının gerçekleştirdiği araştırmada evlilik ve evlilik yaşına ilişkin toplumsal cinsiyet temelli bulgular dikkat çekicidir. Erkeklerin evlenmeden bir meslek sahibi olması gerektiği; kızların daha erken yaşta bedenleri geliştiğinde ergenlik ile birlikte evlilik ya da birlikte yaşam için uygun olabilecekleri ifade edilmiştir (98). Zambiya’da gerçekleştirilen nitel bir araştırmada erkeklerin sakalı çıktığında evlenmeye hazır olduklarını ifade eden katılımcılar olmuştur (153). Tanzanya’da erkeklerin okulda iken evlenmemesi gerektiği ifade edilmektedir. Maddi bağımsızlık erkeklerin evlenme zamanı için en sık ifade edilen görüştür. Bir erkeğin evlilik için yaştan bağımsız olarak öncelikle ailenin geçimini sağlayabilecek duruma gelmesi gerektiği belirtilmiştir (146).

Bu çalışmada kadınların çocuk sahibi olma yaşı ile ilgili görüşlerin SEK’ler arasında farklılaştığı bulunmuştur. Katılımcıların yarıya yakını 26-30 yaşlarını kadınların çocuk sahibi olma yaşı olarak belirtmiştir. Ancak Alt SEK’deki bulgular daha düşük bir yaş aralığını göstermektedir (21-25 yaş). Ülkemizde Bismil örneğinde araştırma grubunun yarıya yakını 25 ve üzeri yaşı ideal çocuk sahibi olma yaşı olarak belirtmiştir. (145). Peru’da gerçekleştirilen bir çalışmada ise erkek katılımcılar 25-27 yaş aralığına işaret etmektedir (153). Brezilya’da yapılan bir çalışmada araştırmaya katılanların %95’i kadınlar için çocuk sahibi olma yaşını 18 yaş ve üstü olarak bildirmiştir (98). Benzer bir bulgu Vietnam’daki çalışma da dikkat çekicidir. Araştırmaya katılan ebeveynlerin %90’ı kız çocuklarının çocuk sahibi olabileceği yaş aralığını 21-30 yaş aralığı olarak ifade etmiştir. Peru’da bu oran %75, Etiyopya’da %70, Hindistan ise %60 civarındadır. Hindistan’da araştırmaya katılanların %16,4’ü kız çocukları için çocuk sahibi olma yaş aralığını 10-20 yaş olarak bildirmiştir. Bu oran Etiyopya, Vietnam ve Peru’da %4 civarındadır (153).

Yasalar ve yasaların asgari evlilik yaşı olarak 18 yaşı belirlemesi çocuk evlilikler sorunun önlenmesinde önemli bir adımdır. Ancak asgari yaştan 18 yaş olarak belirlenmesi yeterli değildir. Asgari evlilik yaşını düzenleyen mevzuattaki cinsiyet

ayırımı hükümler ve istisnalar kız çocuklarının, ebeveyn izni ile erkeklerden daha genç yaşta evlenmelerine izin vermektedir. Birçok ülkede, asgari evlilik yaşı veya hiçbir asgari şart koymayan geleneksel ve dini kanunlar kız çocuklarını çocuk evliliğine karşı koruyamamaktadır. Arthur ve arkadaşlarının gerçekleştirdiği araştırmanın bulgularına göre asgari evlilik yaşını 18 olarak belirleyen yasalara sahip ülkelerin oranı %88'dir. Aile onayı ve diğer istisnalarla evlilik yaşını belirleyen ülkeleri dikkate aldığımızda sadece %9 oranında ülke istinasız 18 yaş asgari yaş olarak belirlemiştir. Yüksek gelirli ülkelerin %85'inde kadınlar ve erkekler için asgari evlilik yaşı aynıdır. Bu oran düşük ve orta gelirli ülkelerde daha düşüktür. Sudan'da kız çocukları ergenliğe girince, İran'da 13 yaşında, Çad'da 15 yaşından sonra evlilik mümkündür. Tanzanya'da mahkeme kararı ile 14 yaşında, aile onayı ile 15 yaşında evlenebilir (27). Türkiye'de ise 17 yaşında ebeveyn izni ile, 16 yaşında ise mahkeme kararı ile evliliğe izin verilmektedir (65). Araştırmamızda katılımcıların yasalardaki evlenme yaşına ilişkin bilgisi sorgulanmıştır. Her 10 kişiden 7'si yasalardaki evlenme yaşının 18 yaş olduğunu bilmektedir. Saha çalışması gözlemlerimize göre yasaların mahkeme kararı ile 16 yaşındaki evliliğe izin verdiğini belirtenler Üst SEK içindeki bireylerdir. Alt SEK'de her 5 kişiden birinin yasalardaki evlilik yaşı ile ilgili bilgisi yoktur. Çocuk evlilik prevalansının yüksek olduğu Hindistan, Pakistan gibi ülkelerde yapılan araştırmalarda bireylerin evlilik yaşı ile ilgili yasaları bildikleri saptanmıştır. Ancak yasalar uygulamayı önleyememektedir (72,75). Afrika'daki bir çalışmada araştırmaya katılanların yarısından fazlasının (%61) erken ve zorla evliliğin ne olduğunu ve bu konuda yasaların olduğunu bildikleri, erken evlilik uygulamasını meşrulaştıran geleneksel ve dini normlar hakkında, çocuk evliliğini yasaklayan yasalardan daha fazla bilgi sahibi olduğu önemli bir bulgudur (148). Gürcistan'da yapılan çalışma çocuk evliliğini yasaklayan yasaya ilişkin yüksek farkındalığa rağmen, kültürel ve dini normların yasalarla çeliştiği noktalarda uygulamaların zayıf kaldığını göstermektedir (144). Afrika'daki bir başka çalışmada ise çocuklarını evlendirmiş 6 yetişkinden 5'inin, çocuk evliliğine dair medeni ya da geleneksel yasalar hakkında bilgisinin olmadığı ancak çocuk evliliklerini 18 yaşın altında evlilikler olarak tanımlaması dikkat çekici bir bulgudur (69). Çalışmamızda bireylerin yasaların evlilik yaşını belirlemesi ile ilgili görüşleri de sorgulanmış ve SEK'lere göre farklılık saptanmıştır. Üst SEK'de her 10 kişiden 9'u yasaların evlilik yaşını belirlemesi gerektiğini düşünmektedir. Alt SEK içinde yasaların evlilik yaşını belirlemesini onaylayanların oranı daha düşüktür.

Toplumsal Cinsiyet Normları Tutum Ölçeği (GNAS)

Bu araştırmada erkeklerin toplumsal cinsiyet normları ile ilgili tutumlarını ölçmek amacıyla Toplumsal Cinsiyet Normları Tutum Ölçeği (GNAS) kullanılmıştır. Ölçek ile sosyo-demografik ve ekonomik değişkenler, bireylerin evlilik öyküsü ve çocuk evlilikleri ile ilgili görüşleri karşılaştırılmıştır.

Ölçeğin iç tutarlılık katsayısı Cronbach's Alpha değeri 0,706 olarak hesaplanmıştır. Erkeklerin Hak ve Ayrıcalıkları (RPM) alt ölçeği Cronbach's Alpha değeri 0,764; Kız Çocukları için Eşitlik (EFG) alt ölçeği Cronbach's Alpha değeri 0,444 bulunmuştur. GNAS ve RPM alt ölçeği için ölçümlerin güvenilir ve kabul edilebilir olduğunu söyleyebiliriz; ancak EFG alt ölçeği katsayısı oldukça düşüktür ve alt boyutun ölçümü düşük güvenilirliktedir. Uçan ve arkadaşlarının geçerlik ve güvenirlik çalışmasında GNAS Cronbach's Alpha değeri 0,726; RPM Cronbach's Alpha değeri 0,772; EFG Cronbach's Alpha değeri 0,581 bulunmuştur (113). Afganistan'da gerçekleştirilen bir çalışmada da GNAS aynen uygulanmış; RPM Cronbach's Alpha değeri 0,693; EFG alt boyutunun Cronbach's Alpha değeri ise düşük güvenirlik düzeyinde 0,545 bulunmuştur (154). Ölçeğin EFG alt boyutunda kız çocuklarının eşitliği ile ilgili görüşleri yeterince değerlendirmedeği şeklinde de yorumlanabilir.

Uçan ve arkadaşlarının geçerlik ve güvenirlik çalışmasında GNAS ve alt boyutlarının ortalama ve standart sapması araştırmamız sonuçları ile benzer bulunmuştur (113).

Araştırmaya katılan bireylerin Alt SEK içinde GNAS ve RPM ortalamaları düşüktür. Orta ve Üst SEK'lerde bireylerin toplumsal cinsiyet normları ile ilgili tutumlarında daha eşitlikçi oldukları gözlenmiştir. GNAS maddeleri tek tek incelediğinde de Üst SEK'deki bireylerin eşitlikçi yanıtları dikkat çekmektedir. EFG alt ölçeği ile SEK'ler arasında da anlamlı bir fark bulunmadığı ve erkeklerin hangi sosyo-ekonomik düzeyden olursa olsun kız çocuklarının eşitliği ile ilgili konularda hem fikir olduğunu söylemek mümkün olabilir.

GNAS ve Sosyo-demografik ve Sosyo-ekonomik Değişkenler

Eğitim durumu, sosyal sınıf, gelir durumu, sosyal güvence varlığı, medeni durumu, annenin ilk evlenme yaşı, ailesinde erken evlilik öyküsü olma durumu ile EFG alt ölçek ortalamaları incelendiğinde gruplar arasında anlamlı bir fark saptanmamıştır. Ölçeğin Waszak ve arkadaşları tarafından geliştirilen ve sadece kadınlarda uygulanan orijinal çalışmasında da EFG alt boyutu ile okur yazarlık durumu, yaşanan yer

değişkenleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır (155). RPM alt boyutunda ise kentlerde yaşayan ve okuryazar olan kadınların eşitlikçi inanışlara sahip olduğu saptanmıştır. Yaş ve çocuk sayısı ile negatif yönde bir ilişki tespit edilmiştir; yaşça büyük ve daha fazla çocuğa sahip olan kadınların eşitlikçi rolleri benimseme olasılığı düşük, erkekler için artan haklar ve ayrıcalıklar fikrini destekleme olasılığı daha yüksek bulunmuştur.

Çalışmamızda yaş aralığına göre yapılan değerlendirmede ise sadece EFG alt boyutunda gençlerin daha az eşitlikçi tutumları çarpıcı bir bulgudur. Ölçeğin iç tutarlılık katsayısı dikkate alındığında ölçümün düşük güvenilirlikte olduğu düşünülebilir; ancak 20-29 yaş grubundaki gençlerin geleneksel yanıtlarının 50-59 ve 60-69 yaş gruplarına göre daha fazla oluşu ve ölçek ortalamasının düşük bulunması toplumsal cinsiyet normları açısından kızlar için eşitlikçi olmayan tutumlara işaret etmektedir. Uluslararası alanda yaş değişkeni ile toplumsal cinsiyet rolleri, cinsiyetçi kalıp yargılar, eşitlikçi tutum ve inanışların karşılaştırıldığı çalışmalarda farklı bulgulara rastlanmaktadır. Bazı bölgelerde yaşlı erkekler toplumsal cinsiyet eşitliği ile ilgili geleneksel ve muhafazakar görüşleri sürdürürken, orta yaşlı ve genç erkekler arasında kadınların eşitliği ile ilgili daha ılımlı görüşlere dair işaretler vardır. Bazı bölgelerde ise tam tersi daha yaşlı erkeklerde toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlar eşitlikçi iken gençlerin geleneksel tutumları dikkat çekmektedir (156,157). Çalışmamızda da benzer bir biçimde daha yaşlı grubun eşitlikçi rolleri benimsediği, gençlerin geleneksel cinsiyet normlarından daha fazla etkilendiği görülmektedir. EFG alt boyutunun düşük güvenilirlik düzeyinde olması bu sonucu tartışılabilir hale getirilebilir; ancak geleneksel yanıtların 20-29 yaş grubunda fazla olması küresel düzeyde devam eden muhafazakarlaşmanın özellikle genç nesli etkilediği şeklinde de yorumlanabilir.

Eğitim düzeyi pek çok çalışmada toplumsal cinsiyet eşitliği için belirleyici bir değişkendir ve yüksek eğitim seviyesine sahip grupların yüksek eşitlikçi tutum ve düşük cinsiyetçi kalıp yargılara sahip olduğu saptanmıştır (158,159,160). Türkiye'de Toplumsal Cinsiyet ve Kadın Algısı Araştırması'nda (2019) eğitim durumu yükseldikçe bireylerin daha eşitlikçi toplumsal cinsiyet algısına sahip oldukları bulunmuştur (161). Eğitime erişim geleneksel toplumsal cinsiyet normlarındaki değişim için kilit faktör olarak tanımlanmaktadır. Özellikle kız çocuklarının eğitim fırsatlarına erişimi ve devamlılığın sağlanması erken evliliğin engellenmesinde kilit rol oynamaktadır. Çocuk evlilikler sorunu birden çok faktörün birbirini etkilediği bir ortamda çoğalır. Bu sebeple

sadece eğitime erişim yeterli olmayabilir. Geleneksel cinsiyet normlarından ve cinsiyete dayalı ayrımcı uygulamalardan uzak ve eşitlikçi içeriğe sahip eğitim çocuk yaşta gerçekleşen evliliklerin hazırlayıcısı birden çok faktöre etki ederek önleyebilir (162). Araştırmamızda eğitim düzeyi ve gelir durumu yüksek grup, sosyal güvencesi olanlar, yüksek nitelikli çalışanlar, aylıklı/ücretli memurlar daha eşitlikçi rolleri; eğitim düzeyi düşük grupların, niteliksiz hizmet çalışanlarının, düzensiz gelir getiren işte çalışan, gelir durumu düşük bireylerin ise geleneksel cinsiyet rollerini benimsediği saptanmıştır. Çocukların cinsiyeti de babaların toplumsal cinsiyet eşitliği konusundaki farkındalığı ya da tutumlarında etkili olabilir. Çalışmamızda kız çocuk sahibi olanların ölçek ortalaması yüksek bulunmuştur. Kız çocuk sahibi babaların daha eşitlikçi tutumlarının olması çarpıcı bir bulgudur.

Araştırmaya katılan bireylerden bekar/hiç evlenmemiş olanların GNAS ve RPM ortalaması yüksek bulunmuştur. Toplumsal cinsiyet eşitliğine ilişkin tutumları araştıran bazı çalışmalarda ise araştırma bulgularımızdan farklı olarak bekar erkeklerin cinsiyetçi kalıp yargılara sahip olduğu saptanmış; bazı çalışmalarda ise medeni durum ile cinsiyet normları ile ilgili tutumlar arasında anlamlı bir ilişki tespit edilememiştir (157,158).

Geleneksel toplumsal cinsiyet normları toplumda ve aile içinde bireylerin tutum ve davranışlarını şekillendirir. Ayrıca aile içinde geleneksel cinsiyet normlarıyla ilişkili inanç ve tutumlar çocuk evliliklerin sürdürülmesine neden olan faktörlerden biridir (85). Bu bağlamda çalışmamızdaki bulgular dikkat çekicidir. Annesinin evlenme yaşı 15'den küçük olanlar ile ailesinde erken evlilik öyküsü olanların GNAS ölçek ve RPM alt ölçek ortalaması düşük; geleneksel cevapları fazladır. Eşit olmayan cinsiyet normlarını benimseyen bireylerin kız çocuklarına yönelik cinsiyete dayalı ayrımcı uygulamaları ve çocuk yaşta evliliği devam ettirmesi muhtemeldir.

GNAS ve Bireylerin Kendileri ve Ailelerindeki Evlilik Öyküsü

Araştırmamızda dini nikah uygulamasının Alt SEK içinde yaygın olduğu gözlenmiştir. Bireylerin evlilik öyküsü ile ölçek ortalaması incelendiğinde sadece dini nikah ile evlenen grubun ölçek ortalaması düşüktür ve daha az eşitlikçi görüşlere sahiptir. Araştırmalar çocuk yaşta gerçekleşen evliliklerde sadece dini nikah uygulamasının yaygın olduğunu göstermektedir (117,140,163). Sadece dini nikah ile gerçekleşen evliliklerde kadınlar eşit medeni haklara sahip değildir. Bu uygulamanın temelinde kadına yönelik ayrımcı, eşitlikçi olmayan normlar yer alır. Geleneksel

cinsiyet normları kadınlar ve kız çocukları için dezavantajlı ortamı hazırlayarak çocuk evlilik gibi zararlı uygulamaların sürmesine neden olur.

Akraba evlilikleri ve evlilikte başlık parası uygulaması ekonomik nedenleri olsa da toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin bir sonucu olarak karşımıza çıkar. Ataerkil yapıda erkeğe atfedilen rol soyun devamını sağlayan ailenin reisi, karar alan ve yöneten, gücü elinde tutandır. Kadın bu yapıda erkek ile eşit konumda değildir. Başlık parası, çeyiz parası gibi uygulamalar da kadının bu ikincil konumunun bir sonucudur. Geleneksel toplumsal cinsiyet normlarını sürdüren ve muhafaza eden aşiret, kabile, sülale içinde akraba evliliklerine ve başlık parası uygulamasına sıklıkla rastlanır (164,165). Araştırmamıza katılan bireylerden eşleri ile arasında akrabalık ilişkisi olanların ve evliliklerinde başlık parası verdiğini belirtenlerin daha az eşitlikçi tutumlarının olması şaşırtıcı değildir.

Araştırmaya katılan bireylerin ilk evlenme yaşı yükseldikçe GNAS ortalaması da yükselmekte, eşitlikçi tutumlar gözlenmektedir. Erken evlilikler ve cinsiyet normları ile ilgili yapılan bir çalışmada araştırma bulgularımıza benzer bir biçimde ilk evlilik yaşı küçüldükçe bireylerin geleneksel cinsiyet normlarını destekleyen inanış ve tutumlara sahip oldukları saptanmıştır (166). Uluslararası literatürdeki pek çok çalışmanın tersine Etiyopya’da gelir ya da servetin ilk evlenme yaşı üzerinde anlamlı bir etkisi olmadığı, en zengin hanelerde ortalama ilk evlenme yaşı 10,4 yaş iken düşük ve en düşük gelirli gruplarda ise 15,2 ve 18,7’ye yükselmektedir. Etiyopya’da eğitimin, kırsal ya da kentsel alanda yaşamının ilk evliliğin 1 ya da 2 yaş ertelenmesinde etkili olduğu bulunmuştur (167). Evans kentsel alanlarda hizmetlere erişimin toplumsal cinsiyet eşitsizliğini dönüştürme kapasitesine vurgu yapmaktadır. Evans’a göre kırsal alandaki homojenlik toplumsal cinsiyet normlarının tartışılmasını engelleyebilir; cinsiyetçi kalıp yargılar güçlenir, çoğalır ve sürekli hale gelir (168). Eğitimin de eşitlikçi cinsiyet normları için belirleyici olduğunu gösteren araştırmalar mevcuttur (162). Etiyopya örneğinde eğitimin ve yaşanan yerin evlilik yaşı üzerinde etkili olmasının kök nedeni geleneksel cinsiyet normları olabilir.

Uluslararası sözleşmeler kadın ve erkelerin eşit haklara sahip olduğu ilkesinden hareketle evlilik kararının özgür ve tam rıza ile gerçekleştirilmesini vurgular (44). Eş seçimi ve evlilik kararı bireylerin geleneksel ya da eşitlikçi tutumları için belirleyici olabilir. Araştırmamızda kendi kararı ve aile onayı dışında evlenen grupta GNAS ölçek ve RPM alt ölçeği ortalaması yüksek; eşitlikçi tutumlar dikkat çekicidir. Kaçarak

evlendiği bildiren gruptaki GNAS ölçek ve RPM alt ölçek ortalamaları düşük iken EFG alt ölçeğinde kaçarak evlendiğini belirten grubun ortalaması yüksek, görücü usulü evlendiğini belirten grup ortalaması düşüktür. Başka bir deyişle kaçarak evlendiğini bildiren grubun kızlar için eşitlikçi tutumları daha fazla, görücü usulü evlenen grubun daha azdır. RPM alt ölçeğinde düşük ortalama erkeklere daha fazla hak ve ayrıcalık tanınması gerektiği görüşünün bir sonucudur ve kızların eşitliği için daha fazla mücadele gerekliliğine işaret eder. Bu ölçekten düşük ortalama puan alan bireyin EFG alt ölçeği puan ortalamasının yüksek olması çelişkili bir sonuç gibi görünebilir. Bu sonuç EFG alt ölçeğinin ölçüm güvenilirliğinin düşük olması nedeniyle yeniden incelenebilir. Saha çalışmasındaki gözlemlere dayanarak kaçarak evlendiğini bildiren grubun daha derinlemesine araştırılması da gerekmektedir. Roman ailelerin yoğun yaşadığı mahallelerden elde edilen bu sonuç, Romanlar özelinde kadının konumunun, toplumsal cinsiyet rollerinin ve normlarının algılanış biçimlerinin bu gruptaki erken evliliklerle ilişkisini daha derinlemesine araştırma gereğini ortaya koymaktadır.

Ataerkil yapıda özellikle kız çocuklarının evlilik kararında aile içindeki erkeklerin nihai kararı önemlidir. Araştırmalar çocuk evlilik prevalansının yüksek olduğu bölgelerde karar vericilerin erkek aile büyükleri olduğunu göstermektedir (69,75). Çalışmamızda yaşadıkları çevrede erkeğin kararı ile evliliklerin gerçekleştiğini belirtenlerin daha az eşitlikçi tutumlara sahip olduğu; evlenecek çiftlerin birlikte aldığı kararın önemli olduğunu belirtenlerin daha fazla eşitlikçi tutumlara sahip olduğu bulunmuştur. Evlilik kararı ile ilgili görüşleri incelediğimiz de de benzer bulgular dikkat çekmektedir. Erkek kararını onaylayanların geleneksel yanıtları şaşırtıcı değildir.

GNAS ve Çocuk Evliliklerle İlgili Görüşleri

Kadınların evlenme yaşı ile ilgili görüşleri incelediğimizde Alt SEK içinde diğer SEK'lere göre en sık düşük yaş aralığının en uygun evlenme yaşı olarak belirtildiğini ifade etmiştik. GNAS ölçek ortalaması ile yapılan değerlendirmede kadınların 18 yaşından küçük evlenebileceğini belirtenlerin geleneksel cevapları dikkat çekicidir ve ölçek ortalaması diğer gruplara göre daha düşüktür. RPM ve EFG alt ölçek ortalamaları da benzer bir biçimde ilk evlenme yaşını yüksek bildirenler de yüksek, düşük bildiren gruplar da düşüktür. Erken yaşta kız çocuklarının evlenebilecekleri görüşü toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin sonucu olarak karşımıza çıkar. Evlilik yaşı ile ilgili toplumsal normlar ve cinsiyete dayalı beklentiler kız çocuklarına yönelik ayrımcı, erkeklere yönelik ayrıcalıklı tutumları yaratır (8,85).

Erkeklerin ilk evlenme yaşı ile ölçek ortalaması karşılaştırıldığında ilk evlenme yaşını 18 yaşından küçük belirtenler ve askerliğin evlilik için belirleyici olduğunu bildirenlerin ölçek ortalamaları düşük ve daha az eşitlikçi tutumlara sahip olduğu saptanmıştır. Toplumsal cinsiyet rolleri toplumda kadın ve erkek olmayı tanımlar. Askerlik erkeklik kurgusu içinde önemli bir adımdır. Askerliğini yapmamış olanlar bir anlamda eksik ya da kusurlu sayılır. Sosyo-ekonomik düzeyi yüksek gruplarda askerlik yaşamın bir aşamasında çalışma hayatı öncesinde aşılması gereken bir zorunluluk olarak algılanabilir (27,90). Ancak bu durumda da cinsiyet rolleri çerçevesinde erkeğin iş bulma ve ev geçindirme sorumluluğunu üstlenmiş olmasının gerekliliği devreye girer. Araştırmamızda erkekler için en uygun evlenme yaşı ile ilgili askerlik vurgusu en sık Alt SEK içindedir ve askerliği evlilik yaşı için önemli bir aşama olarak gören grup geleneksel cinsiyet rollerini benimsemektedir.

Çalışmamızda kadınların çocuk sahibi olma yaşı ile ilgili görüşler incelendiğinde kadınlar 20 yaşından önce çocuk sahibi olmalı görüşünde olanların toplumsal cinsiyet normlarına ilişkin daha az eşitlikçi tutumlara sahip olduğu tespit edilmiştir. Erken yaşta, çok çocuk sahibi olmak kadının bedeni üzerinden tanımlanan rolüdür. Erkek egemen geleneksel normlar kadının statüsü ile doğurganlığını ilişkilendirir (169). Ancak eğitimi tamamlamış ve çalışma yaşamına katılan bir kadın doğurganlığı ileri yaşlara erteleyebilir.

Yasalardaki evlilik yaşını bilmeyenlerin GNAS ölçek ortalaması diğer gruplara göre düşük bulunmuştur. Yasaların evlilik yaşını belirlemesi konusundaki görüşler incelendiğinde evlilik yaşı ile ilgili kanunların olması gerektiği görüşünde olanların eşitlikçi tutumları dikkat çekicidir. Fikri olmadığını bildirenler ile yasaların evlilik yaşını belirlememesi gerektiğini düşünenler daha az eşitlikçi tutumlara sahiptir. Hindistan'daki bir çalışmada araştırmaya katılanların %80'i 18 yaşın altındaki evliliklere izin veren yasal düzenlemelerin yapılması gerektiğini düşünmektedir (72). Kız çocuklarına yönelik ayrımcı ve zararlı uygulamaları destekleyen bu zihniyet, toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamaya ve kız çocuklarını korumaya yönelik uygulamaların yasalarla güvence altına alınmasını reddedebilmektedir.

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu araştırmanın bulguları sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeyinin; bireylerin çocuk evliliklere ilişkin görüşlerini, bireylerin ve ailesinin evlilik öyküsünü, evlilik kararını, nikah biçimini ve evliliğin zamanlamasını etkilediğini göstermiştir. Farklı sosyo-ekonomik düzeydeki bireyler çocuk evlilikler sorununun temel nedenlerinden biri olan toplumsal cinsiyet eşitliği açısından da farklı inanç ve tutumlara sahip olup sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeyi arttıkça bireylerin daha fazla eşitlikçi bakış açılara sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Alt sosyo-ekonomik düzeydeki haneler gerek sosyo-ekonomik özellikleri nedeniyle gerekse geleneksel cinsiyet normlarını benimseyen tutumlara sahip, erkeklerin hak ve ayrıcalıklarına inanan bireylerin çoğunlukta olması nedeniyle erken evlilik riskinin daha fazla olduğu ortamlardır. Araştırmamıza göre sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeyi yükseldikçe erken evlilik riski azalmaktadır.

Sosyo-ekonomik düzeyi ile ilgili incelenen temel göstergeler hane halkı sayısı, eğitim, sosyal sınıf, çalışma durumu, gelir durumu ve sosyal güvence varlığıdır. Alt sosyo-ekonomik düzeyde ilkökul seviyesinde eğitime sahip, düşük gelirli, sosyal güvencesi olmayan işsiz ya da düzensiz gelir getiren işlerde çalışan, kalabalık ve çok çocuklu haneler çoğunlukta. Akraba evlilikleri ve başlık parası uygulaması bu grupta yaygındır. Bu hanelerdeki bireylerin annelerinin ve aile içinde özellikle kız kardeşlerin erken evlilik öyküsüne sıklıkla rastlanmaktadır. Ailesinde erken evlilik öyküsü olan, akraba evliliği yapmış ve başlık parası vermiş; dini nikah ile evlenmiş bu hanelerde erkekler geleneksel cinsiyet normlarını da benimsemektedir. Eğitim, cinsiyet normlarını dönüştürücü etkiye sahip temel bir değişken olup üniversite mezunları daha fazla eşitlikçi inanç ve tutumlara sahiptir. Eğitim düzeyine paralel gelir yükseldikçe, yüksek nitelikli çalışan ve beyaz yakalı grubun da eşitlikçi inanç ve tutumlara sahip olduğu görülmüştür.

Alt sosyo-ekonomik düzeydeki hanelerde ilk evlenme yaşı düşüktür. Sadece dini nikah uygulamasına da bu hanelerde rastlanmaktadır. Alt ve orta sosyo-ekonomik düzeyde evlilik kararlarında ailelerin etkisinin devam ettiği görülmektedir. Ancak evlilik kararı ile ilgili bireylerin beklentileri sosyo-ekonomik düzey fark etmeksizin evliliğin evlenecek çiftlerin rızası ile olması gerektiği yönündedir. Evliliklerin evlenecek çiftlerin birlikte aldığı karar ile gerçekleştirilmesi gerektiğini düşünen

erkekler eşitlikçi cinsiyet normlarını benimsemektedir. İlk evlilik yaşı yükseldikçe eşitlikçi inanış ve tutumlara sahip erkeklerin sayısı da yükselmektedir. Kendi özgür iradeleri ile evlilik kararı alan bireyler eşitliğe inanırken aile kararı ile görücü usulü gerçekleşen evliliklerde geleneksel normlar etkilidir.

Sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeyi yükseldikçe kadınlar için uygun görülen evlilik yaşı ve çocuk sahibi olma yaşı da yükselmektedir. Kadınların 18 yaşından önce çocuk sahibi olmaması gerektiği görüşü kadının toplum içinde güçlenmesini de sağlaması açısından olumlu bir sonuçtur. Özellikle alt sosyo-ekonomik düzeyde erkekler için uygun görülen evlilik zamanı toplumsal cinsiyet rolleri çerçevesinde tanımlanmış olup erkekler askerlik görevini tamamladıktan ya da iş sahibi olduktan sonra evlenmelidir görüşü hakimdir. Bu görüşü erkeklerinde toplumsal cinsiyet normlarının farklı bir baskısı ile karşı karşıya olduğu şeklinde de yorumlayabiliriz.

Sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeyi arttıkça yasalar konusundaki bilgi ve farkındalık düzeyi de yükselmektedir. İlk evlenme yaşını istisnasız 18 yaş olarak belirleyen yasalar özellikle kız çocuklarının korunmasını ve haklarının güvence altına alınması sağlayan adımlardan biridir. Bu bilgi ve farkındalığa sahip üst sosyo-ekonomik düzeydeki bireyler yasaların koruyuculuğuna inanmaktadır. Alt sosyo-ekonomik düzeydeki hanelerde yasaların evlilik yaşını belirlemesine karşı görüşe sahip bireyler çocuk evliliklerin fiziksel, ruhsal, zihinsel gelişim riskleri ve sonuçları hakkında bilgilendirilmeli ve sorunun çözümüne yönelik programlara dahil edilmelidir. Geleneksel cinsiyet normlarını benimseyen alt sosyo-ekonomik grup toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamaya yönelik tutum ve davranış değişikliğini hedefleyen çalışmalarda öncelikli hedef grup olmalıdır.

Çocuk evlilikler sorunu birden çok faktörlü karmaşık bir yapı olarak karşımıza çıkar; bu sebeple prevalansın yüksek olduğu toplulukları derinlemesine analiz etmek ve geleneksel uygulamalar dahil erken evlilik riski taşıyan ortamı tanımlamak önleme programlarının ilk adımı olmalıdır. Yerel düzeyde hatta topluluk özelindeki gerçekleri, erken evliliğe iten faktörleri ve görünmeyen kök nedenleri tespit etmeye ihtiyaç vardır. Bu araştırmanın sonuçlarına göre alt sosyo-ekonomik düzeydeki hanelere odaklanmak, en fakir ve en savunmasız, cinsiyet eşitsizliğini arttıran gelenek ve normlara sıkı sıkıya bağlı grupları hedeflemek öncelikli olmalıdır. Bulgular özellikle genç erkeklerin tutum ve davranışlarına odaklanmayı ve cinsiyet eşitliği temelinde davranış değişikliğini

hedefleyen çalışmalara ihtiyaç olduğunu göstermektedir. Genç erkeklerin daha yaşlı erkeklere göre geleneksel cinsiyet normlarını benimsemesinin nedenlerini derinlemesine analiz edecek nicel ve niteliksel araştırmalar planlanmalıdır.

Çocuk evliliğinin güçlü bir sosyal norm olduğu topluluklarda ve düşük eğitim seviyesine sahip hane halklarında, sosyo-ekonomik gelişme çocuk evlilik pratiğini ortadan kaldırmak için yeterli olmayabilir. Güçlü yasal tedbirler, sosyo-ekonomik önlemler ile geleneksel cinsiyet normlarını dönüştürmeyi hedefleyen kapsamlı ve multidisipliner bütünleşik uygulamalara ihtiyaç vardır. Eşitsizlikleri tetikleyen geleneksel cinsiyet normları kısa vadede dönüştürülemez; ancak çocukluk çağından itibaren eşitlik temelinde hazırlanan müfredatın cinsiyet rolleri ve normları hakkındaki görüşleri değiştirmede verimli sonuçlar verdiği bilinmektedir.

Çocuk evliliği sorununun önlenmesinde baş aktör, sıklıkla karar verici olarak tanımlanan erkeklerin katılımı teşvik edilmelidir. Ergen erkek ve kız çocuklarının babaları öncelikli grup olarak hedeflenmelidir. Erkeklerin katılımı, toplumsal normları ve toplumsal cinsiyet rolleri hakkındaki beklentileri değiştirmenin temel bir unsuru olarak görülmelidir. Sadece aile içindeki kararlarda değil, erkek egemen yapıda yasa yapıcı, politikaları biçimlendiren, ulusal ve yerel düzeydeki yöneticiler de plan ve uygulamalara dahil edilmelidir. Özellikle geniş toplulukları etkileyecek güce sahip kanaat önderlerinin eşitlik temelindeki tutum ve davranışları önemlidir. Bu sebeple her alanda ve her düzeyde erkek gruplarını bilgilendirmek, sorunun sürdürülmesinde ve çözümündeki rolleri ile ilgili farkındalığı arttırmak gereklidir.

KAYNAKLAR

1. The Office of the High Commissioner for Human Rights. *Child, early and forced marriage definition*. OHCHR (İnternette). Erişim 10.02.2019, <https://www.ohchr.org/en/issues/women/wrgs/pages/childmarriage.aspx>
2. UNICEF. *Çocuk Haklarına Dair Sözleşme*. Birleşmiş Milletler Yayını (İnternette) 1989. Erişim 10.06.2015, <https://www.unicef.org/turkey/çocuk-haklarına-dair-sözleşme>
3. Birleşmiş Milletler. *Binyıl Kalkınma Hedefleri*. Birleşmiş Milletler Yayını (İnternette). Erişim 10.06.2015, <http://www.un.org.tr/includes/files/Binyil02.pdf>
4. Birleşmiş Milletler. *Kadınlara Karşı Her Türü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi*. (İnternette). Erişim 20.02.2019, https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/kefe/belge/uluslararası_belgeler/ayrimcilik/CEDAW/CEDAW_Sozlesmesi_ve_Ihtiyari_Protokolu.pdf
5. Avrupa Konseyi. *Kadına Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye Dair Avrupa Konseyi Sözleşmesi-İstanbul Sözleşmesi*. Avrupa Konseyi Sözleşmeler Dizisi No.210 (İnternette) 11.10.2011. Erişim 20.02.2019, <https://rm.coe.int/1680462545>
6. UNICEF. *Child Marriage Around the World*. UNICEF Statistics (İnternette) 8 Şubat 2019. Erişim 12.03.2019, <https://www.unicef.org/stories/child-marriage-around-world>
7. Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü. *Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırmaları*. (İnternette). Erişim 21.02.2019, <http://www.hips.hacettepe.edu.tr/yayin.shtml>
8. UNFPA. *Marrying too Young End Child Marriage*. United Nations Population Fund Reports (İnternette) 2012. Erişim 01.02.2019 2019, <https://www.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/MarryingTooYoung.pdf>
9. United Nations. *General Assembly 73th Session, Third Committee, Agenda item 70 (a). Promotion and Protection of the Rights of Children*. UN Documents (İnternette) November 2018. Erişim 12.6.2018, <https://undocs.org/A/C.3/73/L.22/Rev.1>

10. TBMM Kadın ve Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu. *Erken Yaşta Evlilikler Hakkında İnceleme Yapılmasına Dair Rapor*. Komisyon Raporları (İnternette) 2009. Erişim 20.06.2018, https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/kefe/docs/komisyon_rapor.pdf
11. UNFPA. *Child Marriage in Turkey*. UNFPA EECARO Publications (İnternette) 1 Jan 2014. Erişim 20.07.2015, <http://eeca.unfpa.org/publications/child-marriage-turkey-overview>
12. Wetheridge L, Antonowicz L. *Child Marriage in West Africa and Cameroon: A Desk Review*. Plan West Africa Regional Office Report (İnternette) 2014, October. Erişim 21.8.2019, <https://www.frauenrechte.de/images/downloads/fruehehen/Plan-WARO-Child-Marriage.pdf>
13. UNICEF. *A Study On Early Marriage in Jordan*. Unicef Jordan Country Office Reports (İnternette) 2014. Erişim 22.06.2016, https://www.unicef.org/jordan/UNICEFJordan_EarlyMarriageStudy2014-E_COPY_.pdf
14. UNICEF, ICRW. *Lebanon Country Brief - UNICEF Regional Study on Child Marriage in The Middle East And North Africa*. UNICEF Middle East and North Africa Regional Office in collaboration with the International Center for Research on Women (ICRW) (İnternette) 2017. Erişim 22.06.2016, <https://www.icrw.org/wp-content/uploads/2018/04/Lebanon-FINAL.pdf>
15. Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etüdları Enstitüsü. *Türkiye’de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması*. Ankara: Elma Teknik Basım; 2015.
16. Mayor S. Pregnancy and childbirth are leading causes of death in teenage girls in developing countries. *The British Medical Journal News* 2004, 15 May. 328(7449):1152. Erişim 14.8.2019, doi: [10.1136/bmj.328.7449.1152-a](https://doi.org/10.1136/bmj.328.7449.1152-a)
17. Clark S, Bruce J, Dude A. Protecting young women from HIV/AIDS: The case against child and adolescent marriage. *International family planning perspectives* 2006; **32(2)**: 79-88. Erişim 22.04.2019, https://www.guttmacher.org/sites/default/files/article_files/3207906.pdf
18. Özcebe H, Biçer Küçük B. Önemli bir kız çocuk ve kadın sorunu: Çocuk evlilikler. *Türk Pediatri Arşivi Dergisi* 2013; **48 (2)**: 86-93. Erişim 12.10.2018, DOI: 10.4274/tpa.1907.

19. WHO. *65th World Health Assembly, Early Marriages, Adolescent And Young Pregnancies. Provisional Agenda İtem 13.4*. WHO Documents (İnternette) March 2012. Erişim 12.06.2015, http://apps.who.int/gb/ebwha/pdf_files/WHA65/A65_13-en.pdf
20. Ergöçmen B, Seçkiner P, Adalı T, Türk D. ICPD Beyond 2014 Review for Eastern Europe and Central Asia: Thematic Analysis of Survey Results. Hacettepe University, Institute of Population Studies. Ankara, May 2014.
21. United Nations. *Framework of Actions for the follow-up to the Programme of Action of the International Conference on Population and Development Beyond 2014, Report of the Secretary-General*. UN Documents (İnternette) February 2014. Erişim 6.06.2015, http://www.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/ICPD_beyond2014_EN.pdf
22. European Council. *Resoulution 1468: Forced marriages and child marriage*. Parliamentary Assembly Records (İnternette) 2005. Erişim Mayıs 2019, <http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=17380>
23. Sexual Rights Initiative. *Analysis of the Language of Child, Early, and Forced Marriages*. SRI Resources, Policy Brief (İnternette) 2013, August. Erişim 22.04.2019, <https://www.sexualrightsinitiative.com/taxonomy/term/16>
24. UNICEF, Division of Policy and Practice. *Child Marriage and the Law*. Legislative Reform Initiative-Paper Series (İnternette) 2007. Erişim 27.05.2019, https://www.unicef.org/french/files/Child_Marriage_and_the_Law.pdf
25. Center for Reproductive Rights. *Bringing Rights to Bear: Rights within Marriage and the Family*. Briefing Paper: Marriage And Private Life (İnternette) 2008, October. Erişim 22.03.2019, <https://reproductiverights.org/document/bringing-rights-to-bear-rights-within-marriage-and-the-family>
26. United Nations Human Rights Office of the High Commissioner. *Recommendations for Action Against Child and Forced Marriages*. UN General Assembly and Human Rights Council Reports (İnternette) September 2017. Erişim 25.08.2019, <https://www.ohchr.org/Documents/Issues/Women/WRGS/CEFM/RecommendationsForActionEbook.pdf>

27. Arthur M, Earle A, Raub A, et al. Child Marriage Laws around the World: Minimum Marriage Age, Legal Exceptions, and Gender Disparities. *Journal of Women, Politics & Policy* 2018. **39(1)**: 51-74. Erişim 22.03.2019, <https://doi.org/10.1080/1554477X.2017.1375786>
28. UN Committe on the Rights of Child (CRC). *General Comment No:4, Adolescent Health and Development in the context of the Convention on the Rights of the Child*. UN Documents (İnternette) 2003. Erişim 22.07.2015, <https://www.refworld.org/docid/4538834f0.html>
29. UN Committe on the Rights of Child (CRC). *General Comment No:15, The Right of the Child to the Enjoyment of the Highest Attainable Standard of Health (art.24)*. UN Documents (İnternette) 2013. Erişim 18.07.2018, <https://www.refworld.org/docid/51ef9e134.html>
30. UN Committe on the Rights of Child (CRC). *General Comment No:20, The implementation of the Rights of the Child during Adolescence*. UN Documents (İnternette) 2016. Erişim 17.05.2017, <https://www.refworld.org/docid/589dad3d4.html>
31. UN Committee on the Elimination of Discrimination against Women (CEDAW), Committee on the Rights of the Child (CRC). *Joint General Recommendation No. 31 The Rights of the Child on Harmful Practices*. UN Digital Library (İnternette) 2014. Erişim 15.07.2019, <https://digitallibrary.un.org/record/807256>
32. The Office of the High Commissioner for Human Rights. *United Nations Declaration of Human Rights*. (İnternette) 1948. Erişim 20.03.2019, <https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/pdf01/203-208.pdf>
33. UN General Assembly. *Human Rights Council, twenty-first session, agenda item 3: Report of the Special Rapporteur on contemporary forms of slavery, including its causes and consequences*. UN Documents (İnternette) 2012. Erişim 22.05.2019, <https://undocs.org/en/A/HRC/21/41>
34. Turner C. Out of the Shadows Child Marriage and Slavery. Anti-Slavery International Child Slavery Reports (İnternette) 2013, April. Erişim 29.03.2019, https://www.antislavery.org/wp-content/uploads/2017/01/child_marriage_final.pdf

35. UN General Assembly. *Protocol to Prevent, Suppress and Punish Trafficking in Persons, Especially Women and Children, Supplementing the United Nations Convention against Transnational Organized Crime*. UN Documents (İnternette) 2000. Erişim 11.06.2019, <https://www.refworld.org/docid/4720706c0.html>
36. Warner E. Behind the Wedding Veil: Child Marriage as a Form of Trafficking in Girls. *American University Journal of Gender, Social Policy & the Law* 2004. **12 (2)**: 233-271. Erişim 21.06.2019,
37. UNICEF. *Child Marriage Data*. United Nations Children's Emergency Fund Data (İnternette) 2018. Erişim 12.02.2019, <https://data.unicef.org/topic/child-protection/child-marriage/>
38. UNICEF. *Child Marriage - Latest Trends and Future Prospects*. United Nations Children's Emergency Fund Brochures (İnternette) 2018. Erişim 22.01.2019, <https://data.unicef.org/resources/child-marriage-latest-trends-and-future-prospects/>
39. Colleen Murray Gastón, Christina Misunas & Claudia Cappa (2019) Child marriage among boys: a global overview of available data, *Vulnerable Children and Youth Studies*, **14(3)**: 219-228, DOI: 10.1080/17450128.2019.1566584
40. UNICEF. *Adolescent Health Data*. United Nations Children's Emergency Fund Data (İnternette) 2018. Erişim 22.01.2019, <https://data.unicef.org/topic/maternal-health/adolescent-health/>
41. TÜİK. Aile Yapısı Araştırması 2016. Türkiye İstatistik Kurumu Veri Tabanları (İnternette) 2016. Erişim 21.8.2019, <http://www.tuik.gov.tr/PreTabloArama.do?metod=search&araType=vt>
42. TÜİK. *Çocuk İstatistikleri 2018*. Türkiye İstatistik Kurumu (İnternette) 2018. Erişim 10.02.2018, <https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=206&locale=tr>
43. TÜİK. *Hayati İstatistikler içinde Evlenme ve Doğum İstatistikleri 2018*. Türkiye İstatistik Kurumu (İnternette) 2018. Erişim 12.04.2019, http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1060

44. The Office of the High Commissioner for Human Rights. *Convention on Consent to Marriage, Minimum Age for Marriage and Registration of Marriages*. UN Documents (İnternette) 1964. Erişim 28.07.2015,
<https://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/MinimumAgeForMarriage.aspx>
45. UN Committee on the Elimination of Discrimination Against Women (CEDAW). *General Recommendation No. 21: Equality in Marriage and Family Relations*. UN Documents (İnternette) 1994. Erişim 12.06.2015,
<https://www.refworld.org/docid/48abd52c0.html>
46. UN Committee on the Elimination of Discrimination Against Women (CEDAW). *General Recommendation no.19: Violence against women*. UN Documents (İnternette) 1992. Erişim 22.06.2016,
<https://www.refworld.org/docid/52d920c54.html>
47. Human Rights Law in Africa. *African Charter on the Rights and Welfare of the Child*. Hum Rights Law Africa Online (İnternette) 2004. Erişim 17.06.2017,
<https://doi.org/10.1163/221160604X00170>
48. Ocran C. The Protocol to the African Charter on Human and Peoples' Rights on the Rights of Women in Africa. *African Journal of International and Comparative Law* 2008; **15(1)**: 147-152. Erişim 22.05.2019,
<http://doi.org/10.3366/ajicl.2007.15.1.147>
49. The Office of the High Commissioner for Human Rights. *Supplementary Convention on the Abolition of Slavery, the Slave Trade, and Institutions and Practices Similar to Slavery*. UN Documents (İnternette) September 1956. Erişim 8.07.2017,
<https://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/SupplementaryConventionAbolitionOfSlavery.aspx>
50. The Southern African Development Community (SADC). *Protocol on Gender and Development*. SADC Documents & Publications (İnternette) 2008. Erişim 20.08.2018,
https://www.sadc.int/documents-publications/show/Protocol_on_Gender_and_Development_2008.pdf

51. South Asian Association for Regional Cooperation (SAARC). *Convention on Preventing and Combating Trafficking in Women and Children for Prostitution*. SAARC Digital Library (İnternette) 2002. Erişim 22.08.2018, http://saarc-sec.org/digital_library/detail_menu/saarc-convention-on-preventing-and-combating-trafficking-in-women-and-children-for-prostitution
52. UN General Assembly. *International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights*. UN Treaty Series (İnternette) 1966. Erişim 22.08.2018, <https://www.refworld.org/docid/3ae6b36c0.html>
53. UN Committee on Economic Social and Cultural Rights (CESCR). *General Comment No.14: The Right to the Highest Attainable Standard of Health (Art. 12 of the Covenant)*. UN Documents (İnternette) 2000. Erişim 28.06.2016, <https://www.refworld.org/docid/4538838d0.html>
54. UN Committee on Economic Social and Cultural Rights (CESCR). *General Comment No.16: The Equal Right of Men and Women to the Enjoyment of All Economic, Social and Cultural Rights (Art. 3 of the Covenant)*. UN Documents (İnternette) 2005. Erişim 22.06.2015, <https://www.refworld.org/docid/43f3067ae.html>
55. UN General Assembly. *International Covenant on Civil and Politicial Rights*. UN Treaty Series (İnternette) 1966. Erişim 20.09.2017, <https://www.refworld.org/docid/3ae6b3aa0.html>
56. UN Human Rights Committee (HRC). *General Comment No: 28 Article 3 (The Equality of Rights Between Men and Women)*. UN Documents (İnternette) 2000. <https://www.refworld.org/docid/45139c9b4.html>
57. United Nations. *Beijing Declaration and Platform for Action, adopted at the Fourth World Conference on Women*. UN Specialised Conferences (İnternette) 1995. Erişim 12.06.2019, <https://www.refworld.org/docid/3dde04324.html>
58. UN General Assembly. Report of the Ad Hoc Committee of the Whole of the twenty-third special session of the General Assembly (A/S-23/10/Rev.1). UN Documents (İnternette) 2000. Erişim 20.04.2019, <https://undocs.org/en/A/S-23/10/REV.1>

59. United Nations Commission on the Status of Women. *Report of the Fifty-seventh Session (4-15 March 2013)*. Official Records of the Commission on the Status of Women (İnternette) 2014, 28 May. Erişim 22.04.2019, <https://www.un.org/press/en/2013/wom1938.doc.htm>
60. Council of Europe. *Children's Rights Under The European Social Charter*. Document prepared by Secretariat of the European Social Charter (İnternette) 1996. Erişim 22.06.2019, <https://rm.coe.int/1680474a4b>
61. International Labour Organization. C182- Worst Forms OF Child Labour Convention. Labour Standards, Convention & Protocols (İnternette) 1999. Erişim 13.05.2019, https://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=NORMLEXPUB:12100:0::NO:12100:P12100_INSTRUMENT_ID:312327:NO
62. UN Committee on the Rights of the Child. *Optional Protocol on the Sale of Children, Child Prostitution and Child Pornography*. UN Documents (İnternette) 2010. Erişim 25.07.2017, <https://www.refworld.org/docid/50b3565e2.html>
63. Council of Europe. *Convention on the Protection of Children against Sexual Exploitation and Sexual Abuse*. Council of Europe Portal, Treaty Office (İnternette) 2010. Erişim 22.06.2019, <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/201>
64. Erdem J. G. Yargı Kararlarında Kanun Önünde Eşitlik İlkesi ve Kadın Erkek Eşitliği. *Akademik Hassasiyetler* 2017; **4(8)**:19-44. Erişim 21.04.2019, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/akademik-hassasiyetler/issue/33537/331983>
65. *Türk Medeni Kanunu*. Resmi Gazete (İnternette) 2001. Erişim 22.07.2018, <http://www.mevzuat.gov.tr/Metin1.aspx?MevzuatKod=1.5.4721&MevzuatIliski=0&sourceXmlSearch=medeni&Tur=1&Tertip=5&No=4721>
66. *Türk Ceza Kanunu*. Resmi Gazete (İnternette) 2004. Erişim 22.07.2018, <http://www.mevzuat.gov.tr/Metin1.aspx?MevzuatKod=1.5.5237&MevzuatIliski=0&sourceXmlSearch&Tur=1&Tertip=5&No=5237>
67. *Çocuk Koruma Kanunu*. Resmi Gazete (İnternette) 2005. Erişim 22.07.2018, <https://www.mevzuat.gov.tr/Metin1.aspx?MevzuatKod=1.5.5395&MevzuatIliski=0&sourceXmlSearch=5395&Tur=1&Tertip=5&No=5395>

68. UNICEF & UNFPA. *Key Drivers of the Changing Prevalence of Child Marriage in Three Countries in South Asia, Working Paper*. Report of UNICEF Regional Office in South Asia with the UNFPA Regional Office in the Asia-Pacific (İnternette) 2018. Erişim 7.06.2019, <https://www.unicef.org/rosa/reports/key-drivers-changing-prevalence-child-marriage-three-countries-south-asia>
69. Ministry of Health, Community Development, Gender, Elderly and Children. *National Survey on the Drivers and Consequences of Child Marriage in Tanzania*. Research Report (İnternette) 2017. Erişim 1.07.2019, <https://www.cdftz.org/files/Forward%2030%20Page%20Report%202017%20WEB.pdf>
70. Mathur S, Greene M, Malhotra A. *Too Young to Wed: The Lives, Rights, and Health of Young Married Girls*. International Center for Research Women. 2003.
71. Osham O. Girl Child Marriage in Sudan, Drivers, Levels And Trend And Differentials Among Sudan States. Redsea University Repository 2017. Erişim 17.06.2019, <http://repository.rsu.edu.sd/handle/123456789/2832?show=full>
72. A, Poonia A. Determinants, Attitudes and Practices on Child Marriage: Evidences from Rural Rajasthan. *Social Work Chronicle* 2016; **4(1&2)**:1-5. Erişim 22.06.2019, [DOI:10.21863/swc/2015.4.1and2.003](https://doi.org/10.21863/swc/2015.4.1and2.003)
73. Lal B.S. Child Marriage in India: Factors and Problems. *International Journal of Science and Research* 2015. **4(4)**:2993-2998. Erişim 22.03.2019, <https://www.ijsr.net/archive/v4i4/SUB1536991.pdf>
74. UNICEF & Ministry of Gender, Children and Social Protection. *National Strategic Framework on Ending Child Marriage in Ghana 2017-2026*. Republic of Ghana (İnternette) 2016. Erişim 11.05.2019, <https://www.girlsnotbrides.org/wp-content/uploads/2017/05/2017-2026-National-Strategic-Framework-on-ECM-in-Ghana.pdf>

75. Van Veen S, Van Moorten, R, Durani W. Marriage Decision-Making: *A Family Affair, Insight In to Marriage Decision-Making Processes And Social Norms Around Child Marriage In Larkana And Shiparpur In Sindh And Lodhran And Muzaffargarh In Punjab, Pakistan*. Oxfam Novib Library Research Report (İnternette) 2018. Erişim 13.06.2019, <https://oxfamilibrary.openrepository.com/handle/10546/620535?show=full>
76. The Overseas Development Institute (ODI). Social norms, gender norms and adolescent girls: a brief guide. ODI Publications (İnternette) 2015, September. Erişim 19.03.2019, <https://www.odi.org/sites/odi.org.uk/files/odi-assets/publications-opinion-files/9818.pdf>
77. Bicchieri C, Jiang T, Lindemans JW. *A Social Norms Perspective on Child Marriage: The General Framework*. Penn Libraries, Penn Social Norms Group (İnternette) 2014. Erişim 17.03.2019, <https://repository.upenn.edu/pennsong/13/>
78. Young Lives. *Child Marriage and Female Circumcisions (FGM/C): Evidence from Ethiopia*, Young Lives Policy Brief 21 (İnternette) 2014, July. Erişim 21.05.2019, https://www.younglives.org.uk/sites/www.younglives.org.uk/files/YL-PolicyBrief-21_Child%20Marriage%20and%20FGM%20in%20Ethiopia.pdf
79. Taylor AY, Murphy-Graham E, Van Horn J, Vaitla B, Del Valle Á, Cislighi B. Child Marriages and Unions in Latin America: Understanding the Roles of Agency and Social Norms. *The journal of Adolescent Health* 2019;**64(4)**:45-51. Erişim 15.05.2019, [DOI:10.1016/j.jadohealth.2018.12.017](https://doi.org/10.1016/j.jadohealth.2018.12.017)
80. Ecevit Y. Toplumsal Cinsiyetle Yoksulluk İlişkisi Nasıl Kurulabilir? Bu İlişki Nasıl Çalışılabilir? *C. Ü. Tıp Fakültesi Dergisi* 2003. **25(4)**: 83-88. Erişim 23.07.2019, <http://eskidergi.cumhuriyet.edu.tr/makale/495.pdf>
81. Bora A. *Sivil Toplum Kuruluşları İçin Toplumsal Cinsiyet Rehberi*. Ankara: Sivil Toplum Geliştirme Merkezi; 2008.
82. Bora A. Ayrımcılık Çok Boyutlu Yaklaşımlar içinde Çayır K, Ayan Ceyhan M, derleyen. *Toplumsal Cinsiyete Dayalı Ayrımcılık*. İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları; 2012. pp. 175-188.
83. OECD. *SIGI 2019 Global Report: Transforming Challenges into Opportunities*, Social Institutions and Gender Index. OECD Library (İnternette) 2019. Erişim 12.07.2019, <https://doi.org/10.1787/bc56d212-en>.

84. World Economic Forum. *Insight Report: The Global Gender Gap Report*. WE Forum Reports (İnternette) 2018. Erişim 13.06.2019, <https://www.weforum.org/reports/the-global-gender-gap-report-2018>
85. Petroni S, Steinhaus M, Fenn NS, Stoebenau K, Gregowski A. New Findings on Child Marriage in Sub-Saharan Africa. *Annals of Global Health* 2017; **83(5-6)**: 781-790. Erişim 3.06.2019, [DOI: 10.1016/j.aogh.2017.09.001](https://doi.org/10.1016/j.aogh.2017.09.001)
86. Seth R, Bose V, Qaiyum Y, et al. Social Determinants of Child Marriage in Rural India. *Ochsner Journal* 2018. **18(4)**:390-394. Erişim 25.05.2019, <https://doi.org/10.31486/toj.18.0104>
87. Verma R, Srinivasan P, Mishra PNA, et al. *Theory of Change: Ending Child Marriage in Bangladesh*. International Center for Research on Women Resources & Publications (İnternette) 2014. Erişim 17.04.2019, [https://www.icrw.org/wp-content/uploads/2016/10/Theory-of-Change-F-8-\(2\).pdf](https://www.icrw.org/wp-content/uploads/2016/10/Theory-of-Change-F-8-(2).pdf)
88. Verner E. Child Marriage in Yemen: A Violation of International Law. *Georgia Journal of International and Comparative Law* 2015. **43(3)**:759-782. Erişim 30.05.2019, <https://digitalcommons.law.uga.edu/gjicl/vol43/iss3/13>
89. Maswikwa B, Richter L, Kaufma J, Nandi A. Minimum Marriage Age Laws and the Prevalence Of Child Marriage and Adolescent Birth: Evidence from Sub-Saharan Africa. *International Perspectives on Sexual and Reproductive Health* 2015. **41(2)**:58–68. Erişim 22.06.2019, <https://doi.org/10.1363/4105815>
90. Willigen Van J, Channa V. Law, Custom, and Crimes against Women: The Problem of Dowry Death in India. *Human Organization* 1991. **50(4)**:369-377. <https://doi.org/10.17730/humo.50.4.m844g33545480687>
91. Kenny L, Koshin H, Sulaiman M, Cislighi B. Adolescent-led marriage in Somaliland and Putland: A surprising interaction of agency and social norms. *Journal of Adolescence* 2019. **72**:101-11. Erişim 28.05.2019, <https://doi.org/10.1016/j.adolescence.2019.02.009>
92. Women's Refugee Commission. *A Girl No More: The Changing Norms of Child Marriage in Conflict*. Reports on Adolescent Girls (İnternette) 2016. March. Erişim 15.05.2019, <https://www.womensrefugeecommission.org/girls/resources/1311-girl-no-more>

93. Mourtada R, Schlecht J, Dejong J. A qualitative study exploring child marriage practices among Syrian conflict-affected populations in Lebanon. *Conflict and Health* 2017. **11(1)**:59-65. Erişim 12.04.2019, <https://doi.org/10.1186/s13031-017-0131-z>
94. The Fund For Peace. Fragile States Index 2017. Analysis 2017 (İnternette). Erişim 15.05.2018, <https://fragilestatesindex.org/2017/05/14/fsi-2017-factionalization-and-group-grievance-fuel-rise-in-instability/>
95. OECD. *States of Fragility Framework*. Crises and fragility publications (İnternette) 2018. Erişim 22.07.2019, <https://www.oecd.org/dac/states-of-fragility-2018-9789264302075-en.htm>
96. Pulerwitz J, Blum R, Cislighi B, et al. Proposing a Conceptual Framework to Address Social Norms That Influence Adolescent Sexual and Reproductive Health. *Journal of Adolescent Health* 2019. **64(4)**:7-9. Erişim 22.04.2019, <https://doi.org/10.1016/j.jadohealth.2019.01.014>
97. Greene, Margaret E., Stephanie Perlson, Alice Taylor and Giovanna Lauro. 2015. *Engaging Men and Boys to Address the Practice of Child Marriage*. Washington, DC: GreeneWorks.
98. Taylor, A.Y., Lauro, G., Segundo, M., Greene, M.E. “She goes with me in my boat.” *Child and Adolescent Marriage in Brazil. Results from Mixed-Methods Research*. Rio de Janeiro and Washington DC: Instituto Promundo & Promundo-US. July 2015.
99. Levto, R., Vlahovicova, K., Barker, G., Stiefvater, E., Lugano, D., and Mulokozi, A. D. (2018). Momentum Toward Equality: Results from the International Men and Gender Equality Survey (IMAGES) in Tanzania. Washington, DC: Promundo-US, Uzazi na Malezi Bora Tanzania, and Tanzania Commission for AIDS.
100. Narang DK, Vaishna R. Psycho-Social Consequences of Child Marriage Among Rural Women of Different SES. Academia.edu (İnternette). Erişim 12.07.2019, https://www.academia.edu/8133632/Psycho-social_consequences_of_Early_marriage
101. Mahato SK. Causes and Consequences of Child Marriage: A Perspective. *International Journal of Scientific & Engineering Research* 2016. **7(7)**: 698-702. Erişim 20.06.2019, <https://doi.org/10.14299/ijser.2016.07.002>

- 102.Nour N. Child Marriage: A Silent Health and Human Rights Issue. *Reviews in Obstetrics & Gynecology* 2009. **2(1)**: 51-56. Erişim 19.05.2019, <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC2672998/>
- 103.International Center for Research on Women (ICRW). Child Marriage and Domestic Violence. Fact Sheet (İnternette) 2006. Erişim 22.08.2019, <https://www.icrw.org/files/images/Child-Marriage-Fact-Sheet-Domestic-Violence.pdf>
- 104.Soylu N, Ayaz M. Adli değerlendirme için ynlendirilen kk yaşta evlendirilmiş kız çocuklarının sosyodemografik özellikleri ve ruhsal değerlendirmesi. *Anadolu Psikiyatri Dergisi* 2013. **14(2)**:136-144. Erişim 21.05.2019, <https://doi.org/10.5455/apd.36694>
- 105.Decker MR, Peitzmeier S, Olumide A, et al. Prevalence And Health Impact of Intimate Partner Violence and Non-Partner Sexual Violence Among Female Adolescents Aged 15-19 Years in Vulnerable Urban Environments: A Multi-Country Study. *Journal of Adolescent Health* 2014. **55(6)**:58-67. Erişim 18.05.2019, <https://doi.org/10.1016/j.jadohealth.2014.08.022>
- 106.Le Strat Y, Dubertret C, Le Foll B. Child Marriage in the United States and its Association with Mental Health in Women. *Pediatrics* 2011. **128(3)**:524-530. Erişim 27.05.2019, <https://doi.org/10.1542/peds.2011-0961>
- 107.Ahmed S, Khan S, Alia M, Noushad S. Psychological Impact Evaluation Of Early Marriages. *International Journal of Endorsing Health Science Research* 2013. **1(2)**: 84-86. Erişim 17.06.2019, <http://aeirc-edu.com/ojs14/index.php/IJEHSR/article/view/39>
- 108.Asare B, Baafi D, Asare B, Adam A. Factors associated with adolescent pregnancy in the Sunyani Municipality of Ghana. *International Journal of Africa Nursing Sciences* 2019. **10**: 87-91. Erişim 11.05.2019, <https://doi.org/10.1016/j.ijans.2019.02.001>
- 109.Kamal M. Decline in Child Marriage and Changes in Its Effect on Reproductive Outcomes in Bangladesh. *Journal of Health, Population and Nutrition* 2012. **30(3)**:317-330. Erişim 19.05.2019, <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC3489948/>

110. Raj A, Saggurti N, Winter M, Labonte A, Decker MR, Balaiah D, Silverman JG. The effect of maternal child marriage on morbidity and mortality of children under 5 in India: cross sectional study of a nationally representative sample. *The British Medical Journal* 2010; 340:b4258. Erişim 28.05.2019, <https://doi.org/10.1136/bmj.b4258>.
111. Han A, Michael S, Helal S, Bakhache N, Bunting A, Davison C, Bartels SA. A Pilot Study of Family Planning Perspectives and Practices among Syrian Child Brides in Lebanon. *Current Opinion in Gynecology and Obstetrics* 2019. 2(1): 208-215. Erişim 22.05.2019, <https://www.queensu.ca/arch/sites/webpublish.queensu.ca.archrawww/files/files/Family%20Planning%20Syrian%20Child%20Brides.pdf>
112. Nour N. Health Consequences of Child Marriage. *Emerging Infectious Diseases, A peer-Reviewed journal Tracking And Analyzing Disease Trends* 2006. 12(11): 1644-1649. Erişim 26.05.2019, <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/17283612>
113. Uçan G, Baydur H, Altıparmak S, Gereklioğlu G, çeker D, Din G. *Amerika Birleşik Devletleri Uluslararası Kalkınma Kuruluşu (Usaid) Tarafından Desteklenen “Değişim İçin İletişim: Sosyal Ve Davranişsal Değişim İçin Yeni Yaklaşımlar” (C Change) Projesi Kapsamında Geliştirilen Toplumsal Cinsiyet leklerinin Türkçe Geçerlilik Ve Güvenilirlik alışmaları, Kesin Rapor*. Manisa: Celal Bayar Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinatörlüğü; 2015.
114. Aktaş A.S. Sınıf Analizleri ve Sınıf şemaları: Türkiye rneğine Ampirik Yaklaşım. *Toplum ve Bilim* 2001. 90:210-228. Erişim 19.05.2019, https://www.academia.edu/1034870/Sınıf_analizleri_ve_sınıf_şemaları_Trkiye_rneğine_ampirik_bir_yaklaşım
115. TİİK. *Konularına Göre İstatistikler, Adrese Dayalı Nüfus Kayıt İstatistikleri*. Türkiye İstatistik Kurumu (İnternette) 2018. Erişim 22.10.2019, http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1059

- 116.Hodgkinson K, Koster W, Miedema E. *Understanding and addressing child marriage. A scoping study of available academic and programmatic literature for the HER CHOICE Alliance*. University of Amsterdam 2016, July. Erişim 21.08.2019, <https://dare.uva.nl/search?identifier=61e74e50-c05c-40c7-831c-ac634ae4b028>
- 117.Eyüboğlu D, Eyüboğlu M. Küçük Yaşta Evlendirilmek İstenen Çocuklarda Psikiyatrik Bozukluklar ve Sosyodemografik Özellikler. *Klinik Psikiyatri Dergisi* 2018. **21**:122-129 Erişim 22.06.2019, DOI: 10.5505/kpd.2018.46320
- 118.Deniz KZ, Türe E, Uysal A, Kunduroğlu Akar T. Sosyo-Ekonomik Düzey Değişkenlerinin Kümeleme Analizi ile Belirlenmesi. *İlköğretim Online* 2015; **14(1)**:108- 117. Erişim 25.7.2019, DOI: 10.17051/io.2015.99837.
- 119.TÜİK. *Konularına Göre İstatistikler, Ulusal Eğitim İstatistikleri Veritabanı*. Türkiye İstatistik Kurumu (İnternette) 2018. Erişim 22.10.2019, http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1018
- 120.Akgüngör S, Kumral N, Çelik N. *Ekonomik ve Demografik Göstergelerle İzmir. Ege Genç İş adamları Derneği*. İzmir: Mayıs 2017.
- 121.EUROSTAT. *Crude Marriage And Divorces Rates*. European Statsitics (İnternette) 2019. Erişim 20.06.2018, https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Marriage_and_divorce_statistics
- 122.TÜİK. *Veritabanları, Evlenme İstatistikleri*. Türkiye İstatistik Kurumu (İnternette) 2018. Erişim 21.10.2019, <https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=112&locale=tr>
- 123.Singh A, Espinoza Revollo P. *Teenage Marriage, Fertility, and Well-being: Panel Evidence from India*. Young Lives Publications: Working Paper-151 (İnternette) 2016, May. Erişim 13.08.2019, https://www.younglives.org.uk/sites/www.younglives.org.uk/files/YL-WP151_Teenage%20Marriage%20Fertility%20and%20Well-being.pdf
- 124.Singh R, Vennam U. *Factors Shaping Trajectories to Child and Early Marriage: Evidence from Young Lives in India*. Young Lives Publications: Working Paper-149 2016, May. Erişim 23.08.2019, <https://www.younglives.org.uk/sites/www.younglives.org.uk/files/YL-WP149-Trajectories%20to%20early%20Marriage.pdf>

125. Vogl TS. Marriage Institutions And Sibling Competition: Evidence From South Asia. *The Quarterly Journal of Economics* 2013. **128(3)**: 1017–1072. Erişim 17.05.2019, <https://doi.org/10.1093/qje/qjt011>
126. Pesando LM, Abufele A. *Household Determinants of Teen Marriage and Childbearing: Sister Effects Across Four Low and Middle-Income Countries*. Penn Libraries, Penn Population Center Working Papers (İnternette) 2018, 29 March. Erişim 23.08.2019, https://repository.upenn.edu/psc_publications/16/
127. Verma R, Sinha T, Khanna T. *Asia Child Marriage Initiative: Summary of Research in Bangladesh, India and Nepal*. ICRW Resources & Publications 2013, January. Erişim 14.02.2019, <https://www.icrw.org/publications/asia-child-marriage-initiative-summary-of-research-findings-in-bangladesh-india-and-nepal/>
128. Agege EA, Nwose EU, Odjimogho S. Parents' perception on factors of early marriage among the Urhobos in Delta State of Nigeria. *International Journal of Community Medicine and Public Health* 2018. **5(2)**:411-41. Erişim 22.9.2019, DOI: <http://dx.doi.org/10.18203/2394-6040.ijcmph20180213>
129. OECD. *Indicators: 1. The structure of families*. OECD Family Database (İnternette) 2017. Erişim 22.10.2019, <http://www.oecd.org/els/family/database.htm>
130. Civelek Y, Koç İ. Türkiye'de "İmam Nikahı". *Hacettepe Üniversitesi Sosyolojik Araştırmalar E-Dergisi* 2007. Erişim 16.6.2019, https://www.researchgate.net/publication/289326437_Turkiye%27de_Imam_Nikahi
131. Wegelin M, Abdella D, Rehan N, Ather F, Kakal T, Kok M. *Gaining insight into the magnitude of and factors in uencing child marriage and teenage pregnancy and their consequences in Pakistan*. Yes I Do Baseline Report (İnternette) 2018, February. Erişim 21.10.2019, <https://www.kit.nl/wp-content/uploads/2018/10/Baseline-report-Pakistan-Yes-I-Do.pdf>
132. Scott ME, Bradford Wilcox W, Ryberg R. *World Family Map 2015: Mapping Family Change and Child Well-being Outcomes*. Child Trends and Social Trends Institute Publication 2015, 22 September. Erişim 12.10.2019, <https://www.childtrends.org/publications/world-family-map-2015-mapping-family-change-and-child-well-being-outcomes>

133. Social Trends Institutes. *The Sustainable Demographic Dividend: What do Marriage & Fertility Have to Do With the Economy?* Social Trends Institutes' Articles. Erişim 19.10.2019, <https://sustaindemographicdividend.org/articles/the-sustainable-demographic>
134. Covresussai M, Meuleman B, Botterman S, Matthijs K. Traditional and Modern Cohabitation in Latin America: A comparative typology. *Demographic Research: A peer-reviewed, open-access journal of population sciences* 2015. **32**:873-914. Erişim, 22.07.2019, <https://doi.org/10.4054/DemRes.2015.32.32>
135. T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü. *Türkiye Aile Yapısı Araştırması TAYA 2011*. Ankara: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı; 2014
136. Ertem M, Koçtürk T. Opinions on early-age marriage and marriage customs among Kurdish-speaking Women in Southeast Turkey. *Journal of Family Planning and Reproductive Health Care* 2008; **34**(3):147-152. Erişim 23.10.2019, <http://dx.doi.org/10.1783/147118908784734927>
137. Jurdi R, Saxena PC. The prevalence and correlates of consanguineous marriages in Yemen: Similarities and contrasts with other Arab countries. *Journal of Biosocial Science* 2003; **35**(1):1-13. Erişim 31.05.2019, DOI: <https://doi.org/10.1017/S0021932003000014>
138. UN Economic and Social Commission for Western Asia. *Child marriage in Humanitarian Settings in the Arab region*. UN Publications (İnternette) 2015. Erişim 13.05.2019, <https://www.unescwa.org/publications/child-marriage-humanitarian-settings-arab-region-dynamics-challenges-and-policy-options>
139. Rankovic M. Child Marriage in Central Asia. *Entre Nous: The European Magazine for Sexual and Reproductive Health* 2012; 76:10-13.
140. Beşpınar Z, Beşpınar FU. Türkiye'de Hane Halkı Yapıları ve Evlilik Pratiklerinde İkili Resim: Geleneklerin Yanı Sıra Değişimin Yansımaları. *Nüfusbilim Dergisi* 2017. **39**:109-149. Erişim 22.08.2019, http://www.hips.hacettepe.edu.tr/nbd_cilt39/makale5.pdf
141. The World Bank. *Age at First Marriage*. The World Bank Data Catalog (İnternette) 2019. Erişim 12.10.2019, <https://datacatalog.worldbank.org/search?query=%20mean-age-first-marriage-female>

142. Maharjan RK, Karki KB, Shakya TM, Aryal B. *Child Marriage in Nepal*. Save the Children's Research Centre (İnternette) 2012. Erişim 31.08.2019, <https://resourcecentre.savethechildren.net/library/child-marriage-nepal-research-report>
143. Spindler E, Perlman D, Chaibou S, Silverman J, Carter N, Boyce S, et al. *Child marriage, fertility, and family planning in Niger: Results from a study inspired by the International Men and Gender Equality Survey (IMAGES)*. Promundo Resources (İnternette) 2019. Erişim 22.09.2019, <https://promundoglobal.org/resources/child-marriage-fertility-and-family-planning-in-niger-results-from-a-study-images/?lang=english>
144. Gupta TP, Taylor A, Lauro G, Shengelia L, Sturua L. *Exploring Harmful Practices of Early/Child Marriage and FGM/C in Georgia*. National Center for Disease Control and Public Health, Promundo US Reports (İnternette) 2017. Erişim 23.9.2019, <https://promundoglobal.org/resources/exploring-harmful-practices-early-child-marriage-fgm-georgia/>
145. Orçan M, Kar M. Türkiye'de Erken Yaşta Yapılan Evlilikler ve Risk Algısı: Bismil Örneği. *Aile ve Toplum* 2008. **4(14)**: 97-111.
146. Schaffnit SB, Urassa M, Lawson DW. "Child marriage" in context: exploring local attitudes towards early marriage in rural Tanzania. *Journal Sexual and Reproductive Health Matters* 2019. 27(1). Erişim 15.07.2019, <https://doi.org/10.1080/09688080.2019.1571304>
147. Adamu H, Yusuf A, Tunau K, Yahaya M. Perception and Factors Influencing Early Marriage in a Semi-Urban Community of Sokoto State, North-West Nigeria. *Annals of International Medical and Dental Research* 2017. **3(5)**:6-12. <https://doi.org/10.21276/aimdr.2017.3.5.CM2>
148. International Women's Health Coalition. *Child, Early, And Forced Marriage In Cameroon: Research Findings*. IWHC Resources. Erişim 22.09.2019, <https://iwhc.org/resources/child-early-and-forced-marriage-in-cameroon-research-findings/>
149. Bartels SA, Michael S, Roupetz S, et al. Making sense of child, early and forced marriage among Syrian refugee girls: a mixed methods study in Lebanon. *British Medical Journal Global Health* 3(1), 2018. Erişim 11.07.2019, <http://dx.doi.org/10.1136/bmjgh-2017-000509>

150. Steinhaus M, Hinson L, Rizzo AT, Gregowski A. Measuring Social Norms Related to Child Marriage Among Adult Decision-Makers of Young Girls in Phalombe and Thyolo, Malawi. *Journal of Adolescent Health* 2019. **64(4)**:37-44
<https://doi.org/10.1016/j.jadohealth.2018.12.019>
151. Yavuz Ş. İktidar Olma Sürecinde Erkeklerin Erkeklikle İmtihani. *Millî Folklor* 2014. 104:110-127. Erişim 7.8.2019, <http://www.millifolklor.com/PdfViewer.aspx?Sayi=104&Sayfa=107>
152. Karacagil Z. Erkekliğin Kurgulanmasında Askerlik Hizmeti. *Journal of Human Sciences* 2017. **14(4)**:4410-4424. <https://doi.org/10.14687/jhs.v14i4.4913>
153. Young Lives, Child Frontiers. *Understanding Child Marriage: Insights from Comparative Research*. Young Marriage and Parenthood Study, Policy Brief. 2018, November. Erişim 17.08.2019, <https://www.younglives.org.uk/content/understanding-child-marriage-insights-comparative-research>
154. Zupancic M. *Perception Survey On Knowledge Attitudes And Practices On Womens Rights Among Religious Leaders And Community Members*. UNDP Documents 2017, December. Erişim 13.05.2019, <https://www.undp.org/content/dam/afghanistan/docs/womemp/EGEMA/KAP-Survey.pdf>
155. Waszak C, Severy LJ, Kafafi L, Badawi I. Fertility behavior and psychological stress: The mediating influence of gender norm beliefs among Egyptian women. *Psychology of Women Quarterly* 2001; **25**:197-208. Erişim 28.03.2019, <https://doi.org/10.1111/1471-6402.00021>
156. Karim R, Lindberg L, Wamala S, Emmelin M. Men's Perceptions of Women's Participation in Development Initiatives in Rural Bangladesh. *American Journal of Men's Health* 2018. **12(2)**: 398–410. Erişim 22.07.2019, <https://doi.org/10.1177/1557988317735394>
157. UN Women. Making Women Count: An Annual Publication on Gender and Evaluation by UN Women Multi Country Office for India, Bhutan, Sri Lanka and Maldives. UN Women Publications (İnternette) 2013, December. Erişim 13.8.2019, <https://promundoglobal.org/wp-content/uploads/2015/01/Measuring-Gender-Attitude-Using-Gender-Equitable-Men-Scale.pdf>

- 158.Fazeli E, Golmakani N, Taghipour A, Shakeri MT. The Relationship between Demographic Factors and Gender Role Attitudes in Women Referring to Mashhad Health Care Centers in 2014. *Journal of Midwifery and Reproductive Health* 2015. **3(1)**: 276-284. <https://doi.org/10.22038/JMRH.2015.3561>
- 159.Siddiqui H, Gashi A, Higgins J, Dasgupta B, Pucilowski M. *Kosovo Labor Force and Time Use Study Research Report*. Millenium Challenge Corporation Publications (İnternette) 2018, February. Erişim 28.04.2019, <https://millenniumkosovo.org/wp-content/uploads/2018/11/MCC-Kosovo-Labor-Force-and-Time-Use-Study-Final-Research-Report-1.pdf>
- 160.Pulerwitz J, Barker G. Measuring Attitudes toward Gender Norms among Young Men in Brazil: Development and Psychometric Evaluation of the GEM Scale. *Sage Journals* 2008; **10(3)**:322-338. Erişim 14.7.2019, <https://doi.org/10.1177/1097184X06298778>
- 161.Kadir Has Üniversitesi. *Türkiye'de Toplumsal Cinsiyet ve Kadın Algısı Araştırması*. Toplumsal Cinsiyet ve Kadın Çalışmaları Araştırma Merkezi Yayını (İnternette) 2019. Erişim 30.06.2019, <https://www.khas.edu.tr/uploads/pdf-doc-vb/toplumsal-cinsiyet-ve-kadin-algisi-arastirmasi-2019-sonuclari-2.pdf>
- 162.Jones N, Tefera B, Stephenson J, Gupta T, Perenieto P, Emire G, et al. *Early marriage and education: the complex role of social norms in shaping Ethiopian adolescent girls' lives*. ODI Publications-Counrty Report. 2014, September. Erişim 15.03.2019, <https://www.odi.org/sites/odi.org.uk/files/odi-assets/publications-opinion-files/9183.pdf>
- 163.Gezer Tuğrul Y. Erken Yaşta Evlendirilen Kadınların Evlilik Süreçleri, Deneyimleri ve Sonraki Yaşamları Üzerine Nitel Bir Çalışma. *Sosyoloji Notları* 2018. **2(1)**:2-38. Erişim 29.7.2019, https://dergipark.org.tr/tr/pub/sosnot/issue/37831/423671#article_cite
- 164.TBMM Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu. *Çocuk Cinsiyeti Nedeniyle Kadın Üzerinde Oluşturulan Psikolojik Şiddet, Başlık Parası ve Geleneksel Evlilikler Hakkında Komisyon Raporu*. Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu Yayınları (İnternette) 2011. Erişim 22.07.2019, <https://komisyon.tbmm.gov.tr/raporlar.php?pKomKod=865>

- 165.Ökten Ş. Toplumsal Cinsiyet ve İktidar: Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin Toplumsal Cinsiyet Düzeni. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi* 2009; 2/8:302-312.
- 166.Asadullah NM, Wahhaj Z. *Early marriage and the persistence of traditional gender norms* (web page on the internet) 11 March 2019. Erişim 22.04.2019, VoxDev: <https://voxdev.org/topic/health-education/early-marriage-and-persistence-traditional-gender-norms>
- 167.Marshall E, Lyytikainen M, Jones N, Montes A, Pereznieto P, Tefera B. *Child marriage in Ethiopia. A review of the evidence and an analysis of the prevalence of child marriage in hotspot districts*. ODI Publications-Research Reports and Studies (İnternette) 2016, March. Erişim 5.9.2019, <https://www.odi.org/publications/10452-child-marriage-ethiopia-review-evidence-and-analysis-prevalence-child-marriage-hotspot-districts>
- 168.Evans A. *Urban change and rural continuity in gender ideologies and practices Theorizing from Zambia*. WIDER Working Paper (İnternette) 2017, March. Erişim 21.05.2019, <https://www.wider.unu.edu/publication/urban-change-and-rural-continuity-gender-ideologies-and-practices>
- 169.Özbay Ferhunde. *Kadının Statüsü ve Doğurganlık, Türkiye'de Kadın Olgusu*, (Yayına hazırlayan: Necla Arat) İstanbul: Say Yayınları; 1995.

EKLER

EK-1

SAHA REHBERİ

Bu rehber “*Önemli Bir İnsan Hakları İhlali Çocuk Evlilikler: Erkeklerin görüş, deneyim ve tutumlarının incelenmesi*” başlıklı araştırmada kullanılmak üzere geliştirilmiştir. Saha çalışması sırasında geçerli olacak uygulama ilkeleri ve takip edilmesi gereken güzergah bilgilerini içermektedir.

İyi çalışmalar,

1. Her görüşmeci görev alanı olan kümede çalışacaktır.
2. Temiz ve sade bir görünümde olunuz.
3. Kapıyı üç kere çalınız, cevap alamıyorsanız diğer haneye geçiniz.
4. Kendinizi tanıttın ve hangi amaçla orada bulunduğunuzu belirtin.
5. Bilgilendirilmiş onam formunu okuyunuz ve onam aldıktan sonra anketi uygulayınız.
6. Saygılı ve nazik olunuz.

Başlangıç sokağı ve hanesinin belirlenmesi ve devamındaki güzergah

Küme içinde ilk sokağın belirlenmesi: Kümede bulunan tüm sokaklar listelenir. Listelenen sokak içinden random.org kullanılarak bir rakam seçilir ve seçilen rakamda yer alan sokak numarası başlangıç sokağı olarak belirlenir.

Başlangıç sokağında en küçük numaraların olduğu taraftan çalışmaya başlanır.

İlk binanın belirlenmesi: Sokağın sağ tarafında 7. bina başlangıç binası olarak belirleyiniz. En küçük numaralı 7. yerleşim yerinden başlayınız. (Sağ tarafta işyeri, okul, cami vs. yerleşim yeri olmayan binalar sayılmadan 7. yerleşim yeri belirlenir.) Sokağın sağ tarafında hiç yerleşim yeri yok ise; sokağın sol tarafından başlayarak ve hep sola dönerek devam ediniz. Eğer sokağın sağ tarafında 7. yerleşim yeri var ise bu defa hep sağa dönerek devam ediniz.

Bina tek katlı/müstakil ise: Bina tek katlı/müstakil ise hanede uygun yaştaki birey ile görüşülür.

Bina çok katlı ise: Bina çok katlı ise orta kat hesaplanarak hane belirlenir. Orta kat hesaplanırken binadaki kat sayısı n alınır ve şu formül kullanılır: Kat sayısı çift sayı ise $= n/2$; kat sayısı tek sayı ise $= n+1/2$ formülleri kullanılarak orta kat hesaplanır.

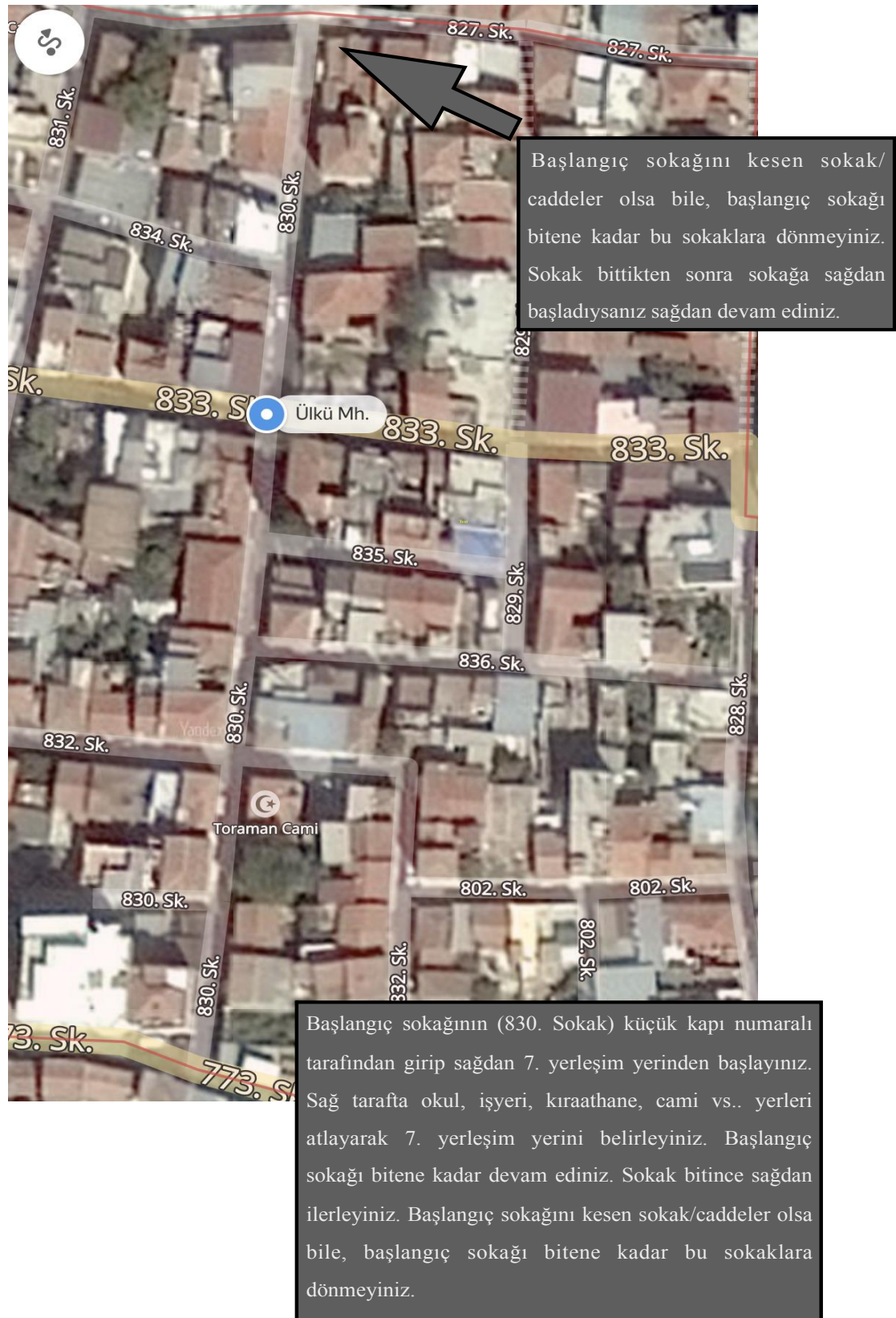
Binada orta katın belirlenmesi: Orta katta merdivenden çıkınca sağdaki kapı seçilir. Hanede uygun birey yok ya da hane görüşmeyi kabul etmedi ise; sağdan devam ederek aynı kattaki diğer hanelerle görüşülür. Katta başka daire yok ise; yukarı katlardan devam ediniz. Yukarı katlarda uygun birey yok ise aşağı katlara inilir.

Binadan çıkınca sağdaki/yanındaki ilk bina ile devam edilir. Okul, işyeri, market, cami vs... var ise atlanarak ilerlenir. Sokak bittiğinde sağa dönülür. Sokağın bitimi küme sınırı ise sokağın karşısına geçerek devam edilir. Başlangıç sokağını tamamen bitinceye kadar devam ediniz.

Bölgede site var ise: Bölgede site var ise; siteye girince sağdaki en küçük numaralı 7. binadan, 7 bina yok ise 3. binadan başlanarak yukarıdaki yönergeye göre devam edilir. Sağda bina yok ise sol taraftan devam edilir.

Hanede uygun bireylerin belirlenmesi: Haneye girildiğinde bu hanede hedef grup kapsamında bir kişinin bulunup bulunmadığına bakılır. Eğer yoksa örnek seçim kurallarına göre uygun birey bulana kadar devam edilir. Hanede uygun yaşta birden fazla kişi var ise 60-69, 50-59, 20-29, 40-49, 30-39 yaş grubu sırasına bir kişi ile görüşme yapılır. Kotaya göre eksik kalan var ise; o yaş grubu ile görüşülerek devam edilir. Bir binada kotaya uygun 7 kişi bulundu ise; o küme kotasına ulaşılmıştır. Bir hanede uygun 7 kişi bulundu ise; yine o küme kotasına ulaşılmıştır.

EK-2

İstanbul Üniversitesi, İstanbul Tıp Fakültesi, Halk Sağlığı Anabilim Dalı
“Önemli Bir İnsan Hakları İhlali Çocuk Evlilikler:
Erkeklerin görüş, deneyim ve tutumlarının incelenmesi” Araştırması
Soru Formu

Küme No: Görüşmeci: Tarih:.....

Mahalle:..... Hane no:..... İç kapı no:.....

Cadde/sokak:..... Dış Kapı No:.....

☐ Anket Yapıldı

☐ Anket Yapılmadı () Red () Evde bulunamadı () Ev boş () Diğer:

Hanede beraber yaşadığınız kişi sayısı (siz dahil) :

Hanede 20-69 yaş arası erkek sayısı (siz dahil) :

1) Doğum tarihiniz:.....

2) Hayatınız boyunca en uzun süre yaşadığınız yeri belirtiniz:

☐ İl:..... ☐ İlçe:..... ☐ Köy:..... ☐ Diğer:.....

3) Medeni durumunuz nedir?

- (1) Bekar/ hiç evlenmemiş (11. soruya geçiniz)
 (2) Evli
 (3) Dul
 (4) Boşanmış
 (5) Diğer:

4) Kaç kere evlendiniz?

- (1) 1
 (2) 2
 (3) 3
 (4) 4 ve daha fazla

5) Eş(ler)iniz ile nasıl bir nikah kıydınız?

	1. Eşiniz	2. Eşiniz	3. Eşiniz	4. Eşiniz
Resmi				
Dini				
İkisi de var				
İkisi de yok				

6) İlk evlenme yaşıınız nedir?

- ☐ Kendiniz:
☐ 1. Eşiniz:
☐ 2. Eşiniz:.....

- ☐ 3. Eşiniz:.....
☐ 4. Eşiniz:.....
☐ Hatırlamıyor/bilmiyor:.....

7) Eş(ler)iniz ile evlenmeye/birlikte yaşamaya nasıl karar verdiniz?

	1. Eşiniz	2.Eşiniz	3. Eşiniz	4. Eşiniz
Kendi kararım, ailemin onayı ile				
Kendi kararım, ailemin onayı dışında				
Ailemin kararı veya isteği ile				
Görücü usulüyle benim kararım ile				
Görücü usulü ailemin kararı ile				
Eşimle birlikte karar vererek				
Kaçarak/kaçırarak				
Diğer.....				

8) Eş(ler)iniz ile aranızda akrabalık var mı? (Birden fazla evliliği olanlar için uygun yerleri işaretleyiniz.)

- (1) Evet ☐ 1.eş ☐ 2.eş ☐ 3.eş ☐ 4.eş
 (2) Hayır ☐ 1.eş ☐ 2.eş ☐ 3.eş ☐ 4.eş

9) Evlendiğinizde başlık parası verdiniz mi? (Birden fazla evliliği olanlar için uygun yerleri işaretleyiniz.)

- (1) Evet ☐ 1.eş ☐ 2.eş ☐ 3.eş ☐ 4.eş
 (2) Hayır ☐ 1.eş ☐ 2.eş ☐ 3.eş ☐ 4.eş

10) Çocuğunuz var mı?

- ☐ Hayır
☐ Evet ise belirtiniz: Kız çocuk sayısı:..... Erkek çocuk sayısı:

11) Eğitim durumunuz (bitirdiği okulu sorunuz) nedir?

- (1) Okuma-yazma bilmiyor
 (2) Okur-yazar
 (3) İlkokul mezunu
 (4) Ortaokul mezunu
 (5) Lise mezunu
 (6) Yüksek okul (2 yıllık) mezunu
 (7) Üniversite mezunu
 (8) Yüksek Lisans (Master) mezunu/ Doktora mezunu
 (9) Diğer:.....

12) Mesleğiniz nedir?

13) Çalışma durumunuz nedir?

- (1) Öğrenci
 (2) İşsiz
 (3) Emekli, çalışmıyor
 (4) Emekli, çalışıyor
 (5) Ücretli/aylıklı kamu işçisi
 (6) Ücretli/aylıklı memur
 (7) Ücretli/aylıklı özel sektör çalışanı
 (8) Kendi hesabına
 (9) Çiftçi (kendi tarlasında, bahçesinde çalışıyor)
 (10)Düzensiz gelir getiren işler de çalışıyor (işporta, gündelikçi, inşaat işleri, tarım işleri, günlük yevmiye ile çalışma, mevsimlik işler...)
 (11)Esnaf - Tüccar
 (12)Diğer:

14) Gelir durumunuz (ailenin ortalama aylık geliri, haneye bir ayda giren toplam para miktarı) nedir?

- (1) Hanenin geliri yok
- (2) 1.404,06 (asgari ücret) TL veya daha az
- (3) 1.405 – 2500 TL arası
- (4) 2501 - 3500 TL arası
- (5) 3501 - 4500 TL arası
- (6) 4501 TL ve üzeri
- (7) Diğer:

15) Sosyal güvenceniz var mı?

- (1) Yok
- (2) Yeşil kart
- (3) SGK
- (4) Özel sigorta
- (5) Diğer:.....

16) Annenizin ilk evlenme yaşı nedir?

- (1) 15 öncesi
- (2) 15-16
- (3) 17-18
- (4) 19-20
- (5) 21' den büyük
- (6) Bilmiyor/hatırlamıyor

17) Ailenizde 18 yaşından küçük evlenen kardeş(ler)iniz (üvey kardeşleriniz dahil) ya da akrabalarınız var mı?

- ☐ Hayır
- ☐ Evet ise; *evlenme yaşlarını belirtiniz:* ☐ Kız Kardeş:..... ☐ Erkek Kardeş:..... ☐ Diğer:

18) Çevrenizde evlilik kararı nasıl alınır? (lütfen şıkları okuyunuz. Birden fazla şık işaretlenebilir.)

- (1) Gelenek göreneklere göre ise açıklayınız:.....
- (2) Annenin isteği veya kararı ile
- (3) Babanın isteği veya kararı ile
- (4) Anne ve babanın birlikte aldığı karar ile
- (5) Evlenecek kadının kararı ile
- (6) Evlenecek erkeğin kararı ile
- (7) Evlenecek kadın ve erkeğin birlikte aldığı karar ile
- (8) Aile büyüklerinin kararı ile
- (9) Diğer:.....

19) Sizce evlilik kararı nasıl alınmalı? (lütfen şıkları okuyunuz ve tek yanıt işaretleyiniz.)

- (1) Gelenek göreneklere göre ise açıklayınız:.....
- (2) Annenin isteği veya kararı ile
- (3) Babanın isteği veya kararı ile
- (4) Anne ve babanın birlikte aldığı karar ile
- (5) Evlenecek kadının kararı ile
- (6) Evlenecek erkeğin kararı ile
- (7) Evlenecek kadın ve erkeğin birlikte aldığı karar ile
- (8) Aile büyüklerinin kararı ile
- (9) Diğer:.....

20) Sizce kadınlar için ilk evlenme yaşı ne olmalıdır? (Lütfen şıkları okuyunuz ve tek yanıt işaretleyiniz.)

- (1) 15 öncesi
- (2) 15 - 16
- (3) 17 - 18
- (4) 19 - 20
- (5) 21 - 25
- (6) 26 - 30
- (7) 30'dan büyük
- (8) Adet görünce, göğüsleri büyüdüğünde
- (9) Yaş önemli değil; bedeni gelişip ergenliğe girince
- (10) Diğer:

21) Sizce erkekler için ilk evlenme yaşı ne olmalıdır? (Lütfen şıkları okuyunuz ve tek yanıt işaretleyiniz.)

- (1) 15 öncesi
- (2) 15 - 16
- (3) 17 - 18
- (4) 19 - 20
- (5) 21 - 25
- (6) 26 - 30
- (7) 30'dan büyük
- (8) Bir iş sahibi olunca
- (9) Askerliğini yaptıktan sonra
- (10) Diğer:

22) Sizce kadınlar için çocuk sahibi olma yaşı kaç olmalı? (Lütfen şıkları okuyunuz ve tek yanıt işaretleyiniz.)

- (1) 15 öncesi
- (2) 15 - 16
- (3) 17 - 18
- (4) 19 - 20
- (5) 21 - 25
- (6) 26 - 30
- (7) 30'dan büyük
- (8) Diğer:

23) Sizce 18 yaş altında yapılan evliliklerin nedeni nedir? (Lütfen şıkları okuyunuz ve en önemli 3 yanıtı işaretleyiniz)

- (1) Başlık parası almak
- (2) Az eğitilmiş olmak
- (3) Politikalar ve yasal düzenlemeler
- (4) Ev ya da tarlada çalışacak; erkeğe, ailesine ya da evdeki yaşlıya bakacak genç birine ihtiyaç duymak
- (5) Aile içinde kızdan kaynaklanan ekonomik yükü azaltmak
- (6) Erken yaşta evlilikleri destekleyen gelenek ve görenekler
- (7) Evlilik dışı cinselliği/riskli cinsel davranışları engellemek
- (8) Evlilik dışı gebelik olmasından dolayı
- (9) Ailenin evlilik dışı olabilecek gebelikleri engellemek istemesi
- (10) Küçük yaşta kızların daha sağlıklı çocuk sahibi olabileceği düşüncesi
- (11) Küçük yaşta kızların daha kolay eğitilebilecek olması
- (12) Kızların evdeki baskıdan uzaklaşmak istemesi
- (13) Kızların evlenip, çocuk sahibi olarak statü kazanma talebi
- (14) Aile içinde yaşanan şiddet, cinsel taciz
- (15) Diğer:

24) Sizce 18 yaş altında yapılan evliliklerde sağlık ve sosyal yönden aşağıdaki durumlar/dan neler olabilir? (Lütfen şıkları okuyunuz ve en önemli 3 yanıtı işaretleyiniz)

- (1) Hiç bir risk/sorun oluşturmaz
- (2) Eğitimde aksamalar, okul bırakma
- (3) Kız çocukların arkadaşlarından uzaklaşması, akran ağını kaybetmesi, sosyal izolasyon ve dışlanma
- (4) Kız çocuklarının gebelik, doğum ve doğum sonrası sağlık sorunları, düşükler, anne ölümleri
- (5) Doğan bebeklerde sağlık sorunları; sakat doğum, bebek ölümleri
- (6) Cinsel yolla bulaşan hastalıklara maruziyet
- (7) Kız çocuklarının ruhsal sağlığının bozulması; stres, depresyon, psikolojik rahatsızlıklar
- (8) Aile içi şiddet, şiddete maruziyet, eşler arası eşit olmayan güç ilişkisi
- (9) Sosyal aktivitelerde sınırlılık
- (10) Diğer:

25) Kadınlar ve erkekler için ilk evlenme yaşını belirleyen yasalar vardır. Bu yasalarda ilk evlenme yaşı nedir?

- (1) Bilmiyorum (3) 16 (5) 18
- (2) 15 (4) 17 (6) Diğer:

26) Sizce yasalar kadınlar ve erkekler için ilk evlilik yaşını belirlemeli mi?

- (1) Evet (2) Hayır (3) Fikrim yok

Şimdi size okuyacağım cümleler hakkındaki görüşünüzü “katılıyorum” ya da “katılmıyorum” şeklinde ifade eder misiniz? (Toplumsal Cinsiyet Normları Tutum Ölçeği)

27) Erkek çocukların kız çocuklardan daha iyi eğitim alması gerekir.

- ()Katılıyorum ()Katılmıyorum

28) Kız çocukları sadece evde onların yardımına ihtiyaç duyulmadığı zaman okula gönderilmelidir.

- ()Katılıyorum ()Katılmıyorum

29) Erkek çocukların kız çocuklarından daha eğitimli olmasının en önemli nedeni yaşlandıklarında anne ve babalarına daha iyi bakabilecek olmalarıdır.

- ()Katılıyorum ()Katılmıyorum

30) Özel ders/dershane almak için ayrılan para kısıtlıysa, öncelikle erkek çocuklar için harcanmalıdır.

- ()Katılıyorum ()Katılmıyorum

31) Bir kadın kendi çocuklarına iyi bakmalı ve başkalarının işlerine karışmamalıdır.

- ()Katılıyorum ()Katılmıyorum

32) Kadınlar siyaseti erkeklere bırakmalıdır.

- ()Katılıyorum ()Katılmıyorum

33) Bir kadının kendisini koruması için bir eş, oğul ya da başka bir erkek akrabaya ihtiyacı vardır.

- ()Katılıyorum ()Katılmıyorum

34) Bir kadının yaşlandığında gerçekten güvenilebileceği tek şey erkek çocuklarıdır.

- ()Katılıyorum ()Katılmıyorum

35) İyi bir kadın, hemfikir olmasa da, kocasının görüşlerini sorgulamaz.

- ()Katılıyorum ()Katılmıyorum

- 36) Çocukların sağlığı söz konusu olduğunda, baba ne isterse onu yapmak en iyisidir.
☐Katılıyorum ☐Katılmıyorum
- 37) Kız çocuklar eğer isterlerse çocukları olduktan sonra da ev dışında çalışabilmelidir.
☐Katılıyorum ☐Katılmıyorum
- 38) Kız çocuklar dışarıda çalışmak için erkeklerle aynı fırsatlara sahip olmalıdır.
☐Katılıyorum ☐Katılmıyorum
- 39) Kız çocuklar ev dışında çalışıp para kazanabilmeleri için çok fazla çocuk yapmamaları gerektiği söylenmelidir.
☐Katılıyorum ☐Katılmıyorum
- 40) Kızımın gerektiğinde geçimini sağlamak için ev dışında çalışabilmesi hoşuma gider.
☐Katılıyorum ☐Katılmıyorum

Sizinle daha detaylı görüşme yapmak için tekrar iletişim kurmak isteyebiliriz. Tekrar görüşme için onay verir misiniz?

- ☐ Hayır
- ☐ Evet ise; iletişim bilgileriniz:

EK-3

**Önemli Bir İnsan Hakları İhlali Çocuk Evlilikler:
Erkeklerin Görüş, Deneyim ve Tutumlarının incelenmesi Araştırması
Bilgilendirilmiş Gönüllü Olur Formu**

Bu bilgilendirilmiş gönüllü olur formu Konak İlçesi'nde yürütülecek olan bir araştırma için hazırlanmıştır. Araştırmanın adı "Önemli Bir İnsan Hakları İhlali Çocuk Evlilikler: Erkeklerin görüş, deneyim ve tutumlarının incelenmesi"dir.

Araştırma Hakkında Bilgi

Benim adım Hülya Barbaros ve İstanbul Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Halk Sağlığı Anabilim Dalı'nda doktora öğrencisiyim. Erken evlilikler ile ilgili bir araştırma yürütüyoruz. Size bilgi vermek ve sizi bu araştırmaya katılmanız için davet etmek istiyorum. Bilgilendirme sırasında anlamakta zorlandığınız sözcükler olduğunda lütfen açıklama yapabilmem için beni durdurun.

Bu araştırmanın amacı erken yaşta evliliklere ilişkin erkeklerin görüşlerini incelemektir. Konak İlçesi'nde 20-69 yaş arası erkek bireyler araştırmaya dahil edilecektir. Sizden beklentimiz sadece soru formunda yer alan soruları yanıtlamanızdır.

Araştırmaya katılıp katılmamakta serbestsiniz. Katılsanız bile istediğiniz an sorulara yanıt vermekten vazgeçebilirsiniz veya daha sonra verdiğiniz yanıtların araştırma kapsamından çıkartılmasını talep edebilirsiniz. Araştırma ile elde edeceğimiz bilgiler gizli tutulacaktır. Edindiğimiz bilgilere araştırmacılar haricinde kimse ulaşamayacaktır.

Soru formunun uygulama süresi 30 dakikadır.

Eğer bir sorunuz olursa şimdi veya daha sonra hatta çalışma başladıktan sonra bile sorabilirsiniz. Daha sonra bir sorunuz olursa aşağıdaki kişi / kişilere ulaşabilirsiniz:

İletişim : Hülya Barbaros

Adres : İstanbul Üniversitesi, İstanbul Tıp Fakültesi, Halk Sağlığı Anabilim Dalı, ÇAPA / İSTANBUL

Tel : 0 212 414 20 00

e-posta : hulyabarbaros@yahoo.com

Katılımcının Beyanı

Yukarıdaki bilgileri okudum ya da bilgiler bana okundu. Verilen bilgiler hakkında soru sorma fırsatım oldu ve sorduğum her soruya anlaşılır yanıtlar aldım. Bu araştırmaya gönüllü olarak katılmaya onam veriyorum.

Katılımcının Adı, Soyadı: _____

Katılımcının İmzası: _____

Tarih: Gün/ay/yıl _____

Okur-yazar değilse;

Katılımcı adayına onam formunun tümünün okunmasına tanık oldum ve bu kişi soru sorma olanağına sahip oldu. Bu kişinin özgür bir biçimde onam verdiğine tanıklık ederim.

Tanık Adı, Soyadı: _____

Tanık imzası: _____

Tarih: Gün/ay/yıl _____ Katılımcı Parmak İzi

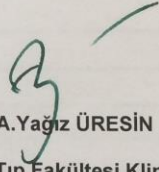
Onam Alan Araştırmacı/kişi Beyanı

Katılımcı adayına bilgilendirme bölümünü okudum ve tüm gayretimle yukarıdaki hususların yapılacağını katılımcı tarafından anlaşılmasını sağladım. Katılımcıya çalışma hakkında soru sorma fırsatının tanınmış olduğunu, bana yöneltilen sorulara bilgim elverdiğince ve doğru olarak yanıtladığımı onaylarım. Katılımcının onam vermeye zorlanmadığını, onamın özgürce ve gönüllü olarak alındığını beyan ederim. Bu olur formunun bir kopyası katılımcıya verilecektir.

Onam alan araştırmacı/kişi Adı, Soyadı: _____

Onam alan araştırmacı/kişi, imzası: _____

Tarih: Gün/ay/yıl _____

	T.C. İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ İSTANBUL TIP FAKÜLTESİ KLİNİK ARAŞTIRMALAR ETİK KURULU	
Sayı : 530		Tarih : 24.05.2017
Konu: Prof. Dr. Nuray ÖZGÜLNAR hk.		
	Sayın Prof. Dr. Nuray ÖZGÜLNAR Halk Sağlığı Anabilim Dalı	
	İlgi : Halk Sağlığı Anabilim Dalının 08/05/2017 gün ve 173330 sayılı yazısı	
	Sorumlu araştırmacılığını üstlendiğiniz ve Doktora Öğrencisi Hülya BARBAROS' un yürüteceği 2017/498 dosya numaralı "Önemli Bir İnsan Hakları İhlali Çocuk Evlilikler: Erkeklerin görüş, deneyim ve tutumlarının incelenmesi" başlıklı çalışma kurulumuzun 12/05/2017 gün ve 09 sayılı toplantısında görüşülerek etik yönden uygun bulunmuş olup, tutanaklar ekte sunulmuştur.	
	Bilgilerinizi rica ederim.	
		
		Prof. Dr. A.Yağız ÜRESİN İstanbul Tıp Fakültesi Klinik Araştırmalar Etik Kurul Başkanı
Eki: İstanbul Tıp Fakültesi Klinik Araştırmaları Etik Kurulu Karar Formu		

İSTANBUL TIP FAKÜLTESİ KLİNİK ARAŞTIRMALARI ETİK KURULU KARAR FORMU

ETİK KURUL BİLGİLERİ	ETİK KURULUN ADI	İSTANBUL TIP FAKÜLTESİ KLİNİK ARAŞTIRMALARI ETİK KURULU
	AÇIK ADRESİ:	İ.Ü.İSTANBUL TIP FAKÜLTESİ HULUSİ BEHÇET KÜTÜPHANESİ KAT:3 FATİH/İSTANBUL
	TELEFON	0 (212) 414 21 53
	FAKS	0 (212) 414 21 53
	E-POSTA	itfetikkurul@istanbul.edu.tr.

BAŞVURU BİLGİLERİ	ARAŞTIRMANIN AÇIK ADI	"Önemli Bir İnsan Hakları İhlali Çocuk Evlilikler: Erkeklerin görüş, deneyim ve tutumlarının incelenmesi"		
	ARAŞTIRMA PROTOKOL KODU	---		
	KOORDİNATÖR/SORUMLU ARAŞTIRMACI UNVANI/ADI/SOYADI	Prof. Dr. Nuray ÖZGÜLNAR		
	KOORDİNATÖR/SORUMLU ARAŞTIRMACININ UZMANLIK ALANI	Halk Sağlığı Anabilim Dalı		
	KOORDİNATÖR/SORUMLU ARAŞTIRMACININ BULUNDUĞU MERKEZ	İstanbul Üniversitesi İstanbul Tıp Fakültesi Halk Sağlığı Anabilim Dalı		
	DESTEKLEYİCİ	---		
	DESTEKLEYİCİNİN YASAL TEMSİLCİSİ	---		
	ARAŞTIRMANIN FAZİ	FAZ 1	☐	
		FAZ 2	☐	
		FAZ 3	☐	
		FAZ 4	☐	
	ARAŞTIRMANIN TÜRÜ	Yeni Bir Endikasyon	☐	
		Yüksek Doz Araştırması	☐	
		Diğer ise belirtiniz :		
	ARAŞTIRMAYA KATILAN MERKEZLER	TEK MERKEZ ☒	ÇOK MERKEZLİ ☐	ULUSAL ☒

İSTANBUL TIP FAKÜLTESİ KLİNİK ARAŞTIRMALARI ETİK KURULU KARAR FORMU

ARAŞTIRMANIN AÇIK ADI "Önemli Bir İnsan Hakları İhlali Çocuk Evlilikler: Erkeklerin görüş, deneyim ve tutumlarının incelenmesi"

DEĞERLENDİRİLEN BELGELER	Belge Adı	Tarihi	Versiyon Numarası	Dili
	ARAŞTIRMA PROTOKOLÜ	■		
BİLGİLENDİRİLMİŞ GÖNÜLLÜ OLUR FORMU	■			Türkçe ■ İngilizce □ Diğer □
OLGU RAPOR FORMU	□			Türkçe □ İngilizce □ Diğer □
ARAŞTIRMA BROŞÜRÜ	□			Türkçe □ İngilizce □ Diğer □
DEĞERLENDİRİLEN DİĞER BELGELER	Belge Adı	□		Açıklama
	TÜRKÇE ETİKET ÖRNEĞİ	□		
	SİGORTA	□		
	ARAŞTIRMA BÜTÇESİ	■		
	BIYOLOJİK MATERYEL TRANSFER FORMU	□		
	HASTA KARTI/GÜNLÜKLERİ	□		
	ILAN	□		
	YILLIK BİLDİRİM	□		
	SONUÇ RAPORU	□		
	GÜVENLİLİK BİLDİRİMLERİ	□		
KARAR BİLGİLERİ	Karar No:09	Tarih: 12/05/2017		
	İstanbul Üniversitesi İstanbul Tıp Fakültesi Halk Sağlığı Anabilim Dalında görevli Prof. Dr. Nuray ÖZGÜLNAR' ın sorumluluğunda ve Doktora Öğrencisi Hülya BARBAROS' un yürüteceği yukarıda bilgileri verilen araştırma başvuru dosyası ile ilgili belgeler araştırmanın gerekçe, amaç, yaklaşım ve yöntemleri dikkate alınarak incelenmiş, gerçekleştirilmesinde etik ve bilimsel sakınca bulunmadığına toplantıya katılan Etik Kurul üye tam sayısının salt çoğunluğu ile karar verilmiştir.			

İSTANBUL TIP FAKÜLTESİ KLİNİK ARAŞTIRMALARI ETİK KURULU

ÇALIŞMA ESASI		19.08.2011 tarihli, 28030 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan Klinik Araştırmalar Hakkındaki Yönetmelik							
BAŞKANIN UNVANI / ADI / SOYADI:		Prof. Dr. A. Yağız ÜRESİN							
Unvanı/Adı/Soyadı	Uzmanlık Alanı	Kurumu	Cinsiyet		Araştırma ile ilişki *		Katılım **		İmza
Prof. Dr. A. Yağız ÜRESİN	Farmakoloji ve Klinik Farmakoloji	İstanbul Tıp Fakültesi (Etik Kurul Başkanı)	E ■	K □	E □	H ■	E □	H ■	İZİMLİ
Prof. Dr. Berrin UMMAN	Kardiyoloji	İstanbul Tıp Fakültesi (Etik Kurul Başkan Yardımcısı)	E □	K ■	E □	H ■	E ■	H □	
Prof. Dr. Ahmet GÜL	Romatoloji	İstanbul Tıp Fakültesi	E ■	K □	E □	H ■	E ■	H □	
Prof. Dr. Oğuzhan ÇOBAN	Nöroloji	İstanbul Tıp Fakültesi	E ■	K □	E □	H ■	E ■	H □	
Dr. Sevdâ ÖZEL YILDIZ	Biyoistatistik	İ.U. İstanbul Tıp Fakültesi Biyoistatistik	E □	K ■	E □	H ■	E ■	H □	

* :Araştırma ile ilişki
** :Toplantıda Bulunma

İ.U. İstanbul Tıp Fakültesi Klinik araştırmalar Etik kurulu 13.04.2013 tarih, 28617 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan Klinik Araştırmalar Hakkında Yönetmelik çerçevesinde kurulmuş ve T.C. Sağlık Bakanlığı Türkiye İlaç ve Tıbbi Cihaz Kurumu tarafından onaylanmıştır. İlgili yönetmelik kapsamında kalan araştırmalar Sağlık Bakanlığının izin almak zorundadır. Yönetmelik kapsamı dışında kalan araştırmalar ise Etik Kurul bünyesinde oluşturulmuş 5 kişilik alt komisyon tarafından değerlendirilmekte olup Sağlık Bakanlığı iznine tabi değildir.

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
İSTANBUL TIP FAKÜLTESİ
KLİNİK ARAŞTIRMALAR ETİK KURULU

Sayı : 1315

Tarih : 14.11.2017

Konu: Prof. Dr. Nuray ÖZGÜLNAR hk.

Sayın Prof. Dr. Nuray ÖZGÜLNAR
Halk Sağlığı Anabilim Dalı

İlgi : Halk Sağlığı Anabilim Dalının 02/08/2017 gün ve 291465 sayılı yazısı

Sorumlu araştırmacılığını üstlendiğiniz ve Doktora Öğrencisi Hülya BARBAROS' un yürüteceği 2017/498 dosya numaralı "Önemli Bir İnsan Hakları İhlali Çocuk Evlilikler: Erkeklerin görüş, deneyim ve tutumlarının incelenmesi" başlıklı çalışma kurulumuzun 12/05/2017 gün ve 09 sayılı toplantısında görüşülerek etik yönden uygun bulunmuştur.

İlgili değişiklik isteminiz, Değişiklik Bilgi Formu, Gönüllü Sayısı ve Soru Formundaki Değişiklikler hakkında, kurulumuzun 10/11/2017 tarih ve 18 sayılı toplantısında görüşülerek değişiklikler de etik yönden uygun bulunmuş olup, tutanaklar ekte sunulmuştur.

Bilgilerinizi rica ederim.

Prof. Dr. A.Yağız ÜRESİN

İstanbul Tıp Fakültesi Klinik Araştırmalar
Etik Kurul Başkanı

Eki: İstanbul Tıp Fakültesi Klinik Araştırmaları Etik Kurulu Karar Formu

İSTANBUL TIP FAKÜLTESİ KLİNİK ARAŞTIRMALARI ETİK KURULU KARAR FORMU

ETİK KURUL BİLGİLERİ	ETİK KURULUN ADI	İSTANBUL TIP FAKÜLTESİ KLİNİK ARAŞTIRMALARI ETİK KURULU
	AÇIK ADRESİ:	İ.Ü.İSTANBUL TIP FAKÜLTESİ HULUSİ BEHÇET KÜTÜPHANESİ KAT:3 FATİH/İSTANBUL
	TELEFON	0 (212) 414 21 53
	FAKS	0 (212) 414 21 53
	E-POSTA	itfetikkurul@istanbul.edu.tr.

BAŞVURU BİLGİLERİ	ARAŞTIRMANIN AÇIK ADI	"Önemli Bir İnsan Hakları İhlali Çocuk Evlilikler: Erkeklerin görüş, deneyim ve tutumlarının incelenmesi"			
	ARAŞTIRMA PROTOKOL KODU	---			
	KOORDİNATÖR/SORUMLU ARAŞTIRMACI UNVANI/ADI/SOYADI	Prof. Dr. Nuray ÖZGÜLNAR			
	KOORDİNATÖR/SORUMLU ARAŞTIRMACININ UZMANLIK ALANI	Halk Sağlığı Anabilim Dalı			
	KOORDİNATÖR/SORUMLU ARAŞTIRMACININ BULUNDUĞU MERKEZ	İstanbul Üniversitesi İstanbul Tıp Fakültesi Halk Sağlığı Anabilim Dalı			
	DESTEKLEYİCİ	---			
	DESTEKLEYİCİNİN YASAL TEMSİLCİSİ	---			
	ARAŞTIRMANIN FAZİ	FAZ 1	☐		
		FAZ 2	☐		
		FAZ 3	☐		
		FAZ 4	☐		
	ARAŞTIRMANIN TÜRÜ	Yeni Bir Endikasyon	☐		
		Yüksek Doz Araştırması	☐		
		Diğer ise belirtiniz :			
	ARAŞTIRMAYA KATILAN MERKEZLER	TEK MERKEZ ☒	ÇOK MERKEZLİ ☐	ULUSAL ☒	ULUSLAR ARASI ☐

İSTANBUL TIP FAKÜLTESİ KLİNİK ARAŞTIRMALARI ETİK KURULU KARAR FORMU

ARAŞTIRMANIN AÇIK ADI	"Önemli Bir İnsan Hakları İhlali Çocuk Evlilikler: Erkeklerin görüş, deneyim ve tutumlarının incelenmesi"
------------------------------	---

DEĞERLENDİRİLEN BELGELER	Belge Adı	Tarihi	Versiyon Numarası	Dili
	ARAŞTIRMA PROTOKOLÜ	☒		Türkçe ☒ İngilizce ☐ Diğer ☐
	BİLGİLENDİRİLMİŞ GÖNÜLLÜ OLUR FORMU	☐		Türkçe ☐ İngilizce ☐ Diğer ☐
	OLGU RAPOR FORMU	☐		Türkçe ☐ İngilizce ☐ Diğer ☐
	ARAŞTIRMA BROŞÜRÜ	☐		Türkçe ☐ İngilizce ☐ Diğer ☐

DEĞERLENDİRİLEN DİĞER BELGELER	Belge Adı	Tarihi	Versiyon Numarası	Açıklama
	TÜRKÇE ETİKET ÖRNEĞİ	☐		
	SİGORTA	☐		
	ARAŞTIRMA BÜTÇESİ	☒		
	BİYOLOJİK MATERYEL TRANSFER FORMU	☐		
	HASTA KARTI/GÜNLÜKLERİ	☐		
	İLAN	☐		
	YILLIK BİLDİRİM	☐		
	SONUÇ RAPORU	☐		
	GÜVENLİLİK BİLDİRİMLERİ	☐		
	DİĞER:	☒	Anabilim Dalı Başkanlığından Üst Yazı, Değişiklik Bilgi Formu, Soru Formu	

KARAR BİLGİLERİ	Karar No:18	Tarih: 10/11/2017	Açıklama
	İstanbul Üniversitesi İstanbul Tıp Fakültesi Halk Sağlığı Anabilim Dalında görevli Prof. Dr. Nuray ÖZGÜLNAR' ın sorumluluğunda ve Doktora Öğrencisi Hülya BARBAROS' un yürüteceği yukarıda bilgileri verilen araştırma başvuru dosyası ile ilgili belgeler araştırmanın gerekçe, amaç, yaklaşım ve yöntemleri dikkate alınarak incelenmiş, gerçekleştirilmesinde etik ve bilimsel sakınca bulunmadığına toplantıya katılan Etik Kurul üye tam sayısının salt çoğunluğu ile karar verilmiştir.		

İSTANBUL TIP FAKÜLTESİ KLİNİK ARAŞTIRMALARI ETİK KURULU

ÇALIŞMA ESASI	19.08.2011 tarihli, 28030 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan Klinik Araştırmalar Hakkındaki Yönetmelik
BAŞKANIN UNVANI / ADI / SOYADI:	Prof. Dr. A. Yağız ÜRESİN

Unvanı/Adı/Soyadı	Uzmanlık Alanı	Kurumu	Cinsiyet		Araştırma ile ilişki *		Katılım **		İmza
Prof. Dr. A. Yağız ÜRESİN	Farmakoloji ve Klinik Farmakoloji	İstanbul Tıp Fakültesi (Etik Kurul Başkanı)	E ☒	K ☐	E ☐	H ☒	E ☐	H ☒	İZİMLİ
Prof. Dr. Berrin UMMAN	Kardiyoloji	İstanbul Tıp Fakültesi (Etik Kurul Başkan Yardımcısı)	E ☐	K ☒	E ☐	H ☒	E ☒	H ☐	
Prof. Dr. Ahmet GÜL	Romatoloji	İstanbul Tıp Fakültesi	E ☒	K ☐	E ☐	H ☒	E ☒	H ☐	
Prof. Dr. Oğuzhan ÇOBAN	Nöroloji	İstanbul Tıp Fakültesi	E ☒	K ☐	E ☐	H ☒	E ☒	H ☐	
Dr. Sevdâ ÖZEL YILDIZ	Biyoistatistik	İ.Ü. İstanbul Tıp Fakültesi Biyoistatistik	E ☐	K ☒	E ☐	H ☒	E ☒	H ☐	

* :Araştırma ile ilişki
 ** :Toplantıda Bulunma

İ.Ü. İstanbul Tıp Fakültesi Klinik araştırmalar Etik kurulu 13.04.2013 tarih, 28617 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan Klinik Araştırmalar Hakkında Yönetmelik çerçevesinde kurulmuş ve T.C.Sağlık Bakanlığı Türkiye İlaç ve Tıbbi Cihaz Kurumu tarafından onaylanmıştır. İlgili yönetmelik kapsamında kalan araştırmalar Sağlık Bakanlığından izin almak zorundadır. Yönetmelik kapsamı dışında kalan araştırmalar ise Etik Kurul bünyesinde oluşturulmuş 5 kişilik alt komisyon tarafından değerlendirilmekte olup Sağlık Bakanlığı iznine tabi değildir.

Sayfa 2

EK-5**Tarih ve Sayı: 22/08/2017-317476**

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
İstanbul Tıp Fakültesi Hastanesi Başhekimliği

Sayı :80994572-045.99-
 Konu :Prof.Dr.Nuray ÖZGÜLNAR'ın
 Araştırma İzni

HALK SAĞLIĞI ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞINA

Anabilim Dalı Başkanlığınız tarafından İzmir Valiliği Halk Sağlığı Müdürlüğüne gönderilen "Önemli Bir İnsan Hakları ihlali Çocuk Evlilikler: Erkeklerin Görüş, Deneyim ve Tutumlarının İncelenmesi" konulu araştırmanızın Müdürlükleri bünyesinde Birinci Basamak Sağlık Hizmetleri Alanında Yapılmak İstenen Çalışmaları Değerlendirme Komisyonu tarafından incelendiği bildirilmiş olup, 16.08.2017 tarih, E.421 sayılı yazısı ile ekte gönderilmiştir.

Bilgilerinize rica ederim.

e-İmzalı
 Doç. Dr. Metin UYSALOL
 Başhekim a.
 Başhekim Yardımcısı

EK :
 2

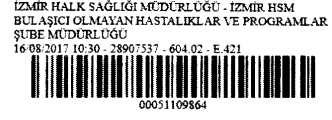
Doğrulamak İçin:<http://194.27.128.66/envision.Sorgula/belgedogrulama.aspx?V=BE6P8F40V>

Ayrıntılı bilgi için irtibat : Elif ÜZCAN Dahili : 35018

İstanbul Tıp Fakültesi Hastanesi Başhekimliği Çapa/İSTANBUL
 Tel : 0 212 414 21 38 Faks : 0 212 414 20 25/0 212 635 11 93
 e-posta : iubilgi@istanbul.edu.tr Elektronik Ağ : www.istanbul.edu.tr

T.C.
İZMİR VALİLİĞİ
Halk Sağlığı Müdürlüğü

Sayı : 28907537-604.02
Konu : Prof. Dr. Nuray ÖZGÜLNAR'ın
Araştırma İzni

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
TIP FAKÜLTESİ
Halk Sağlığı Anabilim Dalı
Çapa/İSTANBUL

İlgi : NURAY ÖZGÜLNAR'ın 22/06/2017 tarihli başvurusu.

İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk Sağlığı Anabilim Dalı Öğretim Üyesi Prof. Dr. Nuray ÖZGÜLNAR sorumluluğunda yapılmak istenen **“Önemli Bir İnsan Hakları İhlali Çocuk Evlilikler: Erkeklerin Görüş, Deneyim ve Tutumlarının İncelenmesi”** konulu araştırmanın başvuru evrakları tarafımıza iletilmiş ve Müdürlüğümüz bünyesinde oluşturulan Birinci Basamak Sağlık Hizmetleri Alanında Yapılmak İstenen Çalışmaları Değerlendirme Komisyonu tarafından incelenmiş ve komisyon tarafından yapılan değerlendirmede;

"Birinci basamak sağlık hizmetleri alanında yapılacak olan tüm araştırmalarda Tıbbi Deontoloji Tüzüğüne ve Hasta Hakları Yönetmeliğine uyulması gerekmektedir. Ayrıca, 25/01/2013 tarihli ve 28539 sayılı Resmi Gazete' de yayımlanan Aile Hekimliği Uygulama Yönetmeliği'nin 31 inci maddesi, 5 inci fıkrasında belirtilen "Aile hekimleri, bakmakla yükümlü olduğu vatandaşlara ait, bilgi sisteminde tuttuğu tüm verilerin ilgili mevzuatı çerçevesinde gizliliğini, bütünlüğünü, güvenliğini ve mahremiyetini sağlamakla yükümlüdür." hükmü ile 01/08/1998 tarihli ve 23420 sayılı Resmi Gazete' de yayımlanan Hasta Hakları Yönetmeliği'nin "Bilgilerin Gizli Tutulması" başlıklı 23 üncü maddesi 1 inci fıkrasında belirtilen "Sağlık hizmetinin verilmesi sebebiyle edinilen bilgiler, kanun ile müsaade edilen haller dışında hiçbir şekilde açıklanamaz" hükmüne istinaden, aile hekimlerine kayıtlı nüfusla ilgili veriler şahsın veya yasal vasisinin izni olmadan üçüncü kişilerle paylaşılamaz, hükümleri yer almaktadır."

İzmir Halk Sağlığı Müdürlüğü 123/11 sokak.Poligon Mahallesi Karabağlar

Bilgi için:Duygu UĞURLU

Faks No:

Unvan:TIBBİ SEKRETER

e-Posta:duygu.ugurlu@saglik.gov.tr İnt.Adresi: http://www.ihsm.gov.tr (0 232) 248

Telefon No:0232 2483310

3310 - 1244 - 1249 bulasici.olmayan@saglik.gov.tr

Evrakın elektronik imzalı suretine http://e-belge.saglik.gov.tr adresinden 096395fd-2ba0-4755-abfe-ab9638a39c79 kodu ile erişebilirsiniz.
Bu belge 5070 sayılı elektronik imza kanuna göre güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

"Bu değerlendirmeler doğrultusunda yukarıda yer alan ilkelere bağlı kalmak koşuluyla çalışmanın yapılması uygun bulunmuştur" denilmektedir. Çalışma tamamlandığında sonuçlarını içeren bir rapor örneğinin Kurumumuza gönderilmesi gerekmektedir. Talep sahibine durumun bildirilmesi hususunda,

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

e-imzalıdır.
Uzm.Dr.Mustafa KIRLANGIÇ
Halk Sağlığı Müdürü

İzmir Halk Sağlığı Müdürlüğü 123/11 sokak.Poligon Mahallesi Karabağlar

Bilgi için:Duygu UğURLU

Faks No:

Unvan:TIBBİ SEKRETER

e-Posta:duygu.ugurlu@saglik.gov.tr İnt.Adresi: <http://www.ihsm.gov.tr> (0 232) 248

Telefon No:0232 2483310

3310 - 1244 - 1249 bulasici.olmayan@saglik.gov.tr

Evrakın elektronik imzalı suretine <http://e-belge.saglik.gov.tr> adresinden 096395fd-2ba0-4755-abfe-ab9638a39c79 kodu ile erişebilirsiniz.

Bu belge 5070 sayılı elektronik imza kanuna göre güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

İNTİHAL RAPORU İLK SAYFASI

ÖNEMLİ BİR İNSAN HAKLARI İHLALİ ÇOCUK EVLİLİKLER: ERKEKLERİN GÖRÜŞ, DENEYİM VE TUTUMLARININ İNCELENMESİ 2

ORIJINALLIK RAPORU

% 3	% 1	% 1	% 3
BENZERLİK ENDEKSİ	İNTERNET KAYNAKLARI	YAYINLAR	ÖĞRENCİ ÖDEVLERİ

BİRİNCİL KAYNAKLAR

1	Submitted to TechKnowledge Turkey Öğrenci Ödevi	<% 1
2	Submitted to Eastern Mediterranean University Öğrenci Ödevi	<% 1
3	TÜRKLEŞ, Serpil, HACIHASANOĞLU, Rabia and ÇAPAR, Serap. "Lise öğrencilerinde depresyon düzeyi ve etkileyen faktörlerin incelenmesi", Atatürk Üniversitesi, 2008. Yayın	<% 1
4	Submitted to Beykent Üniversitesi Öğrenci Ödevi	<% 1
5	Submitted to Istanbul University Öğrenci Ödevi	<% 1
6	www.cappsy.org İnternet Kaynağı	<% 1
7	Submitted to Ondokuz Mayıs Üniversitesi Öğrenci Ödevi	<% 1

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı	Hülya	Soyadı	Barbaros
Doğ.Yeri	Turhal	Doğ.Tar.	1975
Email	2702120151@ogr.iu.edu.tr	Uyruğu	T.C.

Eğitim Düzeyi

	Mezun Olduğu Kurumun Adı	Mez. Yılı
Doktora		
Yük.Lis.	İstanbul Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü	2009
Lisans	Hacettepe üniversitesi, Sosyal Hizmetler	1997
Lise	Ankara Yükseliş Koleji	1993

İş Deneyimi (Sondan geçmişe doğru sıralayın)

	Görevi	Kurum	Süre (Yıl - Yıl)
1.	Danışman	UNICEF	2017
2.	Antalya Yerel Koordinatör	UNFPA	2011-2014

Yabancı Dilleri	Okuduğunu Anlama*	Konuşma*	Yazma*	YDS Puan	(Diğer) Puanı
İngilizce	iyi	iyi	iyi	76	

*Çok iyi, iyi, orta, zayıf olarak değerlendirin

	Sayısal	Eşit Ağırlık	Sözel
LES Puanı			
ALES Puanı	61	61	60

Bilgisayar Bilgisi

Program	Kullanma becerisi
MS Office	İyi
SPSS vs.25	İyi

Yayınları/Tebliğleri Sertifikaları/Ödülleri**Özel İlgi Alanları (Hobileri):**